Ministerstvo školství, mládeže
a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2011

MŠMT

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2011

Vzdělávání v roce 2011 v datech

Praha 2012

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2011
Vzdělávání v roce 2011 v datech

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
© MŠMT, Praha 2012
Náklad: 500 ks

ISBN 978-80-87601-14-3

Předmluva

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy předkládá v souladu s ustanovením § 10 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy za rok 2011. Tato výroční zpráva představuje jeden z nejvýznamnějších souhrnných zdrojů informací o stavu a proměnách našeho školství. Je ovšem zaměřena především na dosahované výkony samotného vzdělávacího systému, a je tedy pochopitelné, že nezachycuje všechny širší společenské aspekty státní vzdělávací politiky a její realizace. Nejvýznamnější změnou, jež se projevila v roce 2011, je skutečnost, že se vzdělávání a vzdělávací politika staly předmětem celospolečenské diskuse.

Pokud ponecháme stranou složitou a dosud neuzavřenou diskusi o reformách vysokého školství, týkají se všechny podstatné změny popisované touto výroční zprávou oblasti školství regionálního. Největší pozornost a nejkritičtější ohlasy laické i odborné veřejnosti vzbudila především realizace nového konceptu maturitní zkoušky, která vedle školní (profilové) části nově zahrnula rovněž společnou část (státní). Obsáhle diskutován byl i záměr zavést do českého vzdělávacího systému testování žáků 5. a 9. tříd, které bylo pilotně ověřeno na vzorku vybraných škol v závěru loňského roku.

Vzhledem k poměrně malému časovému odstupu je nyní obtížné komplexně hodnotit význam a dopad plošného testování a dalších podobných opatření, jejichž cílem je zlepšení kvality vzdělávání. Jejich prosazování nám nicméně připomnělo několik obecných problémů české vzdělávací politiky, v níž bylo dosud jen málo úsilí věnováno koordinaci dílčích strategií pro jednotlivé sektory vzdělávání a jež je vystavována pokusům rychle zavádět nedostatečně prověřená a prodiskutovaná řešení. Ukázalo se také, jak komplikované je v některých zásadních otázkách nalézt konsensus se všemi hlavními zájmovými skupinami ve vzdělávání, zejména v situaci, kdy kromě tradičních reprezentantů a reprezentací škol různých typů a stupňů přistupují do veřejné debaty o vzdělávání noví aktéři.

V této souvislosti vystupuje do popředí role samotného ministerstva, které musí k formování široké společenské dohody o účelu a cílech vzdělávání aktivně přispívat. Zásadní organizační změny, které se na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy uskutečnily v polovině roku 2012, měly zejména za cíl přispět k tomu, aby tento úřad byl vnitřně konsolidovanější, pracoval koncepčně, fungoval efektivně a poskytoval veřejnosti kvalitnější službu.

Zkušenosti z veřejné debaty o vzdělávací politice ukazují, že nezbytným předpokladem pro rozvíjení a zlepšování našich škol a nabízeného vzdělávání je koncepční a strategický přístup ke vzdělávacímu systému jako celku. Jedině tak se nám podaří vytvářet kontinuitu rozhodování a formulovat srozumitelné základní cíle ve vzdělávání tak, aby územní samosprávy, školy, učitelé, rodiče, žáci, studující a další zainteresovaní mohli tyto základní parametry brát v úvahu pro své rozhodování s důvěrou.

Petr Fiala
ministr školství, mládeže a tělovýchovy

Obsah

Úvod: Co přinesl rok 2011 školám v České republice 9

1 Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2011 15
1.1 Změny školského zákona 16
1.2 Zákon o pedagogických pracovnících 17
1.3 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních 17
1.4 Změny prováděcích právních předpisů ke školskému zákonu 17
1.4.1. Změna vyhlášky o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem 17
1.4.2. Změny vyhlášek upravujících speciální vzdělávání a školské poradenské služby . . 17
1.4.3. Změna vyhlášky o zájmovém vzdělávání 18
1.4.4. Změna vyhlášky o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních 18
1.4.5. Změny vyhlášky o krajských normativech 18
1.4.6. Změny vyhlášky o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou 18
1.5 Prováděcí právní předpisy k zákonu o pedagogických pracovnících 19
1.6 Změna vyhlášky, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních 19
1.7 Právní předpisy mimo gesci MŠMT 19

2 Regionální školství 21
2.1 Školy 22
2.2 Předškolní vzdělávání 24
2.3 Základní vzdělávání 29
2.4 Střední vzdělávání 34
2.4.1 Střední vzdělávání všeobecné 39
2.4.2 Střední vzdělávání odborné 44
2.4.3 Nástavbové studium 48
2.5 Vzdělávání v konzervatoři 50
2.6 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami 51
2.7 Vyšší odborné vzdělávání 58

2.8 Školská zařízení 63
2.8.1 Péče o děti a žáky mimo vyučování 63
2.8.2 Školní stravování a ubytování dětí, žáků a studentů 66
2.8.3 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče 66

3 Vysoké školství 73
3.1 České vysoké školství v evropském prostoru 74
3.2 Dokumenty a nástroje vysokého školství v ČR 75
3.3 Systém vysokého školství v ČR 77
3.3.1 Soukromé vysoké školy 82
3.3.2 Přijímací řízení 84

4 Pracovníci ve školství 89
4.1 Pracovníci regionálního školství 93
4.1.1 Zaměstnanost v regionálním školství 93
4.1.2 Platy a platová úroveň v regionálním školství 94
4.1.3 Genderové rozdíly v regionálním školství 98
4.2 Pracovníci veřejných vysokých škol 100
4.2.1 Kvalifikační struktura akademických pracovníků 100
4.2.2 Veřejné vysoké školy – průměrné přepočtené počty pracovníků a průměrné měsíční mzdy 100
4.3 Evropský sociální fond 104
4.3.1 Regionální školství a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky 104
4.3.2 Veřejné vysoké školy a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky 104
4.3.3 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost 104

5 Financování školství 109
5.1 Financování regionálního školství 112
5.2 Financování vysokého školství 118
5.3 Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí 121

6 OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost 125
6.1 OP VK v roce 2011 126

7 Vzdělávání a zaměstnanost 137

Seznam zkratek

CZVV	Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
DSO	dobrovolný svazek obcí
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
ECTS	Evropský kreditový systém
EDS/SMVS	Evidenčně dotační systém a Správa majetku ve vlastnictví státu
EHEA	Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EQF	Evropský kvalifikační rámec
ESF	evropský strukturální fond
EU	Evropská Unie
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
G	gymnázium
GG	globální grant
GP	globální program
HDP	hrubý domácí produkt
ICILS	Mezinárodní studie počítačové a informační gramotnosti
ICT	informační a komunikační technologie
IEA	Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání
IP	individuální program
IP TP	individuální program technické pomoci
IPn	individuální program národní
IPo	individuální program ostatní
ISCED	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (International Standard Classification of Education)
IT	informační technologie
IVP	individuální vzdělávací plán
KÚ	krajský úřad
MF	Ministerstvo financí
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NIQES	Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy

NNO	národní nezisková organizace
NSRR	Národní strategický referenční rámec
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
NZZ	Nová závěrečná zkouška
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP PA	Operační program Praha – Adaptabilita
OP VaVpI	Operační program Výzkum a vývoj pro inovace
OP VK	Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
OPPP/OON	ostatní platby za provedenou práci
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PISA	Program pro mezinárodní hodnocení žáků (Programme for International Student Assessment)
PO	programové období
PŠD	povinná školní docházka
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŘO	řídící orgán
SOŠ	střední odborná škola
SOU	střední odborné učiliště
SR	státní rozpočet
SŠ	střední škola
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
TALIS	Mezinárodní výzkum o učení a vyučování (Teaching and Learning International Survey)
UK	Univerzita Karlova
UNIV	Uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení
V&V	výzkum a vývoj
VIP	Vzdělávání – Informace – Poradenství
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola
VŠLS	vysokoškolský lesní statek
VŠZS	vysokoškolský zemědělský statek
VVŠ	veřejná vysoká škola
VZ	výroční zpráva
ZŠ	základní škola

Úvod: Co přinesl rok 2011 školám v České republice

Rok 2011 byl pro vzdělávání významný zejména z pohledu dokončení a vlastní realizace nové maturitní zkoušky, přípravy a uskutečnění pilotního testování žáků 5. a 9. ročníků základních škol a řady legislativních změn, které odrážejí výsledky dlouhodobé debaty.

Legislativní změny

Nejvýznamnější změnou v roce 2011 byla příprava a schvalování novely zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Tato novela (zákon č. 472/2011 Sb.) přispívá ke zmírnění byrokratické zátěže škol a školských zařízení, zlepšení podmínek fungování některých prvků vzdělávací soustavy a je zaměřena zejména na:

- úpravu podmínek konání maturitních zkoušek;
- úpravu jmenování a odvolávání ředitelů škol a školských zařízení zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí, včetně zavedení institutu jejich funkčního období;
- změny v procesu přijímacího řízení a příznivější úpravu správního řízení o přijetí uchazečů ke vzdělávání;
- zrušení povinnosti vydávat výstupní hodnocení;
- podporu mateřských škol zřizovaných zaměstnavateli pro děti zaměstnanců;
- zjednodušení pravidel pro zpracování vlastního hodnocení školy;
- umožnění poskytovat jazykovou přípravu k základnímu vzdělávání i cizincům z tzv. třetích zemí;
- úpravu plnění povinné školní docházky v zahraničí;
- povolení povinné školní docházky v zahraničních školách na území České republiky.

Praktické promítnutí uvedených ustanovení do praxe škol a školských zařízení bude komentováno ve Výroční zprávě o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy ČR v roce 2012.

Počáteční vzdělávání – hlavní změny

Rok 2011 přinesl další změny, které se dotkly života škol všech stupňů. V oblasti předškolního vzdělávání pokračovala diskuse o možnosti zřízení mateřských škol určených pro vzdělávání dětí zaměstnanců, tzv. **„firemních školek“**, které umožní rozšířit nedostatečné kapacity v oblasti předškolního vzdělávání. Zřízení firemních školek bylo umožněno novelou školského zákona, zákonem č. 472/2011 Sb. byly vytvořeny pro tzv. „firemní školky“ stejné podmínky, jako je tomu u mateřských škol ostatních zřizovatelů, zapsaných ve školském rejstříku.

MŠMT ve spolupráci se zástupci pedagogů mateřských škol, České školní inspekce, Výzkumného ústavu pedagogického (později Národního ústavu pro vzdělávání), Pedagogické fakulty UK a dalšími odborníky zahájilo přípravu **očekávaných výstupů rámcového vzdělávacího programu předškolního vzdělávání.** Tento materiál nabízí pedagogům mateřských škol a přípravných tříd

základních škol konkrétní podobu očekávaných výstupů, která jim pomůže v orientaci na to, co má dítě na konci předškolního vzdělávání vědět a znát, či jaké má mít dovednosti a postoje.

Rok 2011 byl také prvním rokem, kdy se ve všech ročnících základní školy a odpovídajících ročnících šestiletých a osmiletých gymnázií vyučovalo podle školních vzdělávacích programů, které si školy samy připravily v návaznosti na rámcové vzdělávací programy.

Na podzim 2010 zahájilo MŠMT přípravu **vzdělávacích standardů pro základní vzdělávání** pro vzdělávací obory Český jazyk a literatura, Matematika a její aplikace, Cizí jazyk – anglický jazyk. Na tvorbě „Standardů" se podíleli především učitelé z praxe ve spolupráci s odborníky z vysokých škol a dalších odborných pracovišť. Výsledná podoba „Standardů" byla v červenci 2011 zveřejněna na webových stránkách MŠMT. „Standardy" byly v lednu 2012 zařazeny jako součást Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání. V návaznosti na jednání ministra se zástupci Goethe-Institutu v ČR a Francouzského institutu v Praze v srpnu 2011 byla zahájena příprava tvorby standardů i pro francouzský a německý jazyk.

Cílem „Standardů" je pomoci učitelům, školám i žákům při naplňování vzdělávacích cílů a stát se oporou pro hodnocení žáků. Standardy jsou stanoveny pro základní úroveň znalostí a dovedností žáků. Současně je lze použít pro přípravu testů ke zjišťování výsledků žáků v 5. a 9. ročníku základních škol a odpovídajících ročníků šestiletých a osmiletých gymnázií.

MŠMT ve spolupráci se zástupci základních škol a fakult vzdělávajících učitele připravilo **ukázky vybraných kapitol školního vzdělávacího programu,** které by měly základním školám pomoci reagovat na problémy se školním vzdělávacím programem. Na potřebu této metodické pomoci upozornila Česká školní inspekce ve své tematické zprávě „Inspekční hodnocení školních vzdělávacích programů za období 2007–2010" a také výsledky českých žáků v posledním mezinárodním výzkumu PISA v roce 2009.

Cílem předkládaných ukázek vybraných kapitol školního vzdělávacího programu je metodicky podpořit ty základní školy, které si z různých důvodů nejsou jisty, zda zvládly jeho tvorbu, zda při jeho úpravách postupují správně a zohledňují všechny důležité aspekty vzdělávání.

Od září 2011 probíhá na 35 vybraných základních školách pilotáž projektu „Individuální výchovný plán (tzv. Smlouva s rodiči)". Jedná se o nové opatření pro rodiče, u jejichž dětí se objevují opakované výchovné problémy. Smlouva se vytváří v situaci, kdy už běžná opatření nemají žádný efekt. V takovém případě vznikne individuální výchovný plán, který obsahuje reálné úkoly a závazky pro školu (učitele), rodiče i samotného žáka. Stvrzením navrhované Smlouvy na sebe rodiče přebírají větší zodpovědnost za chování svého potomka ve škole. MŠMT tak chce zvýšit vážnost učitelské profese, chránit pedagogy i ostatní žáky před narůstající agresivitou některých žáků.

V roce 2011 zahájila Česká školní inspekce realizaci individuálního projektu národního „Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v České republice (NIQES)", financovaného ze strukturálních fondů EU prostřednictvím Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK). Záměrem projektu je vybudovat moderní a flexibilní národní systém inspekčního hodnocení kvality a efektivity vzdělávací soustavy s důrazem na realizaci ku-

rikulární reformy v počátečním vzdělávání, a tím přispět k vytvoření systému hodnocení vzdělávací soustavy. Jednou z klíčových aktivit projektu je „Národní šetření výsledků žáků v počátečním vzdělávání". V rámci této aktivity Česká školní inspekce uskutečnila v prosinci 2011 **pilotní testování žáků 5. a 9. ročníků** na vzorku 104 základních škol. V tomto počtu byly zastoupeny všechny typy škol, které poskytují základní vzdělání (malé i velké školy, šestiletá a osmiletá gymnázia i venkovské malotřídky). Celkem se testování zúčastnilo 3 792 žáků (1 689 v 5. ročníku a 2 103 v 9. ročníku).

Cílem prvního pilotního ověření bylo zejména důkladně otestovat zvolenou technologii a logistiku a získat podněty pro další vývoj a rozšiřování systému, který by měl být použit pro testování všech škol v rámci celoplošné generální zkoušky v roce 2012. Nejednalo se tedy o komplexní ověření obsahových standardů připravovaných MŠMT, ani certifikace testovacích úloh, ani celých testů.

Patrně nejvíce změn jsme v roce 2011 zaznamenali v oblasti středních škol.

Ve všeobecně i odborně zaměřeném středním vzdělávání pokročila kurikulární reforma. Ve čtyřletých gymnáziích se uskutečňovala výuka podle školních vzdělávacích programů v prvním až třetím ročníku. Odborné střední školy zahájily v září 2011 výuku podle 82 rámcových vzdělávacích programů, které MŠMT vydalo v rámci 3. etapy v roce 2009.

V maturitních oborech středních škol žáci poprvé ukončovali své studium podle nových pravidel. S **novou podobou maturitní zkoušky** se museli vyrovnat všichni její účastníci, maturující žáci, učitelé na středních školách, rodiče a při vyhodnocování maturitních testů také odborní pracovníci Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání (CZVV). Současná podoba maturitní zkoušky je výsledkem rozsáhlé odborné diskuse, její legislativní zázemí tvoří zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou.

Maturitní zkouška se skládala v roce 2011 ze dvou částí – společné (státní) a profilové (školní). V roce 2011 měli žáci ve společné části dvě povinné zkoušky, a to z českého jazyka a literatury a cizího jazyka, nebo matematiky. Nepovinné zkoušky (max. 3) si žáci vybírali z nabídky: český jazyk a literatura, cizí jazyk, matematika, občanský a společenskovědní základ, biologie, fyzika, chemie, dějepis, zeměpis, dějiny umění. V profilové části konali dvě až tři povinné zkoušky a max. dvě nepovinné zkoušky, které stanovil ředitel školy. Pro úspěšné absolvování maturity musel žák úspěšně složit povinné zkoušky obou těchto částí. Aby přechod na nový model maturitní zkoušky proběhl plynule, bez větších komplikací a všichni zúčastnění si snáze mohli přivyknout této změně, byl rok 2011 tzv. náběhovou fází. Hlavní výhodou této fáze bylo, že žáci měli možnost konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu jako povinnou, měli tedy možnost volby u povinné zkoušky základní úroveň a vyšší pak u zkoušky nepovinné, která neměla vliv na to, zda u maturitní zkoušky uspěli, či nikoli. Po skončení náběhové fáze již tato možnost nebude, žák tedy nebude moci konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu, z něhož konal zkoušku povinnou. Pro žáky, kteří maturovali jako první podle nového modelu maturitní zkoušky, byla připravena řada

materiálů (brožur a letáků) s informacemi, radami a tipy, které měly za úkol usnadnit zkoušku dospělosti v její nové podobě.

Průběh první státní maturity se obešel bez vážnějších problémů, přesto se na ni snesla vlna kritiky kvůli nadměrné byrokracii, utajování i samotným testovým otázkám. Z celkového počtu žáků přihlášených k maturitní zkoušce ji vůbec nekonalo nebo konalo neúspěšně celkem 14,4 % žáků.

Vedle pokračující reformy v oblasti maturitní zkoušky pokračovalo MŠMT ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání v realizaci reformy **nové závěrečné zkoušky** v oborech vzdělání s výučním listem. Reforma probíhá prostřednictvím projektů financovaných Evropským sociálním fondem: „Kvalita I" (2005–2008) a „Nová závěrečná zkouška – NZZ" (2009–2012). Podstatou nové závěrečné zkoušky je jednotné zadání pro určitý obor vzdělání, na jehož vývoji spolupracují učitelé odborných škol se zástupci zaměstnavatelů. Sjednocování požadavků na závěrečnou zkoušku vede ke zvyšování srovnatelnosti výsledků vzdělávání ve středních školách a má významný vliv na kvalitu přípravy žáků a jejich dobré uplatnění v praxi. Jednotná zadání jsou školám každý rok v průběhu března zpřístupňována na webovém portálu informačního systému projektu „Nová závěrečná zkouška". Ve školním roce 2010/11 bylo vytvořeno celkem 110 jednotných zadání uplatnitelných ve 129 oborech středního vzdělání s výučním listem kategorie H a 25 oborů vzdělání kategorie E. Počet středních škol a žáků, kteří dobrovolně skládají novou závěrečnou zkoušku, se každoročně zvyšuje. Ve školním roce 2010/2011 se jednalo o 407 škol se 22 724 žáky.

V oblasti **speciálního vzdělávání** byly stěžejní zejména novely dvou vyhlášek.

V září 2011 nabyla účinnosti novela vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, vyhláška č. 147/2011 Sb. Vyhláška rozšiřuje možnosti začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami o vyrovnávací a podpůrná opatření. Vyrovnávací opatření slouží především pro vzdělávání žáků se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. Podpůrná opatření jsou určena žákům se zdravotním postižením, jsou náročnější časově, organizačně, případně i finančně. Jako základní pravidlo speciálního vzdělávání se stanovuje, že žák bez zdravotního postižení se nevzdělává podle vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením.

Další novelou, která také nabyla účinnosti v září 2011, je novela vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, vyhláška č. 116/2011 Sb. Vyhláška nově upravuje povinnost školského poradenského zařízení předat žákovi nebo jeho zákonnému zástupci srozumitelné informace o povaze poskytovaných služeb a upravuje se předání výsledků psychologické nebo speciálně pedagogické diagnostiky žákovi nebo zákonnému zástupci.

Pedagogičtí pracovníci

V prosinci roku 2010 vláda schválila **novou stupnici platových tarifů** pro kvalifikované pedagogické pracovníky s vysokoškolským vzděláním, přičemž nástupní plat od 9. platové třídy byl navržen na 20 tis. Kč. Z toho důvodu byl v roce 2011 na podporu posílení platové úrovně peda-

gogických pracovníků s vysokoškolským vzděláním, kteří splňují odbornou kvalifikaci, vyhlášen rozvojový program s celkovou částkou 2,1 mld. Kč.

Jednou z priorit MŠMT je dlouhodobé zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků. V únoru 2011 MŠMT proto schválilo „Koncepci nového kariérního systému učitelů". Hlavním cílem této koncepce je stanovit principy kariérního systému učitelů, umožňujícího celoživotní zvyšování kvality jejich práce, propojeného s atestacemi a navázaného na motivující systém odměňování na základě transparentních pravidel.

Na základě této koncepce se začal v roce 2011 připravovat individuální projekt národní **„Kariérní systém".** Projekt řeší dlouhodobě očekávaný kariérní systém v oblasti školství, který umožní učitelům a ředitelům škol celoživotní zvyšování kvality jejich práce. Kladem projektu je, že vybrané prvky nastavovaného systému budou ověřovány přímo v praxi. Realizace projektu byla zahájena v březnu 2012.

Financování ESF

V roce 2011 pokračovala finanční podpora škol z finančních prostředků ESF v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost prostřednictvím individuálních projektů národních zahájených zejména v roce 2009.

Kromě již uvedených projektů „NIQES" a „Kariérní systém" byly v roce 2011 připravovány projekty, které navázaly na zkušenosti z již ukončených projektů a pokračují v cílenější a intenzivněji zaměřené metodické činnosti. Jedná se např. o projekt „Nová závěrečná zkouška 2 (NZZ 2)", umožňující kvalitativní posun v reformě závěrečné zkoušky, jehož důsledkem bude zlevnění a zefektivnění procesu její realizace v dalších letech. Tento projekt bude realizován od dubna 2012.

Dalším navazujícím projektem je „Podpora procesů uznávání – UNIV 3", jehož cílem je zkvalitnit systém rekvalifikací širokou podporou procesu uznávání výsledků předchozího učení a modernizací procesu akreditací. V průběhu projektu bude modernizován proces akreditací rekvalifikačních programů, a to jednak vytvořením elektronického systému pro přijímání žádostí o akreditaci, jednak inovací potřebných metodik a vytvořením nových.

V únoru 2011 byl zahájen projekt „Kompetence III – Realizace mezinárodních výzkumů v oblasti celoživotního učení a zveřejnění jejich výsledků". Projekt je zaměřen na realizaci mezinárodních studií a výzkumů v oblasti vzdělávání, jejichž výsledky jsou podkladem pro tvorbu vzdělávací politiky. Jedná se např. o projekt TALIS (Mezinárodní šetření o vyučování a šetření), Výzkum řešení problémových úloh v rámci PISA 2012, Posouzení systému evaluace a monitoringu v ČR, ICILS (Mezinárodní studie počítačové a informační gramotnosti).

V prosinci 2011 byl schválen projekt „Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb – VIP III", zaměřený na zvýšení kvality poskytovaných služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, které jsou poskytovány školními psychology, školními speciálními pedagogy, metodiky pro školní poradenská pracoviště a dalšími odbornými pracovníky (realizace od 1. ledna 2012).

Současně byly připravovány další projekty, které byly zahájeny v roce 2012. Jedná se např. o projekt na podporu pedagogů mateřských škol, s cílem podpořit kvalitu předškolního vzdě-

lávání se zaměřením na rozvoj lidských zdrojů v oblastech, které mají na kvalitu předškolního vzdělávání zásadní vliv. Dalším projektem je „Etika a občan“, jehož hlavním smyslem je posílení výuky moderních dějin a etické výchovy na školách.

1 Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2011

Během roku 2011 doznala zákonná úprava vzdělávací soustavy změn (změnou se pro účely této kapitoly rozumí změna, která v průběhu daného roku nabyla účinnosti, včetně změny, která nabyla platnosti (tzn. byla zveřejněna ve Sbírce zákonů) dříve, naopak se nezohledňují změny, které během roku 2011 nabyly platnosti, nikoli však účinnosti) v důsledku novel provedených **zákonem č. 427/2010 Sb.**, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, **zákonem č. 73/2011 Sb.**, o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, a **zákonem č. 331/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Dále došlo ke změnám právních předpisů provádějících zákony v oboru vzdělávací soustavy:

- **vyhláškou č. 436/2010 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních;
- **vyhláškou č. 11/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 492/2005 Sb., o krajských normativech, ve znění pozdějších předpisů;
- **vyhláškou č. 54/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů;
- **vyhláškou č. 109/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání;
- **vyhláškou č. 110/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 492/2005 Sb., o krajských normativech, ve znění pozdějších předpisů;
- **vyhláškou č. 116/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních;
- **vyhláškou č. 126/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 47/2005 Sb., o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem;
- **vyhláškou č. 147/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných;
- **vyhláškou č. 244/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních;
- **vyhláškou č. 273/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů.

1.1. Změny školského zákona

Školského zákona, který jako obecný předpis upravuje poskytování výchovy, vzdělávání a školských služeb ve školách a školských zařízeních, se dotkly novely provedené prvními třemi uvedenými zákony. Změny jsou ve všech případech jen dílčí, popř. technické.

Zákon č. 427/2010 Sb. s účinností k 1. 1. 2011 rozšířil výčet osob, které mají podle školského zákona stejná práva a povinnosti jako občané Evropské unie, o držitele povolení k dlouhodobému pobytu za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci podle zvláštního právního předpisu. Touto změnou školský zákon transponuje směrnici Rady 2009/50/ES o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci (tzv. „směrnice o modrých kartách“).

Zákonem č. 73/2011 Sb. se s účinností k 25. 3. 2011 v souvislosti se zřízením Úřadu práce České republiky jako jediného úřadu, který se organizačně člení na pobočky, mění formulace povinnosti ředitele školy, který povolil žákovi se zdravotním postižením pokračování v základním vzdělávání spolupracovat s příslušnou pobočkou Úřadu práce.

Zákon č. 331/2011 Sb. na základě praktických zkušeností s realizací společné části maturitní zkoušky s účinností k 14. 11. 2011 odkládá zavedení třetí povinné zkoušky do praxe na školní rok 2012/2013 a zachovává až do školního roku 2011/2012 možnost nahrazení zkoušky z cizího jazyka zkouškou z matematiky. Odklad umožní soustředit pozornost na stabilizaci zkoušek z českého jazyka a literatury, cizích jazyků, popřípadě matematiky. Středním školám, které podle dřívějších předpisů dosud neuskutečňovaly zkoušku z jazyka jako povinnou, poskytne potom více času k přípravě realizace modelu, kdy bude zkouška z cizího jazyka v rámci společné části maturitní zkoušky povinná již bezvýjimečně (nebude možno nahradit ji zkouškou z matematiky).

1.2 Zákon o pedagogických pracovnících

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanovující obecnou úpravu předpokladů pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich pracovní doby, dalšího vzdělávání a kariérního systému, zůstal během roku 2011 beze změn.

1.3 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje institucionální výchovu dětí, popř. dalších nezaopatřených osob, a služby prevence ve školských zařízeních, během roku 2011 rovněž nedoznal změn.

1.4 Změny prováděcích právních předpisů ke školskému zákonu

Nejvýznamnější změny se dotkly jednak vyhlášek upravujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a školské poradenské služby, jednak vyhlášky o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou. Změny dalších vyhlášek měly pouze dílčí, popř. technickou povahu.

1.4.1 Změna vyhlášky o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem

Vyhláška č. 126/2011 Sb. s účinností k 1. 6. 2011 zavádí zvláštní úpravu stanovení termínů obhajob absolventských prací, teoretických zkoušek z odborných předmětů, zkoušek z cizího jazyka a zkoušek z umělecko-pedagogické přípravy v rámci absolutoria v případě žáků konajících ve stejném ročníku také maturitní zkoušku. Těmto žákům stanoví ředitel školy termín od 1. června do 31. července.

1.4.2 Změny vyhlášek upravujících speciální vzdělávání a školské poradenské služby

Vyhláška č. 116/2011 Sb. s účinností k 1. 9. 2011 mění prováděcí právní úpravu poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních především

- předepsáním náležitostí tzv. informovaného souhlasu, udělovaného zletilým žákem nebo studentem a za nezletilé dítě nebo žáka jeho zákonným zástupcem, a to s důrazem na předchozí srozumitelné vysvětlení povahy konkrétní poradenské služby;
- výslovné omezení platnosti doporučení, vycházejícího z poskytnuté poradenské služby, jeho účelem; doporučení zařazení dítěte, žáka nebo studenta do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením je platné nejvýše jeden rok.

Novela přináší i další, převážně organizační změny. Její celkový smysl spočívá v přesunutí těžiště poradenských služeb od zpráv k doporučením.

Vyhláška č. 147/2011 Sb. s účinností k 1. 9. 2011 změnila prováděcí právní úpravu vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami především v těchto směrech:

- zavedením vyrovnávacích opatření na podporu inkluzivního vzdělávání v běžných školách;
- úpravou formálního postupu zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do vzdělávání;
- upřesněním okruhu činností asistenta pedagoga ve vztahu k zajištění vzdělávání žáků se zdravotním postižením;
- upřesněním pravidel diagnostického zařazení žáků se zdravotním postižením a pravidel vzdělávání žáků bez zdravotního postižení ve třídách, školách a skupinách zřízených pro žáky se zdravotním postižením.

Obě novely reagují na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (Velkého senátu) ze dne 13. 11. 2007 ve věci č. 57325/00, *D. H. a další proti České republice*.

1.4.3 Změna vyhlášky o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 109/2011 Sb. s účinností k 31. 8. 2011 rozšiřuje okruh účastníků činnosti školní družiny o děti z přípravných tříd základních škol a o děti ze tříd přípravného stupně základních škol speciálních s tím, že přednost žáků prvního stupně základní školy zachovává i vůči těmto dětem (které, na rozdíl od žáků základních škol, ještě neplní povinnou školní docházku).

1.4.4 Změna vyhlášky o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních

Vyhláška č. 436/2010 Sb. provádí tři základní změny v prováděcí právní úpravě školských výchovných a ubytovacích zařízení a školských účelových zařízení:

- ve výjimečných případech umožňuje umístit do domova mládeže i žáky druhého stupně základních škol;
- upravuje výpočet úplaty za služby domova mládeže tak, že měsíční úplata náleží i za dny, kdy žák nebo student službu nevyužívá; žákovi nebo studentovi, který předem prokáže, že službu v plném rozsahu nevyužije z důvodů spočívajících v organizaci vyučování ve škole, jejímž je žákem, nebo studentem, se však úplata přiměřeně sníží;
- vypouští úpravu přípravného stupně základní školy speciální jako školského účelového zařízení, čímž odstraňuje dvojkolejnost institucionálního řešení přípravy ke vzdělávání v základní škole speciální (ta vznikla v důsledku zavedení přípravného stupně základní školy speciální jako relativně autonomní organizační součásti základní školy speciální zákonem č. 49/2009 Sb. a nezrušení stejně nazvaného typu školského účelového zařízení).

Novela nabyla účinnosti v zásadě k 1. 9. 2011; výjimečné umísťování žáků druhého stupně základních škol do domovů mládeže je však umožněno s účinností již od 1. 1. 2011.

1.4.5 Změny vyhlášky o krajských normativech

Vyhláška č. 11/2011 Sb. s účinností k 31. 1. 2011 rozšířila v návaznosti na rozšíření okruhu příjemců služeb domova mládeže (viz výše) příslušnou jednotku výkonu a zohlednila změny ve státním rozpočtu na rok 2011.

Vyhláška č. 110/2011 Sb. s účinností k 31. 8. 2011 (viz výše) doplnila úpravu normativního financování s ohledem na rozšíření okruhu účastníků činnosti školní družiny (viz výše).

1.4.6 Změny vyhlášky o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou

Vyhláška č. 54/2011 Sb. s účinností k 10. 3. 2011 v návaznosti na úpravu logistického modelu maturitní zkoušky modifikovala její organizační podrobnosti. Ty spočívají např. v neuvádění pracovních listů jako součásti zkušební dokumentace, v upřesnění podmínek konání společné části maturitní zkoušky, v upřesnění třetí povinné zkoušky z předmětu informatika, v upřesnění činnosti členů maturitní komise, v digitalizaci výsledků maturitní zkoušky ve škole a jejich předání Centru pro zjišťování výsledků vzdělávání, v zaslání dat pro tisk vysvědčení o maturitní zkoušce z Centra škole atd.

Vyhláška č. 273/2011 Sb., účinná k 30. 9. 2011, reaguje na požadavky školské praxe na úpravu termínů pro ko-

nání zkoušek společné části maturitní zkoušky tak, aby ústní zkoušky následovaly až po zkouškách konaných písemnou formou a formou didaktických testů; úpravou má být dosaženo vyšší efektivity organizace maturitní zkoušky (změněná úprava umožní např. využít výpisů výsledků didaktických testů, které budou k dispozici již v květnu, pro účely přijímacího řízení na vysokou školu). Ze zkušeností praxe vyšly také změny v pravidlech přihlašování k maturitní zkoušce, struktuře zadání dílčí zkoušky z cizího jazyka konané ústní formou, systému hodnocení písemných prací ve společné části maturitní zkoušky a náležitostech dokumentace o průběhu a výsledcích maturitní zkoušky.

1.5 Prováděcí právní předpisy k zákonu o pedagogických pracovnících

Obsah právních předpisů k provedení zákona o pedagogických pracovnících se během roku 2011 nezměnil.

1.6 Změna vyhlášky, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Vyhláška č. 244/2011 Sb. provedla s účinností k 1. 9. 2011 toliko jednotlivou změnu v organizaci obvodů diagnostických ústavů; k věcným změnám nedošlo.

1.7 Právní předpisy mimo gesci MŠMT

K 1. 1. 2011 nabylo účinnosti **nařízení vlády č. 381/2010 Sb.,** kterým se mění nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, a kterým se zrušuje nařízení vlády č. 447/2000 Sb., o způsobu usměrňování výše prostředků vynakládaných na platy a na odměny za pracovní pohotovost zaměstnanců odměňovaných podle zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech. Tento předpis přináší podstatné změny v oblasti odměňování pedagogických pracovníků. Zavádí pro ně dvě samostatné stupnice platových tarifů, koncipované pro 16 platových tříd a 5 platových stupňů (na rozdíl od ostatních stupnic platových tarifů, které mají tarify stanoveny ve dvanácti stupních); obě stupnice jsou uvedeny jako tabulky v samostatných přílohách citovaného nařízení. Stupnice platových tarifů byly pro pedagogické pracovníky stanoveny v odlišné výši podle toho, zda splňují požadavek odborné způsobilosti podle § 6 až § 22 zákona o pedagogických pracovnících, či nikoliv. Legislativní změna si klade za cíl:

- přivést vysokoškolsky vzdělané a kvalifikované pedagogické pracovníky do škol;
- zvýšit zájem o pedagogické profese;
- motivovat stávající kvalifikované pedagogické pracovníky, aby ve svém povolání setrvali;
- motivovat nekvalifikované pedagogické pracovníky k zahájení studia k získání odborné kvalifikace;
- zvýšit počet pedagogů – mužů ve školách a školských zařízeních;
- zvýšit úroveň odměňování vysokoškolsky vzdělaných a kvalifikovaných pedagogických pracovníků;
- zkvalitnit vzdělávací proces;
- zvýšit prestiž pedagogických profesí.

2 Regionální školství

2.1 Školy

Školy a školská zařízení jsou zařazeny do veřejného seznamu, tzv. školského rejstříku, dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dětem, žákům a studentům škol uvedených ve školském rejstříku garantuje MŠMT odpovídající vzdělání daného stupně, pro který je škola určena. V praxi to znamená, že vzdělání získané na školách soukromých a církevních je rovnocenné se vzděláním na školách zřizovaných MŠMT, jinými resorty, obcemi a kraji s garancí MŠMT.

Zhruba počátkem nového tisíciletí započal proces slučování škol tak, aby velikost institucí umožnila jejich efektivní a ekonomický provoz. Ve větší míře pak docházelo ke slučování škol od roku 2003. Školský zákon dovoluje, aby pod jedním právním subjektem působily různé druhy škol a školských zařízení téhož zřizovatele, takže např. v případě malých obcí je možné spojit do jedné instituce i mateřskou a základní školu.

Školy zřizované ministerstvy nebo orgány územní samosprávy (veřejné školy) mohou mít právní formu:

a) **příspěvkové organizace** nebo **školské právnické osoby** (jsou-li zřizovány krajem, obcí nebo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) nebo

b) **organizační složky státu** (jsou-li zřizovány Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra nebo Ministerstvem spravedlnosti).

Nejběžnější právní formou veřejných škol je forma příspěvkové organizace. Školy zřízené v této právní formě spravují majetek svěřený zřizovatelem (jímž je stát, kraj nebo obec), dostávají od něho příspěvky na svou činnost a jsou většinou neziskové.

Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi (církevní školy) jsou zřizovány většinou v právní formě školské právnické osoby. Školská právnická osoba je novou právní formou neziskové organizace, která byla zavedena školským zákonem a jejíž činnost je omezena na oblast vzdělávání.

Soukromé školy zřizují právnické osoby odlišné od výše uvedených, nebo fyzické osoby. Převažují u nich právní formy, které upravuje obchodní zákoník (např. společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti apod.). Mohou však využívat i formy obecně prospěšné společnosti a nově i formy školské právnické osoby.

V období 2007/08–2011/12 se počet samostatných právních subjektů vykonávajících činnost školy (mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy a konzervatoře) snižoval pouze v případě veřejných škol, u soukromých a církevních škol došlo k mírnému navýšení. Ve školním roce 2011/12 působilo v regionálním školství 8 490 samostatných právních subjektů vykonávajících činnost školy (z původních 8 541 ve školním roce 2007/08). Ve školním roce 2011/12 působilo o 10 veřejných právních subjektů vykonávajících činnost školy méně než ve školním roce 2010/11. Naopak došlo k meziročnímu nárůstu počtu neveřejných právních subjektů o 26.

Více než čtvrtina (25,5 %) samostatných právních subjektů bez ohledu na zřizovatele provozuje více druhů škol. Nejčetnější je spojení mateřských a základních škol, ale výjimkou není ani sdružování tří druhů škol působících pod jedním právním subjektem.

Obrázek 1

Veřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2007/08 až 2011/12

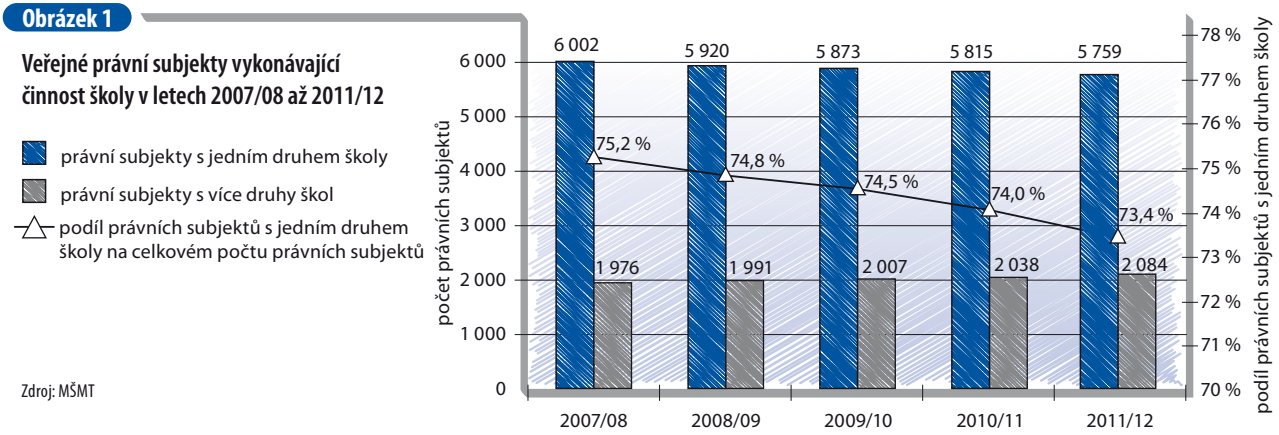

Zdroj: MŠMT

Obrázek 2

Neveřejné právní subjekty[1)] vykonávající činnost školy v letech 2007/08 až 2011/12

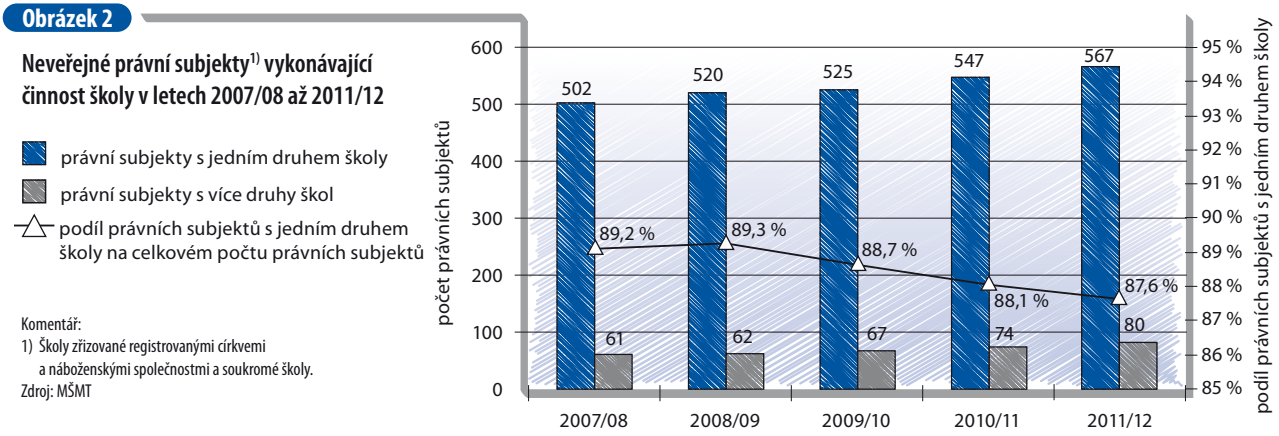

Komentář:
1) Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a soukromé školy.

Zdroj: MŠMT

2.2 Předškolní vzdělávání

- Ve školním roce 2011/12 vzrostl meziročně počet mateřských škol o 51 (na 4 931 škol).
- V mateřských školách se vzdělávalo 342,5 tis. dětí, tedy o 13,9 tis. více než v předchozím roce.
- Mateřské školy vykázaly 49,2 tis. žádostí o vzdělávání se v mateřské škole, kterým nebylo vyhověno (o téměř 10 tis. více než v předchozím roce).

Předškolní vzdělávání hraje významnou roli v životě každého jedince, neboť rozvíjí osobnost dítěte v předškolním věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Tento typ zdělávání poskytují zejména mateřské školy, mateřské školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, mateřské školy při zdravotnickém zařízení, přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním na základních školách a přípravné stupně základních škol speciálních.

V současné době se předškolní vzdělávání řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do rejstříku škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol. **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) byl vydán s účinností od 1. 3. 2005** opatřením ministryně školství č. 32 405/2004-22 ze dne 3. 1. 2005 (školy podle RVP PV postupují od 1. 9. 2007). Znění původního RVP PV vydaného v květnu 2001 bylo v roce 2004 upraveno v souladu s novým školským zákonem.

Zmíněný RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich uskutečňování. Je otevřený pro školu, učitele i pro děti a vytváří tak podmínky k tomu, aby každá škola, resp. pedagogický sbor, jakákoli odborná pracovní skupina, profesní sdružení či každý jednotlivý pedagog mohli – za předpokladu zachování společných pravidel – vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program. S platností nového školského zákona[1] se RVP PV stal závazným dokumentem nejen pro pedagogy, ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí a jejich odborné a sociální partnery. Koncepce předškolního vzdělávání je založena na týchž zásadách, jako ostatní úrovně vzdělávání: je orientována k tomu, aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy **klíčových kompetencí** a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání, umožňující mu se snáze a spolehlivěji uplatnit ve společnosti znalostí.[2]

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami (včetně mateřských škol s upraveným vzdělávacím programem), popř. je realizováno v přípravných třídách základních škol. Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy. V procesu vzdělávání i v jeho organizaci se proto řídí obdobnými pravidly jako školy ostatní.

1 *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.*

2 *Současná vzdělávací politika v České republice vychází z přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život a že by měl mít zájem na svém vzdělávání, učení i vědění, které mu umožňuje dokonalejší a bohatší interakci se světem. Za důležitý prvopočátek tohoto procesu je považováno předškolní vzdělávání a jako takové dnes nachází významnou podporu státu. Pojem společnost znalostí byl vymezen Lisabonským procesem (Lisabon European Council: Presidency Conclusions. March 2000). Znalosti jsou chápány nejen jako vědomosti, ale zároveň také schopnosti a dovednosti je uplatnit.*

Tabulka 1

MŠ – počet škol, tříd, dětí, učitelů a poměrové ukazatele v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
počet dětí	291 194	301 620	314 008	328 612	342 521
z toho dívky	139 808	144 502	150 613	157 799	164 387
počet tříd	12 698	13 035	13 452	13 988	14 481
počet škol	4 808	4 809	4 826	4 880	4 931
učitelé (přepočtené počty)	22 744,3	23 567,8	24 584,3	25 736,8	26 780,6
z toho ženy	22 717,3	23 533,4	24 542,2	25 670,6	26 687,7
průměrný počet dětí na školu	60,56	62,72	65,07	67,34	69,46
průměrný počet dětí na třídu	22,93	23,14	23,34	23,49	23,65
průměrný počet dětí na úvazek učitele	12,80	12,80	12,77	12,77	12,79

Zdroj: MŠMT

Obrázek 3

Počty dětí v mateřských školách vzhledem k populaci 3–5letých v letech 2007/08 až 2011/12

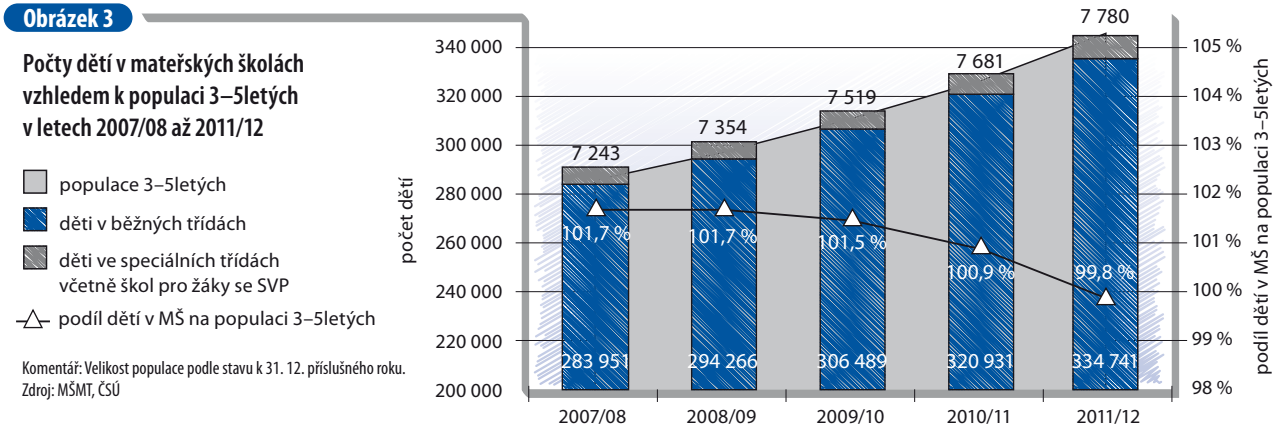

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Předškolní vzdělávání se organizuje **pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let** a je nepovinné. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy. Do tříd je možno zařazovat děti stejného či různého věku a vytvářet třídy věkově homogenní či věkově heterogenní. Stejně tak je možné do tříd běžných mateřských škol zařazovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami a vytvářet třídy integrované. Poskytování předškolního vzdělávání je podle školského zákona veřejnou službou.

Docházka dětí do mateřských škol je většinou zpoplatněna, pouze vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky je v mateřských školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí bezplatné (§ 123 odst. 2 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů). Děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky jsou ze zákona přednostně přijímány k předškolnímu vzdělávání (§ 34 odst. 4 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů), aby se ještě před vstupem do základní školy vyrovnaly případné rozdíly mezi dětmi v komunikativních dovednostech a úrovni rozvoje myšlení, a zamezilo se tak případným problémům s jejich integrací dětí v základních školách.

Přestože je předškolní vzdělávání nepovinné a u většiny dětí je poskytováno za úplatu, je o něj značný zájem a počet zájemců výrazně roste, což je způsobeno zejména růstem počtu narozených dětí, který započal v roce 2002. Zcela v souladu s tímto trendem však nebyl vývoj počtu mateřských škol, který do roku 2007/08 klesal, v letech 2007/08 až 2008/09 více méně stagnoval (4 808 a 4 809 škol), a teprve od roku 2009/10 lze pozorovat nárůst počtu mateřských škol na 4 826. Ve školním roce 2011/12 již počet mateřských škol vzrostl na 4 931. Zmíněný dočasný pokles v předchozích letech však nemusel nutně znamenat jejich faktický úbytek, mohlo jít jen o sloučení více mateřských škol pod jeden právní subjekt. Konečné zvýšení počtu mateřských škol bude zřejmě reakcí na rostoucí poptávku. Zatímco ve školním roce 2007/08 navštěvovalo mateřskou školu 291 194 dětí, v roce 2008/09 přesáhly počty dětí v mateřských školách hranici tří set tisíc (301 620 dětí) a tento nárůst dále pokračuje (při průměrném tempu růstu kolem 4 % ročně) až do roku 2011/12, kdy se počet dětí v mateřských školách zvýšil na 342 521. Rostoucí je v průběhu sledovaného období počet dětí připadající na jednu mateřskou školu; v roce 2011/12 tak v průměru připadá na mateřskou školu 69,5 dětí, přičemž ještě v roce 2007/08 to bylo přibližně 61 dětí. V průběhu sledovaného období se nepatrně zvyšuje také průměrný počet dětí na 1 třídu (z 22,9 na 23,7), avšak v tomto případě zde existuje omezení a ze zákona se třída mateřské školy naplňuje do počtu 24 dětí (podle vyhlášky[3] však může zřizovatel školy povolit výjimku z nejvyššího počtu dětí, a to až o 4 děti).

Mateřské školy navštěvuje 76,7 % všech tříletých dětí (okolo 76–77 % se tento podíl pohyboval i v předchozích letech), 86,5 % všech čtyřletých dětí (tento podíl se snižuje; ještě v roce 2007/08 činil téměř 91 %) a 90,6 % všech pětiletých dětí (i zde dochází k poklesu; v roce 2007/08 šlo o 93,2 %). Mateřské školy však navštěvují i děti mladší 3 let; jejich podíl na odpovídající populaci vzrostl od roku 2007/08 z 23,0 % na 27,5 % v roce 2010/11, v roce 2011/12 však došlo k mírnému poklesu na 26,4 %. Podíl šestiletých a starších dětí na populaci 6 letých se v mateřských školách v rámci sledovaného období pohybuje kolem 21 %, maxima bylo dosaženo v roce 2008/09 při podílu 21,5 %. Téměř ve všech věkových skupinách však dochází v absolutním vyjádření k nárůstu počtu dětí, výjimku tvoří skupina šestiletých a starších, kde absolutní počty dětí navštěvujících mateřskou školu od roku 2007/08 do roku 2009/10 klesaly (z 20 347 na 20 033), avšak od roku 2010/11 došlo k nárůstu – v roce 2011/12 dosáhl počet 6letých a starších dětí navštěvující mateřské školy 21 831. Také ve skupině dětí mladších 3 let došlo mezi lety 2010/11 a 2011/12 k poklesu z 33 040 na 31 355 dětí.

Poptávka po docházce do mateřských škol není zdaleka uspokojována a i přes nárůst počtu škol i tříd je stále

3 *Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006 Sb.*

Tabulka 2

MŠ – podíl dětí ve vybraných věkových kategoriích na odpovídající populaci v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl dětí mladších 3 let navštěvujících mateřskou školu z populace 2letých	23,0%	24,8%	26,7%	27,5%	26,4%
Počet dětí mladších 3 let navštěvujících MŠ	23 710	26 384	30 800	33 040	31 355
Počet osob ve věku 2 let v populaci	102 988	106 518	115 180	120 290	118 972
Podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu z populace 5letých	93,2%	92,8%	91,4%	91,4%	90,6%
Počet dětí ve věku 5 let navštěvujících MŠ	87 273	87 927	90 320	94 775	96 959
Počet osob ve věku 5 let v populaci	93 596	94 785	98 791	103 653	107 010
Podíl dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících mateřskou školu z populace 6letých	22,1%	21,5%	21,1%	21,0%	21,0%
Počet dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících MŠ	20 347	20 150	20 033	20 717	21 831
Počet osob ve věku 6 let v populaci	92 013	93 899	94 995	98 791	103 886

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Tabulka 3

Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Střední délka vzdělávání v MŠ	3,05	3,05	3,04	3,03	3,01

Zdroj: MŠMT

Obrázek 4

Věkové složení dětí v mateřských školách v letech 2007/08 až 2011/12

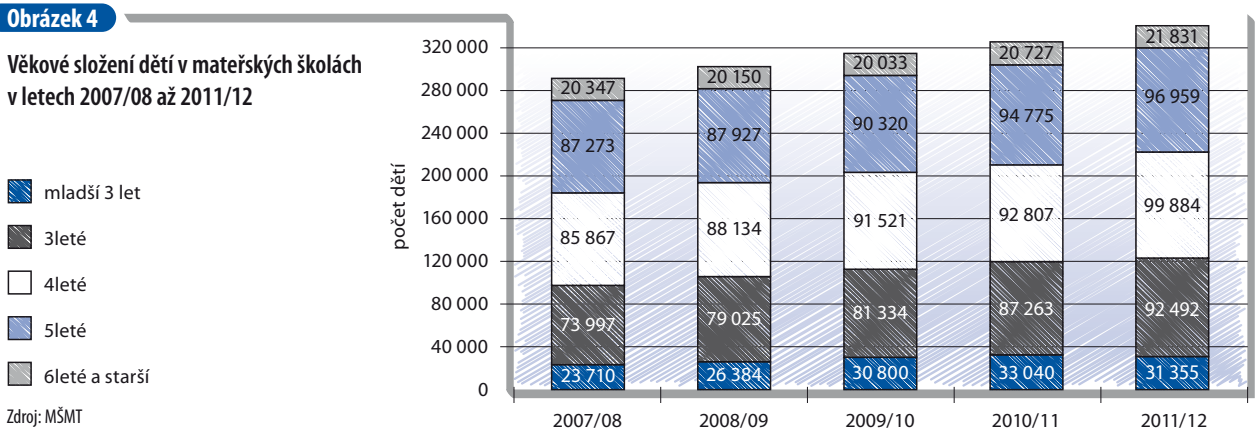

Zdroj: MŠMT

více žádostí o přijetí do mateřské školy odmítáno: v roce 2007/08 bylo odmítnuto 13 409 žádostí; v roce 2008/09 se jednalo o 19 996 odmítnutých žádostí; v roce 2009/10 činil počet žádostí o přijetí do mateřské školy, jimž nebylo vyhověno, 29 632 a v roce 2010/11 již 39 483. V posledním sledovaném roce – 2011/12 – bylo odmítnuto 49 186 žádostí o přijetí do mateřské školy, což je 3,7 krát více, než v roce než v roce 2007/08. Je však třeba poznamenat, že rodiče své děti stále častěji přihlašují do více mateřských škol a celkový počet dětí, které nebyly do mateřské školy přijaty, je tedy výsledně o něco nižší.

Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. dětem se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním (dále jen děti se SVP) je poskytována speciální pedagogická péče. Informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost zajišťují a pedagogicko-psychologické služby poskytují školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra). Speciální vzdělávání může probíhat v třídách či školách samostatně zřízených pro žáky se SVP a poskytuje se i dětem zařazeným do mateřských škol zřízených při dětských domovech či diagnostických ústavech. V roce 2011/12 bylo celkem 108 mateřských škol samostatně zřízených pro žáky se SVP a navštěvovalo je 3 096 dětí. Dalších 7 478 dětí pak navštěvovalo třídy samostatně zřízené pro děti se SVP v běžných mateřských školách. Kromě speciálních tříd však mohou být děti se SVP integrovány také do běžných tříd. **S určitým zdravotním postižením** bylo v mateřských školách v roce 2011/12 celkem 9 510 dětí (tj. 2,8 % z celkového počtu dětí v mateřských školách) a z toho jich bylo 2 032 individuálně integrováno v běžných třídách mateřských škol.

Střední délka vzdělávání v mateřských školách činí přibližně 3 roky, a to stabilně ve všech uvedených letech. Došlo zde jen k velmi nepatrnému poklesu z 3,05 roku v letech 2007/08 a 2008/09 na 3,01 roku v roce 2011/12.

Výrazná většina mateřských škol je zřizována obcemi (94,5 %), což zajišťuje odpovídající dostupnost předškolního vzdělávání. Přesto je však hustota sítě mateřských škol v jednotlivých regionech České republiky odlišná. Tyto odlišnosti mohou být dány mírou koncentrace velkých měst, nebo naopak malých obcí v regionu, ale svou roli zde může hrát také sloučení škol pod jeden právní subjekt. Největší mateřské školy podle průměrného počtu dětí najdeme v Praze (více než 109 dětí na jednu školu), v kraji Moravskoslezském (téměř než 85 dětí), Karlovarském, Ústeckém a Jihočeském (74–77 dětí). Menší mateřské školy (v průměru okolo 60 dětí na jednu školu), jejichž velikost je ale kompenzována hustším rozmístěním, se pak nacházejí v moravských a východočeských krajích (v kraji Pardubickém, Jihomoravském, Olomouckém a na Vysočině).

2.3 Základní vzdělávání

- Ve školním roce 2011/12 vzdělávalo žáky 4 111 základních škol, což je o 12 méně než v předchozím roce.
- Počet žáků 1. stupně základních škol meziročně vzrostl o 8,9 tis. žáků na 474,3 tis.
- Postupně se zastavuje pokles počtu žáků 2. stupně základní školy, v roce 2011/12 navštěvovalo 2. stupeň 320,3 tis. žáků, což je o 3,8 méně než v předchozím roce.
- V důsledku menšího počtu žáků klesá i průměrná velikost třídy 2. stupně základní školy, v roce 2011/12 se ve třídě vzdělávalo v průměru 18,9 žáků, což je pokles o 1,2 žáka za posledních pět let.
- Průměrný počet žáků ve třídě 1. stupně základní školy stagnuje (18,8 žáků).
- Po odkladu povinné školní docházky nastupuje do základní školy 22,4 % sedmiletých dětí.
- Podíl počtu žáků plnících povinnou školní docházku na víceletých středních školách a konzervatořích činí necelých 13 %. Na tyto školy odešlo v roce 2011/12 ze středních škol celkem 9,4 tis. žáků.

Pod pojmem základní vzdělávání rozumíme vzdělávání v základních školách, včetně škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením (§ 46, § 47, § 48 a § 48a školského zákona[4]). Cíle základního vzdělávání definuje § 44 školského zákona.

Na základních školách plní žáci povinnou školní docházku (§ 36–§ 43 školského zákona). Primární vzdělávání[5] plní naprostá většina žáků na **1. stupni základní školy**. Po jeho absolvování se možnosti plnění povinné školní docházky rozšiřují, žáci mohou využít i dalších vzdělávacích cest[6]. Kromě **pokračování ve vzdělávání na 2. stupni základní školy** mohou **žáci přejít do oborů vzdělání víceletých gymnázií[7] a oborů vzdělání konzervatoří,** které jsou určeny zvláště umělecky nadaným žákům.[8] Možnosti plnění povinné školní docházky v oborech vzdělání víceletých gymnázií nebo konzervatoří využívá zhruba jedna desetina žáků v příslušné věkové skupině. Podíl žáků plnících povinnou školní docházku ve všech typech škol na populaci ve věku 6–14 let ve školním roce 2011/12 činil 98,6 %.

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením (§ 16, odst. 2 a 3 školského zákona) probíhá prostřednictvím jejich individuální integrace do běžných tříd základních škol, nebo skupinové agregace do speciálních tříd[9] v běžných základních školách (§ 16, odst. 8 a 10 školského zákona). Další možností je jejich vzdělávání ve školách, které jsou zřízeny pro žáky se zdravotním postižením (§ 16, odst. 8 a §48 školského zákona). Na 1. stupni základní školy lze využít i tzv. individuální vzdělávání (§ 41 školského zákona), které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole (žáci chodí do školy jen na pololetní přezkoušení). Vzdělávání žáků se sociálním a zdravotním znevýhodněním by mělo probíhat v souladu s ustanoveními školského zákona v běžných základních školách. Je nezbytné podporovat tuto cílovou skupinu již v období předškolní přípravy a také se zaměřit na školní úspěšnost v průběhu povinné školní docházky.

Vzdělávání v základních školách (včetně základních škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením) pro-

4 *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.*

5 *Primárním vzděláváním je myšleno vzdělávání odpovídající úrovni ISCED 1.*

6 *Jedná se o vzdělávání odpovídající úrovni ISCED 2 (nižší sekundární vzdělávání).*

7 *Do šestiletých oborů gymnázií odcházejí žáci po ukončení 7. ročníku základní školy, do osmiletých po ukončení 5. ročníku základní školy.*

8 *Vzdělávání v osmiletém oboru Tanec v konzervatořích je možné po ukončení 5. ročníku základní školy.*

9 *Pro třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením budeme v dalším textu užívat termín speciální třídy.*

biha od roku 2007 na základě **školních vzdělávacích programů** (tvorba ŠVP je plně v kompetenci ředitele školy). ŠVP jsou školami sestavovány na základě **Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání**, který byl vydán MŠMT 1. února 2005 (podle § 4 školského zákona), jehož součástí je i úprava podmínek vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (RVP ZV, část D, kap. 8).

Možnosti základního vzdělávání jsou v České republice velmi dobře zajištěny – **síť základních škol** je dostatečně hustá a umožňuje většině žáků docházku v blízkém okolí místa bydliště, rozdílné způsoby vzdělávání v základních školách současně umožňují vybrat školu, která nejlépe vyhovuje zaměření a povaze dítěte. Přes pokles počtu základních škol v posledních letech je jejich počet stále dostatečný. Pokles počtu škol je způsoben jednak jejich rušením, jednak slučováním škol do větších právních subjektů. Ve školním roce 2011/12 bylo v rejstříku škol a školských zařízení evidováno **4 111 základních škol**, tzn. o 12 škol méně než v předchozím školním roce. Ačkoliv počet ZŠ stále klesá, na průměrné velikosti školy se to příliš neprojevilo. V roce 2011/12 navštěvovalo základní školy **794,6 tis. žáků**, což představuje přibližně **193 žáků na školu,** přičemž ve školním roce 2010/11 byla průměrná velikost školy 191 žáků. Průměrná velikost školy na 1. stupni ZŠ ve školním roce 2011/12 činila 116 žáků, tedy přibližně o dva žáky na školu více než v předchozím roce. Na 2. stupni základních škol činila ve školním roce 2011/12 průměrná velikost školy 117 žáků, což ve srovnání s předchozím školním rokem představuje pokles o 1 žáka na školu.

Počet žáků na 1. stupni základních škol ve školním roce 2011/12 **činil 474,3 tis.** a ve srovnání s předchozím školním rokem vzrostl (cca o 8,9 tis. žáků). Růst počtu žáků na 1. stupni se dá předpokládat i v následujících letech, trend je způsoben nárůstem počtu živě narozených dětí od počátku 21. století. **Počet žáků na 2. stupni základních škol** ve školním roce 2011/12 **činil 320,3 tis.,** přičemž jejich počet v předchozích letech klesal velmi výrazně (mezi školními roky 2008/09 a 2009/10 o 24,1 tis. žáků, mezi školními roky 2009/10 a 2010/11 o 9,6 tis. žáků). Pokles počtu žáků má však klesající tendenci – a mezi roky 2010/11 a 2011/12 činil pouze 3,8 tisíc. Nárůst počtu žáků 2. stupně můžeme očekávat nejdříve ve školním roce 2014/15, výrazněji se projeví až v letech následujících.

Síť základních škol České republiky odráží **potřeby jednotlivých krajů v oblasti základního vzdělávání,** přičemž vychází z celkového charakteru regionu – v regionech s vyšší koncentrací malých obcí je více malých škol, v regionech s vyšší koncentrací obyvatelstva ve větších městech existuje více škol velkých. V průměru v České republice připadá na 100 dětí ve věku 6–14 let 0,5 základní školy. Dostupnost základního vzdělání je v jednotlivých krajích velmi dobrá.

V oblasti základního školství působí i **soukromé a církevní základní školy.** Jejich podíl na celkovém počtu základních škol zdaleka nedosahuje podílu, jaký je u škol středních; podíl soukromých základních škol činí 1,9 %, a v případě církevních základních škol se jedná o necelé 1 % – konkrétně 0,8 %. Podíl žáků v soukromých základních školách je 0,8 %, v církevních základních školách dosahuje 0,7 %.

Do základních škol nastupují děti mladší i starší než 6leté. Zatímco podíl žáků přijatých do 1. ročníku základních škol **mladších 6 let** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol je v České republice velmi nízký (ve školním roce 2011/12 jich bylo 0,7 %, což odpovídá dlouhodobému trendu), podíl dětí přijatých do 1. ročníku základních škol **ve věku 7 let a starších** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol činí takřka čtvrtinu (22,4 % ve školním roce 2011/12).

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením je nedílnou součástí vzdělávacího systému. Základní školy ve školním roce 2011/12 navštěvovalo 71,8 tis. žáků se zdravotním postižením, což je 9,0 % všech žáků základních škol (tento podíl je dlouhodobě velmi stabilní). Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 54,6 % ze všech

Tabulka 4

Základní školy – počet základních škol, tříd, žáků a učitelů v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
1. stupeň					
školy 1. stupeň	4 132	4 108	4 098	4 096	4 089
třídy 1. stupeň	24 324	24 325	24 521	24 703	25 277
žáci 1. stupeň	458 046	458 198	460 754	465 380	474 327
učitelé 1. stupně přepočtení na plné úvazky	27 605,0	27 529,2	27 634,9	27 796,0	28 114,6
podíl žáků 1. stupně na populaci 6–10 let	101,4	100,5	99,8	98,8	97,8
2. stupeň					
školy 2. stupeň	2 775	2 760	2 755	2 749	2 738
třídy 2. stupeň	19 109	18 173	17 420	17 017	16 828
žáci 2. stupeň	386 817	357 817	333 705	324 106	320 315
učitelé 2. stupně přepočtení na plné úvazky	33 509,7	31 963,1	30 782,4	30 227,0	29 700,2
podíl žáků 2. stupně na populaci 11–14 let	93,1	92,7	90,3	89,5	88,4
ZŠ celkem					
školy – celkem	4 155	4 133	4 125	4 123	4 111
třídy – celkem	43 433	42 498	41 941	41 720	42 105
žáci – celkem	844 863	816 015	794 459	789 486	794 642
učitelé přepočtení na plné úvazky – celkem	61 069,2	59 492,3	58 417,3	58 023,0	57 814,8
podíl žáků celkem na populaci 6–14 let	97,4	96,9	95,6	94,8	93,8

Zdroj: MŠMT

Obrázek 5

Základní školy – průměrný počet žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2007/08 až 2011/12

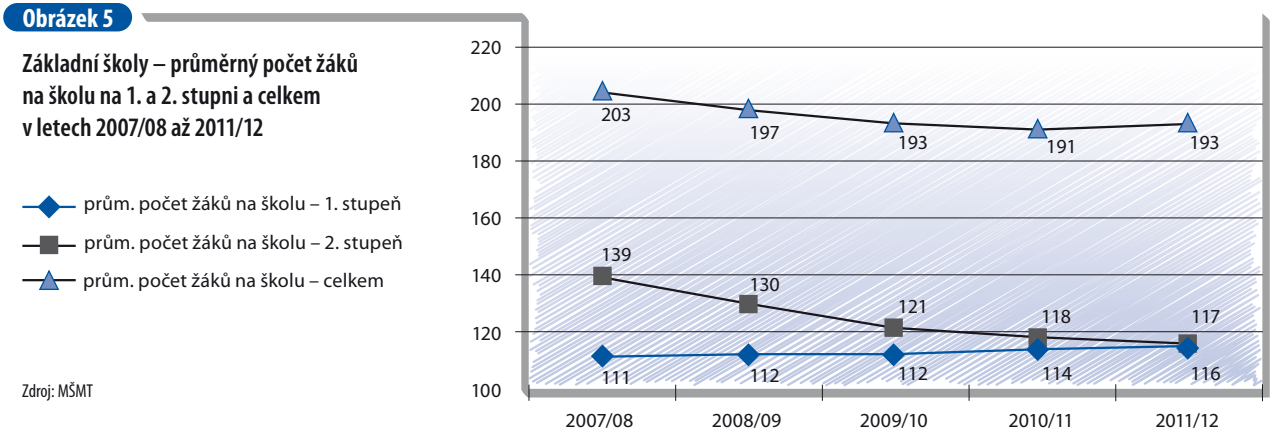

Zdroj: MŠMT

zdravotně postižených žáků navštěvujících základní školy, speciální třídy navštěvovalo 45,5 % ze všech zdravotně postižených žáků v základním vzdělávání (včetně speciálních tříd ve školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením). Je tedy patrné, že více žáků se zdravotním postižením bylo integrováno individuálně. (Od školního roku 2005/06 bylo poprvé více žáků integrováno individuálně již ve školním roce 2010/11.)

V rámci základního vzdělávání mohou obce (či svazky obcí) nebo kraje se souhlasem krajského úřadu zřizovat **přípravné třídy základní školy** pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné[10] a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývojový handicap. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu[11]. Přípravné třídy mohou být zřizovány i v základní škole speciální[12].

Povinnou školní docházku lze též plnit v některých oborech vzdělání středních škol (obory víceletých gymnázií) a v osmiletém oboru Tanec v konzervatořích. Podíl počtu všech žáků plnících povinnou školní docházku v oborech víceletých gymnázií a konzervatoří vzhledem k počtu žáků v ročnících odpovídajících 2. stupni základní školy v roce 2011/12 činil 12,9 % (v roce 2010/11 to bylo 12,8 %). Tento podíl od roku 2007/08 stále roste. Do oborů vzdělání víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří obor Tanec v roce 2010/11[13] ze základních škol přešlo 9,4 tis. žáků.

Specifickou problematickou oblastí základního vzdělávání je **předčasné ukončení docházky do základní školy** před dosažením základního vzdělání. V roce 2010/11[14] takto odešlo 3,9 tis. žáků, což je 4,7 % ze všech odchodů ze základní školy. Celkem 82,6 % z těchto žáků předčasně ukončuje základní školu v 8. ročníku (3,2 tis. žáků), zbylých 17,4 % opustilo základní školu z 1. až 7. ročníku (670 žáků). Minimum odchodů ze základních škol se uskutečnilo v 5. ročníku a 6. ročníku základních škol – tito žáci již mají splněnou povinnou školní docházku, tzn., že ve vzdělávacím systému strávili zákonem stanovených 9 let, nedosáhli však základního vzdělání, eventuálně základů vzdělání.

Pro část populace, která nemá ukončené základní vzdělání, nabízejí základní a střední školy **kurzy pro získání základního vzdělání a základů vzdělání.** Zájem o tyto kurzy není příliš vysoký a navštěvuje je víceméně ustálený počet frekventantů.

10 Podle definice v § 16, odst. 4 školského zákona.

11 § 47 školského zákona

12 § 48a školského zákona

13 Data za odchody ze základních škol do oborů víceletých gymnázií a konzervatoří jsou vykazována za rok zpětně.

14 Data za předčasné ukončení docházky v základních školách jsou vykazována za rok zpětně.

Obrázek 6

Základní školy – průměrný počet žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2007/08 až 2011/12

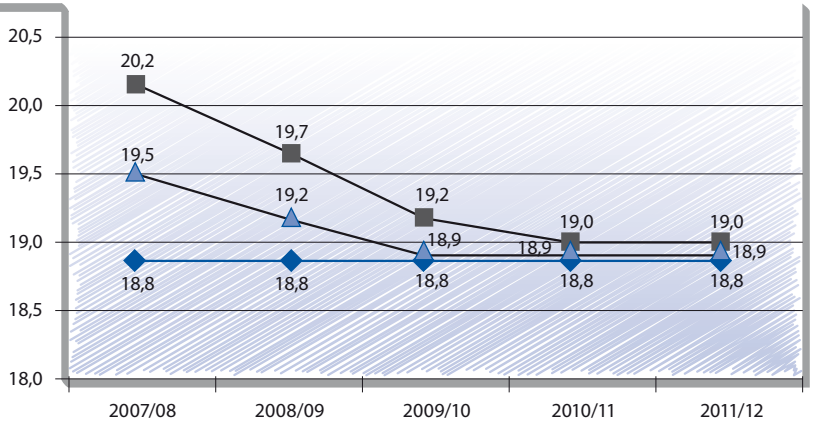

prům. počet žáků na třídu – 1. stupeň
prům. počet žáků na třídu – 2. stupeň
prům. počet žáků na třídu – celkem

Zdroj: MŠMT

Obrázek 7

Základní školy – průměrný počet žáků na učitelský úvazek na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2007/08 až 2011/12

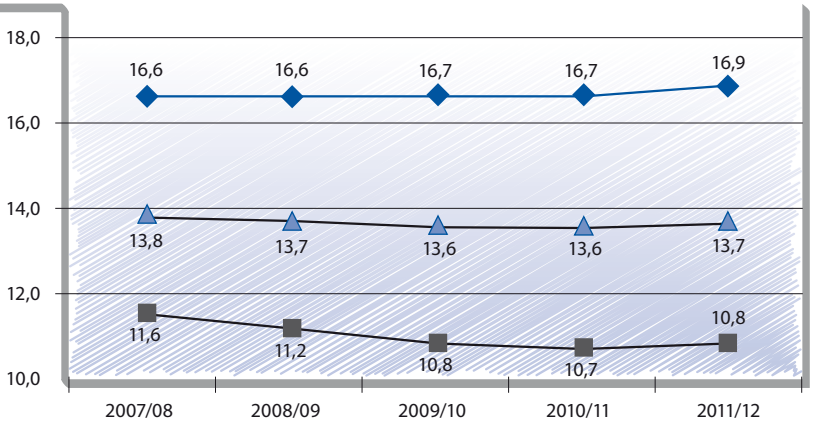

prům. počet žáků na učitelský úvazek – 1. stupeň
prům. počet žáků na učitelský úvazek – 2. stupeň
prům. počet žáků na učitelský úvazek – celkem

Zdroj: MŠMT

2.4 Střední vzdělávání

- Podíl žáků vzdělávajících se ve středních školách vzhledem k populaci 15–18letých vzrostl v posledních pěti letech o 3,6 procentního bodu na 98,4 %.
- Podíl nově přijatých do 1. ročníku středních škol v porovnání s absolventy povinné školní docházky stále roste, v roce 2011/12 se jednalo o 116,8 %. Svědčí to o skutečnosti, že do denní formy vzdělávání ve stále větší míře vstupují opakovaně žáci, kteří se již na střední škole vzdělávali (obvykle bez jejího úspěšného dokončení).
- Ve školním roce 2011/12 bylo vzdělávání na středních školách realizováno na 1 393 školách a účastnilo se ho 464 738 žáků (bez započtení nástavbového studia). V meziročním srovnání došlo k pětiprocentnímu poklesu počtu žáků.

V posledních několika letech je na evropské úrovni významně posilován význam absolvování středního vzdělání. Pozornost Evropské unie vůči střednímu vzdělávání je pochopitelná, neboť nedosažení střední úrovně vzdělání má za následek ztížené možnosti uplatnění ať již v profesním, anebo soukromém životě. Absolvování středního vzdělání otevírá cestu k uplatnění na trhu práce i k dalšímu profesnímu i osobnímu rozvoji. Ačkoliv se dosažení střední úrovně vzdělání stalo jakousi normou, v mnoha zemích Evropské unie je stále značně vysoký podíl těch, kteří středního vzdělávání nedosáhli. Cílem Evropské unie tak je, aby podíl lidí s nedosaženým středním vzděláním činil v roce 2020 okolo 10 %. Pro Českou republiku nepředstavuje tento cíl žádný výraznější problém, protože do středního vzdělávání nastupují u nás téměř všichni absolventi základních škol. Je však nezbytné věnovat rozvoji středního vzdělání neustálou pozornost, neboť zajištění struktury středního vzdělání odpovídající potřebám jeho účastníkům je nezbytným předpokladem pro jejich dobré uplatnění na trhu práce či pro jejich vstup do terciárního případně dalšího vzdělávání.

Střední vzdělávání je u nás možné realizovat v oborech středního vzdělání, v oborech středního vzdělání ukončených výučním listem a v oborech středního vzdělání ukončených maturitní zkouškou, a to po absolvování devítileté povinné školní docházky. Někteří žáci opouštějí základní školu dříve a pokračují v plnění povinné školní docházky ve víceletých gymnaziálních oborech vzdělání. Po absolvování nižších ročníků (tedy po splnění povinné školní docházky) následně pokračují i ve vzdělávání na úrovni středního vzdělávání (tedy ve vyšších ročnících víceletých gymnázií), kam plynule přecházejí. Do 8letých oborů jsou přijímání žáci z 5. ročníku, do 6letých oborů ze 7. ročníku základní školy.

Střední vzdělávání prochází v posledních letech reformou, která nahradila výuku podle dosud používaných učebních dokumentů mnohem flexibilnější výukou podle školních vzdělávacích programů, které si každá jednotlivá škola sestavuje na základě rámcového vzdělávacího program (RVP) pro konkrétní obory. V roce 2010 bylo ukončeno schvalování RVP pro střední školy a od roku 2012 tak musí všechny střední školy začít vyučovat podle školních vzdělávacích programů.[15] Transformací původních oborů na šíře vymezené obory podle RVP dochází k jejich redukci, a to z původních cca 800 na přibližně 275. Bližší informace o školské reformě je možné nalézt na metodickém portálu www.rvp.cz nebo (v případě odborného vzdělávání) na stránkách www.nuv.cz.

Zastoupení žáků vzdělávajících se na středních školách ve vztahu k populaci 15–18letých, pro které jsou střední školy primárně určeny, roste, a to i přesto, že výrazně klesá počet osob v dané věkové skupině. **V roce 2011 dosáhla** hodnota tohoto ukazatele **již 98,4 %,** což je o 1,3 procentního bodu více než v předchozím roce a o 6,6 procentního bodu více než v roce 2007. Příčinou je jednak pokles populace 15–18letých, který meziročně dosáhl hodnoty 7 % (mezi roky 2007 až 2011 pak do-

15 Školy mají za povinnost začít vyučovat podle školních vzdělávacích programů do dvou let od vydání RVP.

Tabulka 5

Střední školy, počet podaných přihlášek, přijetí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2011/12 (bez nástavbového a zkráceného studia – 1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Počet podaných přihlášek (1. kolo)	Počet přijetí – přijímací řízení (1. kolo)	Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole
Celkem	**239 379**	**161 173**	**67,3%**
Střední vzdělávání	849	787	92,7%
Střední vzdělávání s výučním listem	60 782	49 109	80,8%
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou	177 748	111 277	62,6%
z toho žáci ve věku PŠD hlásící se na víceleté SŠ	27 115	12 870	47,5%

Zdroj: MŠMT

Tabulka 6

Podíl nově přijatých do oborů středních škol vzhledem k absolventům povinné školní docházky v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl přijatých na střední školy vzhledem k absolventům povinné školní docházky	110,3%	109,5%	112,4%	114,0%	116,8%
Celkový počet nově přijatých na střední školy	133 990	131 810	127 766	113 158	104 857
Počet absolventů povinné školní docházky předchozího školního roku	121 479	120 392	113 676	99 248	89 756

Komentář:
Nově přijatí na střední školy jsou bez nástavbového a zkráceného studia a žáci 8letých a 6letých gymnázií jsou započteni v ročnících odpovídajících 1. ročníku středních škol.
Zdroj: MŠMT

Obrázek 8

Počty žáků středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2007/08 až 2011/12

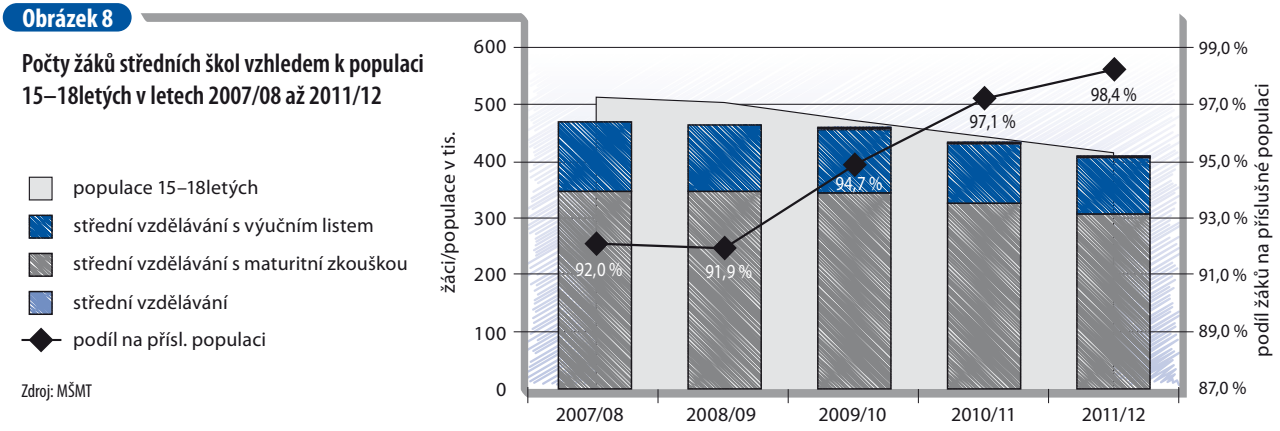

Zdroj: MŠMT

sáhl 18 %), jednak fakt, že střední školy navštěvují i starší žáci. Nezanedbatelnou roli zde hrají i opakované vstupy na střední školy, zejména v případě těch, kteří nesprávně zvolili obor vzdělání. V rámci středního vzdělávání je patrný odklon od vzdělávání v oborech ukončených výučním listem k oborům ukončeným maturitní zkouškou, které umožňují další studium na vyšších odborných či vysokých školách. Podíl žáků v oborech středního vzdělání je stabilně nízký, jedná se zpravidla o obory pro handicapované žáky, anebo o žáky, kteří mají velké obtíže při vzdělávání. Po úspěšném absolvování 3letých oborů ukončených výučním listem je možné se dále vzdělávat v oborech nástavbového studia, které jsou dvouleté. Úspěšní absolventi těchto oborů získají maturitní zkoušku, což jim umožní se dále vzdělávat na vyšší odborné nebo vysoké škole.

Pro ty žáky, kteří již absolvovali střední vzdělání s maturitní zkouškou a chtějí získat vzdělání v jiném oboru, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou, pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s výučním listem nebo s maturitní zkouškou, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední vzdělání lze také získat po předložení souboru osvědčení o získání profesní kvalifikace (dříve dílčí kvalifikace), definovaného dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání v Národní soustavě kvalifikací. Tato osvědčení nahrazují předchozí vzdělání a umožňují složit závěrečnou nebo maturitní zkoušku.

V rámci přijímací řízení ke vzdělávání na středních školách došlo pro školní rok 2011/12 ke změně v počtu možných podaných přihlášek, kdy v rámci prvního kola přijímacího řízení je možné podat maximálně dvě přihlášky.[16] Oproti předchozím letům tak došlo k omezení maximálního počtu podaných přihlášek ze tří na dvě. Odpovědnost za podání přihlášky nebo přihlášek má zákonný zástupce žáka, případně žák sám, pokud je zletilý. Žák nebo jeho zákonný zástupce má možnost na přihlášce uvést jeden ze dvou termínů stanovených ředitelem školy v rámci 1. kola přijímacího řízení, ve kterém se žák chce zúčastnit přijímací zkoušky. Určitá část středních škol (zejména školy vzdělávající v gymnaziálních oborech) konala nějakou formou přijímací zkoušku, většina ostatních škol přijímala pouze na základě výsledků vzdělávání na základní škole. Počet podaných přihlášek v 1. kole dosáhl 239 379, z toho ve 35,1 % případů se konala i přijímací zkouška. Nejčastěji šlo o školy, které se zaměřují na výuku v umělecky orientovaných oborech, kdy se přijímací zkoušky konaly téměř vždy, a dále ve školách s výukou v gymnaziálních oborech, a to zejména víceletých. Naproti tomu do oborů lyceum nebyla ve většině případů přijímací zkouška konána. Počet přijetí, tedy kladně vyřízených žádostí, dosáhl 161 173. Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole tak dosáhla 67,3 %. Přijatí uchazeči své rozhodnutí nastoupit škole potvrzují předáním zápisového lístku. Kvůli změně systému přijímacího řízení (možnost podání dvou přihlášek) není možné srovnávat údaje z předchozích let, kdy v posledních dvou letech bylo možné podávat tři přihlášky. Pokud se podíváme na úspěšnost přijetí v pětiletém období, pak ve školním roce 2007/08 dosáhla úspěšnost přijetí v 1. kole přijímacího řízení 83,4 % (přihlášek v 1. kole přijímacího řízení bylo podáno 145 299).

Počet žáků, kteří nastupují do 1. ročníků střední škol, je vyšší než počet žáků, kteří ukončují povinnou školní docházku. **V případě nově nastupujících žáků do 1. ročníku denní formy vzdělávání dosahuje jejich podíl na počtu absolventů základní školy 116,8 %.** To je dáno především tím, že do denní formy vzdělávání na střední škole přicházejí nejen žáci hned po ukončení základního vzdělávání, ale také žáci s určitým časovým odstupem po absolvování základní školy, kdy část žáků na jedné střední škole neuspěje a nastupuje do 1. ročníku jiné střední školy, příp. oboru. Určitou malou část nově přija-

16 *Ke změně počtu přihlášek na střední školy došlo novelizací školského zákona č. 472/2011 Sb., která změnila počet možných přihlášek na střední školy, a to s účinností od 1. 1. 2012.*

Tabulka 7

Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2011/12 podle druhu vzdělávání vč. zkráceného studia, bez nástavbového studia

Druh vzdělávání			Školy[1]			Žáci				Nově přijatí do 1. ročníku			Absolventi za školní rok 2010/11		
			celkem	z toho forma vzdělávání		celkem	z celku dívky	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání	
				denní	ostatní			denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní
Střední školy – celkem			**1 393**	**1 384**	**417**	**464 738**	**230 785**	**453 504**	**11 234**	**111 765**	**108 351**	**3 414**	**100 541**	**98 651**	**1 890**
v tom vzdělávání	střední		126	124	3	2 053	1 008	1 966	87	1 027	1 007	20	576	530	46
	střední s výučním listem		525	520	30	103 685	34 492	102 184	1 501	34 926	34 304	622	28 493	27 972	521
		z toho zkrácené	23	20	4	620	124	490	130	548	428	120	245	181	64
	střední s maturitou		1 196	1 188	174	359 000	195 285	349 354	9 646	75 812	73 040	2 772	71 472	70 149	1 323
	v tom	víceleté	316	316	–	82 925	45 757	82 925	–	11 398	11 398	–	10 302	10 302	–
		4leté	1 143	1 135	164	274 986	148 708	266 361	8 625	63 869	61 577	2 292	60 924	59 823	1 101
		zkrácené	27	9	18	1 089	820	68	1 021	545	65	480	246	24	222

Komentář:
1) Počet škol celkem není součtem počtů škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělání.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 8

Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v denní formě vzdělávání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni vzhledem k počtu všech absolventů středních škol v letech 2006/07 až 2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni	**70,2 %**	**71,2 %**	**72,7 %**	**74,3 %**	**72,3 %**
Absolventi oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou včetně absolventů nástavbového a zkráceného studia	85 799	84 348	83 951	81 064	74 568
Počet absolventů středních škol	122 254	118 423	115 510	109 080	103 070

Zdroj: MŠMT

tých představují také ti, kteří přicházejí až po určité době strávené na trhu práce.

Ve školním roce 2011/12 bylo vzdělávání na středních školách realizováno na 1 393 školách (v roce 2010/11 to bylo na 1 422 školách), účastnilo se ho 464 738 žáků (bez započtení nástavbového studia), přičemž v předchozím školním roce šlo o 489 711 žáků. V meziročním srovnání tak došlo k pětiprocentnímu poklesu počtu žáků. Stejně jako v předchozím roce se přes 97 % žáků vzdělávalo v denní formě. V oboru zakončeném maturitní zkouškou (bez započtení nástavbového studia) se celkově vzdělávalo 77,2 %, což je takřka stejný podíl jako ve školním roce 2010/11. Všeobecné vzdělávání, tedy vzdělávání v oborech gymnázií a lyceí, se na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání (bez nástavbového studia) podílí 34,4 %, což je v meziročním srovnání nárůst o 0,8 procentního bodu. Potvrdil se tak trend z předchozích let o jeho stálém mírném nárůstu. Povinnou školní docházku plnilo na nižším stupni víceletých gymnaziálních oborů 17,8 % žáků středních škol. V rámci středního vzdělávání s výučním listem jsou nejčastěji zastoupeny obory ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus a Strojírenství a strojírenská výroba. V rámci odborně zaměřeného středního vzdělávání s maturitní zkouškou pak obory ze skupiny Ekonomika a administrativa, Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika a Strojírenství a strojírenská výroba a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Meziročně došlo **k poklesu počtu žáků** středních škol o 5,1 %, za 5 sledovaných let pak o 12,4 %. Počet žáků v oborech středního vzdělání kolísá, v oborech středního vzdělání s výučním listem setrvale klesá – ve srovnání s počtem žáků před 5 lety došlo k poklesu o 16 %, meziročně o 4,5 %. Počet žáků v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou byl v letech 207/08–2008/09 téměř vyrovnaný, v předchozím školním roce však začal klesat a tento pokles pokračuje i v letošním roce – meziročně klesl počet žáků o 5,3 %, během posledních pěti let o 10,4 %. Pokud jde o genderový pohled, pak dívky tvoří 49,7 % žáků středních škol. V oborech středního vzdělání ukončených výučním listem činí jejich podíl 33,2 % žáků, v oborech středního vzdělání s maturitní zkoušku je podíl dívek vyšší, činí 54,4 %.

Také **u počtu nově přijatých do maturitních oborů dochází ve sledovaných letech k poklesu:** meziročně poklesl jejich počet o 6 %, za sledované období pěti let pak o 20 %. Tento pokles se nejméně dotkl nově přijímaných do žáků víceletých gymnázií. K nárůstu (od roku 2007/08) dochází u oborů středního vzdělání, kde jde však celkově nízký počet žáků.

Ve vztahu k populaci 15letých, tedy teoretickému věkovému ročníku pro vstup na střední školu, roste podíl žáků, kteří nastupují do středního vzdělávání. V roce 2011/12 dosáhl tento ukazatel hodnoty 118,8 %. To je zapříčiněno zejména tím, že více než polovina žáků nově vstupujících na střední školy (do denní formy vzdělávání) je starší 15 let. Patnáctiletí tvoří v případě středního vzdělávání s maturitní zkouškou – s vyloučením zkrácené formy a víceletého vzdělávání – 44,9 % nově přijatých žáků (v loňském roce šlo o 43,8 %). V případě středního vzdělávání ukončeného výučním listem je podíl 15letých žáků na nově přijatých jen 24,8 % (v předchozím školním roce šlo o 24,1 %), šestnáctiletí tvořili v tomto typu vzdělávání 45,7 % nově přijatých (v roce 2010/11 šlo o 47,0 %) a 17letých bylo 14,7 % (v předchozím školním roce šlo o 15,3 %). Starších sedmnácti let bylo přijato do vzdělávání s výučním listem 14,7 % (v loňském školním roce to bylo 13,6 %). Během posledních pěti let se tak věk nově přijatých postupně zvyšoval (v roce 2007/08 tvořili patnáctiletí takřka 50 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s maturitní zkouškou a 31,6 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s výučním listem).

Počet absolventů meziročně poklesl o 4,3 %, za sledované pětileté období pak o 13,5 %. Na meziročním poklesu se nejvíce podílelo střední vzdělávání s maturitní zkouškou, kdy meziročně došlo k poklesu o 6,3 %, v pětiletém sledovaném období pak klesl jejich počet o takřka

10 % (9,9 %). U absolventů středního vzdělání s výučním listem došlo v pětiletém období také k poklesu, a to dokonce o 22,5 %, avšak v meziročním srovnání došlo naopak k nárůstu počtu absolventů, a to o 3,3 %. To je zřejmě důsledek politiky podpory vzdělávání v oborech s výučním listem v posledních letech, kdy žákům vstupujícím do oborů ukončených výučním listem se dostává například podpory prostřednictvím stipendií apod.

Počet žáků, kteří absolvují střední vzdělávání s maturitní zkouškou (včetně žáků nástavbového a zkráceného studia) a mohou tak pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole, až do roku 2008/09 narůstal, kdy v roce 2008/09 činil 72,7 %. V roce 2009/10 se však po dlouhé době snížil, a to na 70,3 %, v roce 2011/12 opět mírně vzrostl na 71,9 %.

V rámci středního vzdělávání, jakožto i v celé vzdělávací soustavě, je zohledněno vzdělávání zdravotně postižených a znevýhodněných žáků, kterých se na středních školách v denní formě vzdělávání v roce 2011/12 vzdělávalo 19 125. Z nich se 38,1 % vzdělávalo formou individuální integrace do běžných tříd a 61,9 % bylo vzděláváno ve speciálních třídách nebo ve školách speciálně zřízených pro tyto žáky. Podrobněji se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami věnuje samostatná kapitola.

2.4.1 Střední vzdělávání všeobecné

- V roce 2011/12 vyučovalo obory vzdělávání gymnázií 371 škol, což je o jednu školu méně než v předchozím školním roce.
- Počet žáků vzdělávajících se v oborech vzdělání gymnázií v roce 2011/12 se ve srovnání s předešlým rokem snížil o 3 % a činí 135 tisíc.
- Podíl nově přijatých do oborů vzdělání gymnázií na celkovém počtu nově přijatých na střední školy s maturitní zkouškou se v roce 2011/12 zvýšil na 20,9 %, přičemž v předchozím roce činil 20,2 %.
- V oborech vzdělání lyceí se v roce 2011/12 vzdělávalo 21,1 tisíc žáků, což představuje meziroční pokles o 8,7 %.
- Podíl nově přijatých do oborů vzdělání lyceí na celkovém počtu nově přijatých na střední školy s maturitní zkouškou v roce 2011/12 činil 4,2 %, což v meziročním srovnání představuje pokles o 0,3 procentního bodu.

Všeobecně zaměřené vzdělání[17] na střední úrovni vzdělávání poskytují v českém vzdělávacím systému **obory vzdělání gymnázií, včetně oborů gymnázií se sportovní přípravou, a obory lyceí.** V České republice se ve všeobecně vzdělávacích oborech vzdělává zhruba třetina žáků středního vzdělávání. V porovnání se zeměmi Evropské unie je zastoupení žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech vzdělání v České republice nižší – průměr za země EU se pohybuje okolo 80 % žáků ve všeobecně zaměřeném vzdělávání.[18] Nižší zastoupení žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech středního vzdělávání je způsobeno především silnou tradicí vzdělávání v oborech středního vzdělávání s maturitní zkouškou bez praktické přípravy, které je u nás velmi oblíbené.

Školy vyučující **obory gymnázií** se zaměřují na poskytování širokého všeobecného vzdělání. Školy vyučující **obory lyceí** též poskytují především všeobecně zaměřené vzdělávání, avšak současně je část výuky věnována odbornému vzdělávání, a to podle zaměření – technické obory lyceí, pedagogické obory lyceí, přírodovědné

17 Vzdělávání je v rámci mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED97 považováno za všeobecné tehdy, pokud podíl odborné složky činí maximálně 25 % kurikula.

18 Metodika vykazování žáků ve všeobecně vzdělávacích a odborně profilovaných oborech vzdělání je v jednotlivých zemích EU různá, porovnání zastoupení žáků v jednotlivých zaměřeních je tudíž komplikované. Podrobnější informace lze najít v publikaci Key Data on Education in the European Union, kterou každoročně vydává Office for Official Publications of the European Communities v Lucembursku.

obory lyceí, zdravotnické obory lyceí, ekonomické obory lyceí a kombinované obory lyceí (dříve waldorfské obory lyceí). Žáci vzdělávající se v těchto oborech získávají všeobecně zaměřené vzdělání a současně se jejich vzdělání prohlubuje i v odborně zaměřených předmětech, které jsou pro školu charakteristické. Podíl všeobecně vzdělávací složky je však vždy vyšší než podíl odborné profilace.

V gymnaziálních oborech činí **délka vzdělávání čtyři, šest a osm let** (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů), kdy na všech školách vyučujících obory vzdělání gymnázií v České republice se od 1. 9. 2009 vyučuje podle **školních vzdělávacích programů** (ŠVP G). Tyto programy umožňují školám realizovat výuku způsobem a zaměřením, které jim vyhovují, přičemž je však nutné, aby dodržely **rámcové vzdělávací plány** (RVP G) vypracované Výzkumným ústavem pedagogickým pro jednotlivé stupně gymnaziálního vzdělávání. Školní vzdělávací programy pro nižší stupeň gymnázií jsou zpracovány podle RVP pro základní vzdělávání (RVP ZV), přičemž povinnost vyučovat podle ŠVP je na osmiletých gymnáziích od 1. 9. 2007 a na šestiletých gymnáziích od 1. 9. 2009.

V oborech lyceí činí **délka vzdělávání čtyři roky** (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Výuka na školách vyučujících obory lyceí také probíhá podle učebních dokumentů stanovených pro tyto obory vzdělání. Nejpozději od 1. 9. 2009 měly povinnost začít výuku podle ŠVP zpracovaných v souladu s příslušnými RVP obory vzdělání technické lyceum a ekonomické lyceum, od 1. 9. 2011 platí povinnost řídit se při výuce školními vzdělávacími plány i pro zdravotnická lycea, přírodovědná lycea a kombinovaná lycea (kombinovaná lycea nahrazují od 1. 9. 2011 lycea waldorfského typu). Pro obor vzdělání pedagogické lyceum byl RVP vydán v roce 2010, tudíž povinnost začít vyučovat podle ŠVP začne platit od 1. 9. 2012, neboť jim od vypracování RVP běží dvouleté zkušební období, ve kterém si tato lycea připravují své **školní vzdělávací programy.**

V loňském roce vyučovalo obory vzdělávání gymnázií 371 škol, což je o jednu školu méně než v předchozím školním roce. Počet škol vyučujících obory vzdělání gymnázií se tak v posledních letech příliš nemění, neboť před pěti lety tyto obory vzdělání poskytovalo 373 škol. Z těchto 371 škol bylo 24,5 % zřízeno neveřejným subjektem (19,1 % škol bylo zřízeno soukromým zřizovatelem, 5,4 % bylo zřízeno církvemi). Všeobecné vzdělávání **v oborech vzdělání lyceí** poskytovalo 206 škol (v předchozím roce to bylo 221 škol), přičemž 15,3 % škol vyučujících tyto obory vzdělání je zřízeno soukromým zřizovatelem nebo církvemi. Jak je z údajů zřejmé, školy vyučující obory gymnázií jsou žákům velmi dobře dostupné, kdy žáci mohou získat střední vzdělání všeobecného charakteru prakticky v každém větším městě. Škol vyučujících obory vzdělání lyceí je výrazně méně a jsou dostupné zejména ve větších městech a vzdělávacích centrech regionů. Současně je však zřejmé, že nabídka škol poskytujících všeobecné vzdělání je dostatečná a zájemci o toto zaměření středního vzdělání jsou uspokojeni.

Počet žáků vzdělávajících se v oborech vzdělání gymnázií v roce 2011/12 se ve srovnání s předešlým rokem snížil a činí 135 tisíc žáků, přičemž meziročně došlo k poklesu o 3,0 %. V pětiletém sledovaném období tak došlo k poklesu o 7,8 %. Žáci víceletých oborů vzdělání gymnázií tvoří 61,4 % všech žáků na školách vyučujících obory vzdělání gymnázií. Podíl žáků soukromých a církevních škol na celkovém počtu žáků oborů vzdělání gymnázií činí 12 %, což ve srovnání s předchozím rokem představuje nárůst o 2 procentní body. **V oborech vzdělání lyceí** se v roce 2011/12 vzdělává 21,1 tisíc žáků, což představuje meziroční pokles o 8,7 %. Tento pokles je do značné míry ovlivněn celkovým poklesem počtu žáků středních škol, kdy klesá počet mladých lidí odpovídajícího věku v populaci. Ve srovnání s rokem 2007/08

Tabulka 9

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v letech 2007/08 až 2011/12

		2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Nově přijatí celkem		33 340	33 071	31 139	28 759	27 633
z toho dívky		19 869	20 032	18 487	16 795	16 161
v tom	obory gymnázií	26 738	26 544	25 256	23 677	23 169
	z toho dívky	15 938	16 069	14 869	13 665	13 313
	obory lyceí	6 602	6 527	5 883	5 082	4 464
	z toho dívky	3 931	3 963	3 618	3 130	2 848
Žáci celkem		167 668	169 875	168 131	162 178	156 065
z toho dívky		98 285	100 203	99 072	95 079	91 189
v tom	obory gymnázií	146 370	146 021	143 851	139 066	134 965
	z toho dívky	86 257	86 181	84 531	80 991	78 071
	obory lyceí	21 298	23 854	24 280	23 112	21 100
	z toho dívky	12 028	14 022	14 541	14 088	13 118
Absolventi celkem		27 943	29 397	29 540	29 649	.
z toho dívky		16 774	17 710	17 921	17 893	.
v tom	obory gymnázií	24 445	24 701	24 381	24 010	.
	z toho dívky	14 991	15 000	14 932	14 484	.
	obory lyceí	3 498	4 696	5 159	5 639	.
	z toho dívky	1 783	2 710	2 989	3 409	.

Komentář:
V oborech gymnázií jsou vykázáni všichni žáci, nově přijatí i absolventi včetně vzdělávání ve víceletých oborech gymnázií.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 10

Podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2007/08 až 2011/12

		2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v %		24,2 %	24,7 %	23,9 %	24,7 %	25,1 %
v tom	obory gymnázií	19,3 %	19,7 %	19,3 %	20,2 %	20,9 %
	obory lyceí	4,9 %	5,0 %	4,6 %	4,5 %	4,2 %
Počet nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou celkem		32 447	32 506	30 577	27 941	26 825
v tom	obory gymnázií	25 845	25 979	24 694	22 859	22 361
	obory lyceí	6 602	6 527	5 883	5 082	4 464
Celkový počet nově přijatých na střední školy (bez nástavbového a zkr. studia)		133 990	131 810	127 766	113 158	107 081

Komentář:
Počet přijímaných = počet přijatých do oborů vzdělání gymnázií (u 8letých a 6letých gymnázií jsou zahrnuty ročníky odpovídající prvnímu ročníku středních škol) a do oborů vzdělání lyceí.
Zdroj: MŠMT

jde o pokles o 0,9 %[19]. Pokud jde o genderový pohled, pak v oborech gymnázií se vzdělává 58 % dívek a 42 % chlapců. V oborech lyceí se vzdělává 62 % dívek a 38 % chlapců. Podíl dívek se v oborech lyceí ve srovnání se situací před pěti lety navýšil o 8 procentních bodů.

Počty nově přijímaných žáků do **oborů vzdělání gymnázií** (včetně víceletých oborů) se v roce 2011/12 proti předešlému školnímu roku mírně snížily, kdy bylo do oborů gymnázií nově přijato 23,2 tisíce žáků, což je o 2,2 % méně než v předešlém roce. Ve srovnání s rokem 2007/08 došlo k 13,4 % snížení v počtu nově přijatých žáků. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 11,5 % všech nově přijatých žáků. **Do oborů vzdělání lyceí** bylo v roce 2011/12 přijato 4,5 tisíce žáků, což je o 12,2 % méně než v předchozím roce. V pětiletém srovnání pak došlo takřka ke třetinovému snížení počtu nově přijatých – v roce 2011/12 bylo přijato o 32,4 % nových žáků méně. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 7,3 % ze všech nově přijatých žáků na lycea. Nejvíce nově přijatých žáků bylo přijato do oborů na ekonomická lycea, a to 38,2 % (1 705 nově přijatých žáků), a na technická lycea, kam zamířilo 20,4 % ze všech nově přijatých žáků do oborů lyceí (910 nově přijatých žáků). Následuje zdravotnické lyceum s 18,2 % nově přijatých (812 nově přijatých žáků), pedagogické lyceum – 15,3 % (683 nově přijatých žáků). Naopak nejméně nově přijatých žáků směřovalo na přírodovědné lyceum (6,4 % – 287 nově přijatých žáků) a kombinované (dříve waldorfské) lyceum (1,5 % – 67 nově přijatých žáků). Tento pokles v počtu nově přijatých žáků je zřejmě ovlivněn demografickým stavem, kdy počet mladých lidí příslušné věkové skupiny v současné době klesá.

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání gymnázií[20] **na celkovém počtu nově přijatých na střední školy s maturitní zkouškou** (nejsou uvažováni nově přijatí do zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou nebo výučním listem ani nástavbového studia) se v roce 2011/12 zvýšil na 20,9 %, přičemž v předchozím roce činil 20,2 %. V pětiletém srovnávacím období se tak jejich podíl zvýšil o 1,6 procentního bodu. **Podíl nově přijatých do oborů vzdělání lyceí** v roce 2011/12 činil 4,2 %, což v meziročním srovnání představuje pokles o 0,3 procentního bodu.

V roce 2010/11 **absolvovalo ve čtyřletých oborech vzdělání gymnázií** 13,6 tisíce žáků (v předchozím školním roce to bylo 14,1 tisíce žáků), **v oborech vzdělání víceletých gymnázií** absolvovalo 10,3 tisíce žáků, což je téměř stejně jako v předchozím roce. Celkově absolvovalo v roce 2010/11 v oborech vzdělání gymnázií 23,9 tisíce žáků. Ve srovnání s předchozím rokem tak došlo k poklesu o 336 absolventů. **V oborech vzdělání lyceí** v roce 2010/11 absolvovalo 5,6 tisíce žáků, přičemž počet absolventů těchto oborů vzdělání se ve srovnání s předchozím rokem zvýšil o 480 absolventů, což představuje 9 % nárůst. V pětiletém období se jejich počet zvýšil o 87 %. Nejvíce absolventů oborů vzdělání lyceí absolvovalo v ekonomicky zaměřených oborech vzdělání, a to 38,0 %, tedy 2 142 absolventů, a v lyceích s orientací na technické obory (29,0 % – 1 636 absolventů). S odstupem následují zdravotnické lyceum (12,6 % – 713 absolventů) a pedagogické lyceum (12,5 %, tedy 705 absolventů).

Podíl absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou ve všeobecně zaměřených oborech vzdělání na počtu všech absolventů středních škol[21] se v pěti posledních sledovaných letech neustále zvyšuje – v roce 2006/07 činil 23,9 % a v roce 2010/11 pak 30,0 %. Ve srovnání s předchozím rokem došlo k nárůstu o 1,4 procentního bodu.

19 *První nově přijatí do oborů vzdělávání lyceí byli přijati v roce 1999/2000.*

20 *Mezi nově přijaté do oborů vzdělání gymnázií jsou zde zahrnováni žáci odpovídajících ročníků 6letých a 8letých oborů vzdělání gymnázií (tedy 3. ročník 6letých a 5. ročník 8letých oborů vzdělání gymnázií).*

21 *Ukazatel je vypočítán ze všech absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru, tzn. vč. oborů vzdělání lyceí.*

Obrázek 9

Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2007/08 až 2011/12

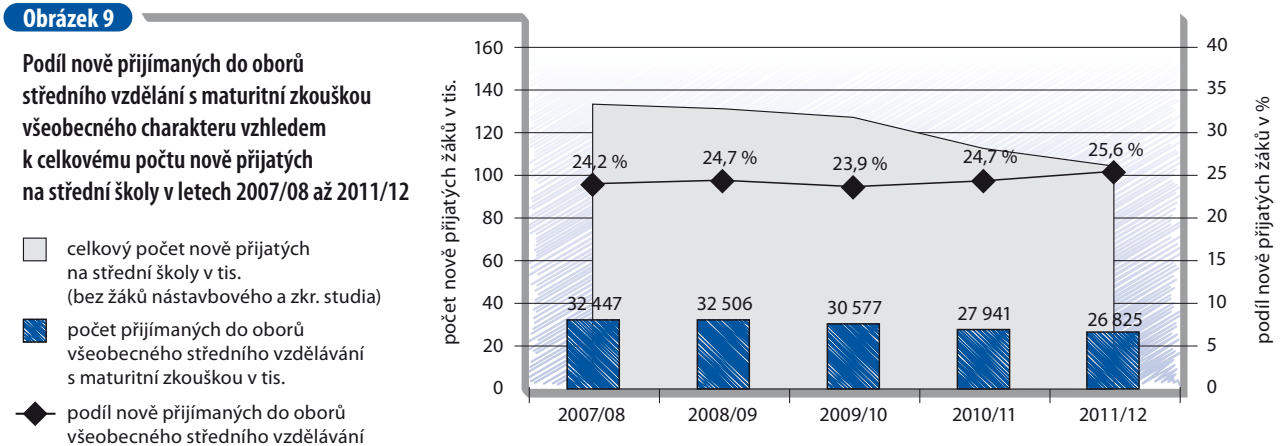

Zdroj: MŠMT

Tabulka 11

Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, vzhledem k počtu absolventů středních škol v letech 2006/07 až 2010/11

		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání		23,9 %	25,0 %	27,0 %	28,6 %	30,0 %
v tom	obory gymnázií	21,2 %	21,9 %	22,7 %	23,6 %	24,2 %
	obory lyceí	2,6 %	3,2 %	4,3 %	5,0 %	5,7 %
Počet absolventů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou		27 211	27 782	29 195	29 357	29 501
v tom	obory gymnázií	24 193	24 284	24 499	24 198	23 862
	obory lyceí	3 018	3 498	4 696	5 159	5 639
Počet absolventů středních škol (bez zkráceného a nástavbového studia)		114 092	111 019	108 163	102 709	98 446

Komentář:
Počet absolventů = počet absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání gymnázií a středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání lyceí.
Zdroj: MŠMT

2.4.2 Střední vzdělávání odborné

- Ve školním roce 2011/12 realizovalo odborné vzdělávání 1 073 středních škol a vzdělávalo se v něm v denní formě 319,1 tis. žáků (bez nástavbového studia).
- Většina žáků (64 %) navštěvovala obory středního vzdělání s maturitní zkouškou, 30,3 % obory středního vzdělání s výučním listem a obory středního vzdělání 0,6 % žáků.
- Podíl nově přijímaných žáků do učebních oborů je v posledních pěti letech prakticky stabilní (jedná se o 30,2 až 31,6 % nově přijímaných žáků odborného středoškolského proudu).

Střední vzdělávání odborného zaměření má v českém vzdělávacím systému velmi dlouhou tradici a představuje nejvýraznější vzdělávací proud na úrovni středního vzdělávání. Hlavní výhoda nastavení odborného vzdělávání v našem vzdělávacím systému spočívá zejména v tom, že dokáže připravit mladé lidi nejen pro přímý vstup na trh práce, ale zároveň v případě oborů ukončených maturitní zkouškou i pro další studium na vyšších odborných či vysokých školách. V případě, že žáci úspěšně dokončí obory středního vzdělání s výučním listem, mohou rovněž získat maturitní zkoušku, a to prostřednictvím dvouletého **nástavbového studia,** což jim umožňuje pokračovat ve studiu na terciární úrovni vzdělávání. Je tak zřejmé, že vysoká prostupnost a propracovanost odborného vzdělávání je hlavním důvodem jeho vysoké oblíbenosti.

Střední vzdělávání odborné se dále podílí i na celoživotním vzdělávání, a to jak formou dálkového, večerního, distančního nebo kombinovaného vzdělávání, tak nabídkou **zkráceného studia** v oborech s výučním listem nebo s maturitní zkouškou pro ty, kteří již výuční list nebo maturitu získali, avšak potřebují získat další odborné vzdělání. Novelou školského zákona je od školního roku 2009/10 umožněno absolventům majícím střední vzdělání s výučním listem navštěvovat **zkrácené studium pro získání středního vzdělávání s výučním listem** v jiném oboru, než ve kterém již výuční list získali. Dříve tuto možnost měli jen absolventi maturitních oborů. V předchozím školním roce tak došlo k prudkému procentuálnímu nárůstu nově přijatých do denní formy tohoto druhu vzdělávání, počet žáků v ostatních formách se také zvýšil, avšak ne tak výrazně. V absolutním vyjádření není nárůst žáků již tak výrazný, neboť jde celkově o malý počet žáků. Zmíněný trend pokračoval i v tomto školním roce. Na středních školách zaměřených a vzdělávání v oborech odborného vzdělávání mohou žáci získat **střední vzdělání, střední vzdělání s maturitní zkouškou** a **střední vzdělání s výučním listem.** Při úspěšném ukončení vzdělávání v oborech středního vzdělání s výučním listem mohou žáci (jak je popsáno výše) rovněž získat maturitní zkoušku, a to prostřednictvím dvouletého **nástavbového studia,** o němž pojednává samostatná kapitola.

Do této kapitoly jsou zahrnuty také údaje za lycea, i když svým charakterem se jedná o obory všeobecného vzdělání (resp. obecně odborného charakteru se zaměřením technickým, ekonomickým, pedagogickým, zdravotnickým a přírodovědným). Pro zachování kontinuity časových řad publikovaných v minulosti je proto zahrnujeme i do této kapitoly. Podrobnější informace o těchto oborech naleznete v kapitole o všeobecném vzdělávání.

Střední vzdělání s výučním listem je žákům poskytováno zejména ve tříletých, méně často ve dvouletých oborech odborného vzdělání, kde velký podíl vzdělávací složky náleží praktickému vyučování a výcviku. Výuční list mohou žáci dále získat ve zkráceném **studiu pro získání středního vzdělání s výučním listem.** Školy zaměřené na poskytování odborného středního vzdělání nabízejí absolventům základních škol také **střední vzdělání.** Tento druh vzdělání je určen zejména těm žákům, kteří ukončili základní školu v nižším než devátém ročníku. Školy zde poskytují ve dvouletých a tříletých oborech vzdělání odborné vzdělávání žákům, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo základní školu speciální.

Tabulka 12

Střední vzdělávání odborné – školy, žáci, nově přijatí a absolventi v denní formě studia ve školním roce 2011/12 podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Školy	Žáci		Nově přijatí do 1. ročníku	Absolventi za školní rok 2010/11
		celkem	z celku dívky		
Denní forma vzdělávání	1 073	336 005	152 340	94 387	79 208
střední vzdělávání	124	1 966	926	1 007	530
střední vzdělávání s výučním listem	519	101 694	33 824	33 876	27 791
střední vzdělávání s maturitní zkouškou – odborné	876	214 944	110 507	49 837	46 263
z toho lycea	206	21 100	13 118	4 464	5 639
nástavbové studium	330	16 843	6 934	9 174	4 419
zkrácené studium střední s výučním listem	20	490	110	428	181
zkrácené studium střední s maturitní zkouškou	9	68	39	65	24

Komentář:
Počet škol celkem není součtem počtu škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělání.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 13

Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem vzhledem k celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	31,4 %	30,2 %	31,1 %	30,9 %	31,6 %
Počet nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	42 010	39 858	39 729	35 123	33 876
Celkový počet nově přijatých na střední školy (bez nástavbového studia a zkr. studia)	133 990	131 810	127 766	113 158	107 081

Komentář:
Počet nově přijatých do denní formy vzdělávání na střední školy bez nástavbového a zkráceného studia. U 8letých a 6letých gymnázií jsou započteni žáci v ročnících odpovídajících prvnímu ročníku středních škol.
Zdroj: MŠMT

Těm, kteří absolvovali základní školy praktické, umožňují vzdělávání v jednoletých, dvouletých a tříletých oborech vzdělání. V rámci odborného vzdělávání školy nabízejí i další možnosti vzdělávání – např. **studium jednotlivých předmětů a rekvalifikační kurzy.** Počet účastníků rekvalifikačních kurzů pořádaných školami každoročně roste, a je tedy patrné, že se školy kromě počátečního vzdělávání věnují i aktivitám z oblasti celoživotního učení. Rozložení vzdělávacích aktivit mezi počáteční a celoživotní vzdělávání může školám pomoci s potížemi, jimž musí čelit v souvislosti s úbytkem počtu žáků, který lze očekávat v následujících letech. Poskytování dalšího vzdělávání odpovídá současným trendům ve vzdělávání, kdy se právě na oblast dalšího vzdělávání klade značný důraz.

Střední vzdělávání odborné je jednou z oblastí vzdělávání, ve které se odrážejí ekonomické změny a změny požadavků trhu práce. Oborová struktura středního odborného vzdělávání byla v posledních letech předmětem cíleného výzkumného sledování, polemik mezi odborníky, sociálními partnery i širokou veřejností. Tyto diskuse vycházejí především z vysoké míry nezaměstnanosti absolventů některých skupin oborů vzdělání, a naopak nedostatku absolventů „řemeslných" oborů. Velký důraz je rovněž kladen na těsnější propojení vzdělávacího a podnikatelského sektoru. Při řešení těchto problémů se přihlíží i ke zkušenostem ze zahraničí. Možnou cestou ke zvýšení atraktivity odborného vzdělávání je i zavádění RVP a na ně navazujících ŠVP.

Budoucnost odborného středního vzdělávání spočívá ve zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání, včetně reflexe nejnovější odborných trendů a jejich včlenění do výuky. Jejich role je tak velmi složitá, protože je nezbytné, aby vzdělání, které poskytuje, bylo vhodné jak pro vstup na trh práce, tedy aby žáci získali dostatek odborných dovedností, ale také k udržení vysoké úrovně vzdělávání i v předmětech všeobecného charakteru, což žákům umožní vstup do vyššího stupně vzdělávání. Jeho nedílnou součástí se musí stát i důraz na rozvoj oblasti dalšího vzdělávání. Ve školním roce 2011/12 probíhalo **odborné vzdělávání** na 1 073 středních školách a vzdělávalo se v něm v denní formě 319,1 tis. žáků (**bez nástavbového studia**). Z tohoto počtu tvořil podíl dívek 45,6 %. Většina žáků – 64 % – navštěvovala obory středního vzdělání s maturitní zkouškou, 30,3 % obory středního vzdělání s výučním listem a obory středního vzdělání 0,6 % žáků. Žáci lyceí představovali 6,7 % žáků odborného vzdělávání zakončeného maturitou. Nově přijato bylo do denní formy vzdělávání 85,2 tisíce žáků (bez nástavbového studia). V roce 2010/11 absolvovalo 74,8 tis. žáků (bez nástavbového studia). Z údajů o odborném vzdělávání na středních školách vyplývá, že počet žáků těchto oborů již několik let neustále klesá. To je ovlivněno zejména poklesem velikosti populace, pro kterou jsou střední školy určeny. Patrný je odklon od oborů zakončených výučním listem k oborům zakončeným maturitní zkouškou. Z pohledu oborové struktury se preference žáků v posledních letech nijak výrazně nemění a k nejčetnějším oborům (z hlediska počtu žáků) se řadí obory skupiny Strojírenství a strojírenská výroba, Ekonomika a administrativa a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Z hlediska meziročního porovnání došlo k poklesu počtu žáků denní formy vzdělávání o 10,1 %, počet nově přijatých meziročně poklesl o 15,2 % a počet absolventů o 11,8 %. Pokles počtu žáků byl zaznamenán jak u středního vzdělávání s výučním listem – o 4,8 %, tak u oborů zakončených maturitní zkouškou, kde šlo o pokles o 6,8 %. Takřka stejný počet žáků byl zaznamenán u oborů středního vzdělání, kde jejich počet vzrostl o 0,2 %, přičemž v těchto oborech se vzdělává jen velmi málo žáků.

Za sledované pětileté období dosáhl pokles počtu žáků 11,6 %, počet nově přijatých klesl o 19,3 % a absolventů o 13,5 %. U oborů zakončených maturitní zkouškou došlo během pěti let k poklesu v počtu žáků o 10,3 %. Počet žáků v oborech zakončených výučním listem po celou dobu klesal, kdy jsme během sledovaných pěti let zaznamenali pokles o 16,1 %. Počet žáků v oborech ve středním vzdělávání mírně narůstá či stagnuje. Jak je z údajů zřejmé, počet žáků i nově přijatých neustále klesá, což je důsledkem demografické situace, kdy počet dětí ve věku

Tabulka 14

Podíl nově přijatých do nástavbového studia (denní formy vzdělávání) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl nově přijímaných do nástavbového studia z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem	32,6 %	33,3 %	37,2 %	38,6 %	33,0 %
Počet nově přijatých do nástavbového studia do denní formy vzdělávání	11 406	10 908	11 314	10 601	9 174
Počet absolventů středního vzdělání s výučním listem v denní formě vzdělávání v předchozím školním roce	34 944	32 771	30 393	27 449	27 791

Zdroj: MŠMT

Tabulka 15

Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia)	4,1 %	4,1 %	4,1 %	4,2 %	3,9 %
Počet žáků nástavbového studia v denní formě vzdělávání	20 232	19 847	19 699	19 259	16 843
Počet žáků SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia) v denní formě vzdělávání	491 111	484 715	477 829	455 814	429 462

Komentář:
V počtu žáků SŠ nejsou zahrnuti žáci nižších ročníků gymnaziálních oborů.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 16

Podíl absolventů denní formy nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2006/07 až 2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl absolventů nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia)	6,7 %	6,2 %	6,3 %	5,7 %	4,3 %
Počet absolventů denní formy nástavbového studia	8 142	7 369	7 266	6 252	4 419
Počet absolventů SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia)	122 254	118 423	115 510	109 080	103 070

Zdroj: MŠMT

odpovídajícím nástupu do středního vzdělávání neustále výrazně klesá. Tento pokles bude pokračovat i v dalších letech a je nutné, aby školy s tímto vývojem počítaly. Výrazný nárůst počtu žáků nemohou školy očekávat ani tehdy, kdy do věku 15 let dorostou děti z populační vlny ze začátku tohoto století. Nárůst počtu nově narozených dětí z let cca 2003 až 2010 není tak výrazný, aby děti této generace zaplnily stávající kapacitu středních škol. Před středními školami tak stojí nelehký úkol. Je totiž nezbytné, aby se změnily v centra celoživotního vzdělávání a svou činnost výrazněji než v současné době zaměřily směrem k dalšímu vzdělávání.

2.4.3 Nástavbové studium

- Ve školním roce 2011/12 bylo nástavbové studium realizováno na 417 středních školách a vzdělávalo se v něm 36 482 žáků.
- V ostatních formách vzdělávání se vzdělává více než polovina žáků nástavbového studia (53,8 %).
- Podíl absolventů učebních oborů vstupujících do nástavbového studia vrátil na úroveň roku 2007/08 – na 33 %, v minulých dvou letech se tento podíl pohyboval na úrovni 37 až 39 %.

Nástavbové studium je určeno absolventům 3letých oborů středního vzdělání ukončených výučním listem, kterým dává příležitost rozšířit si své vzdělání a zejména možnost pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole. Jeho délka je stanovena na dva roky a je ukončené maturitní zkouškou. Nástavbové studium je velmi oblíbené, neboť **více než třetina absolventů 3letých učebních oborů vstupuje do nástavbového studia. Podíl absolventů 3letých oborů středního vzdělání ukončených výučním listem, kteří pokračují ve vzdělávání v nástavbovém studiu, se až do letošního roku zvyšoval, ale ve školním roce 2011/12 jejich počet poklesl.**

Ve školním roce 2011/12 bylo nástavbové studium realizováno na 417 školách (v předchozím roce to bylo na 431 školách) a vzdělávalo se v něm 36 482 žáků, což je o 15,6 % méně než v předchozím roce. Podíl dívek činil 45,5 %, což je takřka stejné jako v předchozím roce. V denní formě vzdělávání se studia zúčastnilo 46,2 % žáků, tedy o 1,7 procentního bodu více než v loňském roce. Je tedy zřejmé, že je zde vysoký podíl žáků v ostatních formách vzdělávání. Značný podíl škol je provozován soukromým zřizovatelem, kdy 27,2 % škol je soukromých (včetně církevních) a podíl žáků v nich představuje 27,7 % všech žáků nástavbového studia. Na soukromých školách žáci výrazně častěji navštěvují ostatní formy vzdělávání než denní formu. Jak jsme uvedli výše, pro tento typ vzdělávání je charakteristický vysoký podíl žáků v ostatních formách vzdělávání (zejména v dálkovém, částečně rovněž ve večerním), v nich je zapsáno 53,8 % všech žáků nástavbového studia, přičemž 39,7 % žáků ostatních forem nástavbového studia se vzdělává v soukromých školách. Zastoupení počtu žáků denní formy nástavbového studia na celkovém počtu žáků středních škol vzdělávajících se v denní formě je stabilní a pohybuje se okolo 4 %, v tomto školním roce činil 3,6 %.

Nově přijato do 1. ročníku nástavbového studia bylo 16 688 žáků, což je o 21 % méně než v předchozím roce. U denní formy vzdělávání došlo k meziročnímu poklesu počtu nově přijatých o 13,5 %, do ostatních forem vzdělávání bylo přijato o 13,2 % méně žáků než v předchozím roce. V roce 2010/11 absolvovalo 8 973 žáků (což je o 25,3 % méně než v předchozím roce), z toho 48,2 % v denní formě. Absolventi nástavbového studia se na celkovém počtu absolventů denní formy vzdělávání na středních školách podílejí 5,6 %.

Nejčetnější obory, v kterých se žáci nástavbového studia vzdělávají, se v průběhu let příliš nemění. Většina žáků se jak v denní, tak v ostatních formách vzdělávání vzdělává ve skupinách oborů Podnikání v oborech a Gastronomie, hotelnictví a turismus. K četně zastoupeným skupinám oborů patří dále Strojírenství, strojírenská výroba, Elektrotechnika, telekomunikace a také obory z oblasti Zpracování dřeva, výroba hudebních nástrojů.

Tabulka 17

Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání v roce 2011/12

Forma vzdělávání Délka vzdělávání	Žáci celkem	Nově přijatí do 1. roč.	Absolventi za školní rok 2010/11
Žáci – celkem	3 557	640	373
Denní forma vzdělávání	3 311	585	350
se 6–7letým vzděláváním	2 783	518	298
s 8letým vzděláváním	528	67	52
Ostatní formy vzdělávání	246	55	23
se 6letým vzděláváním	246	55	23
s 8letým vzděláváním	x	x	x

Zdroj: MŠMT

Tabulka 18

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky	0,5 %	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,6 %
Celkový počet nově přijatých do oborů konzervatoří	623	608	594	601	577
Počet absolventů povinné školní docházky v předchozím školním roce	121 479	120 392	113 676	99 248	92 934

Komentář:
Celkový počet nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří = celkový počet nově přijatých do 1. ročníků oborů vzdělání 6–7letých konzervatoří a žáků nastupujících do 5. ročníku 8letých oborů vzdělání konzervatoří odpovídajícího prvnímu ročníku středních škol.
Zdroj: MŠMT

2.5 Vzdělávání v konzervatoři

- Ve školním roce 2011/12 bylo v České republice 18 konzervatoří s 3 557 žáky.
- Většina žáků se vzdělává v šestiletých oborech (2,8 tis. žáků).

Dovednosti a schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání rozvíjí vzdělávání v konzervatoři, které poskytuje všeobecné vzdělávání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech vzdělání Hudba, Tanec, Zpěv a Dramatické umění.

Od školního roku 2005/06 na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jsou konzervatoře samostatným druhem školy a ve školských statistikách se již nevykazují spolu se středoškolským vzděláváním, ale zcela samostatně.

Vzdělávání na konzervatoři nabízí získání dvou základních typů vzdělání:

- **vyšší odborné vzdělání v konzervatoři** (toto vzdělání žák získá složením absolutoria po úspěšném ukončení šestiletého nebo osmiletého vzdělávacího programu), v němž absolventi získávají titul „diplomovaný specialista", uváděný za jménem (zkráceně „DiS.");
- **střední vzdělání s maturitní zkouškou** (toto vzdělání lze získat nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu).

Pro žáky z pátých ročníků základních škol **je určen osmiletý obor vzdělání Tanec.** Výuka je zaměřena na získání profesionálních znalostí a dovedností v oblasti klasického, moderního a lidového tance, doplněné všeobecným a teoretickým odborným vzděláním. V 1.–4. ročníku 8letého oboru plní žáci společně s praktickou odbornou přípravou i povinnou školní docházku. Taneční konzervatoř v působnosti kraje se nachází v Praze a v Brně, v Ostravě je taneční oddělení součástí Janáčkovy konzervatoře a Gymnázia v Ostravě. V Praze působí ještě dvě soukromé taneční konzervatoře.

Žáci po ukončení povinné školní docházky **jsou přijímáni do šestiletého vzdělávacího programu konzervatoře.** Žáci šestiletých konzervatoří se vzdělávají v oborech vzdělání Hudba, Zpěv a Hudebně dramatické umění. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je délka vzdělávání prodloužena na sedm let a tento typ vzdělávání realizuje v České republice pouze jedna konzervatoř pro žáky se zdravotním postižením se sídlem v Praze.

Síť konzervatoří v České republice není příliš hustá, v některých oblastech se konzervatoře nevyskytují vůbec. Ve školním roce 2011/12 se nachází v České republice 18 konzervatoří. U většiny konzervatoří je zřizovatelem kraj (12), soukromý nebo církevní zřizovatel provozuje 5 konzervatoří a MŠMT je zřizovatelem jedné konzervatoře pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejvíce těchto škol je v Praze (8), dvě konzervatoře mají v krajích Jihomoravském a Moravskoslezském. V pěti krajích (Středočeském, Karlovarském, Libereckém, Královéhradeckém a Vysočina) konzervatoře nejsou zastoupeny vůbec.

Ve školním roce 2011/12 navštěvuje konzervatoře celkem 3 557 žáků, z toho v denní formě vzdělávání jde o 3 311 žáků. V šestileté formě vzdělávání navštěvuje konzervatoře 3 029 žáků (2 783 v denní formě vzdělávání). V osmiletém oboru vzdělání Tanec jde o 528 žáků, všichni se vzdělávají v denní formě vzdělávání.

Do prvních ročníků denní formy vzdělávání bylo přijato celkem 585 žáků, v tom do šestiletých oborů vzdělání 518 žáků, do osmiletého oboru vzdělání po ukončení 5. ročníku základní školy 67 žáků.

Podíl nově přijatých žáků do oborů vzdělání konzervatoří na počtu absolventů povinné školní docházky je víceméně stabilní, kdy stejně jako v předchozím roce činil ve školním roce 2011/12 0,6 procentního bodu. V pětiletém srovnání se jejich podíl navýšil o 0,1 procentního bodu. Příčinou zřejmě je stále klesající počet absolventů povinné školní docházky.

Ve školním roce 2010/11 absolvovalo v konzervatořích celkem 373 žáků, z toho v denní formě 350 žáků (298 v šestiletém vzdělávacím programu a 52 v osmiletém vzdělávání). V ostatních formách vzdělávání absolvovalo 23 žáků, kdy všichni žáci absolvovali v šestiletém vzdělávání.

Z genderového pohledu v oborech vzdělání konzervatoří převažují dívky, v roce 2011/12 činil jejich podíl 61 %. Jejich podíl je stabilní, v průběhu sledovaných posledních pěti let se změnil pouze o 1 procentní bod – od roku 2007/08 do roku 2009/10 činil jejich podíl 60 %, v posledních dvou letech se „zvýšil" na 61 %.

Podobnou stabilitu vykazuje i úspěšnost přijetí v 1. kole přijímacího řízení: bez ohledu na počet možných podaných přihlášek představuje podíl přijatých zhruba 39 % (v roce 2011/12 šlo o 39,5 %, v roce 2007/08 o 39,5 %, v roce 2010/11 o 40,3 %).

2.6 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

- Podíl zdravotně postižených dětí, žáků a studentů na celkovém počtu žáků činí v mateřských školách 2,8 %, na základních školách 9 %, ve středních školách 4,1 % a v konzervatořích 2 %.
- V posledních letech narůstá počet cizinců vzdělávajících se v českých školách. V roce 2011/12 navštěvovalo mateřské školy celkem 4,7 tis. cizinců (1,4 % všech dětí v mateřských školách), v základních školách se vzdělávalo 14,3 tis. cizinců (1,8 % všech žáků základních škol) a ve středních školách se jednalo o 8,9 tis. cizinců (1,8 % všech žáků středních škol).
- Podle individuálních vzdělávacích plánů pro nadané žáky se v základních školách ve školním roce 2011/12 vzdělává 858 žáků (tj. 0,11 % z celkového počtu žáků ZŠ) a ve středních školách 173 žáků (tj. 0,03 % z celkového počtu žáků středních škol).

Nedílnou součástí vzdělávacího systému ČR je vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami řadíme děti, žáky a studenty, kteří náležejí do některé ze tří následujících skupin:

- **děti, žáci a studenti se zdravotním postižením** – se zdravotním postižením mentálním, tělesným, se smyslovým postižením, s vadami řeči, autismem a s vícečetným postižením. Řadíme sem i děti, žáky a studenty se specifickými vývojovými poruchami školních dovedností (patří sem vývojové poruchy učení nebo chování), ačkoliv tyto poruchy nejsou řazeny mezi zdravotní postižení;
- **děti, žáci a studenti se zdravotním znevýhodněním,** tedy například se zdravotním oslabením, s dlouhodobou nemocí, se zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování;

- **děti, žáci a studenti se sociálním znevýhodněním,** tedy ti, kteří pocházejí z rodinného prostředí s nízkým socioekonomickým statusem nebo nízkým sociálně kulturním postavením, děti ohrožené sociálně patologickými jevy či děti a žáci s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, případně postavením azylanta nebo uprchlíka.

Speciální vzdělávání se poskytuje dětem, žákům a studentům, u nichž byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením nebo odborným zdravotnickým pracovištěm. Výsledné doporučení, obsahující úpravy ŠVP a návrhy vzdělávacích opatření ve vzdělávání těchto žáků, vystavuje školské poradenské zařízení. Speciální vzdělávání se poskytuje i dětem a žákům zařazeným do škol zřízených při školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Na základě § 16 školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, je stanoveno, že vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá jednak formou **individuální integrace,** jednak formou integrace skupinové. Individuálně integrován je žák (nebo dítě či student) se speciálními vzdělávacími potřebami, který je začleněn do třídy běžné školy se současným zajištěním nezbytných podpůrných a vyrovnávacích opatření. **Skupinová integrace** spočívá v tom, že pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami se zřizují školy, popřípadě v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Ve speciální škole, třídě či oddělení lze zařadit žáky dvou a více ročníků. Speciální třídy existují v mateřských, základních i středních školách.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zakotvuje právo dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním na vzdělávání způsobem, který odpovídá jejich potřebám při současném využití speciálních pomůcek, které jim takové vzdělávání umožní. Při hodnocení těchto žáků, jejich přijímání ke studiu i při ukončování vzdělávání se vždy přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Na základě postižení či znevýhodnění je také možné v oprávněných případech využít i možnosti prodloužení délky základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ředitelem školy. Pokud to vyžaduje zdravotní postižení dětí, žáků a studentů, je možné pro ně zřídit školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu v rámci školy zřídit jednotlivé třídy, oddělení nebo skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Děti, žáci a studenti se zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním se vzdělávají také v „běžných" třídách „běžných" škol s tím, že při jejich vzdělávání je využíváno diferenciálního přístupu pedagogů k dětem, žákům a studentům se SVP.

Individuální integrace dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami představuje preferovanou formu integrace. Snaha o integraci zdravotně postižených dětí a žáků do běžných tříd se výrazněji začíná projevovat ihned po roce 1989 a pokračuje po celou dobu. Individuální integrace je podporována jak ze strany odborníků, tak laické veřejnosti, zejména rodiči dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž její úspěšné zavádění je zřejmé zejména na úrovni základního vzdělávání. Kvalitativně vyšším stupněm integrace je inkluzivní vzdělávání, které zahrnuje přijetí všech žáků s nejrůznějšími vzdělávacími bariérami – sociálními, ekonomickými, zdravotními, kulturními a jazykovými do vzdělávacího systému tak, aby mohli dosáhnout v běžné třídě svého vzdělávacího maxima. Inkluzivní vzdělání tak zamezuje tomu, aby jakékoliv znevýhodnění či bariéry v učení dětí, žáků a studentů byly limitujícím faktorem ve vzdělávání a představuje realizaci rovného přístupu ke vzdělávání v praxi.

Pro vzdělávání dětí a žáků se zdravotním postižením mentálním jsou určeny **základní školy speciální.**

Tabulka 19

Počty dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (a počet škol a tříd, ve kterých se vzdělávají) podle druhu integrace v roce 2011/12

	Postižené děti, žáci a studenti celkem			Postižené děti, žáci a studenti ve speciálních třídách				Indivividuálně integrované postižené děti, žáci a studenti		
	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu dětí, žáků a studentů	počet škol	počet tříd	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů
MŠ	1 153	9 510	2,8 %	354	668	7 478	78,6 %	898	2 032	21,4 %
ZŠ	3 402	71 791	9,0 %	604	4 242	32 631	45,5 %	2 993	39 160	54,5 %
SŠ	761	19 125	4,1 %	214	1 464	11 830	61,9 %	602	7 295	38,1 %
konzervatoře	3	65	2,0 %	1		50	76,9 %	2	15	23,1 %
VOŠ	14	24	0,1 %	–	–	–	–	14	24	100,0 %

Zdroj: MŠMT

Tabulka 20

Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení v roce 2011/12

	Celkem	děti, žáci a studenti podle postižení																	
		mentální		sluchové		zrakové		s vadami řeči		tělesné		s více vadami		vývojové poruchy učení		vývojové poruchy chování		autismus	
MŠ	9 510	509	5,4 %	266	2,8 %	526	5,5 %	5 287	55,6 %	352	3,7 %	1 399	14,7 %	–	–	524	5,5 %	647	6,8 %
ZŠ	71 791	20 262	28,2 %	1 141	1,6 %	671	0,9 %	2 935	4,1 %	1 247	1,7 %	5 432	7,6 %	34 251	47,7 %	3 667	5,1 %	2 185	3,0 %
SŠ	19 125	8 786	45,9 %	482	2,5 %	258	1,3 %	82	0,4 %	732	3,8 %	1 057	5,5 %	242	1,3 %	7 259	38,0 %	227	1,2 %
konzervatoře	65	–	–	–	–	36	55,4 %	–	–	4	6,2 %	11	16,9 %	14	21,5 %	–	–	–	–
VOŠ	24	–	–	7	29,2 %	3	12,5 %	–	–	6	25,0 %	4	16,7 %	3	12,5 %	–	–	1	–

Zdroj: MŠMT

V těchto školách jsou žáci vzděláváni podle specifického vzdělávacího programu určeného pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – jedná se o „Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální". Pro **vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením** byl vypracován RVP v podobě přílohy RVP ZV pro vzdělávání v běžném vzdělávacím proudu: „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením".

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami zajišťují především **pedagogové se speciálním pedagogickým vzděláním,** a to zejména v základních školách speciálních a ve školách pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením. Ve školách hlavního vzdělávacího proudu zajišťují vzdělávání integrovaných dětí běžní pedagogové. Dovednosti pro vzdělávání integrovaných dětí, žáků a studentů získávají tito učitelé buď v rámci pregraduální přípravy na učitelskou profesi, nebo v rámci postgraduálního vzdělávání či dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. V rámci tohoto vzdělávání učitelé získají kompetence pro pedagogickou způsobilost pro práci s dětmi, žáky a studenty vyžadujícími speciální péči. Kromě pedagogických pracovníků (včetně asistentů pedagoga) pečují o děti se speciálními vzdělávacími potřebami další odborní pracovníci – školní psychologové, odborní zdravotničtí pracovníci (zejména rehabilitační pracovníci), sociální pracovníci a další pracovníci.

Pro přípravu na vzdělávání dětí s těžkým mentálním postižením, více vadami nebo autismem lze zřídit **přípravný stupeň základní školy speciální.** Do přípravného stupně může nastoupit dítě ve věku 5 let nebo dítě, kterému byl z důvodu zdravotního postižení povolen odklad povinné školní docházky. O jeho zařazení rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Délka přípravy na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální je 1 až 3 školní roky.

Jak základní školy a střední školy běžného typu, tak i základní školy speciálně zřízené pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nabízejí kurzy pro doplnění základního vzdělání. Tyto kurzy jsou určeny občanům, kteří ukončili povinnou školní docházku a nezískali odpovídající stupeň vzdělání. Ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole speciální získá žák základy vzdělání.

Do systému speciálního vzdělávání jsou zahrnuty i **školy při zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči.**

Ačkoliv pod pojmem děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami si většina lidí představí pouze děti a žáky se zdravotním postižením či zdravotním a sociálním znevýhodněním, řadíme do této kapitoly též žáky a studenti mimořádně nadané. Vzdělávání a výchova mimořádně nadaných žáků a studentů je vyžaduje speciální přístupy a nástroje, neboť mimořádně nadaní žáci a studenti často mají své specifické vzdělávací potřeby a pro úspěšný rozvoj jejich nadání je nutné k nim přistupovat odlišně než k běžným žákům a studentům.

Nejčastěji je **mimořádné nadání** definováno jako soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Množství žáků s mimořádným nadáním se odhaduje na 3 % až 10 %, přičemž mimořádně nadaný žák může disponovat jedním, ale i několika druhy nadání. Přesný počet těchto žáků a studentů není znám, protože ne vždy se podaří jejich nadání odhalit a ne vždy je těmto žákům a studentům umožněno své nadání projevit v plné šíři.

Zcela dominantní roli pro rozpoznávání a rozvíjení mimořádného nadání hraje období před vstupem do školy, tedy období předškolního vzdělávání. Do základního vzdělávání vstupují všichni žáci schopní plnění povinné školní docházky, přičemž k rozpoznání a rozvíjení mimořádného nadání v rámci základního vzdělávání potřebují učitelé dostatek diagnostických nástrojů. Je zcela v kompetenci učitelů, aby vhodnými pedagogickými postupy toto mimořádné nadání rozvíjeli. Současně je důležité, aby se mimořádně nadaní žáci naučili, jak se svým nadáním zacházet a jak jej uplatnit v konkrétních čin-

Obrázek 10

Počty a podíly dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v MŠ v letech 2007/08 až 2011/12

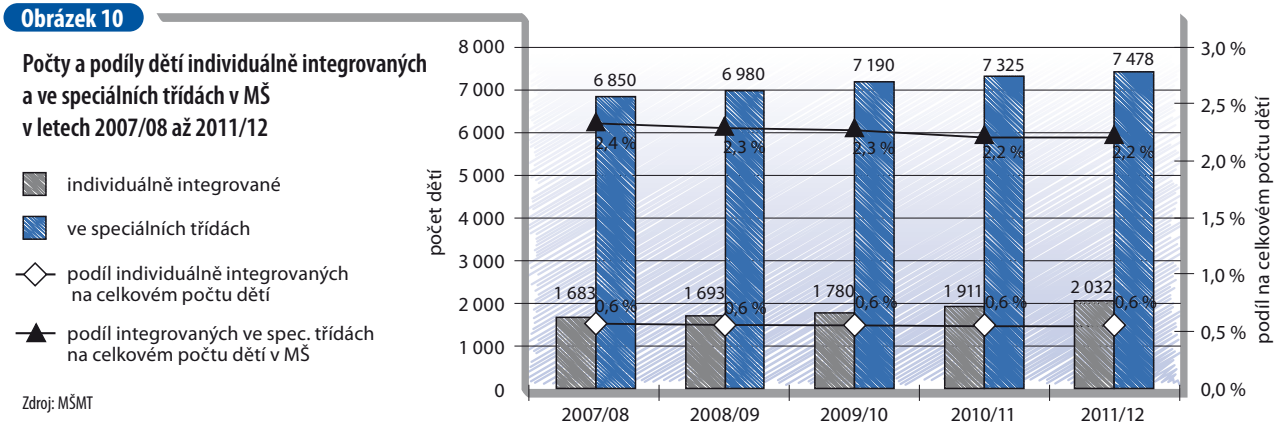

Zdroj: MŠMT

Obrázek 11

Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v ZŠ v letech 2007/08 až 2011/12

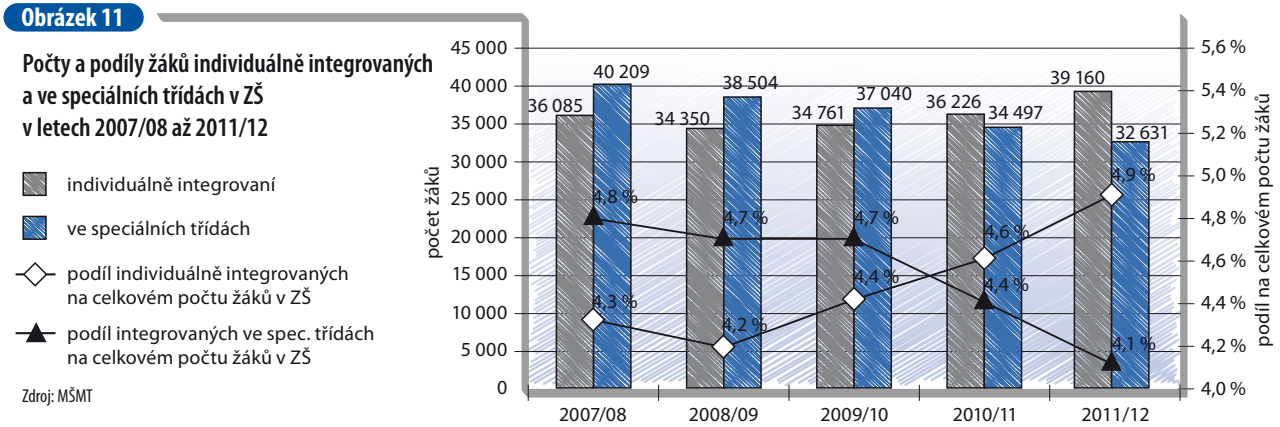

Zdroj: MŠMT

Obrázek 12

Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v SŠ v letech 2007/08 až 2011/12

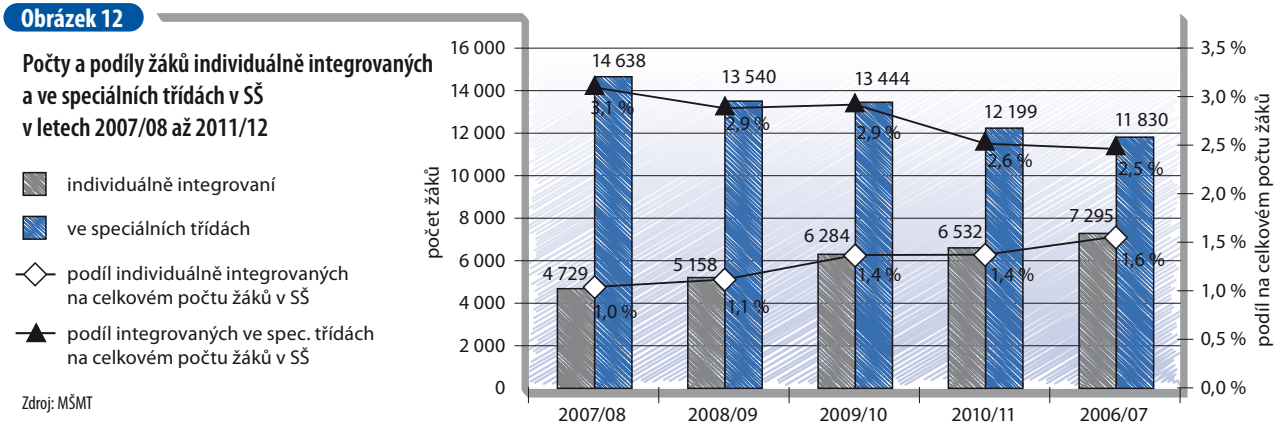

Zdroj: MŠMT

nostech. Tito žáci potřebují specifickou péči a pomoc ze strany školy i rodiny, a to především při stimulaci a vytváření vhodných podmínek pro jejich další rozvoj.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se uskutečňuje v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 73/2005 Sb., přičemž klíčovou úlohu zde hrají individuální vzdělávací plány. **Individuální vzdělávací plán** (IVP) je vypracován na míru konkrétního žáka ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka či zletilým žákem bezprostředně po jeho nástupu do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění mimořádného nadání. Struktura IVP vychází z aktuálního vývoje žáka a je průběžně upravována v souladu s jeho vzdělávacími potřebami. V rámci tohoto plánu se vymezuje způsob organizace výuky žáka a stanovují se úpravy vzdělávacích obsahů. Za zpracování IVP odpovídá ředitel školy.

Podle individuálních vzdělávacích plánů pro nadané žáky se v základních školách ve školním roce 2011/12 vzdělává 858 žáků (tj. 0,11 % z celkového počtu žáků ZŠ) a ve středních školách 173 žáků (t. j. 0,03 % z celkového počtu žáků středních škol).

Ve školním roce 2011/12 **předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami** zajišťovalo **1 153 mateřských škol,** které navštěvovalo **9 510 dětí vyžadujících speciální péči**. Prostřednictvím skupinové integrace bylo vzděláváno 7 478 dětí, individuálně integrováno bylo 2 032 dětí. U 92,8 % individuálně integrovaných dětí vyžadovalo jejich vzdělávání zvýšené náklady. Nejčastěji navštěvovaly mateřské školy děti s vadami řeči (55,6 % ze všech postižených dětí). S odstupem následovaly děti s více vadami (14,7 %), 5,4 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami má diagnostikováno mentální postižení, 5,5 % postižení zraku a 6,8 % autismus. Poruchy chování se vyskytly u 5,5 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a 3,7 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je postiženo tělesně. Celkově tvořily v roce 2011/12 děti vyžadující zvláštní péči v předškolním vzdělávání stejně jako v předchozím školním roce 2,8 % ze všech dětí v tomto typu vzdělávání.

V základním vzdělávání ve školním roce 2011/12 bylo 71 791 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se vzdělávali ve 3 402 školách. Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 39 160 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a to ve 2 993 základních školách. Zvýšené náklady na vzdělání byly nutné u 72,7 % z nich. Formou skupinové integrace (tedy ve speciálních třídách a ve školách speciálně zřízených pro tyto žáky) se vzdělávalo 32 631 žáků, a to na 604 základních školách. Tito žáci naplnili 4 242 tříd. Z celkového počtu žáků v základním vzdělávání tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 9 %. Téměř polovina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou v základním vzdělávání, je postižena vývojovými poruchami učení (47,7 % ze všech postižených žáků). Následují žáci s mentálním postižením (28,2 %), třetí v pořadí co do četnosti výskytu postižení jsou žáci s více vadami (7,6 %). Následují poruchy chování (5,1 %), autismus (3,0 %), tělesné postižení (1,7 %), sluchové postižení (1,6 %) a zrakové postižení (0,9 %).

Na úrovni **středního vzdělávání** se ve školním roce 2011/12 vzdělávalo 19 125 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tito žáci se vzdělávali v 761 středních školách. Podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na této úrovni vzdělávání představoval 4,1 % ze všech žáků středních škol. Individuálně integrováno bylo 7 295 žáků, přičemž u 22,2 % z nich si postižení vyžádalo zvýšené výdaje na zajištění jejich vzdělávání. Formou skupinové integrace je vzděláváno 11 830 žáků, a to v 1 464 třídách. Z žáků se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvovali střední školy nejčastěji žáci s mentálním postižením (45,9 % ze všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) a vývojovými poruchami chování (38,0 % včetně žáků nižšího stupně středních škol). Co do četnosti následují žáci s více vadami (5,5 %), s tělesným postižením (3,8 %), se sluchovým postižením

(2,5 %), se zrakovým postižením (1,3 %), s poruchami učení (1,3 %) a s autismem (1,2 %).

Konzervatoře v roce 2011/12 navštěvovalo 65 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což představuje 2,0 % ze všech žáků konzervatoří. Tito žáci se vzdělávali na 3 školách, přičemž nejvíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami mělo postižení zraku (55,4 %) nebo se u nich vyskytly poruchy učení (21,5 %). Dále se u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvujících konzervatoře projevuje zdravotní postižení s více vadami (16,9 %) a tělesné postižení (6,2 %). Ostatní zdravotní postižení se u žáků konzervatoří nevyskytují.

Na úrovni **vyšších odborných škol** bylo v roce 2011/12 statisticky vykázáno 24 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Všichni tito studenti byli individuálně integrováni do běžného vzdělávacího proudu, kdy představovali 0,1 % všech studentů. Tito studenti se vzdělávali na 14 vyšších odborných školách, přičemž nejčastěji navštěvovali vyšší odborné školy studenti se sluchovým postižením (29,2 % ze všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvujících VOŠ), s tělesným postižením (25,0 %), s více vadami (16,7 %), se zrakovým postižením (12,5 %) a s poruchami učení (12,5 %).

Samostatnou kapitolou ve vzdělávání je oblast **vzdělávání cizinců,** která též vyžaduje speciální přístup a výukové nástroje. Vzdělávání cizinců se řídí § 20 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, dále zákonem č. 111/1998 Sb. o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů a pokynem MŠMT čj. 153/2000-35 k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty.

Ve školním roce 2011/12 navštěvuje **mateřské školy celkem 4 714 dětí-cizinců** (z toho 3 623 jsou děti-cizinci z třetích zemí), z nichž 50 má status azylanta a 4 428 dětí má povolení k trvalému pobytu. Tyto děti představují 1,4 % všech dětí v mateřských školách (v předchozím školním roce to bylo 1,2 %). Nejvíce dětí pochází z Vietnamu (27,5 % ze všech dětí-cizinců), dále z Ukrajiny (23,1 %) a Slovenska (16,7 %). **Do základních škol** dochází v letošním školním roce **14 344 žáků s cizí státní příslušností** (z toho 10 189 žáků pochází z třetích zemí), přičemž 11 658 z nich má povolení k trvalému pobytu a 212 status azylanta. Tito žáci představují 1,8 % ze všech žáků základních škol (v předchozím školním roce to bylo 1,7 %). Nejvíce žáků s cizí státní příslušností základních škol pochází z Ukrajiny (23,6 %), Slovenska (22,0 %), Vietnamu (19,9 %) a Ruska (8,7 %). Vzdělávání na **středních školách** se účastní 8 852 žáků-cizinců (z toho 6 837 žáků pochází z třetích zemí), přičemž 7 636 žáků má povolení k trvalému pobytu a 46 má status azylanta. Žáci-cizinci představují 1,8 % všech žáků středních škol. Nejčastěji jde stejně jako v případě základních škol o občany Vietnamu (26,5 %), Ukrajiny (24,2 %), Slovenska (17,3 %) a Ruska (10,2 %).

Součástí vzdělávací soustavy jsou i **školy určené národnostním menšinám**, ve kterých jsou žáci vzděláváni v mateřském jazyce příslušné národnostní menšiny. V ČR jde o školy vzdělávající v polském jazyce, kdy základních škol vyučujících v polském jazyce je evidováno 21, a dochází na ně 1 620 žáků.[22] Na úrovni středoškolského vzdělávání jsou v rejstříku škol evidovány 3 školy s výukou v polském jazyce. Celkově tyto školy navštěvuje 390 žáků.

22 Na některých těchto školách probíhá vyučování jak v polském, tak v českém jazyce.

2.7 Vyšší odborné vzdělávání

- V roce 2011/12 se na 180 vyšších odborných školách vzdělávalo 29,3 tis. studentů.
- V období posledních pěti let bylo každoročně k vyššímu odbornému studiu přijímáno 11 až 13 tis. studentů, v roce 2011/12 se jednalo o 11,8 tis.
- Při přijímacím řízení bylo úspěšných 84 % všech uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení ke studiu na vyšší odborné škole.

Vzdělávání ve vyšších odborných školách (dále jen VOŠ) spadá do sektoru terciárního, nevysokoškolského vzdělávání. Tento samostatný stupeň vzdělávání byl v roce 1995 zakotven novelou do dříve platného Školského zákona (č. 29/1984 Sb.) jako nový typ vzdělávání. Podle Školského zákona z roku 2004 vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Ke vzdělávání ve vyšší odborné škole lze přijmout uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou. V oblasti terciárního vzdělávání rozšiřují obory vyššího odborného vzdělávání nabídku bakalářských studijních oborů vysokých škol. Jedná se o profesně zaměřené vzdělávání, které klade důraz na aplikační stránku studia. Vzdělávání ve vyšších odborných školách je určeno především zájemcům, kteří si chtějí zvýšit svoji dosavadní kvalifikaci a jimž zároveň nevyhovuje příliš teoreticky zaměřené vysokoškolské studium. Případně je určeno uchazečům, kteří mají zájem o studijní obor, jenž vysoké školy nenabízí. Vyšší odborné školy poskytují vzdělávání jak v denní formě, tak v ostatních formách (tj. v dálkové, večerní, distanční a kombinované formě vzdělávání). Denní forma vzdělávání trvá standardně tři roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů až 3,5 roku. Délka ostatních forem vzdělávání, především dálkové formy, je nejvýše o 1 rok delší než doba vzdělávání v denní formě. Vzdělávání ve vyšších odborných školách je ukončeno absolutoriem. Absolventi získávají vysvědčení o absolutoriu a diplom a je jim přiznáno právo používat označení „diplomovaný specialista“, uváděné za jménem (zkráceně „DiS.“). Na všech vyšších odborných školách včetně škol zřizovaných krajem se platí školné. V rámci mezinárodní standardní klasifikace vzdělání ISCED-97 je vyšší odborné vzdělávání řazeno k prvnímu stupni terciárního vzdělávání typu B (ISCED 5B – prakticky zaměřené studium).

V roce 2011/12 realizovalo vyšší odborné vzdělávání 180 vyšších odborných škol[23], z nichž bylo 112 zřizováno krajem (62 %), 49 vyšších odborných škol je soukromých (27 %), církevních škol je celkem 12 (tj. necelých 7 %). Oproti předchozímu roku 2010/11 se celkový počet vyšších odborných škol snížil o dvě. Většina škol nabízí denní formu vzdělávání (94 %) a současně jich téměř polovina (48 %) realizuje vzdělávání také v ostatních formách vzdělávání. Z regionálního hlediska jsou vyšší odborné školy na území České republiky rozloženy nerovnoměrně a jsou soustředěny zejména do velkých měst. Nejvyšší koncentraci škol lze nalézt v hl. m. Praze (39 škol), dále ve Středočeském (20 škol) a Jihočeském kraji (17 škol). Naopak nejméně vyšších odborných škol je zřízeno v Plzeňském (5 škol) a Karlovarském kraji (4 školy).

V předchozích letech se vyšší odborné školy potýkaly s nedostatečným počtem uchazečů o studium. Důvodů, proč **zájem o vzdělávání ve vyšších odborných školách** až do roku 2008/09 postupně klesal, bylo několik. Jednak byla tato situace způsobena větší otevřeností vysokých škol a nárůstem kapacit vysokých škol, dále k ní přispěla rostoucí nabídka studijních programů na vysokých školách a též změna charakteru vysokoškolského studia z „dlouhého“ magisterského na bakalářské a navazující magisterské studium. V roce 2008/09 byly zaznamenány nejnižší hodnoty počtu podaných přihlášek, přihlášených, přijatých a zapsaných. Následující dva

23 V rejstříku škol a školských zařízení bylo zařazeno 188 vyšších odborných škol, studenty v roce 2011/12 mělo pouze 180 z nich.

Tabulka 21

VOŠ – Počet škol, studentů, nově přijatých do 1. ročníku, absolventů a učitelů ve školních letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Školy	177	184	184	182	180
Studenti	28 774	28 027	28 749	29 800	29 335
z toho ženy	20 529	20 168	20 702	21 461	20 950
Nově přijatí do 1. ročníku	11 975	11 003	11 870	12 838	11 780
z toho ženy	8 083	7 799	8 416	8 897	8 100
Absolventi	6 233	6 696	6 185	6 352	6 410
z toho ženy	4 384	4 949	4 659	4 506	4 862
Učitelé (přepočtení na plně zaměstnané)	1 799	1 815	1 806	1 841	1 891
z toho ženy	1 067	1 099	1 115	1 157	1 148

Komentář:
Počet absolventů za předchozí školní rok.
Zdroj: MŠMT

Obrázek 13

VOŠ – Podíl nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů denní formy vzdělávání vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2007/08 až 2011/12

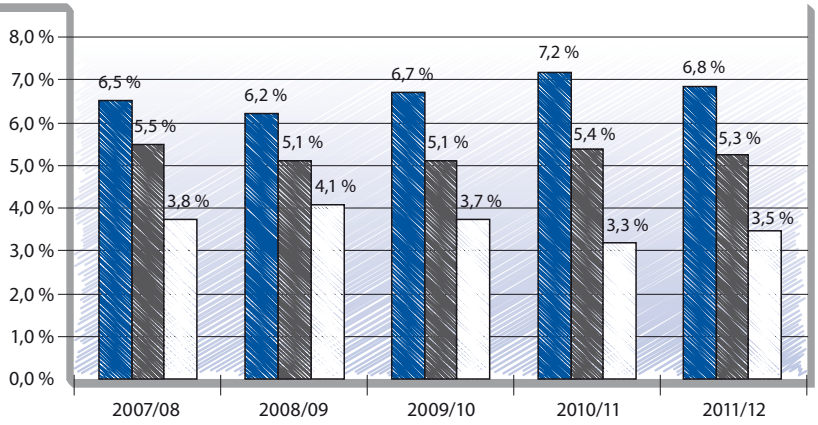

podíl nově přijatých do 1. ročníku denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých

podíl studentů v denní formě vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19–21letých

podíl absolventů denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 22letých

Komentář:
Podíl absolventů za předchozí školní rok. Poslední školní rok je počítán na posunuté koncové stavy populace roku 2010.
Zdroj: MŠMT

roky počet přihlášek, přihlášených, přijatých i zapsaných postupně narůstal. V roce 2011/12 však tyto počty opětovně poklesly – uchazeči podali ke vzdělávání ve vyšších odborných školách celkem 21,4 tis. přihlášek, přihlásilo se jich 17,9 tis., z nichž jich bylo celkem 13,8 tis. přijato a 11,8 tis. uchazečů se ke vzdělávání skutečně zapsalo. V porovnání s rokem 2010/11 došlo k 3,6 % poklesu počtu přihlášek, k 6,2 % poklesu počtu přihlášených, k 4,3 % poklesu počtu přijatých a k 5,7 % poklesu počtu zapsaných. Tento pokles je způsoben nižším zájmem o denní formu vzdělávání (počet přihlášených poklesl o 7,2 %), zatímco v ostatních formách se počet přihlášených snížil jen nepatrně (o 0,9 %). Průměrný počet podaných přihlášek se oproti minulému roku nezměnil – v roce 2011/12 si každý uchazeč podal v průměru 1,2 přihlášky. Jedinou přihlášku podalo 84,9 % uchazečů. Přibližně tři čtvrtiny uchazečů měly zájem o denní formu vzdělávání. Více než tři čtvrtiny uchazečů se hlásí na veřejné vyšší odborné školy (76,7 %). O vzdělávání ve VOŠ mají zájem převážně ženy, které tvoří necelé tři čtvrtiny přihlášených (73 %). Struktura přihlášených podle pohlaví je úzce spjata s oborovou strukturou – největší podíl uchazečů se hlásí ke vzdělávání v oborech pedagogických, zdravotnických a ekonomických. Úspěšnost[24] při přijímacím řízení ke vzdělávání ve VOŠ byla vyšší než v předchozích letech a v roce 2011/12 činila 84 %, u denní formy vzdělávání byla o něco málo vyšší (86 %). Úspěšnější byli uchazeči, kteří měli zájem o vzdělávání na soukromých vyšších odborných školách (87 %). Muži byli při přijímacím řízení mírně úspěšnější než ženy (88 % : 83 %). Nejvyšší úspěšnost byla zaznamenána u přírodních (100 %), zemědělsko-lesnických a veterinárních věd (91 %) a technických věd (90 %). Naopak nejméně úspěšní jsou uchazeči, kteří mají zájem o vědy a nauky o kultuře a umění (70 %). Z hlediska struktury přihlášených podle věku je patrný rozdíl mezi denní formou a ostatními formami vzdělávání. Největší podíl přihlášených do denní formy vzdělávání tvoří uchazeči ve věku 19 až 21 let (86,1 %), zatímco uchazeči o vzdělávání v ostatních formách jsou nejčastěji ve věku nad 30 let (44,7 %). Věkový průměr uchazečů hlásících se do denní formy vzdělávání je 20,3 roku, do ostatních forem 29,8 roku.

Počet **nově přijatých** do 1. ročníku se v průběhu sledovaného pětiletého období měnil. V roce 2011/12 bylo ke vzdělávání ve vyšších odborných školách nově přijato 11,8 tis. studentů, z toho téměř tři čtvrtiny do denní formy vzdělávání. Z hlediska dlouhodobějšího vývoje se počet nově přijatých studentů od roku 2007/08 snížil o 1,6 %. Tento pokles je způsoben nižším počtem nově přijatých studentů do denní formy vzdělávání. V porovnání s rokem 2007/08 vzrostl počet nově přijatých do ostatních forem vzdělávání přibližně o 4 %. Naproti tomu počet nově přijatých do denní formy vzdělávání se během sledovaného období snížil o 3,7 %. Růst počtu nově přijatých studentů do ostatních forem vzdělávání souvisí v posledních letech zejména se změnami kvalifikačních požadavků u některých povolání. To se týká především všeobecných sester, sociálních pracovníků nebo policistů, kteří si při zaměstnání doplňují potřebnou kvalifikaci. Nicméně je důležité zdůraznit, že v roce 2011/12 šlo v porovnání s předchozími roky jen o nepatrný růst počtu nově přijatých do ostatních forem vzdělávání. Pokud se omezíme jen na denní formu vzdělávání, většina nově přijatých do 1. ročníku přichází na vyšší odborné školy ihned po složení maturitní zkoušky (62 % v roce 2011/12). Podíl nově přijatých do denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých (tj. k populaci ve věku typickém pro vstup do tohoto druhu vzdělávání) činí v současné době 6,8 %.

V roce 2011/12 se ve vyšších odborných školách vzdělávalo celkem 29,3 tis. **studentů**. V porovnání s rokem 2010/11 došlo ke snížení počtu studentů, a to o 1,6 %. Zatímco se počet studentů v ostatních formách vzdělávání mezi lety 2010/11–2011/2012 zvýšil jen nepatrně (o 0,4 %), počet studentů v denní formě naopak poklesl

24 Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Tabulka 22

VOŠ – Úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení podle skupin oborů v letech 2007/08 až 2011/12

Skupiny oborů	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Přírodní vědy a nauky	100,0 %	92,9 %	100,0 %	97,2 %	100,0 %
Technické vědy a nauky	92,0 %	90,2 %	88,2 %	92,4 %	90,0 %
Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky	84,2 %	85,7 %	83,1 %	91,7 %	91,3 %
Zdravotnictví, lékařské a farmaceut. vědy a nauky	78,3 %	79,7 %	80,1 %	75,0 %	81,6 %
Humanitní a spol. vědy a nauky	95,8 %	99,4 %	87,9 %	88,5 %	87,0 %
Ekonomické vědy a nauky	93,5 %	90,4 %	89,8 %	88,0 %	87,7 %
Právní vědy a nauky	91,2 %	90,8 %	92,8 %	78,2 %	76,8 %
Pedagogika, učitelství a soc. péče	74,5 %	83,6 %	82,4 %	76,0 %	72,8 %
Vědy a nauky o kultuře a umění	65,1 %	66,3 %	66,5 %	64,6 %	69,6 %
Celkem	87,4 %	86,3 %	86,0 %	82,9 %	84,0 %

Komentář:
Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.
Zdroj: MŠMT

Obrázek 14

VOŠ – Počet podaných přihlášek, přihlášených, přijatých, zapsaných, nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů v letech 2007/08 až 2011/12

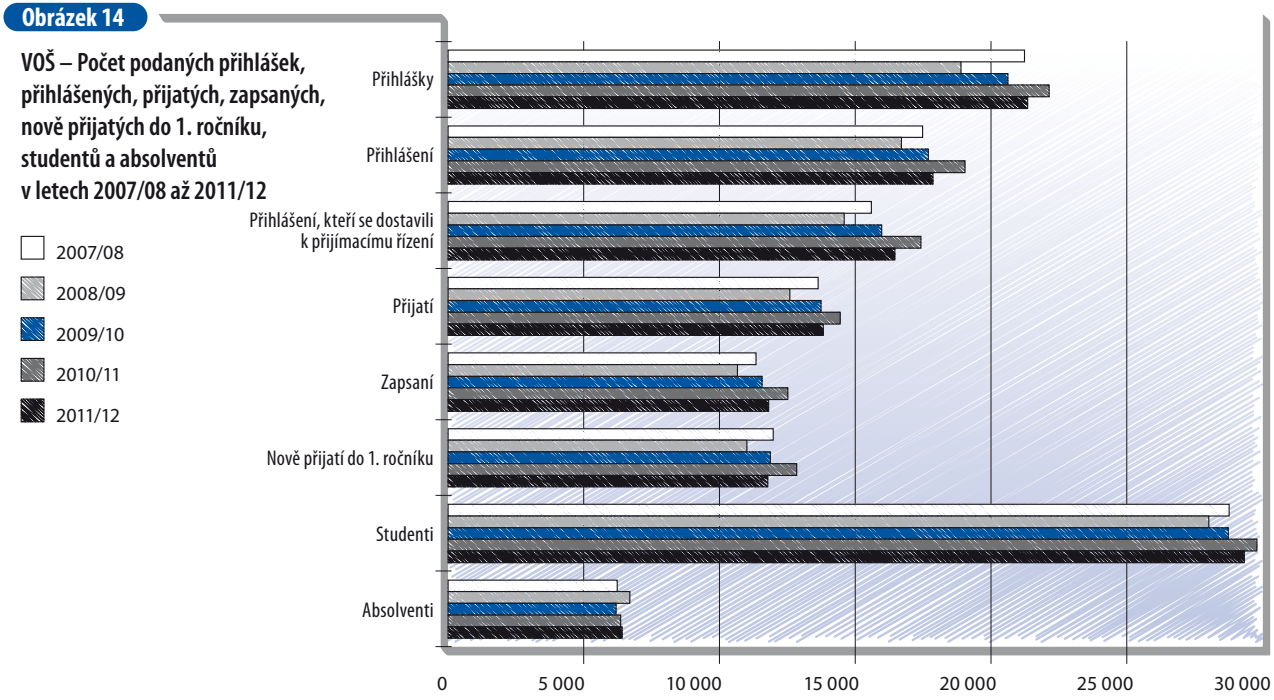

(o 2,3 %). V současné době se přibližně 70 % studentů vzdělává v denní formě, zbylých 30 % v ostatních formách vzdělávání. Studenti denní formy se podílejí na populaci 19 až 21letých 5,3 %. Většina studentů (70 %) navštěvuje v současné době veřejné vyšší odborné školy.

Vyšší odborné školy absolvovalo v roce 2010/2011 celkem 6,4 tis. studentů. V období 2009/10–2010/11 se počet **absolventů** v denní formě téměř nezměnil (pokles o 0,1 %), v ostatních formách se naopak zvýšil (o necelá 4 %). Vzhledem k populaci 22letých tvoří absolventi denní formy v současné době 3,5 %.

Nabídka **oborů vzdělání** vyššího odborného vzdělávání je poměrně pestrá. Z hlediska skupin oborů vzdělání se nejvíce studentů vzdělává ve zdravotnických, pedagogických a ekonomických oborech. Z tohoto trendu nevybočil ani rok 2011/12, kdy se v denní formě vzdělávalo nejvíce studentů ve skupinách oborů vzdělání Zdravotnictví (23,9 %), Pedagogika, učitelství a sociální péče (16,2 %) a Ekonomika a administrativa (14,2 %). V ostatních formách připadal největší podíl studentů na skupiny oborů vzdělání Pedagogika, učitelství a sociální péče (26,8 %), Právo, právní a veřejnoprávní činnost (22,7 %); dále následovaly skupiny oborů vzdělání Zdravotnictví (15,2 %) a Ekonomika a administrativa (13,0 %). Skupině oborů vzdělání Zdravotnictví dominuje v současné době obor vzdělání Diplomovaná všeobecná sestra v denní formě vzdělávání (49,3 %); v ostatních formách převažují obory vzdělání Diplomovaná všeobecná sestra (26,7 %) a Diplomovaný zdravotnický záchranář (20,6 %). Ve skupině oborů vzdělání Pedagogika, učitelství a sociální péče se v obou formách vzdělávání nejvíce studentů vzdělává v oboru vzdělání Sociální práce a sociální pedagogika (73,9 % studentů v denní formě a 65,6 % v ostatních formách). Nejnavštěvovanějším oborem vzdělání ze skupiny oborů Ekonomika a administrativa je Ekonomika a podnikání (69,9 % v denní formě a 60,7 % v ostatních formách vzdělávání).

Ve vyšších odborných školách se v současné době vzdělává 464 **cizinců** (tj. 1,6 % z celkového počtu studentů). V porovnání s rokem 2010/11 se jejich počet zvýšil o 9 %. Více než polovina cizinců vzdělávajících se ve vyšších odborných školách v ČR má slovenské státní občanství (51,7 %), téměř jednu pětinu tvoří občané Ukrajiny (19,2 %), třetí nejpočetnější skupinou studentů s cizím státním občanstvím jsou Rusové (11,9 %). Přibližně dvě třetiny cizinců vzdělávajících se ve VOŠ tvoří ženy (64,0 %). Z hlediska oborové struktury se cizinci nejčastěji vzdělávají ve skupinách oborů Zdravotnictví (24,8 %), Umění a užité umění (14,2 %) a Ekonomika, administrativa (11,0%).

Pokud budeme předpokládat další vývoj odpovídající dosavadnímu vývoji a současnému stavu, pak můžeme očekávat, že do roku 2020 dojde k poklesu počtu nově přijímaných do 1. ročníku i počtu studentů (v denní i v ostatních formách). Dosavadní dočasný nárůst počtu studentů v ostatních formách, který souvisí s nutností doplnit si vzdělání v terciární úrovni v některých profesích, se začíná postupně zpomalovat již nyní. Je však nutné si uvědomit, že se situace může radikálně měnit v souvislosti se situací v přijímání studentů na vysoké školy, případně se schválením nového zákona o terciárním vzdělávání. Ministerstvo zdravotnictví plánuje vydáním novely zákona o nelékařských zdravotnických povoláních zrušit přípravu pro povolání všeobecné sestry ve vyšších odborných školách, což se nutně projeví v počtu přijímaných uchazečů.

2.8 Školská zařízení

- Školní družiny navštěvuje 55 % žáků základních škol, do školních klubů dochází 12 % všech žáků 2. stupně základních škol a žáků nižšího stupně víceletých gymnázií.
- V 8 154 zařízeních školního stravování se stravují všechny děti v mateřských školách, 82 % žáků základních škol, 59 % žáků středních škol a 35 % studentů vyšších odborných škol.
- Školská ubytovací zařízení zajišťují ubytování 7,3 % žáků středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol.
- Základní umělecké školy (485 škol s 837 pobočkami) navštěvuje 237,3 tis. žáků, z toho naprostá většina (153,8 tis.) se věnuje hudbě.
- Ve výchovných zařízeních bylo v roce 2011/12 umístěno 7 150 dětí a mladistvých, což je cca o 250 méně než v předchozím roce.

Vzdělávací systém zahrnuje kromě škol také zařízení a instituce, které zajišťují sociální zázemí škol (stravování a ubytování žáků a studentů) a podporují mimoškolní vzdělávací aktivity (školní družiny a kluby, základní umělecké školy a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky[25], střediska pro volný čas dětí a mládeže aj.). Školská zařízení slouží rovněž dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Nedílnou součástí systému vzdělávání jsou také zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. **Soustava školských zařízení** vytváří systém doplňkové péče a plní zejména následující funkce:

- **zájmové vzdělávání v době mimo vyučování** (školní družiny a kluby, střediska volného času, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, základní umělecké školy);
- **ubytování a stravování** dětí, žáků a studentů (internáty, domovy mládeže a zařízení školního stravování);
- **náhradní rodinnou, ochrannou a preventivně výchovnou péči:** jedná se o zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která poskytují jednak náhradní rodinnou péči (dětský domov), jednak výkon ústavní a ochranné výchovy (výchovný ústav a dětský domov se školou) a zabezpečující diagnostické úkoly při výkonu ústavní a ochranné výchovy (diagnostické ústavy);
- **výchovné poradenství** (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra).

2.8.1 Péče o děti a žáky mimo vyučování

Hlavním předmětem činnosti školských zařízení, která poskytují péči o děti a mládež mimo vyučování, je rozvoj vědomostí a dovedností dětí a mládeže, posílení jejich orientace na hodnotné zájmy a v neposlední řadě působení výchovné a socializační. Významná je i funkce výpomoci zaměstnaným rodičům v péči o potomka.

Školní družiny jsou určeny přednostně žákům 1. stupně základní školy. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati do školního klubu. Družina zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí spontánní činnosti, odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Školní družiny jsou většinou zřizovány přímo v základních školách. Počet školních družin zůstává v posledních čtyřech letech konstantní – ve školním roce 2011/12 jich existovalo v České republice 3 968. Počet žáků zapsaných ve školních družinách v souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2011/12 navštěvovalo školní dru-

25 V těchto případech se nejedná o školská zařízení, ale o školy. Vzhledem k tomu, že však nevedou k získání určitého stupně vzdělání, byly zařazeny do této kapitoly.

žiny 258,4 tis. žáků, tj. o 13,6 % více než ve školním roce 2007/08. Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních čtyřech letech překračuje hranici 50 % (54,5 % v roce 2011/12).

Školní kluby poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol. Aktivity klubu jsou určeny přednostně žákům 2. stupně základních škol, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem klubu se může stát i žák 1. stupně základní školy, který nebyl přijat k pravidelné denní docházce do družiny. Školní klub zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí příležitostné a spontánní činnosti. Školní kluby zpravidla vznikají při základních školách, víceletých gymnáziích, ale mohou také existovat jako samostatná školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Počet školních klubů po celé sledované období mírně narůstá; v roce 2011/12 existovalo 523 školních klubů, které navštěvovalo 42,9 tis. žáků. Počet žáků navštěvujících školní kluby zaznamenal oproti předešlému roku 2010/11 mírný pokles (o 2 %). Podíl zapsaných na počtu žáků 2. stupně a adekvátních ročníků středních škol a konzervatoří dosahoval ve školním roce 2011/12 téměř stejných hodnot jako v roce 2010/11, a to 12 %.

Střediska volného času organizují různorodé pravidelné či jednorázové aktivity a plní funkci výchovně-vzdělávací a rekreační. Můžeme je rozdělit na **domy dětí a mládeže** se širokou působností v mnoha zájmových oborech a na **stanice zájmových činností** specializované na konkrétní zájmovou činnost. Nabídka činností je určena všem věkovým kategoriím dětí, žáků a studentů, včetně rodičů a dalších zájemců, a je značně široká. Vedle pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky, kluby, kurzy) organizují střediska příležitostné akce, včetně víkendových (exkurze, přednášky, besedy), prázdninovou činnost (tábory, odborná soustředění), soutěže, přehlídky a nabídku různých spontánních aktivit. V roce 2011/12 dosáhla střediska volného času počtu 302. Jejich činnost v daném roce zabezpečovalo 14,0 tis. pedagogických pracovníků, z nichž více než 86 % bylo externích. Zájmové útvary měly v roce 2011/12 celkem 254,8 tis. účastníků (tj. o 793 více než v předešlém roce).

Základní umělecké školy poskytují základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech (hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém) a rovněž mohou připravovat děti pro vzdělávání na konzervatořích a mládež ke studiu na vysokých školách s uměleckým zaměřením. Existují již 60 let, ale v letech 1961 až 1990 byly zřizovány pod názvem lidové školy umění. Tyto školy organizují studium pro žáky ve věku 5–18 let (1–2leté přípravné studium, 6–7letý I. stupeň základního studia, 3–4letý II. stupeň základního studia) a dále rozšířené studium obou stupňů a nejdéle 4leté studium pro dospělé. Vývoj základních uměleckých škol nezaznamenal během sledovaného období výraznější změnu – vykazoval mírný nárůst. Základní umělecké vzdělávání poskytovalo ve školním roce 20011/12 celkem 485 škol a 837 jejich poboček. Zatímco počet škol se v roce 2011/12 oproti předešlému školnímu roku nezměnil, počet žáků se meziročně zvýšil o 1,2 % (ve školním roce 2011/12 se zde vzdělávalo 237,3 tis. žáků). Na základních uměleckých školách je tradičně vysoké zastoupení dívek (cca 70 %). Nejnavštěvovanější jsou hudební obory; stejně tak tomu bylo v roce 2011/12, kdy je navštěvovalo 64,8 % žáků, dále výtvarné obory (19,8 % žáků), taneční obory (11,7 % žáků) a nejméně žáků je v literárně-dramatických oborech (pouze 3,7 %). Taneční obory navštěvují převážně dívky (93,5 %), nejnižší zastoupení dívek je v hudebních oborech (64,0 %). Základní umělecké školy absolvovalo v roce 2011/12 celkem 16,4 tis. žáků (tj. o 326 absolventů více než v předchozím roce). Uvedené údaje neobsahují studium určené dospělým.

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky zabezpečují studium cizích jazyků pro děti, mládež a dospělé na všech úrovních znalostí v různě zaměřených kurzech. Studium může být zakončeno státní závěrečnou zkouškou. Kromě veřejných jazykových škol nabízí

Tabulka 23

Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Počet školních družin	4 101	3 963	3 976	3 979	3 968
Počet zapsaných žáků	228 135	234 566	239 878	247 093	258 370
Podíl na počtu žáků 1. stupně základních škol	49,8 %	51,2 %	52,1 %	53,1 %	54,5 %
Počet školních klubů	476	483	504	518	523
Počet zapsaných žáků	38 044	38 279	41 225	43 795	42 939
Podíl na počtu žáků 2. stupně ZŠ a nižších ročníků víceletých středních škol a konzervatoří	8,9 %	9,6 %	11,0 %	12,0 %	11,9 %

Zdroj: MŠMT

Obrázek 15

Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 20007/08 až 2011/12

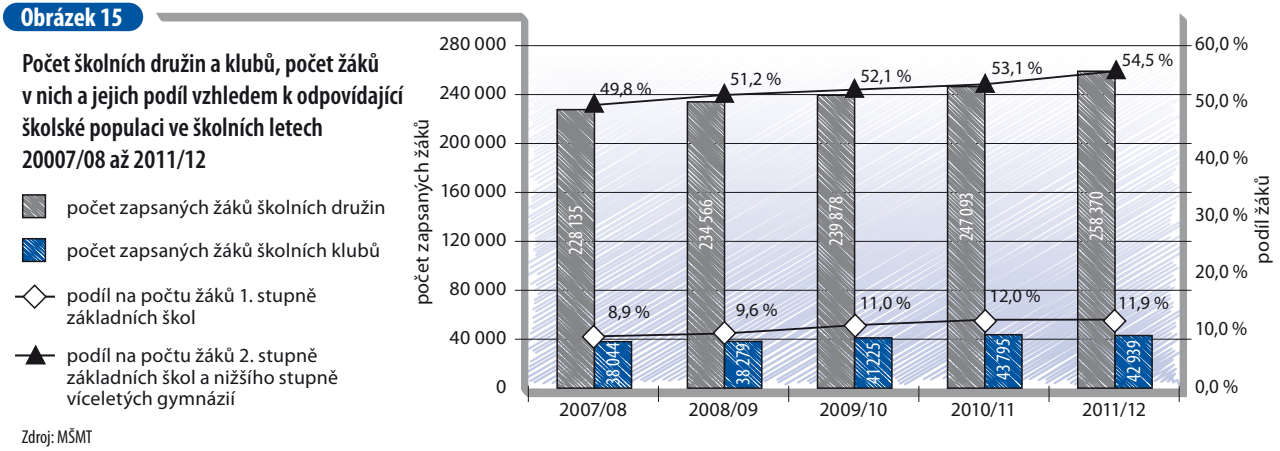

Zdroj: MŠMT

studium cizích jazyků celá řada soukromých jazykových škol, údaje o jejich počtu a celkovém počtu zapsaných však nejsou k dispozici (s výjimkou jednoletých kurzů cizích jazyků s denní výukou, kde se statistika sleduje). Ve školním roce 2011/12 existovalo 36 jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky, které navštěvovalo 6,8 tis. žáků (tj. o čtvrtinu méně než v roce 2010/11). Snižuje se rovněž počet žáků, kteří ukončí své studium státní jazykovou zkouškou – ve školním roce 2011/12 to bylo pouze 979 žáků (což je o 105 žáků méně v porovnání s rokem 2010/11). Pomalejším tempem klesá rovněž počet žáků, kteří navštěvují jednoleté pomaturitní kurzy cizích jazyků s denní výukou podle vyhlášky č. 322/2005 Sb., v posledním sledovaném roce 2011/12 jich bylo jen 561.

2.8.2 Školní stravování a ubytování dětí, žáků a studentů

Zařízení školního stravování při mateřských, základních, středních, vyšších odborných školách a konzervatořích zajišťují stravování pro děti, žáky, studenty a personál škol. Uvedená zařízení existují buď přímo při škole, domově mládeže, nebo fungují samostatně. Kromě stravování žákům a pedagogům mohou zařízení na komerční bázi nabízet stravování i jiným strávníkům. Počet jednotlivých pracovišť školního stravování (bez náhradního stravování) ve školním roce 2011/12 vzrostl na 8 156, což je o 67 více než ve školním roce 2010/11. Počet stravujících se dětí (žáků, studentů) žáků a studentů se mezi roky 2010/11 a 2011/12 zvýšil o 11,8 tis. Ve školním roce 2011/2012 tedy dosahoval počet strávníků 1 286,0 tis., což je nejvíce za celé sledované období. Podíl strávníků ve školní jídelně na celkovém počtu dětí činil v roce 2011/12 v případě mateřských škol 100 %; v případě žáků základních škol 82 %, u žáků středních škol 59 %, u žáků konzervatoří 85 % a v případě studentů vyšších odborných škol 35 %.

Domovy mládeže zabezpečují celotýdenní ubytování žáků a studentů zejména středních škol, vyšších odborných škol a konzervatoří, a umožňují tak přístup ke vzdělávání žákům, kteří chtějí navštěvovat školu vzdálenou od místa bydliště. Součástí domovů je obvykle i školní jídelna a kromě ubytování a stravování nabízejí tato zařízení ubytovaným žákům i jiné služby a aktivity (náplň využití volného času). Počet domovů mládeže je do školního roku 2006/07 vykazován podle počtu jednotlivých pracovišť, od školního roku 2007/08 je uveden počet ubytovacích zařízení bez ohledu na počet jejich pracovišť, proto došlo meziročně k obrovskému poklesu. Mezi roky 2010/11 a 2011/12 poklesl počet domovů mládeže o 17. Po celé sledované období klesá počet ubytovaných žáků studentů (ve školním roce 2011/12 jich bylo 39,3 tis.). Klesá rovněž podíl ubytovaných žáků na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání středních, vyšších odborných škol a konzervatoří (z 8,7 % ve školním roce 2007/08 na 7,3 % ve školním roce 2011/12).

Kromě domovů mládeže existují jako ubytovací zařízení **internáty**, které ubytovávají především žáky škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve školním roce 2011/12 existovalo 85 internátů (tj. o 3 méně než o rok dříve), bylo v nich ubytováno 2,8 tis. žáků.

2.8.3 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče

Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji rizikových projevů chování dětí a mladých lidí nebo narušení jejich zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému vývoji osobnosti dětí a mládeže. Speciálně pedagogické a psychologické služby tohoto typu poskytují střediska výchovné péče a diagnostické ústavy. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče jsou určena dětem a mládeži ve věku 3–18 let, kterým umožňují ochranu před nepříznivým působením nefunkčního rodinného nebo jiného sociálně nepříznivého prostředí, a zajišťují tak zaopatření a výchovu, kterou by za normálních okolností měla plnit rodina. Uvedené služby zajišťují diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Tabulka 24

Počet základních uměleckých škol, počet absolventů a žáků v jednotlivých oborech ve školních letech 2007/08 až 2011/12

		2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Počet škol		478	478	482	485	485
Počet poboček		738	710	696	821	837
Počet žáků		222 517	225 997	230 352	234 565	237 309
v tom	v tanečním oboru	26 244	26 990	27 852	28 284	27 664
	ve výtvarném oboru	44 827	45 337	45 363	46 175	47 041
	v literárně-dramatickém oboru	7 601	7 856	8 351	8 586	8 771
	v hudebním oboru	143 845	145 814	148 786	151 520	153 833
z toho dívky		156 865	158 883	161 161	163 426	164 198
v tom	v tanečním oboru	24 702	25 232	26 153	26 501	25 876
	ve výtvarném oboru	32 241	32 580	32 588	33 322	33 916
	v literárně-dramatickém oboru	5 348	5 543	5 822	5 984	6 017
	v hudebním oboru	94 574	95 528	96 598	97 619	98 389
Absolventi za předchozí školní rok		15 925	15 812	16 102	16 118	16 444
	z toho dívky	11 591	11 392	11 574	11 581	11 691

Zdroj: MŠMT

Obrázek 16

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – počet škol, žáků, počet žáků v jednoletých kurzech ve školních letech 2007/08 až 2011/12

- počet žáků
- počet žáků v jednoletých kurzech cizích jazyků s denní výukou podle vyhlášky č. 322/2005 Sb.
- žáci, kteří v minulém roce složili státní jazykovou zkoušku
- počet škol (jen jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky)

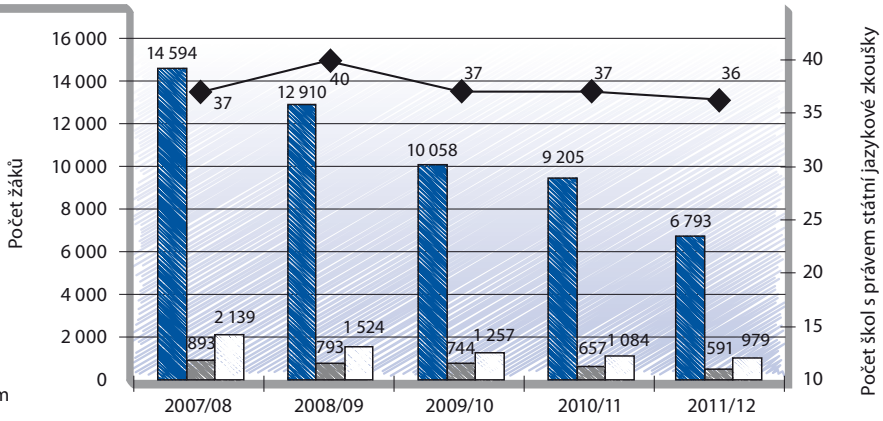

Zdroj: MŠMT

Do těchto zařízení mohou být děti umístěny jak na základě rozhodnutí soudu, tak na žádost rodičů nebo jejich zákonných zástupců.

Diagnostické ústavy jsou zařízení, která přijímají děti na základě výsledků komplexního vyšetření z hlediska psychologického, speciálně pedagogického a zdravotního a na základě volné kapacity jednotlivých zařízení je následně umísťují do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů. Ve zvláště odůvodněných případech, vyžaduje-li to zájem dítěte, je dítě umístěno mimo zařízení do smluvní rodiny. Pobyt dítěte v těchto zařízeních trvá zpravidla osm týdnů. Diagnostické ústavy mohou poskytovat péči také dětem, o jejichž umístění v důsledku zjištěných poruch chování požádaly osoby odpovědné za výchovu, a po dobu nezbytně nutnou dále i dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadrženým na útěku z jiných zařízení, popřípadě z místa pobytu nebo přechodného ubytování. Pro děti, které ukončily povinnou školní docházku, jsou jako součást diagnostického ústavu zřizovány diagnostické třídy, v nichž je zajišťována příprava dětí na jejich budoucí povolání. Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v diagnostických ústavech je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4 a nejvíce 6 dětí.

Diagnostické ústavy plní zejména následující úkoly:

- diagnostické, spočívající ve vyšetření dětí formou pedagogických a psychologických činností;
- vzdělávací, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dětí přiměřeně jejich věku, individuálním předpokladům a možnostem;
- terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dětí;
- výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dětí, k jejich rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně;
- zprostředkovávají zdravotní vyšetření dětí;
- organizační, související s umísťováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popř. i mimo územní obvod;
- spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany při přípravě návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu;
- koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami zabývajícími se péčí o děti.

Péči o děti a mládež vyrůstající z různých důvodů mimo vlastní rodinu (náhradní rodinnou péči), avšak nemají poruchy chování, zajišťují **dětské domovy.** Děti umístěné v domově se vzdělávají v běžných školách. Ve vztahu k dětem plní dětské domovy zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do těchto zařízení mohou být umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku zpravidla od 3 do maximálně 18 let; v dětských domovech je poskytována péče rovněž nezletilým matkám spolu s jejich dětmi. Základní organizační jednotkou v dětském domově je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. V dětském domově lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin, přičemž zařazování dětí do skupin probíhá se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.

Pro děti s poruchami chování jsou určeny **dětské domovy se školou.** Účelem těchto zařízení je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči. V dětských domovech se školou jsou umísťovány také děti s uloženou ochrannou výchovou. Dále jsou zde umisťovány nezletilé matky splňující podmínky pro umístění v dětském domově se školou a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského do-

Obrázek 17

Zařízení školního stravování – počet a podíl stravujících se žáků podle druhu školy, kterou navštěvují, v letech 2007/08 až 2011/12

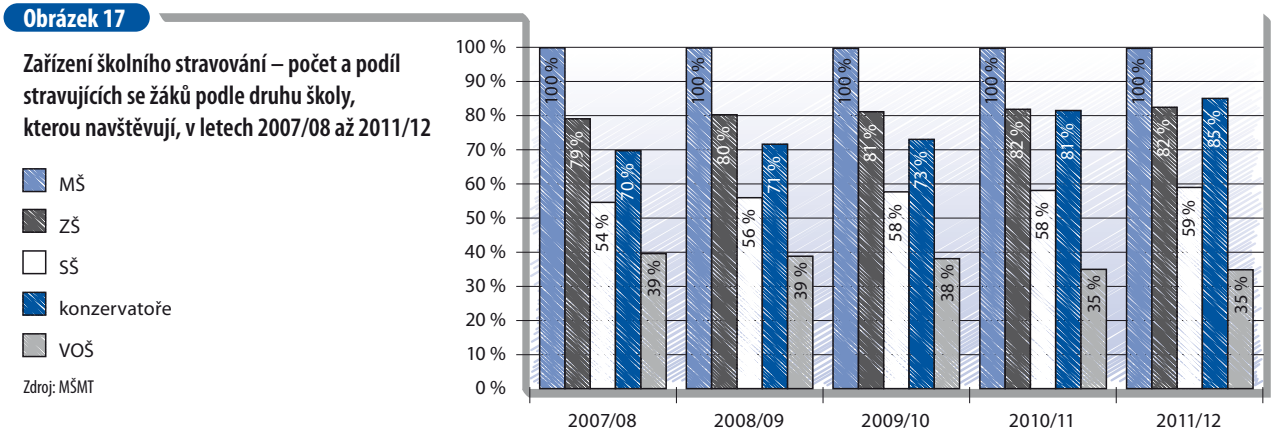

Zdroj: MŠMT

Tabulka 25

Zařízení školního stravování (bez náhradního stravování) a počty stravujících se v letech 2007/08 až 2011/12

		2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
počet zařízení		7 955	7 962	8 036	8 087	8 154
počet stravujících se (dětí, žáků a studentů) celkem		1 262 230	1 262 449	1 262 640	1 274 171	1 285 951
z toho	MŠ, přípravný stupeň, přípravné třídy	292 600	302 877	315 131	330 289	344 199
	ZŠ	666 813	653 691	643 035	644 797	654 019
	SŠ	290 824	294 339	293 071	288 014	276 760
	konzervatoře	2 373	2 375	2 361	2 725	2 811
	VOŠ	8 804	8 037	7 849	7 404	7 203
	škol. zař. pro výkon ústav.-ochr. vých.	816	1 130	1 193	942	959
počet ostatních pravidelně stravujících se celkem [1]		341 104	345 365	349 054	350 127	343 137
z toho pracovníků škol a školských zařízení		185 139	187 948	191 882	193 064	190 338
počet pravidelně stravovaných celkem		1 603 334	1 607 814	1 611 694	1 624 298	1 629 088

Komentář:
[1]) Ostatní pravidelně stravující se jsou uvedeni bez náhradního stravování.
Zdroj: MŠMT

Obrázek 18

Domovy mládeže – počet ubytovaných a jejich podíl vzhledem k celkovému počtu žáků/studentů denního vzdělávání středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol ve školních letech 2007/08 až 2011/12

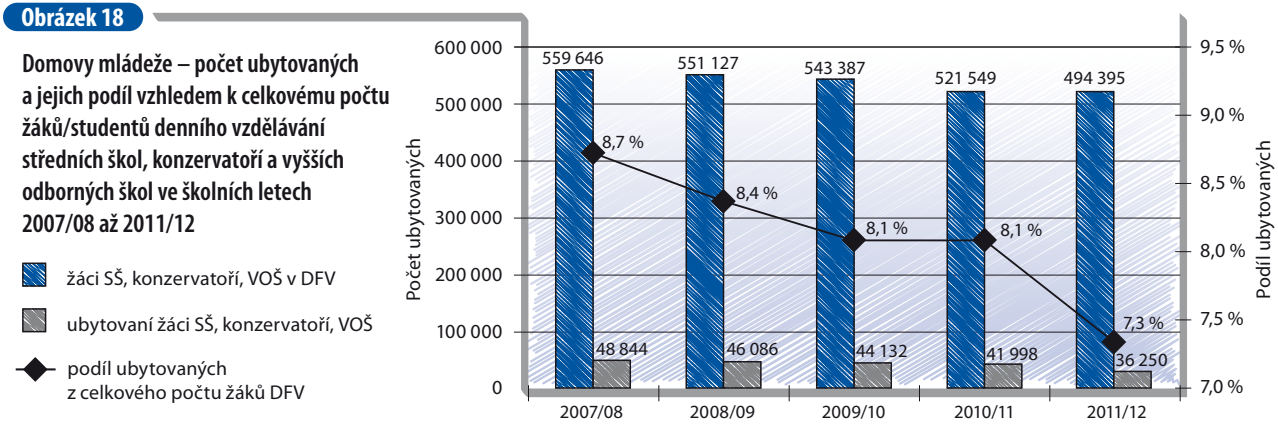

Zdroj: MŠMT

mova se školou. Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud v průběhu povinné školní docházky pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě dle příslušného právního předpisu[26] zařazeno do školy, která není součástí ústavního zařízení. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení, nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu. Stejně jako v dětském domově je i v domově se školou základní jednotkou rodinná skupina – mívá nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví. V dětském domově se školou lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin.

O děti starší 15 let s poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, pečují **výchovné ústavy.** Výchovné ústavy jsou zpravidla zřizovány odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovné ústavy nebo výchovné skupiny pro nezletilé matky a jejich děti a pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Do výchovného ústavu mohou být umístěny i děti starší 12 let, mají-li uloženu ochrannou výchovu a v jejich chování se projevují tak závažné poruchy, že nemohou být umístěny v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do těchto zařízení umístit i děti s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let. Při výchovných ústavech se jako jejich součást zřizují základní nebo střední školy.

Střediska výchovné péče poskytují preventivní, speciálně pedagogické a psychologické služby dětem s rizikovým chováním, včetně prevence užívání návykových látek, a rizikem rozvoje negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění rizikového chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí. Obdobnou výchovně vzdělávací péči poskytují také diagnostické ústavy. Střediska poskytují zejména konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu a vzdělávání dětí. Mimo to spolupracují střediska s pedagogicko-psychologickými poradnami a v případě dětí se zdravotním postižením i se speciálně pedagogickými centry, dále se školními metodiky prevence a s orgány, které se podílejí na prevenci rizikového chování, včetně závislostního chování. Střediska preventivně výchovné péče mohou poskytovat své služby i za úplatu (její výše a způsob úhrady jsou stanoveny Příkazem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 k činnosti středisek výchovné péče). Dne 29. června 2007 nabyl účinnosti Příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 k činnosti středisek výchovné péče a Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče čj.: 14 744/2007–24. Cílem dokumentů, které byly zveřejněny v sešitu 9/2007 Věstníku MŠMT ČR, je dále zkvalitnit, modernizovat a více individualizovat poskytovanou péči.

Počet všech typů **výchovných zařízení** mezi školními roky 2007/08 a 2011/12 stagnoval. Ve školním roce 2011/12 existovalo v ČR 227 zařízení ústavní a ochranné výchovy, z nichž většinu (149) tvořily dětské domovy, dále bylo 33 výchovných ústavů, 31 dětských domovů se školou a 14 diagnostických ústavů. Celkový **počet dětí** v zařízeních ústavní a ochranné výchovy ve školním roce 2010/11 poklesl na 7,2 tis. dětí, což je nejnižší hodnota za celé sledované období. V posledním sledovaném školním roce 2011/12 byl počet dětí v dětských domovech se školou téměř stejný jako v roce předchozím (761). Počet dětí v diagnostických ústavech oproti minulému školnímu roku poklesl jen nepatrně (o 21 dětí na počet 543). Meziročně se snížil také počet dětí umístěných v dětských domovech (pokles o 177 dětí na 4,5 tis.) a počet dětí ve výchovných ústavech (pokles o 50 dětí na 1,4 tis.).

26 *Viz odst. 5 § 13 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

Obrázek 19

Počet školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a dětí v nich (v tis.) ve školních letech 2007/08 až 2011/12

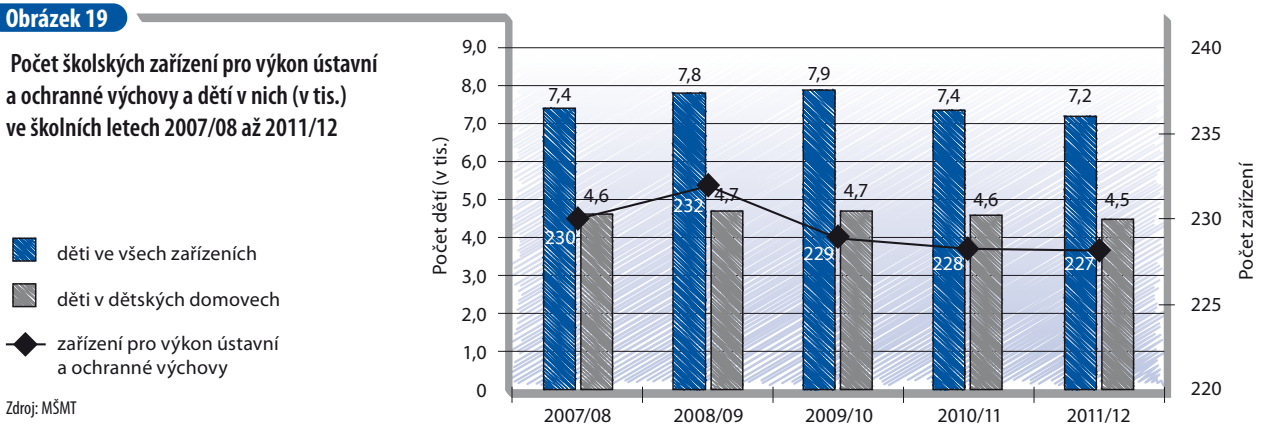

Zdroj: MŠMT

Tabulka 26

Počty dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2007/08 až 2010/11

		2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Výchovná zařízení celkem		230	232	229	228	227
v tom	dětský domov	155	155	151	150	149
	výchovný ústav	33	34	33	33	33
	diagnostický ústav	14	14	14	14	14
	dětský domov se školou	28	29	31	31	31
Děti celkem		7 427	7 820	7 878	7 397	7 150
v tom	dětský domov	4 618	4 739	4 704	4 628	4 451
	výchovný ústav	1 430	1 546	1 534	1 445	1 395
	diagnostický ústav	705	793	853	564	543
	dětský domov se školou	674	742	787	760	761
z toho dívky		2 944	3 146	3 210	3 063	2 963
v tom	dětský domov	2 195	2 178	2 183	2 205	2 097
	výchovný ústav	374	426	435	420	425
	diagnostický ústav	229	356	406	261	251
	dětský domov se školou	146	186	186	177	190

Zdroj: MŠMT

Tabulka 27

Počty dětí ve výchovných zařízeních v letech 2007/08 až 2011/12

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Děti před zahájením povinné školní docházky	384	462	507	474	468
z toho dívky	190	221	240	214	196
Děti plnící povinnou školní docházku	4 097	4 131	4 081	3 720	3 547
z toho dívky	1 599	1 626	1 610	1 525	1 466
Mládež po ukončení povinné školní docházky	2 946	3 227	3 290	3 203	3 135
z toho dívky	1 164	1 299	1 360	1 324	1 301

Zdroj: MŠMT

V ČR působí **17 středisek výchovné péče.** Za školní rok 2011/12 vykázala péči o 8,4 tis. klientů, což je o 0,3 tis. více než v předchozím školním roce. Z celkového počtu klientů jich 201 přišlo z mateřských škol, 6 672 ze základních škol, 1 351 ze středních škol, 3 z konzervatoří a 127 klientů nenavštěvuje žádnou školu. Klientům byla poskytována převážně ambulantní péče (7,4 tis. klientů), internátní péči poskytlo 11 středisek výchovné péče 822 klientům, celodenní péči pak jen 3 střediska, a to 106 klientům. Z hlediska iniciátora příchodu klienta do střediska výchovné péče přišlo ve školním roce 2011/12 nejvíce klientů na popud rodiny – 3 133 (ve školním roce 2010/11 celkem 3 042), dále pak z iniciativy orgánu sociálně-právní ochrany dětí – 2 065 (ve školním roce 2010/11 celkem 1 971), škola iniciovala příchod klienta v 1 706 případech (v roce 2010/11 v 1 682 případech). Z vlastní iniciativy přišlo 293 klientů (v roce 2010/11 318 klientů). Zdravotnické zařízení iniciovalo příchod klienta ve 174 případech (v předchozím školním roce ve 182 případech), jiným iniciátorem pak byl zapříčiněn příchod klientů ve 241 případech. Nejčastějším důvodem příchodu klienta do střediska byly školní problémy, a to v 3 709 případech (v uplynulém školním roce 3 416 klientů), dále klienti přicházeli s rodinnými problémy – 2 019 klientů. S osobnostními problémy vyhledalo péči ve středisku ve školním roce 1 605 klientů. Z důvodu prekriminálních a kriminálních problémů byla poskytována péče 694 klientům, což je o 45 méně, než ve školním roce 2009/10, zneužívání návykových látek bylo důvodem příchodu 291 klientů, z jiného důvodu pak vyhledalo péči 36 klientů.

3 Vysoké školství

- V roce 2011/12 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 71 veřejných a soukromých vysokých škol a 2 státní vysoké školy.
- Na veřejných a soukromých školách v roce 2011 studovalo celkem 392,4 tis. studentů, z toho 86,5 % na školách veřejných. Meziročně došlo k nepatrnému snížení počtu studentů (o necelé 1 %).
- Od roku 2010 klesají počty poprvé zapsaných studentů na veřejné a soukromé vysoké školy, v roce 2011 se poprvé zapsalo ke studiu 76,5 tis. studentů (pokles o 6,6 % oproti roku 2010).
- Výraznější byl pokles poprvé zapsaných na soukromé školy (o 17,3 %) a výrazněji poklesly i počty poprvé zapsaných Čechů (o 7,1 %) v porovnání s cizinci (pokles o 2,9 %).
- Ke studiu na veřejné vysoké školy bylo přijato 71 % uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na soukromých vysokých školách byla vyšší – 94 %.
- Na českých veřejných a soukromých vysokých školách studuje 38,9 tis. cizinců, což je 11 % všech studentů vysokých škol.

3.1 České vysoké školství v evropském prostoru

V červnu 1999 podepsalo 31 ministrů z 29 evropských zemí Boloňskou deklaraci, která zahájila tzv. **Boloňský proces**. Také Česká republika se v témže roce do Boloňského procesu zapojila. Cílem bylo do roku 2010 vytvořit mezinárodně konkurenceschopný **Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání** (European Higher Education Area – EHEA) složený z národních systémů, který by přispěl ke zlepšení volného pohybu studentů a akademických pracovníků v Evropě a jenž by dále usiloval o to, aby získané vzdělání a kvalifikace bylo uznáváno v celém Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání prostřednictvím dokumentů Europass. Ve dnech 11.–12. března 2010 bylo tohoto cíle dosaženo a na konferenci ministrů v Budapešti a ve Vídni byl Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání slavnostně vyhlášen. Společnou Budapešťsko-vídeňskou deklaraci přijalo již 47 zemí, kterým se podařilo vytvořit systém národních systémů s poměrně harmonizovanou architekturou studia řešenou ve třech stupních – bakalářském, magisterském a doktorském. Vytvořily si společné standardy a metodické postupy pro zabezpečování kvality, stejně jako zastřešující rámec kvalifikací (EQF). Další konference ministrů se uskutečnila v dubnu 2012 v Bukurešti.

Posledním důležitým setkáním ministrů, na kterém se řešil budoucí vývoj Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání po roce 2010, byla konference v Leuven/Louvain-la-Neuve (2009). Jejím hlavním úkolem bylo vyhodnotit jak dosavadní vývoj, tak rozpracovat vizi pro příští desetiletí a promítnout do ní nové aspekty, mezi něž patří např. demografický pokles, stupňující se globální soutěž o lidské zdroje (studenty, akademické či výzkumné pracovníky) nebo nedostatečné financování vysokého školství umocněné ekonomickou a finanční krizí. Na této konferenci ministři stanovili pro příští dekádu následující prioritní oblasti:

- Sociální rozměr: rovný přístup ke studiu a větší úspěšnost v jeho dokončování
- Celoživotní učení
- Zaměstnatelnost absolventů
- Vzdělávání – učení orientované na studenta
- Vztah vzdělávání, výzkum a inovace
- Mezinárodní otevřenost
- Mobilita
- Shromažďování dat – spolupráce s Eurostat, Eurostudent a Eurydice
- Nástroje pro transparentnost
- Financování

Všechny veřejné vysoké školy a většina škol soukromých v ČR používá model Evropského kreditového systému (ECTS) a Dodatek k diplomu (DS Label). Kreditový systém byl zaveden zejména pro bakalářské a magisterské studijní programy.

Česká republika je dále zapojena do programu celoživotního učení (LLP), na které bylo v období 2007–2013 vyčleněno 7 mld. eur. Evropská unie usiluje o snazší uznávání kvalifikací prostřednictvím dokumentů EUROPASS, a to především na základě společného Evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení (EQF), který má osm úrovní a zahrnuje všechny stupně vzdělávání, tj. od základního až po doktorské. Každá nová kvalifikace vydaná v EU bude nejpozději od roku 2012 odpovídat jedné z osmi referenčních úrovní EQF.

Na evropské úrovni se v roce 2011 dále připravovaly významné projekty, jako např. U-Map a U-Multirank. U-Map je projekt, ve kterém je dále rozvíjena a zaváděna Evropská klasifikace vysokých škol. U-Map nabízí soubor nástrojů, které mohou být použity k posílení transparentnosti Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA). Projekt má tři hlavní cíle: 1. mít značný počet institucí, které se účastní U-Map, 2. šířit projekt pro širší publikum, 3. prozkoumat institucionální uspořádání pro budoucí U-Map. Tento projekt je financován za podpory Evropské komise prostřednictvím programu celoživotního učení. Projekt U-Multirank je založen na pěti indikátorech: výuka a studium, výzkum, přenos poznatků, mezinárodní orientace a lokální angažovanost. Nový multirank přinese transparentnější pohled na terciární vzdělávání než dosavadní žebříčky. Multidimenzionální srovnávání umožní vládám, sponzorům, ale i budoucím studentům porovnávat vědecký potenciál, vzdělávací programy či přenos poznatků jak mezinárodně, tak i národně orientovaných univerzit. Pilotní projekt, kterého se účastnila i Univerzita Karlova, byl dokončen v červnu 2011 a počátkem roku 2012 přejde pravděpodobně do druhé fáze.

3.2 Dokumenty a nástroje vysokého školství v ČR

Základním dokumentem pro systém vysokého školství je **zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách**. Kromě tohoto dokumentu zpracovává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) **Dlouhodobý záměr vzdělávací, vědecké, výzkumné a vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti vysokých škol** (dále jen Dlouhodobý záměr ministerstva), jehož prostřednictvím jsou definovány hlavní cíle a principy vysokého školství v České republice. Tento dokument představuje nedílnou součást strategického řízení systému vysokoškolského vzdělávání. Dlouhodobý záměr ministerstva pro období 2011–2015 pokrývá řadu témat, která byla shrnuta do tří témat prioritních:

1. Kvalita a relevance
2. Otevřenost
3. Efektivita a financování

Cílem priority „Kvalita a relevance“ je:

a) sladit počty studentů s demografickým vývojem, potřebami trhu práce a z nich vyplývajícími souvislostmi;
b) optimalizovat počet a strukturu vysokých škol, podporovat institucionální diverzifikaci vysokých škol, příp. jejich součástí s ohledem na různé možné podoby excelence (výzkum, výuka, mezinárodní spolupráce, regionální funkce);
c) upravit vnitřní i vnější systémy hodnocení kvality tak, aby byly v souladu s mezinárodními standardy, posílit jejich význam, zajistit zpětné vazby z hodnocení do vzdělávání;
d) vytvořit a implementovat Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání;
e) diverzifikovat formy studia a metody vzdělávání, a to v těsné vazbě na profil jednotlivých institucí, charakter studovaného programu, očekávané výstupy učení a na charakteristiku cílové skupiny studentů (například věkovou);
f) zvýšit odpovědnost VŠ za zaměstnatelnost a uplatnitelnost absolventů;
g) zajistit kvalitní lidské zdroje pro výzkum, vývoj a inovace v období 2011–2015.

Priorita „Otevřenost“ zahrnuje následující cíle:

a) implementaci Boloňského procesu v ČR tak, aby se české vysoké školy staly plnoprávnými členy Evropského prostoru vysokoškolského vzdělá-

vání a zvýšily svou konkurenceschopnost v mezinárodním prostředí a vytvářet podmínky pro VŠ směřující k intenzivnímu zapojení do mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích;

b) vysoké školy jakožto centra nejvyššího stupně vzdělání, výzkumu a vývoje se musí otevřít více spolupráci s praxí;
c) zvýraznit úlohu vysokých škol v celoživotním vzdělávání;
d) snižovat bariéry v přístupu ke vzdělávání a v průběhu studia;
e) přizpůsobovat poradenské služby potřebám studentů;
f) zlepšovat prezentaci vysokých škol navenek i dovnitř.

„Efektivita a financování" si klade za cíl:

a) zefektivnit systém řízení vysokého školství, vyjasnit rozložení pravomocí a odpovědností mezi klíčovými aktéry zodpovědnými za fungování sektoru vysokého školství (ministerstvo, Akreditační komise, jednotlivé vysoké školy a jejich reprezentace, vnější aktéři);
b) zajistit lepší fungování mechanismů řízení na institucionální úrovni, zejména formou pravidelných hodnocení naplňování cílů a jejich projednávání s vysokými školami;
c) upravit finanční mechanismy do podoby efektivních nástrojů pro realizaci cílů Dlouhodobého záměru ministerstva;
d) obnovit a rozvíjet vysokoškolské infrastruktury podporující zkvalitnění výuky, výzkumu a kultury akademického prostředí, zavést dlouhodobé plány ve vztahu k profilaci jednotlivých vysokých škol; posílit transparentnost v oblasti programového financování a zajistit přechod k novému systému financování;
e) zvýšit efektivitu využití prostředků státního rozpočtu na výzkum, experimentální vývoj a inovace na vysokých školách v oblasti institucionální podpory ve vazbě na dosažené výsledky ve vědě, experimentálním vývoji a inovacích a implementovat nové formy podpory z prostředků státního rozpočtu podle Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací.

Samostatnými dokumenty, které jsou schvalovány poradou vedení MŠMT, jsou aktualizace dlouhodobých záměrů pro každý kalendářní rok. Dokument Akualizace Dlouhodobého záměru ministerstva pro rok 2011 vznikal souběžně s Dlouhodobým záměrem na období 2011–2015. Z tohoto důvodu Aktualizace 2011 v podstatě popisuje a upřesňuje tři již zmiňované priority a cíle definované v Dlouhodobém záměru ministerstva na období 2011–2015 (tzn. Kvalita a relevance, Otevřenost, Efektivita a financování). Aktualizace Dlouhodobého záměru ministerstva 2011 má prostřednictvím konkrétně definovaných cílů podpořit změnu orientace rozvoje vysokých škol směrem od kvantity ke kvalitě.

Účinným nástrojem pro konkrétní podporu jsou již od roku 2002 **Rozvojové programy** vyhlašované MŠMT za účelem motivace veřejných vysokých škol k odstraňování slabých a posilování silných stránek. V rámci Rozvojových programů pro veřejné VŠ pro rok 2011 byly vyhlášeny a podpořeny:

A. Decentralizované projekty[27] – Program na podporu zvyšování kvality činnosti vysokých škol; Program na podporu personálního rozvoje vysokých škol; Program na rozvoj přístrojového vybavení a moderních technologií; Program na podporu otevřenosti vysokých škol; Program na podporu mezinárodní spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání; Program na rozvoj podpory inkluzivního vzdělávání; Program na podporu přípravy projektů do operačních programů.

B. Centralizované projekty – Program na podporu vzájemné spolupráce vysokých škol v oblastech jejich

27 Decentralizované rozvojové projekty již od vyhlášení nových programů v roce 2011 neexistují (tzn. vyhlášení pro rok 2012). Místo toho existují tzv. Institucionální rozvojové plány vysokých škol.

činnosti; Program na podporu mezinárodní spolupráce českých a zahraničních vysokých škol; Program na podporu rozvoje krátkodobých mobilit studentů; Program na podporu vzdělávání v oblasti zubního lékařství a technických a přírodovědných oborů (např. v souvislosti s rokem chemie zaměřených na chemii) a oborů pro přípravu učitelů (zejm. nekvalifikovaných); Program na podporu znevýhodněných osob při přijímaní a studiu na vysoké škole; Program na podporu dalších aktivit vysokých škol; Program na podporu aktivit vysokých škol prováděných na území hl. m. Prahy zaměřených na priority, které nejsou podporovány z Operačního programu Adaptabilita, ale jsou prioritami Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost[28].

Mezi další nástroje ministerstva pro rozvoj vysokých škol patří Operační programy (OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, OP Výzkum a vývoj pro inovace) a Fond rozvoje vysokých škol, který je realizován ve spolupráci MŠMT s Radou vysokých škol a slouží především k řešení dílčích problémů.

3.3 Systém vysokého školství v ČR

V roce 2011/12 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 71 veřejných a soukromých vysokých škol a 2 státní vysoké školy. Ke státním vysokým školám se řadí Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie ČR v Praze, které jsou zřizovány jinými resorty, tj. Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra. Podle typu poskytovaných studijních programů se rozlišují **univerzitní a neuniverzitní vysoké školy.** Typ vysoké školy je uveden v jejím statutu v souladu se stanoviskem Akreditační komise. Většina veřejných škol (s výjimkou dvou škol), tři soukromé školy (Univerzita Jana Amose Komenského, Metropolitní univerzita Praha a Vysoká škola finanční a správní) a obě státní vysoké školy jsou vysokými školami univerzitního typu. Ostatní soukromé vysoké školy a dvě veřejné (Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích) jsou vysokými školami neuniverzitního typu, které se nečlení na fakulty a nemohou uskutečňovat doktorské studijní programy.

Vysokoškolské studium může mít prezenční, nebo kombinovanou, případně distanční formu (tzv. ostatní formy studia). V dnešní době nabízí vysoké školy studium v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. Většina nabízených studijních programů se po roce 2001 postupně transformovala dle požadavků Boloňského procesu z tzv. „dlouhých" magisterských studijních programů (obvykle 5–6letých) na bakalářské studijní programy (zpravidla tříleté) a magisterské navazující studijní programy (zpravidla dvouleté). Kromě oborů odpovídajících struktuře stanovené Boloňským procesem existují nadále i „dlouhé" magisterské programy, u nichž nebylo rozdělení na dvoustupňové studium vhodné, u nás se např. jedná o studium práva (konkrétně o studijní program „Právo a právní vědy"), o studium lékařství (všeobecného a zubního), o studium veterinárního lékařství a studium učitelství (konkrétně o studijní program „učitelství 1. stupně ZŠ").

Absolventi bakalářských studijních programů získávají titul „bakalář" (Bc.) nebo „bakalář umění" (BcA.). Absolventi magisterských studijních programů získávají titul „magistr" (Mgr.), „magistr umění" (MgA.), „inženýr" (Ing.), „inženýr architektury" (Ing. arch.), případně „doktor medicíny" (MUDr.), „doktor veterinárních věd" (MVDr.) či „doktor zubního lékařství" (MDDr.). Absolventi, kteří získali titul „magistr", mohou po složení státní rigorózní zkoušky získat akademický titul „doktor filozofie" (PhDr.), „doktor přírodních věd" (RNDr.), „doktor farmacie" (PharmDr.), „doktor teologie" (ThDr.), „licenciát teologie" (ThLic.) nebo „doktor práv" (JUDr.). Po úspěšném ukončení magisterského studijního programu mohou studenti pokračovat ve studiu v doktorském studijním programu. Absolventům studia v doktorských stu-

28 *Jedná se zejména o tyto priority: zajišťování kvality, podpora spolupráce se základními a středními školami, zdokonalování gramotnosti v oblasti ICT a jazykových kompetencí, podpora intersektorální mobility, podpora projektů na zavedení metody „full costing" jako strategického nástroje finančního řízení vysokých škol.*

dijních programech se uděluje akademický titul „doktor" (Ph.D.), případně „doktor teologie" (Th.D.).

Následující text bude věnován údajům o přijímacím řízení a údajům o počtu poprvé zapsaných, počtu studentů a počtu absolventů veřejných a soukromých vysokých škol. V tabulkách a grafech se neobjevují údaje o státních vysokých školách. Hlavním důvodem je skutečnost, že státní vysoké školy nepředávají údaje do systému SIMS (Sdružené informace z matrik studentů) a dostupné údaje o jejich studentech, poprvé zapsaných a absolventech jsou k dispozici separátně a souhrnně za jednotlivé fakulty. Údaje týkající se přijímacího řízení jsou uváděny pouze za uchazeče s českým státním občanstvím, kteří se hlásí ke studiu v bakalářském a magisterském studijním programu. Údaje o počtech poprvé zapsaných, studentů a absolventů zahrnují jak osoby s českým státním občanstvím, tak cizince. Sledovaným obdobím jsou kalendářní roky 2007 až 2011 v případě údajů týkajících se studentů, poprvé zapsaných a absolventů. Údaje o přijímacím řízení jsou za akademické roky 2007/08 až 2011/12.

V roce 2011 (stav k 31. 12.) studovalo na veřejných a soukromých vysokých školách celkem **392,4 tis. studentů**. Celkem 86,5 % studentů se nyní vzdělává na školách veřejných. V porovnání s rokem 2010 došlo k nepatrnému snížení počtu studentů (o necelé 1 %). Na veřejných a soukromých školách se vzdělává 72,5 % studentů (tj. 284,6 tis.) v prezenční formě studia. Z hlediska typu studijního programu připadá v současné době na bakalářské studijní programy 62,2 % studentů, na navazující magisterské studijní programy 22,8 % studentů, na dlouhé magisterské studijní programy 9,6 % studentů a na doktorské studijní programy 6,6 % studentů[29]. Mezi lety 2011 a 2012 došlo k poklesu počtu studentů v bakalářských (o 1,6 %), magisterských (o 7,9 %) i doktorských studijních programech (o 0,7 %) a k nárůstu počtu studentů v magisterských navazujících studijních programech (o 4,0 %).

Významným způsobem se zvyšuje **počet cizinců** vzdělávajících se na českých vysokých školách. Ti v roce 2007 při počtu 27,1 tis. představovali 7,9 % všech studentů vysokých škol, v roce 2011 již 11,0 % studentů (38,9 tis.). Podle zákona o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.) cizinci studují za stejných podmínek jako občané ČR, pokud jsou schopni absolvovat studium v českém jazyce. V případě, že se studijní program uskutečňuje v cizím jazyce, stanoví veřejná vysoká škola poplatek za toto studium. Z tohoto důvodu je studium na českých vysokých školách atraktivní zejména pro studenty ze Slovenska, kteří v dnešní době tvoří 63,1 % všech cizinců vzdělávajících se na vysokých školách v České republice. Dalšími nejpočetnějšími skupinami cizinců studujících na našich vysokých školách jsou občané Ruské federace (7,4 %) a Ukrajiny (4,2 %). Převážná část cizinců studuje na veřejných vysokých školách (75,9 %).

Z hlediska **zaměření studijních programů** studentů vysokých škol se stále udržuje výraznější zastoupení studentů ekonomických věd (24,6 %), následují vědy technické (21,7 %) a humanitní a společenské (17,2 %). Zatímco toto rozložení studentů podle studijních programů je stejné v případě veřejných vysokých škol, pro soukromé vysoké školy platí, že největší podíl studentů se zabývá ekonomickými (52,3 %) a humanitními vědami (25,9 %).

V roce 2011 došlo k dalšímu poklesu počtu **poprvé zapsaných** na veřejné a soukromé vysoké školy (tedy těch, kteří na vysokých školách dosud nikdy nestudovali). V roce 2011 činil celkový počet poprvé zapsaných na veřejné a soukromé vysoké školy 76,5 tis. studentů. V porovnání s předchozím rokem 2010 se počet poprvé zapsaných snížil o 6,6 % (na veřejných školách o 4,7 %, na soukromých školách o 17,3 %). Pokles byl zaznamenán také u občanů České republiky (o 7,1 %), rovněž počty zapsaných cizinců mají klesající tendenci (o 2,9 %). V období 2010–2011 se počet poprvé zapsaných snížil též v prezenční (o 4,6 %) a i ostatních formách (o 13,3 %). Ze současné situace lze tedy soudit, že poptávka po vysokoškolském studiu je nasycena a stejně tak odložená po-

29 Vzhledem k tomu, že někteří studenti studují na VŠ ve více studijních programech zároveň, není celkový procentuální součet roven 100 %.

Obrázek 20

Podíl poprvé zapsaných a absolventů prezenční formy studia na veřejných a soukromých VŠ vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2007 až 2011

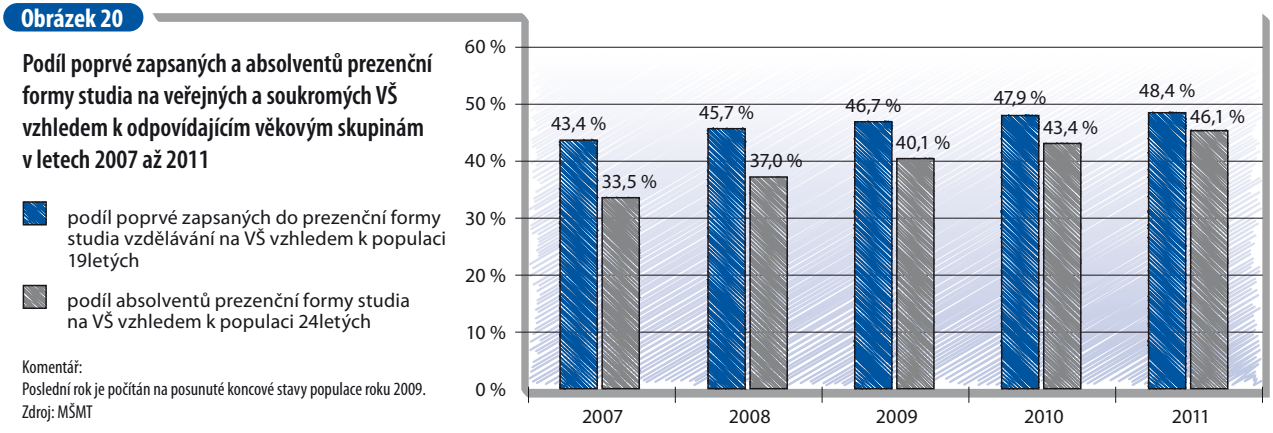

Komentář:
Poslední rok je počítán na posunuté koncové stavy populace roku 2009.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 28

Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006 až 2010

Vysoké školy veřejné a soukromé	2007	2008	2009	2010	2011
Počet škol	68	71	71	70	71
Počet studentů	343 990	368 073	389 066	396 073	392 429
z toho ženy	185 817	202 477	216 245	221 430	219 627
z toho ve studijních programech: bakalářských	207 832	228 922	243 439	248 117	244 236
magisterských	65 186	53 357	46 077	40 736	37 506
magisterských navazujících	51 465	66 244	79 239	86 206	89 653
doktorských	23 967	24 505	25 491	25 916	25 726
Počet poprvé zapsaných	78 700	82 203	83 192	81 872	76 462
z toho ženy	43 923	46 447	47 222	46 049	42 787
z toho ve studijních programech: bakalářských	77 143	80 923	81 532	79 370	73 671
magisterských	8 217	7 302	6 866	6 847	6 851
magisterských navazujících	28 179	33 367	38 543	38 633	38 965
doktorských	5 228	5 235	5 733	5 675	5 032
Počet absolventů	63 765	73 230	81 733	88 054	92 924
z toho ženy	35 644	41 673	47 990	52 812	56 705
z toho ve studijních programech: bakalářských	32 975	39 108	45 299	49 221	51 890
magisterských	17 892	15 761	11 712	9 671	8 107
magisterských navazujících	10 737	16 081	22 461	27 067	30 645
doktorských	2 266	2 379	2 375	2 219	2 419

Komentář:
Počet veřejných a soukromých vysokých škol (bez státních vysokých škol).
Studenti podle stavu k 31. 12. příslušného roku, počet poprvé zapsaných a absolventů za kalendářní rok.
V celkovém počtu poprvé zapsaných jsou zahrnuty jen bakalářské a dlouhé magisterské studijní programy.
Zdroj: MŠMT

ptávka je již uspokojena. Pokles počtu poprvé zapsaných souvisí s poklesem velikosti populačních ročníků narozených po roce 1990 způsobený zejména změnou socioekonomických podmínek. Do bakalářských studijních programů bylo poprvé zapsáno 73,7 tis. studentů, do navazujících magisterských studijních programů 39,0 tis. studentů, do magisterských studijních programů 6,9 tis. studentů, k doktorskému studiu se poprvé zapsalo 5,0 tis. studentů. V roce 2011 se zvýšily počty poprvé zapsaných do navazujících studijních programů velmi nepatrně (o necelé 1 %), zbylé studijní programy zaznamenaly pokles (doktorské studijní programy o 11,3 % a bakalářské studijní programy o 7,2 %). Podíl poprvé zapsaných vzhledem k populaci 19letých se v roce 2011 pohyboval okolo 61,8 %, přičemž do prezenční formy studia bylo poprvé zapsáno vzhledem k populaci 19letých 48,4 % studentů.

V roce 2011 **absolvovalo** vysokoškolské studium celkem 92,9 tis. studentů. Oproti roku 2010 vzrostl počet absolventů o 5,5 %. U absolventů se v porovnání s rokem 2010 projevil nárůst bakalářských studijních programů (o 5,4 %), navazujících magisterských studijních programů (o 13,5 %) i doktorských studijních programů (o 9,0 %). Absolventů dlouhých magisterských studijních programů bylo v roce 2011 naopak méně v porovnání s rokem 2010, jejich počet poklesl o 16,2 %. Současné rozložení absolventů podle jednotlivých studijních programů vypadá následovně: bakalářské studijní programy absolvovalo 51,9 tis. studentů; navazující magisterské studijní programy absolvovalo 30,6 tis. studentů; magisterské studijní programy absolvovalo 8,1 tis. studentů a doktorské studium absolvovalo 2,4 tis. studentů. Rozložení absolventů podle skupin studijních programů kopíruje oborovou strukturu studentů, to znamená, že v roce 2011 vzešlo nejvíce absolventů z věd ekonomických (27,7 %), technických (20,8 %), humanitně-společenských (16,1 %) a pedagogických (14,3 %).

Na českém pracovním trhu byla situace vysokoškoláků dlouhodobě příznivá. **Míra nezaměstnanosti absolventů** magisterského vzdělání měla sice v posledních letech rostoucí tendenci, přesto však s relativně nízkými hodnotami. Tato situace se však změnila příchodem ekonomické krize. V dubnu 2008, čili ještě před nástupem ekonomické krize, byla nezaměstnanost „čerstvých" absolventů magisterského vzdělávání (tj. těch, kteří ukončili své studium v předchozím roce) 3,6 %. V dubnu 2009 byly již patrné první známky zhoršení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce právě v důsledku ekonomické krize, kdy míra nezaměstnanosti magistrů vzrostla na 4,3 %. O rok později nárůst pokračoval a ukazatel dosáhl hodnoty 6,4 %, v dubnu 2011 se míra nezaměstnanosti absolventů vyšplhala na hodnotu 7,1 %. Nejvyšší hodnotu míry nezaměstnanosti absolventů zaznamenaly v roce 2011 zemědělsko-lesnické a veterinární obory (11,3 %). Poměrně vysokou míru nezaměstnanosti dále vykazují technické obory (9,7 %). Naopak výrazně nejnižší hodnoty byly dosaženy v roce 2011 ve zdravotnických, lékařských a farmaceutických oborech (1,4 %). V porovnání s absolventy nižších stupňů vzdělání vykazují vysokoškolsky vzdělaní absolventi nižší nezaměstnanost. Kromě toho také zpravidla hledají své první zaměstnání kratší dobu, získávají vyšší mzdu, lepší sociální postavení i jistotu práce, častěji pracují ve studovaném oboru a celkově jsou se svým zaměstnáním spokojenější.

Podle § 60 zákona o vysokých školách může vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplatu programy **celoživotního vzdělávání**. Jedná se o nabídku kurzů a programů, které jsou určeny široké veřejnosti jako zájmové studium (např. zájmové kurzy, univerzita třetího věku), ale i odborné veřejnosti k získání či rozšíření předchozího odborného vzdělání (např. programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků). V období od 1. 11. 2010 do 31. 10. 2011 se kurzů celoživotního vzdělávání na vysokých školách účastnilo celkem 49,6 tis. studentů[30],

30 Studenti zde zahrnutí nemají statut studenta VŠ podle zákona č. 111/1998 Sb., jejich studium nesměřuje k získání VŠ titulu. Nejedná se o studenty, ale o účastníky programů celoživotního vzdělávání, resp. o počty studií.

Obrázek 21

Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2007 až 2011

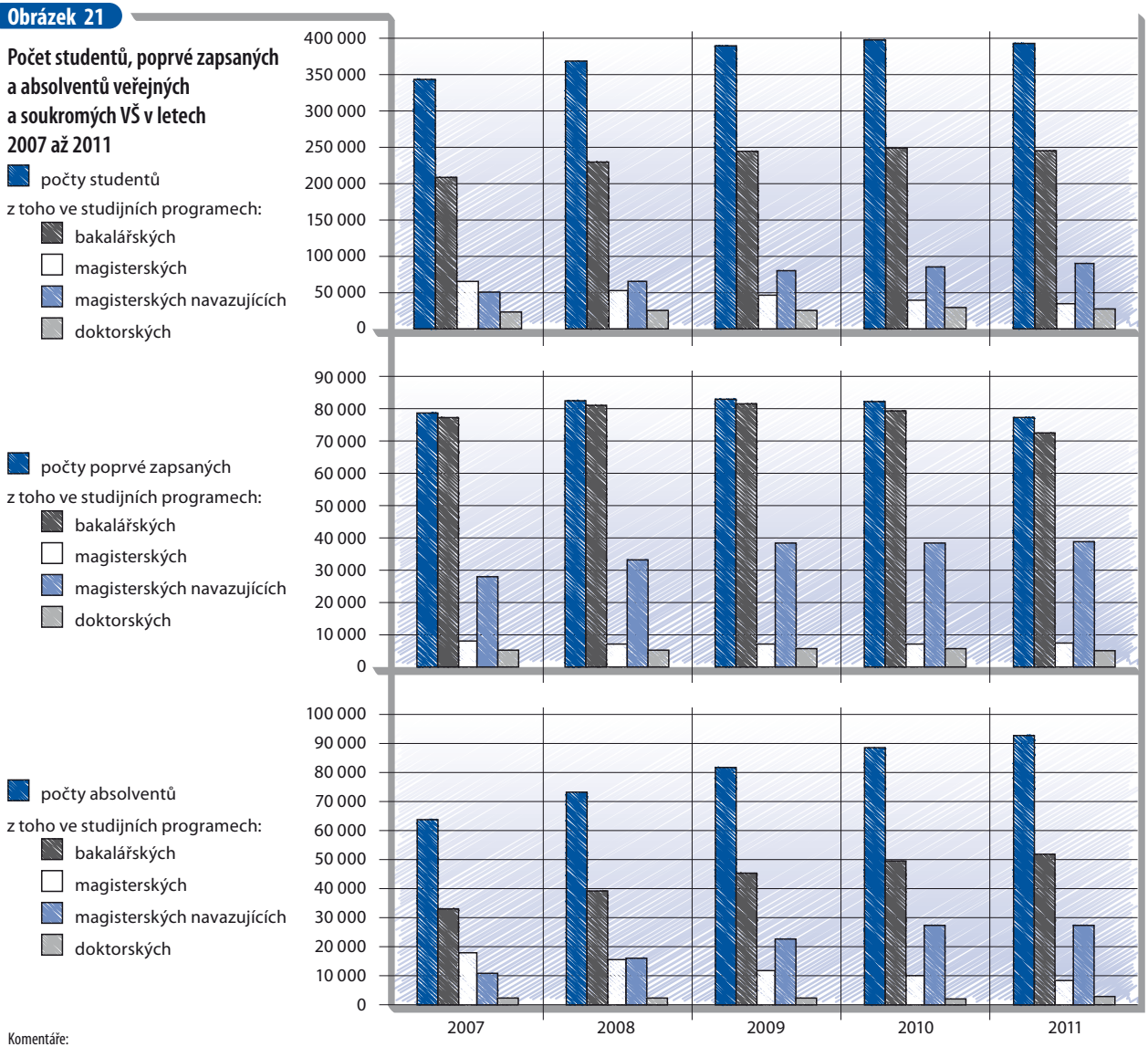

Komentáře:
Počet studentů k 31. 12. příslušného roku, počet poprvé zapsaných a absolventů za kalendářní rok.
V celkovém počtu poprvé zapsaných jsou zahrnuty jen bakalářské a dlouhé magisterské studijní programy.
Zdroj: MŠMT

z toho 67,6 % žen. V porovnání s rokem 2010 došlo k 5 % nárůstu studentů programů celoživotního vzdělávání. Z celkového počtu účastníků kurzů celoživotního vzdělávání tvořily největší podíl jiné formy dalšího vzdělávání[31] (78,3 %). Kurzy celoživotního vzdělávání úspěšně ukončilo v témže období 20,8 tis. účastníků, z toho 66,5 % žen. Naprostá většina účastníků (91,1 %) i absolventů (86,8 %) kurzů celoživotního vzdělávání připadá na veřejné vysoké školy. V porovnání s rokem 2010 se zvýšil podíl žen navštěvujících kurzy celoživotního vzdělávání (přibližně o desetinu).

Na budoucí kvantitativní vývoj vysokého školství bude mít významný dopad demografický vývoj, podle něhož se předpokládá, že v polovině nastupujícího desetiletí se do věku 19 – 21 let začnou dostávat podstatně slabší věkové ročníky. Očekává se, že v letech 2013 až 2016 začne prudce klesat příslušná věková kohorta nejprve pro zapsané, vzápětí pro studenty a později i pro absolventy vysokých škol. Během několika let poklesne velikost vysokoškolských kohort na hodnoty jen málo převyšující 90 tis. osob. Na této nízké úrovni se udrží přibližně deset let. Kolem roku 2025 se vysokoškolské populační kohorty začnou krátkodobě opět zvyšovat.

3.3.1 Soukromé vysoké školy

Zákon o vysokých školách z roku 1998 umožnil vznik soukromých vysokých škol. Přispěl tak k rozšíření nabídky vysokoškolského vzdělávání v České republice. První soukromé vysokoškolské instituce začaly vznikat v roce 1999. K 31. 12. 2011 existovalo v České republice 45 soukromých vysokých škol. Další žádosti o udělení státního souhlasu se vznikem nové soukromé vysoké školy jsou však stále předkládány. Od počátku platnosti zákona o vysokých školách (od roku 1999) do konce roku 2011 bylo Akreditační komisí předloženo k projednání celkem 155 žádostí o udělení státního souhlasu právnické osobě k oprávnění působit jako soukromá vysoká škola. Z těchto 155 žádostí 9 aspirovalo na univerzitní vysokou školu, ostatní žadatelé na vysokou školu neuniverzitního typu. Z celkového počtu žádostí Akreditační komise doporučila udělit státní souhlas v 52 případech.

V roce 2011 Akreditační komise projednala 3 žádosti o udělení státního souhlasu a u žádné z nich nedoporučila státní souhlas udělit. Nadále pokračuje trend opakovaného podávání žádostí neúspěšnými žadateli, a to v některých případech i vícenásobného. U všech nesouhlasných stanovisek k žádostem o udělení státního souhlasu bylo zdůvodnění vázáno na nesouhlasné stanovisko k žádosti o akreditaci studijního programu. Nejčastějším důvodem nesouhlasu Akreditační komise bylo nedostatečné personální zabezpečení navrženého programu. Cílem téměř všech projektů soukromých vysokých škol je uskutečňovat studijní programy, u kterých se předpokládá masový zájem uchazečů, a to i uchazečů vyššího věku, studujících při zaměstnání (např. obory ekonomické, cestovní ruch, právo, mediální a komunikační studia a pedagogicko-psychologické disciplíny). Z tohoto důvodu bývá často současně s prezenční formou žádáno o akreditaci kombinované formy studia. Vesměs se jedná o studijní programy, které nejsou finančně náročné na technické, laboratorní či informační zajištění.

V současné době studuje na soukromých vysokých školách 13,7 % všech studentů (tj. 53,8 tis.). V porovnání s rokem 2010 se počet studentů soukromých vysokých škol snížil o 6,3 %. Většina studentů soukromých vysokých škol v současné době studuje v ostatních formách vzdělávání (32,6 tis.), na prezenční formu připadá téměř 40 % studentů (21,2 tis.). Nejvíce jich v současné době studuje na *Univerzitě Jana Amose Komenského, s.r.o.* (18,2 %), *Metropolitní univerzitě, o.p.s.* (10,8 %), *Vysoké škole finanční a správní, o.p.s.* (9,7 %) a *Bankovním institutu vysoké škole, a.s.* (8,7 %). Na soukromých vysokých školách studovala v roce 2011 přibližně ¼ cizinců (tj. 9,4 tis.). Z hlediska skupin studijních programů se studenti soukromých vysokých škol nejčastěji vzdělávají

31 Mezi jiné formy dalšího vzdělávání patří např. univerzita 3. věku, studium vybraných předmětů, rekvalifikační kurzy apod.

Obrázek 22

Přijímací řízení ke studiu na veřejné a soukromé VŠ podle typu studijních programů v letech 2007 až 2011

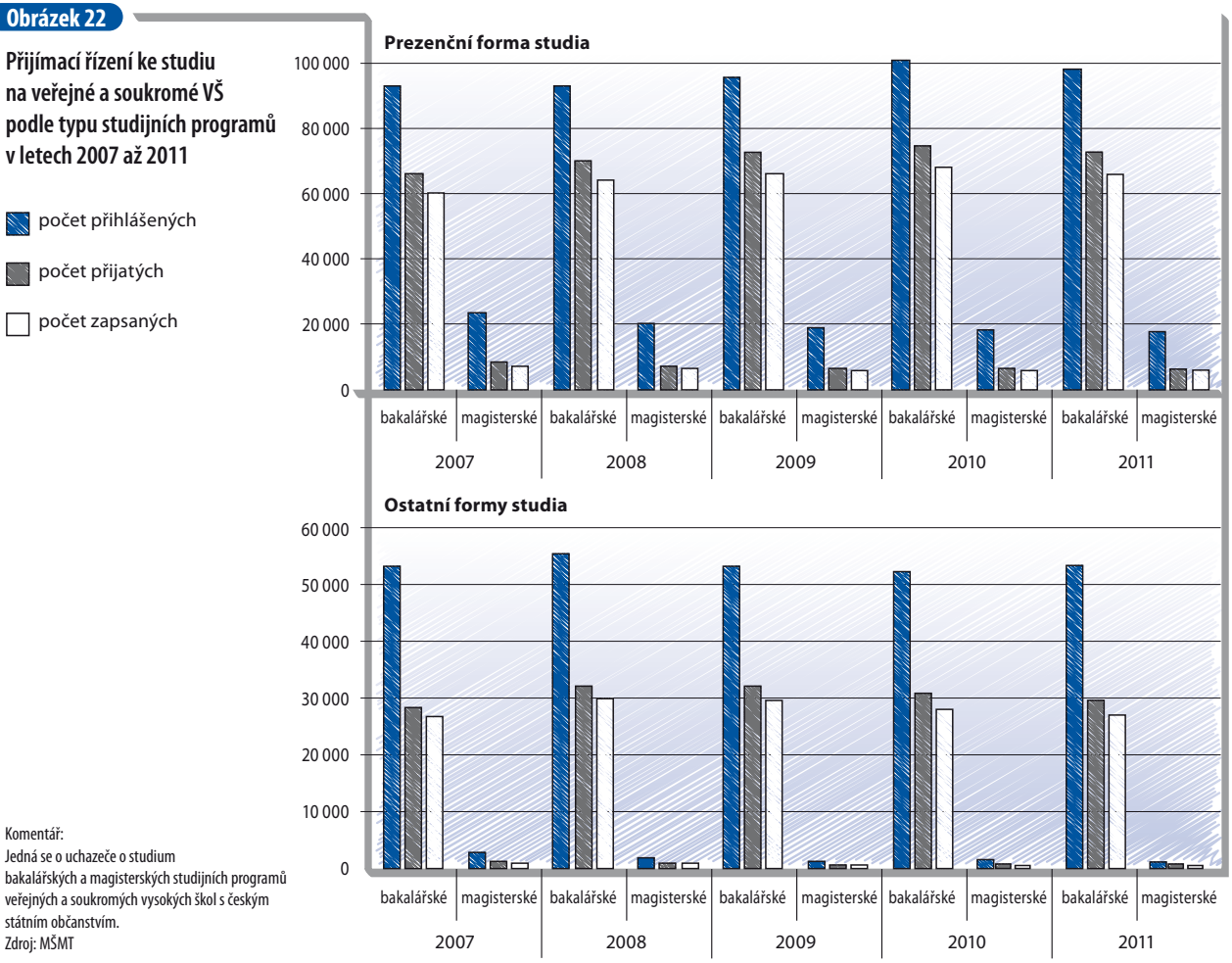

Komentář:
Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.
Zdroj: MŠMT

ve vědách ekonomických (více než polovina studentů) a humanitně-společenských (jedna čtvrtina studentů).

Počet absolventů se naopak v porovnání s rokem 2010 zvýšil (o 8,9 %). V roce 2011 absolvovalo soukromou vysokou školu 16,3 tis. absolventů. Absolventy mělo v roce 2011 celkem 41 soukromých vysokých škol, přičemž nejvíce jich absolvovalo *Univerzitu Jana Amose Komenského, s.r.o.* (25,5 %), *Vysokou školu finanční a správní, o.p.s.* (10,3 %) a *Bankovní institut vysokou školu, a.s.* (10 %). Naprostá většina studentů absolvovala v roce 2011 bakalářské studijní programy (11,2 tis.). Magisterské navazující studijní programy, kterých je na soukromých vysokých školách akreditováno výrazně méně, absolvovalo v roce 2011 celkem 5,2 tis. studentů. Téměř ¾ absolventů připadá na ostatní formy studia (tj. 10,6 tis. v roce 2011) – bakalářské studijní programy absolvovalo celkem 6,6 tis. studentů, magisterské navazující programy absolvovalo 4,0 tis. studentů.

3.3.2 Přijímací řízení

V posledních letech došlo ve sféře terciárního vzdělávání k určitým změnám, které měly vliv na zvýšení počtu uchazečů o vysokoškolské studium. Jednou ze změn bylo postupné zavedení třístupňového studia, kdy studenti nastupují nejprve do bakalářského studijního programu, teprve po jeho absolutoriu mohou vstoupit do programu magisterského nebo odejít do praxe. Třetím stupněm je pak studium doktorského studijního programu. V důsledku transformace vysokoškolských studijních programů z „dlouhých" magisterských na bakalářské a navazující magisterské došlo v průběhu sledovaného období k nárůstu uchazečů hlásících se ke studiu do bakalářských programů. Naopak „dlouhé" magisterské programy zaznamenaly výrazný pokles přihlášených uchazečů ke studiu. Větší zájem o vysokoškolské studium je dán také zvýšením kapacit vysokých škol a rostoucí nabídkou vzdělávacích programů na vysokých školách.

Ke studiu na veřejné a soukromé vysoké školy se v roce 2011/12 přihlásilo celkem 149,6 tis. uchazečů českého občanství[32], kteří si podali 330,1 tis. přihlášek. K přijímacímu řízení se dostavilo celkem 93,1 % z nich (tj. 139,3 tis. uchazečů). Z uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, jich bylo ke studiu přijato celkem 103,8 tis. Celkem 97,8 tis. uchazečů ke studiu skutečně nastoupilo (z toho 71,0 tis. do prezenční formy). Naprostá většina uchazečů (93,1 %) se hlásila na veřejné vysoké školy, jejich úspěšnost[33] byla 71,3 %. Na soukromých školách bylo úspěšných dokonce 94,0 % uchazečů.

Absolventi středních škol hlásící se ke studiu na VŠ bezprostředně po složení maturitní zkoušky tvořili v roce 2011/12 přibližně 56,4 % všech přihlášených, 51,3 % všech přijatých a 50,4 % všech zapsaných uchazečů; jejich úspěšnost činila 69,9 %. Uchazeči, kteří maturovali v roce 2011, podali celkem 59,3 % přihlášek. Jednu přihlášku podala necelá polovina uchazečů, pětina uchazečů podala dvě přihlášky ke studiu. Každý uchazeč podal v průměru 2,2 přihlášky, každý z „čerstvých" maturantů podal průměrně 2,3 přihlášky ke studiu na vysoké škole.

Většinu uchazečů o prezenční formu studia tvoří 19 a 20letí, v roce 2011 tvořili 19letí celkem 43,5 % přihlášených do prezenční formy studia a 20letí tvořili 25,2 %. Ke studiu ostatních forem (tj. distanční/kombinované) se hlásí především uchazeči, kteří jsou ve věku 30 let a více (tj. 38,1 % z celkového počtu přihlášených do této formy studia). Průměrný věk uchazečů zapsaných do prezenční formy činí v současné době 20,3 roku, zatímco průměrný věk zapsaných do ostatních forem studia je 29,2 roku.

Na vysoké školy se v roce 2011/12 hlásily ve větší míře ženy (56,9 %), které představovaly také více než polo-

32 *Od akademického roku 2004/05 se sledují všichni uchazeči, tedy i cizinci. Veškeré následující údaje o přijímacím řízení na VŠ se však (kvůli srovnání s předchozími lety) týkají pouze uchazečů českého státního občanství, kteří se hlásí ke studiu bakalářských a magisterských studijních programů (bez navazujících magisterských studijních programů).*

33 *Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.*

Obrázek 23

Počet studentů veřejných a soukromých VŠ podle zřizovatele a formy studia v letech 2007 až 2011

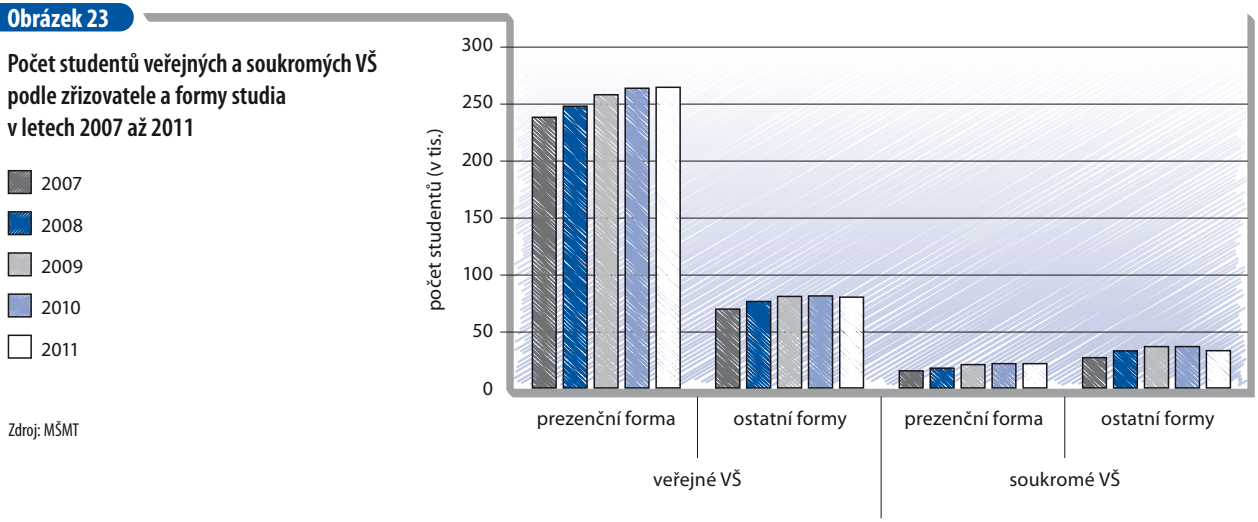

Zdroj: MŠMT

Tabulka 29

Přijímací řízení ke studiu na veřejné a soukromé VŠ podle typu studijních programů v letech 2007 až 2011

Studijní programy	2007		2008		2009		2010		2011	
Prezenční forma studia	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské
Počet podaných přihlášek	211 451	42 647	212 240	37 707	221 555	35 553	230 623	35 157	227 851	34 797
Počet přihlášených	92 462	23 151	92 484	20 124	95 168	18 416	100 377	17 862	98 974	17 592
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	86 167	20 645	86 771	17 644	89 811	16 740	94 678	16 189	93 377	15 728
Počet přijatých	65 711	8 152	69 739	7 198	72 344	6 283	74 324	6 109	72 334	6 037
Počet zapsaných	60 062	6 771	63 820	6 123	65 781	5 582	68 079	5 461	66 163	5 478
Ostatní formy studia	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské
Počet podaných přihlášek	66 566	3 040	68 437	1 981	66 620	1 265	64 114	1 642	66 043	1 375
Počet přihlášených	52 879	2 721	55 002	1 783	52 790	1 098	51 867	1 508	52 733	1 201
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	46 540	2 365	48 786	1 426	47 279	953	46 034	1 166	47 026	1 084
Počet přijatých	28 066	993	32 001	737	31 792	597	30 662	633	29 541	674
Počet zapsaných	26 416	893	29 573	671	29 451	538	27 952	555	27 066	583

Komentář:
Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.
Zdroj: MŠMT

vinu přijatých a zapsaných (v obou případech 52,7 %). Při přijímacím řízení jsou však úspěšnější muži (81,7 % úspěšnost) v porovnání se ženami (69,1 % úspěšnost).

Uchazeči se v roce 2011/12 nejčastěji hlásili ke studiu věd ekonomických (27,9 %), humanitních a společenských (26,5 %), technických (23,8 %) a pedagogických věd (22,7 %). Nejúspěšnější jsou uchazeči, kteří se hlásí ke studiu technických věd (87,1 % úspěšnost), naopak nejnižší úspěšnost je u právních věd (jen 34,2 %). Nejvyšší počet přihlášek si podali v roce 2011/12 uchazeči hlásící se ke studiu zdravotnických, lékařských a farmaceutických věd (na jednoho přihlášeného připadly 2,2 přihlášky).

Pro úplnost zde uvádíme i základní údaje o cizincích[34] – ke studiu na vysokou školu podali uchazeči jiného než českého státního občanství v roce 2011 celkem 36,4 tis. přihlášek. Kladně vyřízených přihlášek cizinců bylo 15,2 tis. a počet zapsání cizinců představuje 10,5 tis. Na počtu zapsání cizích státních příslušníků se z větší části podílí občané Slovenské republiky. Jejich podíl činí v rámci cizinců mezi zapsanými necelých 60 %. Mezi zapsanými cizinci se dále nejčastěji vyskytují Rusové (10 %), Ukrajinci (4,9 %), Kazachstánci (4 %), Vietnamci a občané Spojených států amerických (3,6 %).

34 Vzhledem k tomu, že část cizinců nemá v době podání přihlášek a přijímacího řízení rodné číslo, není možné určit celkové počty přihlášených, přijatých a zapsaných cizinců, a proto zde uvádíme pouze základní údaje týkající se celkového počtu podaných přihlášek, počtu přijetí a počtu zapsání.

Obrázek 24

Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na veřejné a soukromé VŠ v letech 2007 až 2011

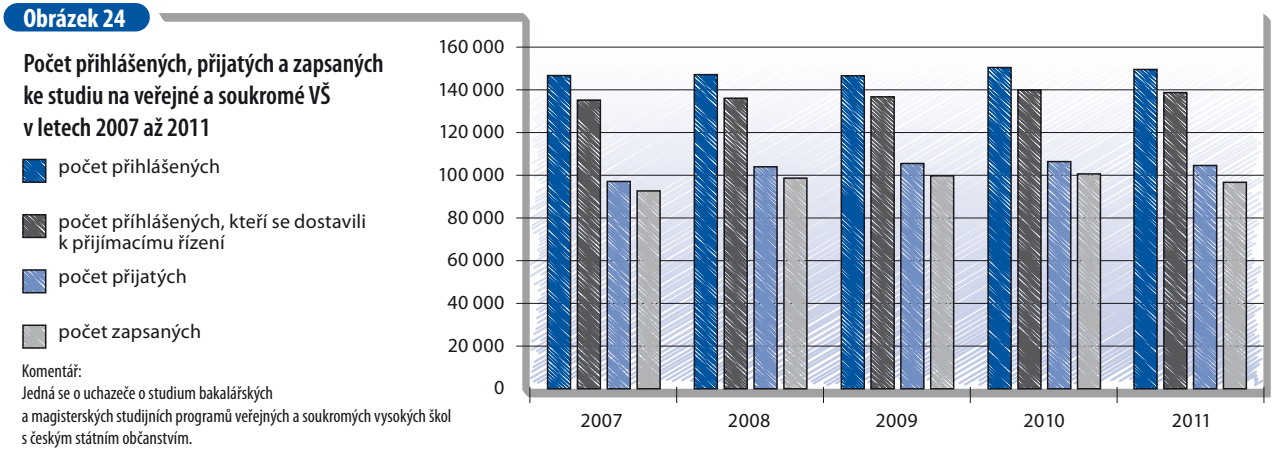

Komentář:
Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.
Zdroj: MŠMT

Tabulka 30

Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na veřejné a soukromé VŠ v letech 2007 až 2011

Vysoké školy veřejné a soukromé	2007	2008	2009	2010	2011	Index 2011/2010	Index 2011/2007
Počet přihlášených	146 800	147 277	146 620	150 588	149 613	0,994	1,019
z toho ženy	83 538	83 677	83 085	84 557	85 146	1,007	1,019
Počet příhlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	135 231	136 117	136 767	140 072	139 280	0,994	1,030
z toho ženy	77 208	77 355	77 394	78 617	79 229	1,008	1,026
Počet přijatých	97 190	104 003	105 570	106 437	103 761	0,975	1,068
z toho ženy	51 090	55 261	56 088	56 080	54 723	0,976	1,071
Počet zapsaných	92 727	98 726	99 818	100 676	97 837	0,972	1,055
z toho ženy	48 845	52 429	53 070	53 091	51 559	0,971	1,056
Úspěšnost (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	71,9 %	76,4 %	77,2 %	76,0 %	74,5 %	0,980	1,037
Úspěšnost mužů (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	79,5 %	82,9 %	83,3 %	81,9 %	81,7 %	0,997	1,028
Úspěšnost žen (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	66,2 %	71,4 %	72,5 %	71,3 %	69,1 %	0,968	1,044

Komentář:
Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.
Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.
Zdroj: MŠMT

4 Pracovníci ve školství

Odměňování učitelů, pedagogických a nepedagogických pracovníků a zaměstnanost ve školství patří mezi podstatná témata v oblasti lidských zdrojů zajišťujících vzdělávání. Jde o témata, která zajímají nejen školskou veřejnost, ale i většinu populace. Povolání učitele je náročná profese a vnější stimulace pozitivně stimuluje k lepší práci. S výší finančního ohodnocení učitelů mimo jiné úzce souvisí i kvalita učitelského sboru. Další velmi diskutovanou oblastí je struktura pedagogických pracovníků podle věku, kvalifikace a aprobací, praxe atd. Z těchto důvodů je třeba této oblasti věnovat velkou pozornost.

V roce 2011 pracovalo ve školství celkem 272,2 tisíce zaměstnanců,[35] z toho 231,5 tis. (85,1 %) v regionálním školství a 38,2 tis. (14 %) na veřejných vysokých školách.[36] Zbylé 2,5 tis. (0,9 %) zaměstnanců byly zaměstnány ve státní správě, servisních organizacích přímo řízených MŠMT a ostatních organizačních složkách státu.

Většinu zaměstnanců ve školství tvoří lidé, kteří pracují přímo ve školách (mateřských, základních, středních, konzervatořích, vyšších odborných, veřejných vysokých školách, školách zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) a zabývají se výukou nebo jejím zajištěním.

Na zaměstnanosti ve školství podle druhu školy se v roce 2011 nejvíce z celkového počtu zaměstnanců ve školství podíleli zaměstnanci v základních[37] (28,8 %) a středních školách[38] (21,3 %). Veřejné vysoké školy (včetně kolejí a menz) se podílely na zaměstnanosti ve školství 14 %. Akademičtí pracovníci, vědečtí pracovníci a ostatní nepedagogičtí pracovníci tvoří 96,5 % zaměstnanců veřejných vysokých škol, 3,5 % pak tvoří zaměstnanci kolejí a menz, kteří se podílejí na sociálním zázemí studentů.

V následujícím textu budou údaje o zaměstnancích ve školství a jejich průměrných měsíčních mzdách uváděny **bez údajů o zaměstnancích státní správy (MŠMT, ČŠI),** aby byly údaje porovnatelné s údaji za jiné resorty. Pokud hovoříme v textu o učitelích, jde o učitele včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů. Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním či sociálním znevýhodněním).

Mezi lety 2007 a 2011 celkový **počet zaměstnanců v regionálním školství** poklesl o 3,4 tis., tj. o 1,4 %, z toho nejvíce u základních škol (o 3,6 tis.). Naopak v mateřských školách počet zaměstnanců roste, od roku 2007 stoupl jejich počet o 4,5 tisíce (o 4,4 %), rovněž na **veřejných vysokých školách** (včetně kolejí a menz a včetně údajů o zaměstnancích vysokoškolských zemědělských statků (VŠZS) a vysokoškolských lesních statků (VŠLS)) stoupl **počet zaměstnanců** mezi roky 2007 a 2011 o 1,6 tis., tedy o 4,3 %.

Průměrná měsíční nominální mzda (včetně mimorozpočtových zdrojů) v resortu školství (bez státní správy) v roce 2011 činila 23 597 Kč, z toho **v regionálním školství** 22 059 Kč a **na veřejných vysokých školách**[39] 32 757 Kč. Meziročně vzrostla měsíční **nominální mzda** ve školství celkem o 2,9 %, v oblasti regionálního školství vzrostla meziročně o 2,8 % (v případě učitelů se jedná o nárůst o 3, 4 %). Na veřejných vysokých školách vzrostla meziročně nominální mzda o 3,1 %.

Meziroční nárůst průměrné měsíční nominální mzdy v regionálním školství byl jednak důsledkem navýšení tarifních platů v roce 2010, vyplývající ze změny plato-

35 *Počet zaměstnanců je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok (ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).*

36 *Včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS (zaměstnanci ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).*

37 *Základní školy včetně ZŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.*

38 *Střední školy včetně SŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.*

39 *Včetně kolejí a menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).*

Tabulka 31

Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů škol[4] a veřejné vysoké školy v letech 2007 až 2011

		2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
		všichni zřizovatelé					z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj[3]				
Školství celkem		273 596	272 498	272 625	273 664	272 224	x	x	x	x	x
Regionální školství[1]		234 899	233 315	232 615	233 148	231 529	216 303	214 387	213 459	213 614	211 892
z toho:	Mateřské školy	30 885	31 625	32 669	34 100	35 377	29 946	30 636	31 589	32 911	34 027
	Základní školy	82 023	80 586	79 390	79 061	78 449	79 327	77 716	76 332	75 726	74 946
	Gymnázia a sportovní školy[5]	13 691	13 837	13 898	13 888	13 675	11 764	11 763	11 813	11 807	11 635
	SOŠ	22 309	22 318	22 440	22 378	21 666	18 494	18 516	18 619	18 651	18 225
	SOU včetně SPV	21 065	20 424	20 007	19 621	18 734	18 448	17 867	17 454	17 046	16 217
	Konzervatoře	1 129	1 131	1 127	1 123	1 097	1 044	1 043	1 030	1 028	993
	SŠ pro žáky se SVP	3 487	3 319	3 051	2 804	2 725	3 264	3 097	2 829	2 588	2 532
	VOŠ	2 076	2 001	1 938	1 885	1 871	1 399	1 352	1 317	1 317	1 308
Veřejné vysoké školy[2]		36 597	37 124	37 763	38 083	38 174	x	x	x	x	x

Komentáře:

1) V oblasti regionálního školství školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce"); § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2) Veřejné vysoké školy včetně kolejí, menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).

3) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; § 109 odst. 3 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF).

4) Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

5) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

Zdroj: MŠMT

vých tarifů, ale **především se projevilo výrazné zlepšení odměňování pedagogických pracovníků, k němuž došlo s účinností od 1. 1. 2011 na základě nařízení vlády č. 381/2010 Sb.**[40]**.** Podstatou této změny bylo schválení dvou nových stupnic platových tarifů podle platových tříd (16) a platových stupňů (5). První stupnice platových tarifů byla pro pedagogické pracovníky s odbornou kvalifikací a VŠ vzděláním (např. platový tarif v 1. platovém stupni a 9. platové třídě činí 20 000 Kč). Druhá stupnice platových tarifů byla pro pedagogické pracovníky bez odborné kvalifikace nebo s odbornou kvalifikací, avšak bez vysokoškolského vzdělání. Tabulky pro ostatní zaměstnance ve státní a veřejné správě mají i nadále 16 platových tříd a 12 platových stupňů.

Zvýšení měsíční nominální mzdy ve vysokém školství bylo při zhoršení rozpočtových možností zajištěno lepší efektivitou využití prostředků v rámci vlastních mzdových předpisů jednotlivých veřejných vysokých škol.

Nárůst **nominální mzdy** v České republice dosáhl meziročně 2,0 % (v nepodnikatelské sféře poklesl o 0,3 %).

Pozitivní situace v regionálním školství nastala, jak již bylo uvedeno výše, v důsledku změny v systému odměňování pracovníků regionálního školství zavedením dvou nových stupnic platových tarifů od 1. 1. 2011.

Úroveň reálných mezd zaměstnanců ve školství (tzn. výše platů se zohledněním inflace v jednotlivých letech ve stálých cenách roku 2005) v roce 2011 oproti roku 2010 **vzrostla** celkem o 0,9 %. Reálné mzdy učitelů v regionálním školství **vzrostly** meziročně o 1,5 %. Tento růst je důsledkem již zmiňované změny v systému odměňování pracovníků regionálního školství. Na veřejných vysokých školách vzrostly reálné mzdy akademických pracovníků o 0,5 %. Reálná mzda v nepodnikatelské sféře naopak meziročně poklesla o 1,8 %, zatímco v rámci celé České republiky se jednalo o nepatrný nárůst – o 0,3 %.

40 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na metodiku výpočtu průměrných mezd, v níž přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a soubor obsahuje také údaje za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci, které jsou doplněny na základě matematického modelu. Všichni zaměstnanci jsou v pracovním poměru ke zpravodajské jednotce, zahrnuti nejsou podnikatelé a OSVČ, ale ani osoby vykonávající veřejné funkce, např. poslanci, senátoři, uvolnění členové zastupitelstev všech stupňů, soudci aj.

4.1 Pracovníci regionálního školství

- Počet zaměstnanců v regionálním školství v roce 2011 činil 231,5 tis., což představuje pokles o 1,6 tis. (0,7 %) oproti roku 2010.
- Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří učitelé. V roce 2011 pracovalo v regionálním školství cca 132,0 tis. učitelů, kteří tvořili 57,0 % všech zaměstnanců regionálního školství.
- V roce 2011 činila průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství ve školách a školských zařízeních všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) 22 059 Kč a dosahovala 90,8 % průměrné celorepublikové mzdy.
- Průměrná nominální měsíční mzda učitelů (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství pak dosahovala částky 26 012 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 7,0 %.
- Z hlediska meziročního vývoje mezd byla v roce 2011 průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců regionálního školství o 2,8 % a učitelů o 3,3 % vyšší oproti předchozímu roku.
- V roce 2011 činil podíl žen mezi zaměstnanci regionálního školství více než čtyři pětiny – 81,5 %.

4.1.1 Zaměstnanost v regionálním školství

Počet zaměstnanců v regionálním školství v roce 2011 činil 231,5 tis., což představuje pokles o 1,6 tis. (0,7 %) oproti roku 2010. Za posledních pět let, tzn. od roku 2007 do roku 2011, poklesl počet zaměstnanců regionálního školství všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce (včetně všech mimorozpočtových zdrojů) o 3,4 tis. osob (tj. 1,4 %).

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Největší pokles mezi roky 2010 a 2011 byl zaznamenán v případě **středních odborných učilišť, včetně středisek praktického vyučování**, kde počet zaměstnanců poklesl o 0,9 tis. (4,5 %). K výraznějšímu poklesu o 0,7 tis. (3,2 %) došlo i u zaměstnanců **středních odborných škol**. Rovněž klesl počet zaměstnanců **základních škol** o 0,6 tis. (0,4 %). V pozadí tohoto snížení stojí především nepříznivý demografický vývoj týkající se poklesu počtu žáků základních a středních škol. K mírnému snížení průměrného počtu zaměstnanců došlo také u **gymnázií,** o 0,2 tis. (1,5 %), u **vyšších odborných škol, středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a konzervatoří** došlo jen k nepatrnému snížení. V případě **mateřských škol** jsme naopak zaznamenali meziroční nárůst průměrného počtu zaměstnanců o 1,3 tis. (3,7 %). Zde se již začíná projevovat postupný nárůst počtu dětí odrážející demografický vývoj posledních let.

Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří **učitelé**. V roce 2011 pracovalo v regionálním školství cca 132,0 tis. učitelů,[41] kteří tvořili 57,0 % všech zaměstnanců regionálního školství (všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů). Zúžíme-li výběr pouze na zřizovatele **MŠMT, obec, kraj**, jednalo se o 124,0 tis. učitelů (odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů), tj. 53,2 % těchto zaměstnanců regionálního školství.

Mezi lety 2010 a 2011 celkový počet učitelů nepatrně vzrostl o 0,2 tis. osob (tj. o 0,1 %), v období posledních pěti let, tedy od roku 2007 do roku 2011, se jejich počet snížil o 0,8 tis. (tj. 0,6 %).

Nejvíce učitelů působí na základních školách, včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – v roce 2011 to bylo 58,6 tis. Počet učitelů mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami činil v roce 2011 celkem 26,4 tis. Na středních školách a konzervatořích včetně

41 Počet učitelů je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok. Do kategorie učitel jsou zahrnuti i ředitelé škol a jejich zástupci, pokud vykonávají přímou vyučovací povinnost.

konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením působilo ve stejném roce 37,8 tis. učitelů, z toho 11,0 tis. na gymnáziích, včetně škol s rozšířenou sportovní výukou, 16,7 tis. na středních odborných školách, 7,9 tis. na středních odborných učilištích a 0,9 tis. na konzervatořích (včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením). Nejméně učitelů – což je dáno počtem těchto škol – je na středních školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (1,3 tis.) a vyšších odborných školách (1,4 tis.).

4.1.2 Platy a platová úroveň v regionálním školství

V roce 2011 činila **průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství** ve školách a školských zařízeních **všech zřizovatelů**[42] (včetně mimorozpočtových zdrojů) 22 059 Kč a dosahovala 90,8 % průměrné celorepublikové mzdy. **Průměrná nominální měsíční mzda učitelů** (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství pak dosahovala částky 26 012 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 7,0 %.

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů od roku 2006 až do roku 2009 rostly na všech druzích škol. Z hlediska **meziročního vývoje mezd** byla v roce 2010 průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců **regionálního školství** o 2,0 % a učitelů o 3,3 % nižší oproti předchozímu roku. Mzda nepedagogických pracovníků vzrostla od 1. 4. 2009 jejich zařazením do stejné platové stupnice jako pedagogických pracovníků a od 1. 6. 2009 došlo opět k navýšení platových tarifů jak pedagogických, tak opět i nepedagogických pracovníků. Významně se projevilo zejména Nařízení vlády č. 381/2010 Sb, v jehož důsledku došlo s účinností od 1. 1. 2011 k výraznému zlepšení v odměňování pedagogických pracovníků. Ve sledovaném pětiletém období, tedy mezi roky 2007 a 2011, pak vzrostly průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců regionálního školství o 11,2 % a učitelů o 9,0 %. K nárůstu nominálních mezd došlo v pětiletém období na všech druzích škol, nejvýrazněji na základních a mateřských školách

Pokud však bereme v úvahu i vliv inflace a porovnáváme-li tedy průměrné měsíční **reálné mzdy v regionálním školství** (při použití stálých cen roku 2005), zjistíme, že v roce 2011 oproti roku 2010 představoval meziroční pokles reálné mzdy zaměstnanců 2,4 % a učitelů 3,0 %. V pětiletém horizontu, tzn. oproti roku 2007, jsme zaznamenali v regionálním školství 9,1 % nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a 7,0 % v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství vzrostly ve sledovaném pětiletém období u všech druhů a typů škol, nejvýrazněji u základních a mateřských škol a konzervatoří.

V poměru ke mzdové úrovni v celé České republice byli v roce 2011 nejlépe hodnoceni učitelé vyšších odborných škol, jejich průměrná měsíční mzda převyšovala průměrnou měsíční mzdu v České republice o 19,6 %, dále učitelé středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (o 17,8 % více) a učitelé gymnázií, včetně středních škol se sportovním zaměřením (o 15,3 % více).

Za rok 2011 bylo v regionálním školství vyplaceno celkem 61 288,8 mil. Kč na **mzdy a platy** (bez OPPP/OON), jedná se o prostředky státního rozpočtu, včetně mimorozpočtových zdrojů. Celkový objem mzdových prostředků oproti stejnému období předchozího roku vzrostl o 2,1 %. Mzdy a platy učitelů, včetně ředitelů a zástupců, činily za rok 2011 celkem 67,3 % celkového objemu vyplacených mzdových prostředků v regionálním školství. Zbytek, tj. 32,7 %, připadá na mzdy a platy ostatních pedagogických a nepedagogických pracovníků.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **mateřských škol, včetně mateřských škol pro děti se speciálními**

42 Za zaměstnance odměňované dle ustanovení § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce.

Tabulka 32

Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol[2] regionálního školství v letech 2007 až 2011

		2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
		všichni zřizovatelé					z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj[3]				
Regionální školství[1]		132 876	131 876	131 449	131 868	132 046	124 463	123 338	122 837	123 131	124 240
z toho:	Mateřské školy	22 765	23 378	24 193	25 308	26 372	22 306	22 901	23 657	24 689	25 721
	Základní školy	61 933	60 404	59 184	58 762	58 584	60 598	59 008	57 761	57 183	57 337
	Gymnázia a sportovní školy[4]	10 960	11 075	11 127	11 108	11 014	9 434	9 450	9 501	9 491	9 546
	SOŠ	17 090	17 123	17 195	17 145	16 733	14 164	14 202	14 287	14 312	14 123
	SOU včetně SPV	8 493	8 359	8 261	8 123	7 861	7 561	7 423	7 278	7 124	6 885
	Konzervatoře	932	930	926	914	899	865	861	850	839	822
	SŠ určené pro žáky se SVP	1 639	1 563	1 447	1 377	1 328	1 509	1 433	1 318	1 253	1 224
	VOŠ	1 500	1 447	1 409	1 379	1 390	1 030	997	987	993	1 055

Komentáře:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2) Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů, údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

3) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; § 109 odst. 3 zákoníku práce (placení ze státního rozpočtu včetně ESF). Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou v roce 2006 a 2007 dle výkazu P1-04 vykazováni ze státního rozpočtu bez ESF. Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou od roku 2008 dle výkazu P1-04 vykazováni ze státního rozpočtu, včetně ESF.

4) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

Zdroj: MŠMT

Obrázek 25

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů[1] regionálního školství (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2011

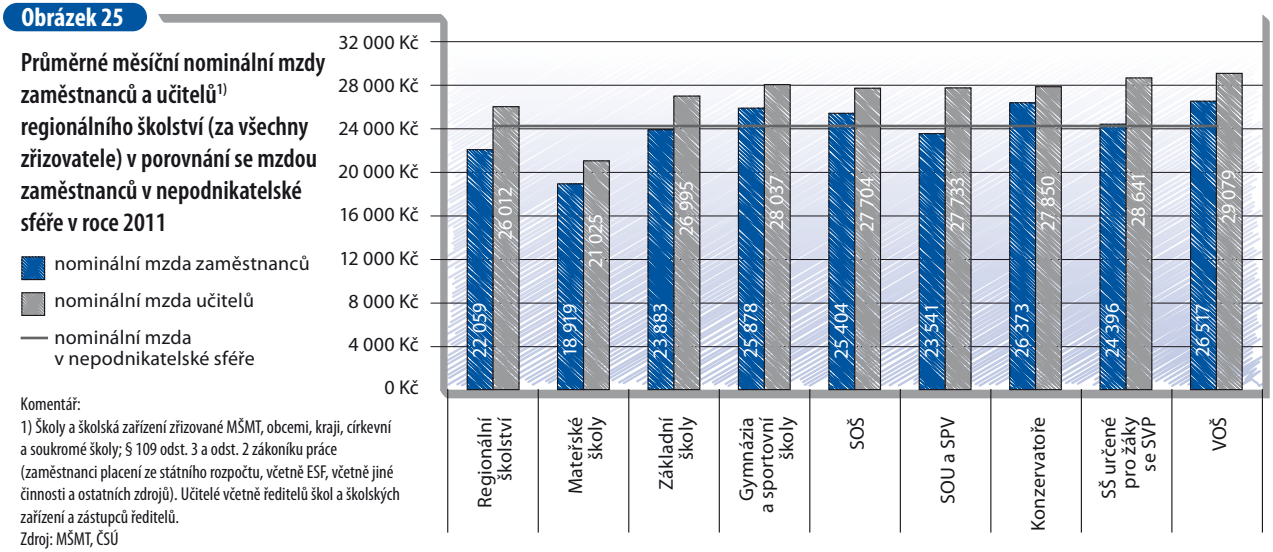

Komentář:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

Zdroj: MŠMT, ČSÚ

vzdělávacími potřebami všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) v roce 2011 činila 18 919 Kč, učitelů 21 025 Kč. Nominální mzdy v porovnání s rokem 2009 vzrostly o 2,9 % v případě zaměstnanců a o 3,6 % v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců mateřských škol, včetně škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, proti předchozímu roku vzrostly o 2,5 %, v případě učitelů o 3,2 %.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **základních škol, včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,** všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) v roce 2011 činila 23 883 Kč, učitelů 26 995 Kč. Oproti předchozímu roku vzrostla nominální mzda o 4,2 %, u učitelů o 4,6 %. Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců základních škol, včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poklesla v porovnání s rokem 2010, o 3,8 % a v případě učitelů poklesla o 4,2 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců gymnázií (včetně středních škol se sportovním zaměřením) všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů byly v roce 2011 v porovnání s rokem 2010 vyšší o 3,2 %, mzdy učitelů poklesly o 3,3 %. Průměrná nominální mzda zaměstnanců gymnázií činila v roce 2011 celkem 25 878 Kč, učitelů 28 037 Kč. Reálná mzda zaměstnanců gymnázií (včetně středních škol se sportovním zaměřením) v porovnání s předchozím rokem vzrostla o 2,8 %, resp. o 2,9 % u učitelů.

U zaměstnanců **středních odborných škol** všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) průměrná nominální mzda v roce 2011 činila 25 404 Kč a 27 704 Kč v případě učitelů, což představuje v případě zaměstnanců meziroční nárůst o 1,8 % a v případě učitelů pokles o 2,1 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** stejně jako u pracovníků ostatních druhů škol v porovnání s předchozím rokem vzrostla – meziroční nárůst činil u zaměstnanců 1,4 % a u učitelů o 1,7 %.

V případě zaměstnanců a učitelů středních odborných učilišť (včetně středisek praktického vyučování) všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) činila průměrná nominální mzda zaměstnanců 23 541 Kč a učitelů 27 733 Kč. Meziroční nárůst nominální mzdy pak představuje 2,2 % u zaměstnanců a stejně tak u učitelů. Průměrná reálná mzda v roce 2011 oproti předešlému roku vzrostla jak u zaměstnanců, tak u učitelů o 1,8 %.

U zaměstnanců **konzervatoří, včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením,** všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) činila v roce 2011 průměrná nominální mzda 26 373 Kč a 27 850 Kč v případě učitelů, což představuje v obou případech meziroční nárůst o 3,6 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** o 3,2 % u zaměstnanců i u učitelů o 3,2 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami všech zřizovatelů, včetně mimorozpočtových zdrojů, meziročně vzrostly o 1,7 %, mzdy učitelů o 2,8 %. V případě průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců došlo k meziročnímu nárůstu o 1,3 %, u učitelů o 2,4 %.

U zaměstnanců **vyšších odborných škol** všech zřizovatelů, včetně mimorozpočtových zdrojů, průměrná nominální mzda v roce 2011 činila 26 517 Kč a 29 079 Kč v případě učitelů, což představuje v případě zaměstnanců meziroční nárůst o 0,9 % a v případě učitelů meziroční pokles o 1,2 %. Průměrná měsíční reálná mzda v porovnání s předchozím rokem poklesla u zaměstnanců 0,5 % a u učitelů o 0,8 %.

Relativně nejvyšší meziroční nárůst průměrné nominální i reálné měsíční mzdy jsme v rámci uvedených druhů škol zaznamenali u zaměstnanců (o 4,2 %) **i učitelů** (4,6 %) **základních škol.** Jejich reálná mzda v porovnání s předchozím rokem – stejně jako u všech ostatních druhů škol – vzrostla, v případě zaměstnanců o 3,8 % a v případě učitelů o 4,2 %.

Tabulka 33

Průměrné měsíční nominální mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol[1] v letech 2007 až 2011 (všichni zřizovatelé)

	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
	zaměstnanci					z toho učitelé[2]				
Česká republika celkem[4]	22 384 Kč	22 592 Kč	23 344 Kč	23 797 Kč	24 319 Kč	x	x	x	x	x
Regionální školství	19 842 Kč	20 519 Kč	21 891 Kč	21 458 Kč	22 059 Kč	23 858 Kč	24 661 Kč	26 006 Kč	25 151 Kč	26 012 Kč
Mateřské školy	16 973 Kč	17 589 Kč	18 857 Kč	18 386 Kč	18 919 Kč	19 216 Kč	19 866 Kč	21 037 Kč	20 299 Kč	21 025 Kč
Základní školy	21 370 Kč	22 105 Kč	23 658 Kč	22 925 Kč	23 883 Kč	24 327 Kč	25 209 Kč	26 807 Kč	25 802 Kč	26 995 Kč
Gymnázia a sportovní školy[3]	23 515 Kč	24 241 Kč	25 596 Kč	25 066 Kč	25 878 Kč	25 819 Kč	26 581 Kč	27 852 Kč	27 138 Kč	28 037 Kč
SOŠ	23 164 Kč	23 992 Kč	25 362 Kč	24 949 Kč	25 404 Kč	25 618 Kč	26 516 Kč	27 806 Kč	27 132 Kč	27 704 Kč
SOU včetně SPV	21 133 Kč	21 942 Kč	23 277 Kč	23 042 Kč	23 541 Kč	25 541 Kč	26 411 Kč	27 691 Kč	27 143 Kč	27 733 Kč
Konzervatoře	24 083 Kč	24 744 Kč	26 107 Kč	25 456 Kč	26 373 Kč	25 743 Kč	26 441 Kč	27 616 Kč	26 878 Kč	27 850 Kč
SŠ pro žáky se SVP	21 990 Kč	22 722 Kč	24 186 Kč	23 986 Kč	24 396 Kč	26 109 Kč	28 234 Kč	28 234 Kč	27 856 Kč	28 641 Kč
VOŠ	23 859 Kč	24 870 Kč	26 223 Kč	26 279 Kč	26 517 Kč	26 712 Kč	27 801 Kč	28 934 Kč	28 740 Kč	29 079 Kč

Komentáře:
1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
2) Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.
3) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.
4) Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2011.
Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Obrázek 26

Průměrné měsíční reálné mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů[1] v regionálním školství (za všechny zřizovatele) v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře[2] v letech 2007 až 2011 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

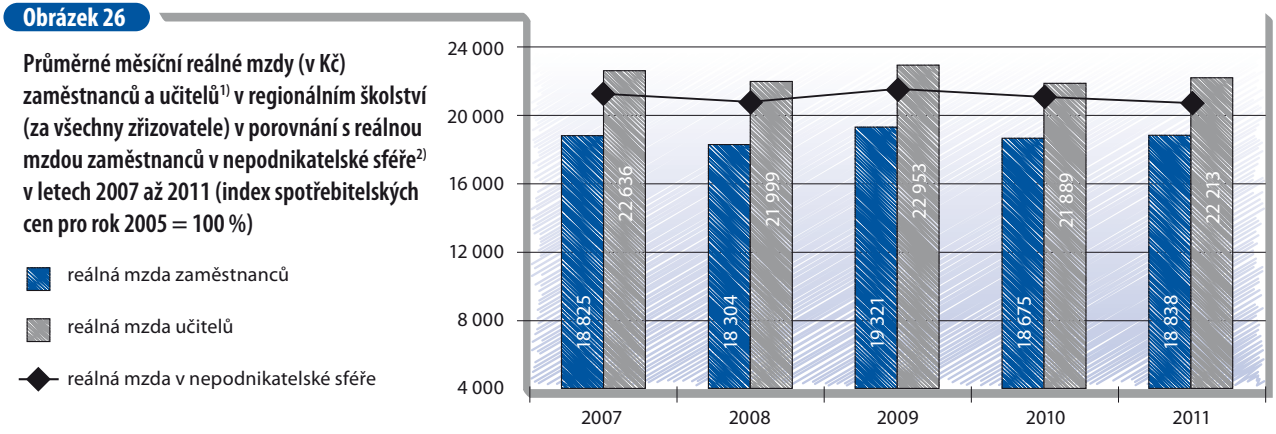

Komentáře:
1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.
2) Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2011.
Zdroj: MŠMT, ČSÚ

4.1.3 Genderové rozdíly v regionálním školství

Genderová struktura a nerovné odměňování mužů a žen jsou často diskutovaným tématem, a to i v oblasti regionálního školství, které je v posledních letech stále výrazněji doménou žen (hovoří se o tzv. feminizaci školství). **V roce 2011 činil podíl žen mezi zaměstnanci regionálního školství více než čtyři pětiny – 81,5 %.** Oproti roku 2007 se přitom jejich zastoupení ještě mírně zvýšilo, a to o necelý 1 procentní bod.

Největší skupinou pedagogických pracovníků jsou **učitelé** (pokud v této kapitole hovoříme o učitelích, jde o učitele bez ředitelů a zástupců ředitele). Podíl učitelů-mužů v regionálním školství činil v roce 2011 celkem 20,7 %, přičemž v předchozích letech se pohyboval okolo 21 %. Daleko větší, **přibližně třetinové, je zastoupení mužů mezi řídícími pracovníky (zástupci ředitele a řediteli)**, i když také zde jejich podíl klesá: v případě zástupců ředitele z 32,7 % v roce 2007 na 31,0 % v roce 2011.

Značné rozdíly v genderové struktuře učitelů jsou však patrné zejména mezi jednotlivými druhy škol v rámci regionálního školství. **V mateřských školách vyučují téměř výhradně ženy**. V letech 2007 až 2011 zde mezi učiteli představovali muži pouhé 0,2 %; mezi zástupci ředitele tento podíl činil v roce 2001 rovněž 0,2 %. **Na základních školách stále výrazně převažují ženy** (mezi učiteli je okolo 85 % žen a 15 % mužů; mezi řídícími pracovníky však je podíl mužů již více než třetinový (35,2 %). **Výraznějším zastoupením mužů se vyznačují střední školy, včetně vyšších odborných škol a konzervatoří**, kde se na počtu učitelů muži podílejí přibližně z 36 % a na počtu řídících pracovníků dokonce bezmála 60 % (57,3 %). Pozitivním faktem je, že podíl mužů, který na základních školách v letech 2007–2010 klesal, v roce 2011 poprvé vzrostl na 15,1 %. Také na středních školách, včetně vyšších odborných škol a konzervatoří, kde zastoupení mužů v letech 2007–2010 klesalo, došlo v roce 20011 k nepatrnému nárůstu (na 35,8 %) **Na školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** je mezi učiteli necelá pětina mužů (18,7 %) a podíl řídících pracovníků činí 12,7 %. Specifickou skupinu tvoří **učitelé odborného výcviku**, kteří se podílejí na výuce v rámci praktického vyučování zejména na výuce žáků vzdělávajících se v oborech středního vzdělání s výučním listem. Vzhledem k oborové skladbě učebních oborů jsou **mezi učiteli odborného výcviku v mnohem vyšší míře zastoupeni muži**, jejich podíl je téměř dvoutřetinový.

V případě **řídících pracovníků** mnohdy není možné rozlišit, na kterém druhu školy působí. Jeden právní subjekt pod sebou velice často sdružuje různé druhy škol (mateřskou a základní školu, základní a střední školu, střední školu a vyšší odbornou školu, případně různé další kombinace). Údaje z pohledu genderové struktury a rozdílu v odměňování mohou být proto zkreslující a nevypovídající. Ředitelky mateřských škol totiž vzhledem ke kvalifikačním požadavkům stanoveným pro výkon tohoto povolání a následnému zařazení do platových tříd pobírají nižší platy, než je tomu v případě ředitelů vyšších stupňů škol.

Tabulka 34

Podíly mužů mezi pedagogickými pracovníky a genderové rozdíly v odměňování pedagogických pracovníků[1] v letech 2006 až 2011

Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj Zákon č. 262/2006, § 109 odst. 3	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	Podíl mužů z celkového počtu						Podíl platů žen k platu mužů					
Celkem zaměstnanci	19,4 %	19,4 %	19,2 %	18,9 %	18,6 %	18,5 %	83,0 %	82,3 %	82,3 %	83,2 %	83,3 %	83,5 %
Celkem učitelé MŠ, ZŠ, SŠ, VOŠ, konzervtaoří a škol pro žáky se SVP	21,4 %	21,5 %	21,3 %	20,9 %	20,4 %	20,7 %	94,0 %	93,3 %	93,3 %	93,7 %	92,9 %	94,0 %
Učitelé mateřských škol	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	x	x	x	x	x	x
Učitelé základních škol	14,1 %	14,1 %	14,0 %	13,8 %	13,6 %	15,1 %	98,9 %	99,2 %	99,3 %	99,5 %	99,8 %	99,7 %
Učitelé středních škol vč. VOŠ a konzervatoří	36,1 %	36,1 %	36,1 %	35,9 %	35,5 %	35,8 %	97,5 %	97,4 %	97,2 %	97,7 %	97,7 %	98,8 %
Učitelé škol určených pro žáky se SVP	20,8 %	20,7 %	20,3 %	20,7 %	19,7 %	18,7 %	97,1 %	97,8 %	98,2 %	99,2 %	98,2 %	98,0 %
Učitelé odborného výcviku	63,3 %	63,5 %	63,9 %	65,1 %	64,7 %	66,5 %	93,7 %	93,0 %	93,4 %	93,4 %	93,3 %	94,9 %
Celkem řídící pracovníci	32,9 %	32,7 %	32,3 %	32,0 %	31,5 %	31,0 %	85,0 %	84,2 %	83,8 %	84,8 %	84,4 %	85,1 %
Řídící pracovníci mateřských škol	.	.	.	.	.	2,2 %	x	x	x	x	x	x
Řídící pracovníci základních škol	.	.	.	.	.	35,2 %	x	x	x	x	x	91,7 %
Řídící pracovníci středních škol vč. VOŠ a konz.	.	.	.	.	.	57,3 %	x	x	x	x	x	96,1 %
Řídící pracovníci škol určených pro žáky se SVP	.	.	.	.	.	12,5 %	x	x	x	x	x	78,4 %
Řídící pracovníci na ostatních školách	.	.	.	.	.	35,1 %	x	x	x	x	x	89,3 %

Komentáře:

1) V případě učitelů a zástupců ředitele mateřských škol a ředitelů v 10. a nižší platové třídě nemá analýza rozdílů v odměňování smysl, a to z důvodu velmi malého počtu mužů. Výsledné hodnoty by mohly být zavádějící a matoucí.

2) Zdrojem jsou data z Informačního systému o platech (ISP) spravovaného Ministerstvem financí. Informační systém o platech pro zaměstnance je realizován na základě zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce § 137 a nařízení vlády č. 289/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 514/2004 Sb. Jedná se o údaje za oblast regionálního školství, kdy zřizovatelem je MŠMT, obec nebo kraj.

Zdroj: ISP[2]

4.2 Pracovníci veřejných vysokých škol

- Počet zaměstnanců veřejných vysokých škol celkem činil v roce 2011 cca 33,3 tis. (z toho 16,4 tis. žen), přičemž tento počet oproti předešlému roku poklesl o 0,8 %.
- Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol v roce 2011 činila 31 205 Kč (128,3 % celorepublikové průměrné mzdy).
- V roce 2011 pracovalo na veřejných vysokých školách 16,4 tis. akademických pracovníků (z toho 5,8 tis. žen) a 1,6 tis. vědeckých pracovníků (z toho 0,6 tis. žen).
- Průměrná měsíční nominální mzda akademických pracovníků činila 37 504 Kč (154,2 % celorepublikové průměrné mzdy).

4.2.1 Kvalifikační struktura akademických pracovníků

V roce 2011 působilo na veřejných vysokých školách **16 419 akademických pracovníků**,[43] což představuje o 572 osob méně než v předchozím roce 2010. Počet vědeckých pracovníků na veřejných vysokých školách činil ve stejném roce 1 628 osob a vzhledem k minulému roku se jedná o pokles o 92 osob.

Při pohledu na **kvalifikační strukturu** zjistíme, že z celkového počtu akademických pracovníků bylo v roce 2011 celkem 442 výzkumných a vývojových pracovníků podílejících se na pedagogické činnosti, 1 924 profesorů, 3 394 docentů, dále 8 690 odborných asistentů, 1 387 asistentů a 583 lektorů. Podíl profesorů mezi všemi akademickými pracovníky tak činil 11,7 %, docentů 20,7 % (v roce 2010 se jednalo o 11,6 % profesorů a 20,3 % docentů).

Zaměříme-li se podrobněji **na změny počtu akademických pracovníků v jednotlivých kvalifikačních kategoriích**, lze říci, že ve všech kvalifikačních skupinách tento počet oproti minulému roku mírně poklesl. Počet profesorů poklesl v roce 2011 meziročně o 40 osob a počet docentů se zvýšil o 63 osoby. Nejvyšší meziroční pokles byl zaznamenán v kategorii odborní asistenti – jejich počet vzhledem k předešlému roku poklesl o 226 osob.

4.2.2 Veřejné vysoké školy – průměrné přepočtené počty pracovníků a průměrné měsíční mzdy

V letech 2007 až 2011 rostly průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců veřejných vysokých škol; průměrný přepočtený počet zaměstnanců rostl v letech 2007 až 2010, v roce 2011 došlo k jejich poklesu.

Počet zaměstnanců veřejných vysokých škol[44] **celkem** činil v roce 2011 cca 33,3 tis. (z toho 16,4 tis. žen), přičemž tento počet oproti předešlému roku poklesl o 0,8 %. Z tohoto celkového počtu tvořili zaměstnanci veřejných vysokých škol 26,6 tis. (z toho 13,4 tis. žen), dále 1,2 tis. (z toho 0,9 tis. žen) připadalo na zaměstnance kolejí a menz, VŠZS a VŠLS, dále 1,5 tis. (z toho 0,7 tis. žen) na pracovníky pracující na projektech EU a 4,0 tis. (z toho 1,4 tis. žen) na zaměstnance výzkumu a vývoje z prostředků rozpočtové kapitoly 333. Vzhledem k minulému roku došlo ke zvýšení počtu pracovníků zapojených v projektech EU (o 0,8 tis.). V roce 2011 pracovalo na veřejných vysokých školách **16,4 tis. akademických pracovníků** (z toho 5,8 tis. žen) **a 1,6 tis. vědeckých pracovníků** (z toho 0,6 tis. žen).

43 Akademickými pracovníky jsou zaměstnanci vysoké školy, kteří vykonávají pedagogickou, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Zahrnují profesory, docenty, odborné asistenty, asistenty, lektory a vědecké, výzkumné a vývojové pracovníky podílející se na pedagogické činnosti. Akademičtí pracovníci plní na veřejné vysoké škole funkci učitelů (§ 70 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů).

44 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (zaměstnanců ze státního rozpočtu a zaměstnanců na projekty EU).

Tabulka 35

Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol, včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2011 a jejich meziroční index

Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu		Průměrný evidenční počet zaměstnanců za rok 2011	Průměrná měsíční mzda za rok 2011[1)]	Index 2011/2010	
				průměrného evidenčního počtu zaměstnanců	průměrné měsíční mzdy
Zaměstnanci celkem (ze SR včetně ESF)		33 294,8	31 205 Kč	99,2 %	102,8 %
v tom	zaměstnanci veřejných vysokých škol	26 593,0	29 075 Kč	95,3 %	100,3 %
	zaměstnanci kolejí	572,4	18 190 Kč	103,8 %	105,7 %
	zaměstnanci menz	581,1	15 710 Kč	106,3 %	97,6 %
	zaměstnanci VŠZS, VŠLS	27,6	15 319 Kč	78,6 %	79,7 %
	zaměstnanci výzkumu a vývoje (z kap. 333-MŠMT)	4 024,8	48 567 Kč	106,1 %	108,5 %
	prostředky na projekty EU	1 495,9	33 636 Kč	204,2 %	114,6 %
Akademičtí pracovníci		16 418,9	37 504 Kč	96,6 %	102,4 %
v tom	pedagogičtí pracovníci VaV	441,5	38 471 Kč	90,6 %	107,3 %
	profesoři	1 924,4	61 399 Kč	98,0 %	102,2 %
	docenti	3 393,5	46 470 Kč	98,2 %	102,0 %
	odborní asistenti	8 690,1	31 512 Kč	97,5 %	101,6 %
	asistenti	1 386,6	24 578 Kč	89,3 %	102,2 %
	lektoři	582,9	25 779 Kč	95,1 %	101,1 %
Vědečtí pracovníci		1 627,8	31 177 Kč	94,6 %	105,0 %

Komentáře:
1) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).
Zdroj: MŠMT

Obrázek 27

Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy (v Kč) akademických pracovníků placených ze státního rozpočtu v porovnání se mzdou v ČR v letech 2007 až 2011 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

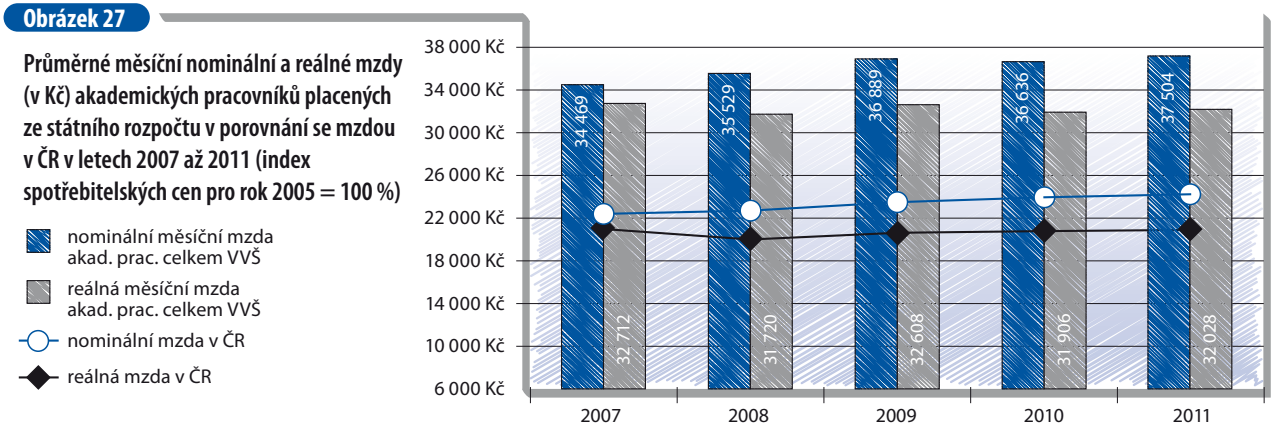

Komentáře:
Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).
Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2011.
Zdroj: MŠMT, ČSÚ

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol[45] v roce 2011 činila 31 205 Kč (jedná se o 128,3 % celorepublikové průměrné mzdy), přičemž u zaměstnanců kolejí 18 190 Kč (74,8 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců menz 16 099 Kč (64,6 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců VŠZS a VŠLS 15 319 Kč (63,6 % celorepublikové průměrné mzdy). U zaměstnanců samotných veřejných vysokých škol dosahovala průměrná mzda 29 075 Kč (119,6 % celorepublikové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovníků**[46] činila 37 504 Kč (154,2 % celorepublikové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovníků** činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorů (61 399 Kč) a nejméně u asistentů (24 578 Kč).

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnankyň[47] veřejných vysokých škol v roce 2011 činila 26 375 Kč (jedná se o 108,5 % celkové průměrné mzdy), přičemž u zaměstnankyň kolejí 17 242 Kč (70,9 % celkové průměrné mzdy), u zaměstnankyň menz 14 847 Kč (61,1 % celkové průměrné mzdy), u zaměstnankyň VŠZS a VŠLS 14 216 Kč (58,5 % celkové průměrné mzdy) a u zaměstnankyň samotných veřejných vysokých škol 26 029 Kč (107,0 % celkové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovnic** činila 31 968 Kč (131,5 % celkové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovnic**[48] činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorek (58 054 Kč) a nejméně u asistentek (23 205 Kč).

Podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů zaměstnanců veřejných vysokých škol podle kategorií se pohyboval v rozpětí od 61,5 % (u zaměstnanců VŽS, VŠLS) až po 93,7 % (u profesorů).

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol v roce 2011 proti minulému roku vzrostla o 1,2 %. K nejvyššímu nárůstu průměrných měsíčních nominálních mezd došlo u zaměstnanců zapojených do projektů EU (o 14,6 %), dále vzrostly platy zaměstnanců výzkumu a vývoje (o 8,8 %) a zaměstnanců samotných veřejných vysokých škol (o 5,7 %). K výraznému meziročnímu poklesu došlo u zaměstnanců VŠZS a VŠLS (o 20,3 %); zaměstnancům menz se rovněž snížily mzdy (o 2,4 %). Nejvíce vzrostla meziročně průměrná měsíční nominální mzda pedagogických pracovníků (o 7,3 %).

45 *Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU).*

46 *Jedná se o akademické pracovníky (placené ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS).*

47 *Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU).*

48 *Jedná se o akademické pracovníky (placené ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem, včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS).*

Tabulka 36

Průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců – mužů a žen veřejných vysokých škol, včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2011 a podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů

Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu		Průměrná měsíční mzda mužů za rok 2010[1)]	Průměrná měsíční mzda žen za rok 2010[1)]	Podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů
Zaměstnanci celkem (ze SR včetně ESF)		35 884 Kč	26 375 Kč	73,5 %
v tom	zaměstnanci veřejných vysokých škol	32 170 Kč	26 029 Kč	80,9 %
	zaměstnanci kolejí	21 658 Kč	17 242 Kč	79,6 %
	zaměstnanci menz	18 410 Kč	14 847 Kč	80,6 %
	zaměstnanci VŠZS, VŠLS	16 729 Kč	14 216 Kč	85,0 %
	zaměstnanci výzkumu a vývoje (z kap. 333-MŠMT)	56 111 Kč	34 486 Kč	61,5 %
	prostředky na projekty EU	36 404 Kč	30 266 Kč	83,1 %
Akademičtí pracovníci		40 563 Kč	31 968 Kč	78,8 %
v tom	pedagogičtí pracovníci VaV	40 489 Kč	33 463 Kč	82,6 %
	profesoři	61 976 Kč	58 054 Kč	93,7 %
	docenti	47 415 Kč	43 626 Kč	92,0 %
	odborní asistenti	32 944 Kč	29 448 Kč	89,4 %
	asistenti	25 867 Kč	23 205 Kč	89,7 %
	lektoři	27 489 Kč	24 684 Kč	89,8 %
Vědečtí pracovníci		32 688 Kč	28 620 Kč	87,6 %

Komentáře:
1) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).
Zdroj: MŠMT

4.3 Evropský sociální fond

- Pro období 2007 až 2013 jsou v oblasti lidských zdrojů v České republice a v hlavním městě Praze vyhlášeny čtyři operační programy umožňující čerpání prostředků ES: Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), Praha – Adaptabilita (OPPA) a Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). OP VK a OP VaVpI spadají pod MŠMT.
- Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství placených z prostředků ESF za rok 2011 činil 798,1 osoby; z toho 75,3 % připadá na pedagogické pracovníky.
- Průměrný přepočtený počet zaměstnanců veřejných vysokých škol placených z prostředků ESF za rok 2011 činil 1 489,3.

Evropský sociální fond (ESF) je jedním ze čtyř strukturálních fondů Evropské unie (EU), který se po vstupu ČR do EU stal hlavním zdrojem finanční pomoci mimo jiné i v oblasti rozvoje celoživotního učení. MŠMT se podílelo na zpracování důležitých dokumentů, na jejichž základě jsou České republice poskytovány prostředky z ESF. Díky tomu se také zvýšila možnost efektivněji a účinněji naplňovat dva strategické dokumenty českého školství: Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílou knihu) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR. České republice, respektive MŠMT, se otevřela možnost spolufinancovat z prostředků ESF zejména aktivity podporující rozvoj a zkvalitňování počátečního vzdělávání (modernizace vzdělávacích programů, rozvoj klíčových dovedností, usnadňování pracovního uplatnění), rozvoj a zdokonalování systému vzdělávání a získávání kvalifikace, včetně vzdělávání učitelů, dále aktivity podporující vytváření vazeb mezi trhem práce a vzdělávacími, školícími a výzkumnými institucemi, včetně důrazu na lepší přípravu lidí pro uplatnění na trhu práce.

Pro období 2007–2013 jsou v oblasti lidských zdrojů v České republice a v hlavním městě Praze vyhlášeny čtyři operační programy umožňující čerpání prostředků ES: Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), Praha – Adaptabilita (OPPA) a Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). OP VK a OP VaVpI spadají pod MŠMT.

4.3.1 Regionální školství a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství[49] placených z prostředků ESF za rok 2011 činil 798,1 osoby; z toho 75,3 % (tj. 601,0 přepočtené osoby) připadá na pedagogické pracovníky a 24,7 % (tj. 197,0 přepočtené osoby) na nepedagogické pracovníky. V regionálním školství bylo za rok 2011 celkem vyplaceno 205,9 mil. Kč na platy z ESF (bez OPPP/OON) za všechny zaměstnance, z toho pedagogickým pracovníkům 145,9 mil. Kč a nepedagogickým pracovníkům 60,0 mil. Kč (statistické údaje čerpány z výkazu Škol (MŠMT) P1-04).

4.3.2 Veřejné vysoké školy a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců **veřejných vysokých škol** placených z prostředků ESF za rok 2011 činil 1 489,3. Z prostředků přidělených organizacím z ESF bylo vyplaceno na mzdy (bez OPPP/OON) 601,2 mil. Kč (statistické údaje čerpány z výkazu Škol (MŠMT) P1b-04).

4.3.3 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) je jedním z výše uvedených programů umožňujících čerpání finančních prostředků z ESF. Jde o víceletý projekt s tematickým programem v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Na projekt OP

49 *Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj; zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3.*

Tabulka 37

Průměrné přepočtené počty a mzdové prostředky (v tis. Kč) zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol vyplácených z ESF za rok 2011

		Přepočtený počet zaměstnanců	Mzdové prostředky celkem (v tis. Kč)			Průměrný měsíční plat/ mzda (bez OPPP/OON)
			celkem	v tom		
				OPPP/OON	platy/mzdy	
RgŠ územních celků[1]		798,1	883 389,4	677 458,0	205 931,4	21 504 Kč
v tom	pedagogičtí pracovníci	601,0	.	.	145 886,0	20 228 Kč
	nepedagogičtí pracovníci	197,0	.	.	60 045,4	25 394 Kč
Veřejné vysoké školy[2]		1 489,3	976 803,9	375 609,6	601 194,3	29 344 Kč

Komentáře:
1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, zákon č. 262/2006 Sb., § 109 odst. 3 zákoníku práce, prostředky vyplacené na projekty ESF.
2) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých z ESF; § 109 odst. 2 zákoníku práce.
Zdroj: MŠMT

VK bylo vyčleněno **1,83 mld. €**, což činí přibližně **6,8 % veškerých prostředků určených z fondů EU pro Českou republiku**. Z českých veřejných zdrojů má být navíc financování programu navýšeno o dalších 0,32 mld. €.

Globálním cílem OP VK 2007–2013 je rozvoj vzdělanostní společnosti za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

Z územního hlediska jsou prostředky získané prostřednictvím OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost zaměřena především na podporu regionů ČR zařazených do cíle Konvergence (celé území ČR vyjma hlavního města Prahy). U vybraných oblastí se podpora týká i území hlavního města Prahy (především prioritní osa 4).

Úlohu řídícího orgánu zastává, jak již bylo uvedeno výše, MŠMT a úlohu zprostředkujícího subjektu zastává 13 krajů ČR (s výjimkou hl. m. Prahy).[50]

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost zahrnuje 5 prioritních os rozdělujících operační program na logické celky, které jsou dále konkretizovány prostřednictvím tzv. oblastí podpor, které definují, jaké typy projektů mohou být v rámci příslušné prioritní osy podpořeny.

Operační program byl dne 12. října 2007 schválen Evropskou komisí a na jednotlivé prioritní osy byly vyčleněny následující finanční prostředky:

- na prioritní osu 1 – *Počáteční vzdělávání* – je z fondů EU vyčleněno 612,1 mil. €, tj. 34 % alokace OP VK;
- na prioritní osu 2 – *Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj* – je z fondů EU vyčleněno 626,5 mil. €, tj. 35 % alokace OP VK;
- na prioritní osu 3 – *Další vzdělávání* – je z fondů EU vyčleněno 289,9 mil. €, tj. 16 % alokace OP VK;
- na prioritní osu 4 – *Systémový rámec celoživotního učení* – je z fondů EU vyčleněno 227,1 mil. €, tj. 12 % alokace OP VK;
- na prioritní osu 5 – *Technická pomoc* – je z fondů EU vyčleněno 72,4 mil. €, tj. 4 % alokace OP VK.

Pod každou z prioritních os spadají následující oblasti podpory:

1 Počáteční vzdělávání
1.1 Zvyšováni kvality ve vzdělávání
1.2 Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
1.3 Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení
2 Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj
2.1 Vyšší odborné vzdělávání
2.2 Vysokoškolské vzdělávání
2.3 Lidské zdroje ve VaV
2.4 Partnerství a sítě
3 Další vzdělávání
3.1 Individuální další vzdělávání
3.2 Podpora nabídky dalšího vzdělávání
4 Systémový rámec celoživotního učení
4.1 Systémový rámec počátečního vzdělávání
4.2 Systémový rámec terciárního vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji
4.3 Systémový rámec dalšího vzdělávání
5 Technická pomoc
5.1 Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu
5.2 Informovanost a publicita programu
5.3 Zvýšení absorpční kapacity

OP VK je „vícecílový“, tj. je financován jednak z prostředků určených pro cíl Konvergence (a), jednak z prostředků pro cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (b).

Vzdělávaní jako takového se týkají především první čtyři prioritní osy. Skutečné čerpání prostředků (k březnu 2012) v podrobnějším členění zachycuje Tabulka 2. V rámci **prioritní osy 1** bylo nejvíce finančních pro-

50 Podrobnější informace jsou uvedeny na internetových stránkách www.msmt.cz.

Tabulka 38

Struktura OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost za rok 2011

Číslo prioritní osy/ oblast podpory	Název prioritní osy/oblasti podpory	Podíl na celkové alokaci v %
1	Počáteční vzdělávání	36,9
1.1	Zvyšování kvality ve vzdělávání	13,3
1.2	Rovné příležitosti dětí a žáků	5,9
1.3	Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení	6,1
1.4	Zlepšení podmínek pro vzdělávání na základních školách	8,7
1.5	Zlepšení podmínek pro vzdělávání na středních školách	2,9
2	Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj	34,3
2.1	Vyšší odborné vzdělávání	0,5
2.2	Vysokoškolské vzdělávání	14,0
2.3	Lidské zdroje ve V&V	13,0
2.4	Partnerství a sítě	6,8
3	Další vzdělávání	12,4
3.1	Individuální další vzdělávání	3,1
3.2	Podpora nabídky dalšího vzdělávání	9,3
4 a, b	Systémový rámec celoživotního učení	12,4
4.1 a, b	Systémový rámec celoživotního učení	12,4
5 a, b	Technická pomoc	4,0
5.1 a, b	Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu	3,1
5.2 a, b	Informovanost a publicita programu	0,6
5.3 a, b	Zvýšení absorpční kapacity	0,3

Zdroj: Programový dokument OP VK

středků vyčleněno na zvyšování kvality ve vzdělávání (13,3 %), nejméně prostředků na zlepšení podmínek pro vzdělávání ve středních školách (2,9 %).

Převážná část finančních prostředků z oblasti terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje, které spadají pod **prioritní osu 2**, byla vynaložena na vysokoškolské vzdělávání (14,0 %) a lidské zdroje ve výzkumu a vývoji (13,0 %). Nepatrný podíl (0,5 %) získalo vyšší odborné školství.

Do oblasti dalšího vzdělávání – **prioritní osa 3** – bylo alokováno 12, 4 % finančních prostředků, což je o čtyři procentní body méně, než bylo původně (v roce 2007) plánováno. Celé tři čtvrtiny procentních bodů (3,3 %) byly využity na podporu dalšího vzdělávání.

Realizace OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

V rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost bylo od počátku programového období k 4. dubnu 2012 podáno 8 662 žádostí na individuální projekty (dále jen IP) v celkové hodnotě 85,6 mld. Kč a 91 žádostí na globální granty[51] (dále jen GG) ve výši 13,0 mld. Kč. V rámci GG bylo podáno 10 037 žádostí na grantové projekty v hodnotě 44,4 mld. Kč. V rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost je vydáno 5 077 Rozhodnutí o poskytnutí dotace na individuální projekty ve výši 27,5 mld. Kč a 91 Rozhodnutí na GG ve výši 13,3 mld. Kč. V rámci GG bylo schváleno 2 533 GP v hodnotě 9,6 mld. Kč. Proplacené prostředky za IP a GG dosahují 20,3 mld. Kč, což představuje 38,0 % z celkové alokace na program. Objem certifikovaných výdajů předložených EK činí 4,4 mld. Kč, což je 8,2 % z alokace na OP VK.

V dosavadním průběhu realizace operačního programu bylo vyřazeno z administrace z důvodu nesplnění podmínek výzvy nebo stažení žádosti žadatelem celkem 9 070 žádostí na IP a GP v celkové hodnotě 69,2 mld. Kč. Vyřazené žádosti obnášejí 48,5 % z celkového počtu podaných žádostí a současně 53,2 % finančních prostředků ve všech podaných žádostech na IP a GP.

Od počátku programového období k 4. dubnu 2012 bylo vydáno 2 533 **Rozhodnutí na GP** ve výši 9,6 mld. Kč, to představuje 71,8 % z finančního objemu ve schválených GG.

Hodnota všech proplacených prostředků (IP a GG) k 4. dubnu 2012 dosahuje 20,3 mld. Kč, což představuje 38,0 % z alokace na tento OP na období 2007 až 2013 a zároveň 54,7 % prostředků krytých Rozhodnutím o poskytnutí dotace (IP a GG).

Souhrnná **hodnota certifikovaných výdajů předložených Evropskou** komisí k 4. dubnu 2012 tak dosahuje 4,4 mld. Kč, tj. 8,2 % z celkové alokace na program na období 2007 až 2013.

Na projekty ESF (v gesci MŠMT) bylo v roce 2011 subjekty regionálního školství na mzdové náklady vyčerpáno celkem 883 389,4 tis. Kč, přičemž ostatní osobní náklady činily 677 458,0 tis. Kč a prostředky na platy 205 931,4 tis. Kč. V projektech ESF bylo zapojeno 798,1 zaměstnanců, z toho 601,0 pedagogických pracovníků a 197, 0 nepedagogických pracovníků.

51 *Globální grant je forma skupinového projektu", který v sobě zahrnuje množství grantových projektů. Vyhlašovatelem a správcem globálního grantu je kraj jakožto Zprostředkující subjekt Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), který na základě výzvy s jasně stanovenými podmínkami přijímá a hodnotí grantové projekty předložené příjemci.*

5 Financování školství

- Veřejné výdaje na školství v roce 2011 tvořily 4,4 % HDP, což je o 0,2 procentního bodu více než v předchozím roce.
- Na regionální školství bylo v roce 2011 z rozpočtu MŠMT a místních rozpočtů vydáno 120 189,9 mil. Kč (včetně programů EU), což je o 1,4 % více než v předchozím roce.
- Výdaje regionálního školství byly z 89,8 % tvořeny neinvestičními výdaji, přičemž většinu tvořily výdaje, které jsou následně využity na mzdy zaměstnanců ve školství.
- V roce 2011 bylo vysokým školám vyplaceno z rozpočtu MŠMT (včetně programů EU) celkem 39 070,7 mil. Kč,[52] z toho 74,2 % tvořily neinvestiční prostředky.

Hospodaření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jím řízených organizačních složek státu (ČŠI, VSC) a příspěvkových organizací probíhalo v roce 2011 v souladu se zákonem č. 433/2010 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2011, ve znění pozdějších předpisů. Během roku 2011 došlo k úpravám schváleného rozpočtu, jednalo se jednak o přesuny v rámci kapitoly 333 MŠMT, jednak o převody mezi jinými rozpočtovými kapitolami a rozpočtem kapitoly 333 MŠMT a jednak o souvztažné zvýšení příjmů a výdajů OP VK a OP VaVpI. V průběhu roku 2011 bylo v kapitole 333 provedeno celkem 51 rozpočtových opatření, která změnila závazné ukazatele v oblasti příjmů a výdajů a 5 rozpočtových opatření, která měnila pouze limity regulace zaměstnanosti.

Rozpočet příjmů kapitoly 333 na rok 2011 byl navýšen o 4 124 398,0 tis. Kč oproti srovnatelné základně rozpočtu 2010 z důvodu nárůstu rozpočtových příjmů na projekty operačních programů a příjmů na splátky úvěrů EIB, který byl poskytnut na výstavbu Kampusu Masarykovy university v Brně. Schválený rozpočet příjmů kapitoly 333 celkem ve výši 6 153 421,0 tis. Kč byl postupně v průběhu roku navýšen pěti rozpočtovými opatřeními Ministerstva financí o částku 10 833 080,0 tis. Kč určenou na financování OP VK a OP VaVpI. Rozpočet příjmu po změnách tak dosáhl hodnoty 16 986 501,0 tis. Kč. Souvztažně byl navýšen také spolupodíl EU na financování obou operačních programů. Skutečnost celkových příjmů byla vykázána k poslednímu dni roku 2011 ve výši 5 672 713,4 tis. Kč, což představuje plnění na 33,4 %. Nárůst celkových příjmů oproti roku 2010 činil 4 339 600,3 tis. Kč.

Rozpočet výdajů kapitoly 333 celkem byl upraven rozpočtovými opatřeními z hodnoty 127 086 415,0 tis. Kč na částku 137 660 290,0 tis. Kč. Skutečné čerpání rozpočtu výdajů po změnách dosáhlo sumy 138 959 133,1 tis. Kč, tedy plnění na 100,9 %. V čerpání výdajů je zohledněno i použití prostředků rezervního fondu ve výši 5 417,3 tis. Kč a použití prostředků z nároků z nespotřebovaných výdajů v úhrnné výši 7 562 618,4 tis. Kč. V souvislosti s informacemi o plnění státního rozpočtu je třeba zmínit, že od 1. 3. 2008 došlo vlivem aplikace zákona č. 26/2008 Sb. ke změně zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. Vlivem této změny se nevyčerpané rozpočtované finanční prostředky nepřevádí do rezervního fondu organizačních složek státu, ale organizační složky státu na konci roku vypočítávají a sledují nároky z nespotřebovaných výdajů. Z praktického pohledu tedy v uvedených tabulkách došlo k poklesu výdajů na vzdělávání, a tudíž údaje od roku 2008 nejsou plně porovnatelné s údaji vykazovanými v předchozích letech. V roce 2011 bylo překročení výdajů z titulu použití nároků z nespotřebovaných výdajů povoleno pouze u organizačních složek státu MŠMT. Meziroční index výdajů kapitoly 333 v roce 2011 ve srovnání s předchozím rokem 2010 činil 111,8 %. Běžné výdaje dosáhly hodnoty 124 240 578,0 tis. Kč, což

52 Celkem 32 540 437,62 tis. Kč bylo zúčtováno pod položkami 5332 a 6352 a jsou uvedeny v tabulkách této podkapitoly.

Tabulka 39

Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2007 až 2011 v mil. Kč a jejich podíl na HDP v %

Případné aktualizace údajů publikovaných ČSÚ byly zpětně promítnuty i do předchozích období, se staršími publikacemi nemusí souhlasit.		2007	2008[2)]	2009	2010	2011
Hrubý domácí produkt v běžných cenách		3 662 573,0	3 848 411,0	3 739 225,0	3 775 237,0	3 809 311,0
Index spotřebitelských cen (2005 = 100 %)		105,4	112,1	113,3	114,9	117,1
Veřejné výdaje na vzdělávání v běžných cenách[1)]		151 585,0	149 799,7	159 324,7	157 709,3	168 495,1
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách		106 371,0	109 955,8	120 094,0	118 543,7	120 189,9
v tom z rozpočtu	MŠMT (kapitola 333)	80 670,8	82 781,1	88 433,1	85 135,9	90 448,2
	transfery z MŠMT na KÚ a magistráty	–75 276,9	–78 604,7	–83 397,0	–80 102,1	–84 823,6
	obcí a DSO (kapitola 700)[3)]	27 885,9	30 680,1	35 147,4	35 142,0	35 606,3
	krajských úřadů (kapitola 700)[3)]	73 091,1	75 099,4	79 910,6	78 368,0	78 959,1
Veřejné výdaje na školství v % HDP		4,1 %	3,9 %	4,3 %	4,2 %	4,4 %
Veřejné výdaje na regionální školství v % HDP		2,9 %	2,9 %	3,2 %	3,1 %	3,2 %

Komentář:
1) Celkové veřejné výdaje na školství z kapitol 333 – MŠMT, 700 – Obce a DSO, KÚ.
2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.
3) Z důvodu konsolidace nejsou zahrnuty z daných tříd rozpočtové skladby následující položky: 5321; 5323; 5329; 5344; 5345; 5349; 5366; 5367; 5641; 5642; 5649; 6341; 6342; 6349; 6441; 6442; 6449.
Zdroj: Závěrečný účet kapitol 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ; ČSÚ

Tabulka 40

Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách v letech 2007 až 2011 v mil. Kč v členění na běžné a kapitálové

		2007	2008[1)]	2009	2010	2011
Celkem		106 371,0	109 955,8	120 094,0	118 543,7	120 189,9
v tom	neinvestiční výdaje	98 027,5	99 393,4	105 715,8	105 114,5	107 893,3
	investiční výdaje	8 343,5	10 562,4	14 378,2	13 429,2	12 296,7
v %	neinvestiční výdaje	92,2 %	90,4 %	88,0 %	88,7 %	89,8 %
	investiční výdaje	7,8 %	9,6 %	12,0 %	11,3 %	10,2 %

Komentáře:
1) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.
Zdroj: Závěrečný účet kapitol 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

představuje plnění 99,9 % a meziroční index 2011/10 činil 105,5 %. Kapitálové výdaje meziročně oproti roku 2010 vzrostly o 125,4 %, tedy na částku 14 718 555,1 tis. Kč (plnění 110,8 %).

Hospodaření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zakotveno v následujících právních normách: zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č.563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

5.1 Financování regionálního školství

Hlavním principem pro přidělování přímých výdajů na vzdělávání z rozpočtu MŠMT do rozpočtu jednotlivých krajů a MHMP bylo i v roce 2011 **výkonové financování prostřednictvím „republikových normativů".** Vzhledem k zavedení nového průřezového ukazatele „Výdaje na krytí mzdových nákladů pedagogických pracovníků regionálního školství včetně příslušenství" bylo nutné pro rok 2011 zkonstruovat republikové normativy zcela nově tak, aby v maximální možné míře odrážely skutečnost vyplacených mzdových prostředků v členění na pedagogické a nepedagogické pracovníky v jednotlivých druzích škol a typech školských zařízení. Republikové normativy stanovuje ministerstvo podle ustanovení § 161 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jako výši výdajů připadajících na vzdělávání a školské služby pro jedno dítě, žáka nebo studenta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných kraji, obcemi a svazky obcí na kalendářní rok. Součástí republikových normativů je také vyjádření limitů počtu zaměstnanců připadajících na 1 000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii.

Regionální školství bylo kromě výkonového financování prostřednictvím republikových normativů financováno rovněž finančními prostředky určenými na rozvojové programy, a to v souladu s § 163 školského zákona. Tyto programy jsou používány k financování specifických záležitostí, které není možné nebo efektivní zohlednit v normativu.

Za **použití republikových normativů** provedlo ministerstvo **rozpis přímých neinvestičních výdajů** rozpočtovaných na rok 2011 v kapitole 333-MŠMT na jednotlivé krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy (dále MHMP). Celkový objem těchto finančních prostředků na přímé výdaje na vzdělávání dosáhl výše 72 402 382,0 tis. Kč (43 999 159,0 tis. Kč pro školy zřizované obcemi a DSO, 28 403 223,0 tis. Kč pro školy zřizované kraji). Přímé výdaje na sportovní přípravu žáků ve sportovních gymnáziích činily 62 322,0 tis. Kč. Krajské úřady a MHMP za pomoci krajských normativů provedly rozpis a převedení těchto finančních prostředků jednotlivým právnickým osobám vykonávajícím činnost škol a školských zařízení. Krajské normativy jsou upraveny **vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativech**, ve znění pozdějších předpisů.

Republikové normativy byly stanoveny pro 5 základních kategorií:

1. dítě v předškolním vzdělávání (kategorie 3–5 let);
2. žák plnící povinnou školní docházku (kategorie 6–14 let);

Tabulka 41

Regionální školství – struktura veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2007 až 2011 v mil. Kč

	Celkové výdaje na RgŠ ve stálých cenách roku 2005 v mil. Kč					Index 2011/10
	2007	2008[2)]	2009	2010	2011	
Předškolní vzdělávání	12 028,3	12 573,1	14 107,1	14 171,7	13 902,1	98,1 %
z toho mateřské školy[1)]	11 684,5	12 239,2	13 786,9	13 837,6	13 601,3	98,3 %
Základní vzdělávání, včetně šk. družin a klubů	45 410,9	44 194,3	47 751,9	45 551,8	46 577,4	102,3 %
z toho ZŠ, včetně škol. družin a klubů[1)]	41 286,7	40 270,3	43 608,3	41 595,3	42 534,2	102,3 %
Základní umělecké školy	3 179,6	3 161,8	3 357,1	3 354,4	3 225,0	96,1 %
Střední a vyšší odborné vzdělávání	30 006,7	29 439,5	30 767,8	29 299,5	28 320,1	96,7 %
z toho gymnázia, včetně sportovních škol[1)]	6 706,7	6 737,0	6 875,3	6 538,2	6 452,9	98,7 %
z toho střední a vyšší odborné školy[1)]	11 144,3	11 011,7	12 101,7	11 624,1	11 305,6	97,3 %
z toho střední odborná učiliště[1)]	10 911,5	10 621,0	10 757,5	10 121,9	9 568,0	94,5 %
Konzervatoře	557,1	520,7	573,4	655,6	628,9	95,9 %
Zařízení ústavní a ochranné výchovy[3)]	1 441,2	1 253,9	1 332,7	1 269,1	1 237,0	97,5 %
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	3 270,0	3 225,8	3 370,7	3 219,4	2 797,2	86,9 %
Ubytování žáků	1 063,5	985,4	996,2	873,7	735,3	84,2 %
Ostatní výdaje	3 963,9	2 732,7	3 739,6	4 776,0	5 215,7	109,2 %
Celkem regionální školství	100 921,2	98 087,2	105 996,5	103 171,2	102 638,7	99,5 %

Komentáře:

1) Bez škol pro děti/žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

3) Nejsou zahrnuty výdaje na paragraf 4322 – Ústavy péče pro mládež.

Zdroj: Závěrečný účet kapitol 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

3. žák v denní formě středního vzdělávání, včetně žáků nástavbového studia (kategorie 15–18 let);
4. student v denní formě vyššího odborného vzdělávání (kategorie 19–21 let);
5. dítě, žák, student umístěný v krajských zařízeních ústavní výchovy (kategorie 3–18 let v KZÚV).

Financování soukromých škol a školských zařízení probíhá v souladu se zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů. Rozpis finančních prostředků je ze strany MŠMT realizován za pomoci normativů pro soukromé školy, které MŠMT každoročně vyhlašuje, a finanční tok je shodný jako v případě krajských a obecních škol. V roce 2011 bylo MŠMT na přímé výdaje 642 soukromých škol a školských zařízení zasláno 4 008 208,00 tis. Kč, to je o 1,8 % méně než v předchozím roce2010 a o 9,0 % více než v roce 2007. Počet subjektů působících v regionálním školství se v tomto pětiletém období zvýšil o 71.

Stejnou formou, tedy transferovou platbou, byly z MŠMT převedeny do rozpočtu ÚSC finanční prostředky na rozvojové programy (2 995 017,98 tis. Kč), projekty OP VK (5 244 890,55 tis. Kč) a další projekty, jako např. integrace cizinců, integrace romské komunity, prevenci kriminality, protidrogová politika a další.

Financování **církevních škol a školských zařízení je rovněž realizováno normativně,** přičemž MŠMT zasílá v souladu s § 162 a § 160 odst. 1 písm. b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů dotace přímo jednotlivým právnickým osobám vykonávajícím činnost škol a školských zařízení. K 31. 12. 2011 bylo financováno 123 církevních právních subjektů vykonávajících činnost školy a školského zařízení[53], které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení. Církevní školy obdržely celkem 1 100 447,08 tis. Kč, z toho provozní dotaci ve výši 1 042 981,00 tis. Kč. Kromě provozní dotace byly církevním školám a školským zařízením poskytnuty finanční prostředky určené na rozvojové programy a další účelové dotace na projekty. Meziročně došlo k nárůstu výdajů na církevní školství (meziroční index 2011/2010 činil 106,73), za celé pětileté sledované období (2007 až 2011) pak došlo k nárůstu o 25,1 %, nutno však podotknout, že se zvýšil ve sledovaném období i počet škol a školských zařízení.

MŠMT komplexně ekonomicky zabezpečuje 73 škol a školských zařízení poskytujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (11) a zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu (62), jejichž je zřizovatelem. Výdaje těchto přímo řízených organizací dosáhly v roce 2011 výše 2 113 748,19 tis. Kč, což je nárůst o 1,0 % oproti předchozímu roku (2010).

Na regionální školství, tedy na vzdělávání[54] od úrovně předškolního do vyššího odborného vzdělávání a na školská zařízení, bylo v roce 2011 z rozpočtu MŠMT a místních rozpočtů vydáno 120 189 926,9 tis. Kč (včetně programů EU), což je o 1,4 % více než v předchozím roce (po přepočtu na stálé ceny roku 2005 došlo však k meziročnímu poklesu o 0,5 %). Výdaje MŠMT za rok 2011 (kapitola 333-MŠMT) činí 90 448 214,6 tis. Kč. MŠMT se na výdajích pro regionální školství podílelo 75,3 %. Většina finančních prostředků byla následně transferem převedena do místních rozpočtů (84 823 635,9 tis. Kč). Objem transferu z MŠMT na krajské úřady a magistráty v roce 2011 meziročně vrostl o 5,9 %.

Výdaje regionálního školství byly z 89,8 % tvořeny neinvestičními výdaji, přičemž většinu tvořily výdaje, které jsou následně využity na mzdy zaměstnanců ve školství. Podíl výdajů spotřebovaných v regionálním školství činil v relaci k HDP 3,2 %, což představuje meziroční nárůst o 0,1 procentního bodu. Do financování školství, a nejen

53 Jedno zařízení není ze strany MŠMT financováno, protože nevykazuje žádné výkony.

54 Oblast regionálního školství je vymezena rozpočtovým odvětvím 31 a částí odvětví 32 s očištěním o seskupení paragrafů 326x (správa ve vzdělávání) a seskupení paragrafů 321x a 322x (vysoké školy).

Obrázek 28

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2007 až 2011 podle vzdělávacích úrovní

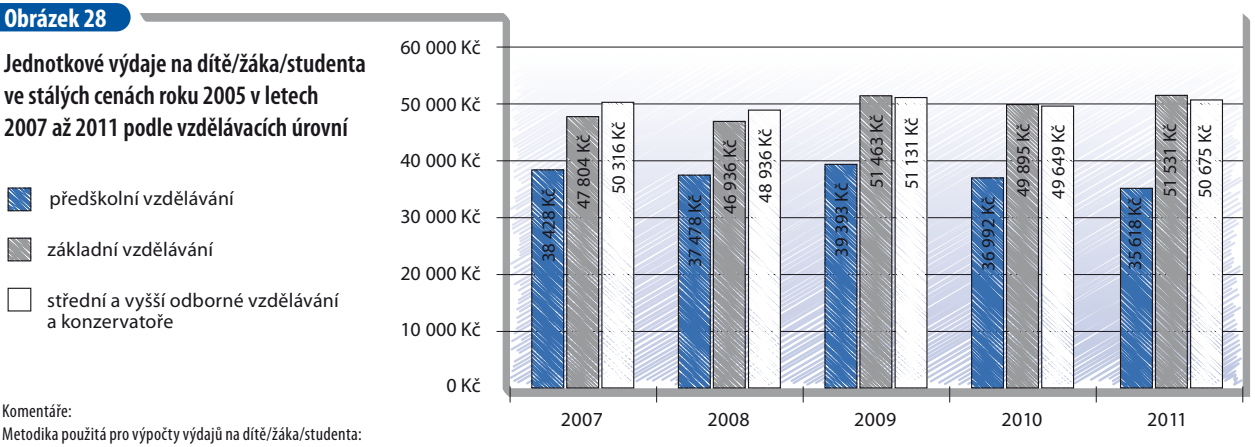

Komentáře:

Metodika použitá pro výpočty výdajů na dítě/žáka/studenta:

1) Počet dětí/žáků/studentů ve školním roce = počet žáků denní formy vzdělávání (resp. studia) + ¼ počtu dětí/žáků/studentů ostatních forem vzdělávání (resp. studia), zohledněny jsou děti s omezenou délkou docházky do MŠ (§ 30 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), a to jejich zahrnutím pouze z ½. V rámci základních škol jsou zahrnuty děti v přípravných třídách pro děti se sociálním znevýhodněním, dále žáci plnící školní docházku podle § 42 školského zákona a ¼ žáků plnících školní docházku podle § 41 a § 38 školského zákona. Na všech příslušných úrovních vzdělávání byl zohledněn rovněž počet žáků v kurzech na doplnění základů/základního vzdělání, denní forma je započtena ½, ostatní formy vzdělávání pak ⅓. V rámci škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zahrnuty i děti z přípravného stupně, včetně dětí integrovaných.
2) Přepočtený počet dětí/žáků/studentů v kalendářním roce = ⅔ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce končí + ⅓ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce začíná.
3) Celkové výdaje na školství = běžné (neinvestiční) výdaje z rozpočtů MŠMT, obcí a DSO, KÚ.

Zdroj: Závěrečný účet kapitol 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

regionálního, vstupovaly v roce 2011 rovněž prostředky z Evropské unie. V případě regionálního školství se jednalo o prostředky OP VK.

Výdaje na vzdělávání v regionálním školství v roce 2011 meziročně vzrostly u základního vzdělávání, a také u gymnázií. Naopak meziročně poklesly u všech ostatních vzdělávacích úrovní[55] a ve všech ostatních příslušných služby poskytujících zařízeních. Největší podíl výdajů je v regionálním školství vyplácen na vzdělávání na základních školách (včetně služeb školních družin a klubů), a to 45,4 %. Na střední a vyšší odborné vzdělávání bylo vyplaceno 27,6 % celkových výdajů regionálního školství (z toho 6,3 % pro gymnázia, 11,0 % pro střední odborné a vyšší odborné školy a 9,3 % pro střední odborná učiliště), následovaly mateřské školy s 13,5 %, základní umělecké školy 3,1 % výdajů, stravování dětí, žáků a studentů 2,7 % výdajů, 1,2 % výdajů bylo čerpáno zařízeními ústavní a ochranné výchovy, 0,7 % připadá na ubytování dětí, žáků a studentů a 0,6 % na konzervatoře. Ostatní výdaje pak tvořily zbylých 5,1 %.

Výdaje na regionální školství ve stálých cenách (roku 2005) se za celé sledované pětileté období zvýšily pouze v roce 2009. V roce 2008 (oproti roku 2007) došlo k meziročnímu poklesu, který byl zapříčiněn aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání. Od roku 2010 sledujeme další pokles výdajů (ve stálých cenách roku 2005) na regionální školství, který se nezastavil ani v roce 2011. Během 5letého období (srovnání výdajů roku 2011 s rokem 2007) došlo k navýšení výdajů u mateřských škol o 15,6 %, u základních škol o 2,6 % a u konzervatoří dokonce o 12,9 %. K velkému poklesu výdajů však došlo u středních škol (o 5,6 %), což vyplývá ze stále se snižujícího počtu žáků na této vzdělávací úrovni. Nárůst či pokles výdajů na určitý segment vzdělávání tedy závisí převážně na nárůstu či poklesu dětí, žáků či studentů, kteří jsou vzděláváni nebo jsou jim poskytovány služby. Změnu výše výdajů očištěnou o vliv změn počtu žáků je možné sledovat z ukazatele jednotkové výdaje na žáka.

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta charakterizují finanční náročnost vzdělávání jednoho dítěte/žáka/studenta. Finančně nejnáročnější je v rámci regionálního školství v roce 2011 vzdělávání na konzervatořích, kde průměrné jednotkové výdaje v běžných cenách v roce 2011 přesáhly 179 tis. Kč. Následuje odborně zaměřené střední vzdělávání realizované na středních odborných učilištích (66 604 Kč na žáka). Průměrné jednotkové výdaje na žáka v základním vzdělávání dosahují 60 343 Kč, na žáka ve střední či vyšší odborné škole 55 522 Kč. Všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích je ze středoškolského vzdělávání nejméně finančně náročné – jednotkové výdaje dosahují 51 391 Kč na žáka. Jednotkové výdaje za dítě v předškolním vzdělávání dosahují 41 709 Kč.

Metodika výpočtu jednotkových výdajů je uvedena pod obrázkem prezentujícím vývoj jednotkových výdajů ve stálých cenách roku 2005 agregovaných do souhrnných kategorií.

Meziročně došlo k poklesu jednotkových výdajů ve stálých cenách u předškolního vzdělávání, a to o 3,7 %, jednotkové výdaje u základního vzdělávání vzrostly o 3,4 % a u středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří o 2,1 %. Za celé sledované pětileté období byl nárůst nejvyšší u základního vzdělávání, a to o 7,8 %, u středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří byl nárůst pouze o necelé procento a u předškolního vzdělávání byl zaznamenán pokles o 7,3 %.

55 *Třídění vychází z rozpočtové skladby, výdaje na školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou započteny u příslušného duhu běžné školy; dle rozpočtové skladby je možné třídit běžné střední školy na typy.*

Tabulka 42

Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v letech 2007 až 2011

		2007	2008[3]	2009	2010	2011
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT[1]						
Veřejné výdaje na vysoké školy celkem		29 884 774	30 443 240	33 032 385	32 540 438	39 070 725
v tom	neinvestiční výdaje	24 707 264	25 516 955	28 146 530	27 748 264	28 993 485
	investiční výdaje	5 177 511	4 926 286	4 885 856	4 792 174	10 077 240
v %	neinvestiční výdaje	82,7 %	83,8 %	85,2 %	85,3 %	74,2 %
	investiční výdaje	17,3 %	16,2 %	14,8 %	14,7 %	25,8 %
Podíl výdajů na vysoké školy z celkových výdajů na školství, z rozpočtu MŠMT a podíl na HDP						
Podíl výdajů na VŠ na výdajích kapitoly 333 MŠMT		24,3 %	25,5 %	25,9 %	26,2 %	28,1 %
Výdaje na vzdělávání celkem v mld. Kč[2]		151,6	149,8	163,5	161,9	172,8
Podíl výdajů na VŠ na celkových výdajích na vzdělávání		19,7 %	20,3 %	20,2 %	20,1 %	22,6 %
HDP v běžných cenách v mld. Kč		3 662,6	3 848,4	3 739,2	3 775,2	3 809,3
Podíl výdajů z kapitoly 333 MŠMT na VŠ v % HDP		0,8 %	0,8 %	0,9 %	0,9 %	1,0 %

Komentáře:
1) Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.
2) Celkové výdaje na vzdělávání z kapitol 333 – MŠMT, 700 – Obce a DSO, KÚ.
3) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.
Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 – MŠMT

5.2 Financování vysokého školství

Financování vysokých škol vychází ze zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) a dále je upraveno resortními Pravidly pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 25 417/2011-33.

Veřejným vysokým školám je ze státního rozpočtu poskytován příspěvek na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a dotace na rozvoj vysoké školy a na ubytování a stravování studentů. Pro stanovení výše příspěvků je rozhodující typ a finanční náročnost akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a dosažené výsledky ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a její náročnost. Výši příspěvku ovlivňuje dlouhodobý záměr dané školy a dlouhodobý záměr pro oblast vysokých škol vypracovaný ministerstvem. Soukromé vysoké škole může být poskytnuta v zákonem povolených případech dotace na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, s nimi spojenou vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a dotace na stipendia. Vysoká škola o dotaci i příspěvek žádá.

V roce 2011 bylo vysokým školám vyplaceno z rozpočtu MŠMT včetně programů EU celkem 39 070 725,3 tis. Kč,[56] z toho 74,2 % tvořily neinvestiční prostředky.

Většina finančních prostředků je veřejným vysokým školám, kterých působí 26, přidělena formou příspěvku, který je stanoven podle Pravidel. Rozhodující část příspěvku (cca 80 %) je stanovena normativně odvozením od rozsahu a obsahu vzdělávací činnosti vysoké školy. Součástí tohoto příspěvku jsou též finanční prostředky učené pro úhradu stipendií studentů doktorských studijních programů, ubytovací a sociální stipendia a finanční prostředky na aktivity v rámci fondu vzdělávací politiky.

V roce 2011 bylo veřejným vysokým školám na vzdělávací činnost vyplaceno formou příspěvku a dotace 22 800 296,6 tis. Kč.

Veřejným vysokým školám byly poskytnuty prostředky zejména:

- na vzdělávací činnost příspěvek v celkové výši 16 035 389 tis. Kč;
- na doktorská stipendia v prezenčním studiu příspěvek v celkové výši 1 040 155 tis. Kč;
- na zahraniční studenty – krátkodobé pobyty a na Letní školu slovanských studií příspěvek v celkové výši 22 897 tis. Kč;
- na programy LLP-ERASMUS, AKTION, CEEPUS a na cestovní náhrady v rámci plnění mezinárodních smluv dotace ve výši 263 061 tis. Kč;
- na Rozvojové programy dotace ve výši 673 080 tis. Kč;
- na fond vzdělávací politiky příspěvek ve výši 39 529 tis. Kč;
- na ubytovací stipendia příspěvek ve výši 903 679 tis. Kč;
- na sociální stipendia příspěvek ve výši 51 530 tis. Kč;
- na ubytování a stravování dotace ve výši 199 832 tis. Kč;
- na projekty v rámci OP VK dotace ve výši 985 535 tis. Kč.

V roce 2011 byly poskytnuty VVŠ kapitálové výdaje mimo EDS/SMVS (včetně prostředků na projekty spolufinancované z EU) ve výši 8 585 513,6 tis. Kč. Finanční prostředky na projekty spolufinancované z EU (bez ohledu na zdroj) tvořily 7 489 317,2 tis. Kč (z toho 7 435 880,4 tis. Kč VaV), prostředky na výzkum a vývoj mimo projekty spolufinancované ze zahraničí tvořily 201 888,2 tis. Kč. Meziroční index 2011/2010 činil 367,1.

Investiční transfery VŠ v celkové výši 10 077 240,2 tis. Kč představují kapitálové výdaje zařazené v EDS/SMVS ve

56 *Celkem 32 540 437,62 tis. Kč bylo zúčtováno pod položkami 5332 a 6352 a jsou uvedeny v tabulkách této podkapitoly.*

Tabulka 43

Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách roku 2005 v letech 2007 až 2011 v tis. Kč

		2007	2008[3)]	2009[3)]	2010	2011
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT[2)]						
Výdaje na veřejné vysoké školy celkem		28 353 675,8	27 157 217,2	29 154 797,4	28 320 659,4	33 365 265,0
v tom	neinvestiční výdaje	23 441 426,5	22 762 671,6	24 842 480,0	24 149 924,8	24 759 594,5
	investiční výdaje	4 912 249,3	4 394 545,6	4 312 317,4	4 170 734,6	8 605 670,5
Výdaje na vysoké školy podle funkčního třídění						
Celkem		28 353 675,8	27 157 217,2	29 154 797,4	28 320 450,5	33 365 265,0
Činnost vysokých škol		22 699 152,8	21 783 201,4	22 949 932,9	21 519 000,1	19 470 791,3
Vysokoškolské koleje a menzy		193 420,3	198 629,8	191 286,0	191 032,2	170 650,6
Výzkum a vývoj		5 050 765,7	4 867 647,0	5 904 675,1	6 511 058,9	13 309 140,0
Záležitosti vzdělávání j. n.		5 128,6	6 355,0	7 267,0	6 014,2	333 562,3
Mezinárodní spolupráce		279 135,8	186 177,0	–	–	–
Protidrogová politika		318,3	–	485,4	–	–
Prevence kriminality		227,7	519,2	–	258,1	505,6
Volný čas dětí a mládeže		–	–	717,6	1 008,7	1 248,9
Rozvojová a humanitární zahraniční pomoc		125 526,6	114 687,8	100 433,4	92 078,3	79 366,4

Komentáře:

1) Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

výši 1 491 726,6 tis. Kč a kapitálové výdaje mimo EDS/SMVS ve výši 8 585 513,6 tis. Kč v členění:

- finanční prostředky určené na OP VaVpI ve výši 7 415 236,7 tis. Kč;
- finanční prostředky určené na OP VK ve výši 74 080,5 tis. Kč (z toho 740,0 tis. Kč určeno SVŠ);
- příspěvek na činnost VVŠ 295 707,0 tis. Kč;
- Fond rozvoje VŠ, rozvojové programy, mimořádné aktivity 598 601,2 tis. Kč;
- výzkum a vývoj mimo programy EU ve výši 201 888,2 tis. Kč.

Vysoké školy, zejména veřejné, se nemalou měrou podílejí na výzkumu a vývoji. Jeho financování upravuje zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů a Nařízením vlády č. 397/2009 Sb., o informačním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Na projekty výzkumu a vývoje bylo v roce 2011 vyplaceno celkem 15 585 205,0 tis. Kč, z toho neinvestiční prostředky tvořily 51,0 % (7 637 768,6 tis. Kč).

Z ostatních finančně podpořených aktivit se dále jednalo o:

- projekty podpory vzdělávání národnostních menšin a multikulturní výchovu 2 283,0 tis. Kč;
- prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže 592,0 tis. Kč.

Soukromé vysoké školy jsou v souladu se zákonem o vysokých školách povinny zajistit finanční prostředky na svou vzdělávací a vědeckou nebo výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou a další tvůrčí činnost. Dotace, které mohou získat ze státního rozpočtu, jsou určeny převážně na ubytovací a sociální stipendia studentů. V roce 2011 soukromé vysoké školy obdržely celkem 64 066,3 tis. Kč neinvestičních prostředků dotace na sociální stipendia v celkové výši 2 275,3 tis. Kč a na ubytovací stipendia v celkové výši 32 072,0 tis. Kč. Prostředky ze SR jako platba za závazek veřejné služby, za uskutečňování akreditovaného studijního programu „ošetřovatelství" byly poskytnuty soukromé vysoké škole – Vysoké škole zdravotnické, o. p. s. v celkové výši 9 503,0 tis. Kč. Soukromým vysokým školám bylo rovněž poskytnuto na § 3211 – činnost vysokých škol celkem 20 216,1 tis. Kč v rámci OP VK.

V rámci výzkumu a vývoje bylo soukromým vysokým školám vyplaceno 8 527,0 tis. Kč, z toho 7 360,0 tis. Kč v rámci OP VK a 1 167,0 tis. Kč[57] na specifický výzkum (v programu EHP/Norsko 142,0 tis. Kč a v rámci institucionální podpory 1 025,0 tis. Kč).

Na vzdělávání na vysokých školách (veřejných a soukromých) a výzkum a vývoj na nich realizovaný se vydává ve sledovaném pětiletém období od 24 do 28 % rozpočtu MŠMT. Během 5letého období výdaje na činnost vysokých škol a výzkum a vývoj víceméně stagnují, a to až do roku 2010. V roce 2011 došlo k meziročnímu snížení výdajů na činnost vysokých škol (o 9,5 %). K prudkému nárůstu výdajů na výzkum a vývoj došlo především zásluhou finančních prostředků z operačních programů EU (o 104,4 %).

Počet soukromých škol, které obdržely **stipendijní dotace**, stoupal až do roku 2008, kdy byla poskytnuta uvedená dotace 38 školám, v roce 2009 došlo k poklesu na 35 a v roce 2011 bylo takto zvýhodněno 36 škol.

V roce 2008 obdržely dotaci na **uskutečňování akreditovaných studijních programů ve veřejném zájmu** tři školy, dále v roce 2007, 2009, 2010 a 2011 jen jedna škola.

57 *Zúčtováno pod položkou 5213.*

5.3 Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí

Operační program Rozvoj lidských zdrojů – nebyl v roce 2010 a 2011 realizován, probíhaly však stále práce na jeho uzavírání. Pro rok 2011 již nebyly rozpočtovány žádné příjmy, nicméně s ohledem na mechanismus uzavírání a schvalování splnění operačního programu Evropskou komisí a z toho vyplývající časový posun uskutečnění posledních prací bylo v roce 2011 přijato do příjmů MŠMT 9 165,3 tis. Kč. Celkový objem prostředků ve schválených projektech činil 110 768,0 tis. Kč, vyčerpáno bylo 86 159,0 tis. Kč.

Celkové výdaje operačního programu Rozvoj lidských zdrojů činily za celou dobu jeho realizace celkem 2 716 828,1 tis. Kč. Vratky z finančního vypořádání dosáhly výše 28 739,1 tis. Kč a celkově bylo refundováno z prostředků ESF na základě ověřených a autorizovaných žádostí o platby (způsobilých výdajů) Řídícím orgánem OP RLZ v obou opatřeních a v technické pomoci 2 010 467,1 tis. Kč.

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost – cílem programu je rozvoj vzdělanostní společnosti za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení, zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

V roce 2011 bylo vykázáno skutečné čerpání ve výši 9 284 723,7 tis. Kč, z toho ze státního rozpočtu ČR 1 390 822,7 tis. Kč, kryto příjmem z EU 7 893 901,0 tis. Kč. Plnění rozpočtu bylo 95,1 %. Meziroční index 2011/2010 činil 252,9. Z nároků z nespotřebovaných výdajů bylo čerpáno celkem 2 510 442,3 tis. Kč (v tom SR 882 027,1 tis. Kč, kryto příjmem EU 1 628 415,2 tis. Kč).

Operační program Výzkum a vývoj pro inovace – cílem programu je posilování výzkumného, vývojového a inovačního potenciálu ČR. Celkové skutečné výdaje činily 11 361 686,6 tis. Kč, v tom 1 704 260,6 tis. Kč ze státního rozpočtu a 9 657 426,0 tis. Kč kryto příjmem z EU. Čerpání rozpočtu na 117,1 %, meziroční index 2011/2010 činil 687,2. Z nároků z nespotřebovaných výdajů bylo čerpáno celkem 4 395 385,1 tis. Kč (v tom SR 1 445 668,7 tis. Kč a kryto příjmem z EU 2 949 716,4 tis. Kč).

Operační program Technická pomoc – jedná se o prostředky na zajištění výkonu funkce pověřeného auditního subjektu (PAS) pro operační programy Výzkum a vývoj pro inovace a Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Skutečné čerpání bylo vykázáno ve výši 13 075,5 tis. Kč, v tom podíl ze státního rozpočtu ve výši 1 963,6 tis. Kč a podíl EU ve výši 11 111,9 tis. Kč, což odpovídá 76,7 %. Z nároků z nespotřebovaných výdajů bylo čerpáno celkem 1 421,4 tis. Kč (v tom SR 189,9 tis. Kč a kryto příjmem z EU 1 231,4 tis. Kč). Meziroční index 2011/2010 činil 134,9.

Komunitární program EUROSTARS – program přijatý Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady dne 9. 7. 2008 s označením 743/2008/CE. Tento program vychází z aplikace článku 169 Evropské smlouvy na podporu malých a středních podniků. Program EUROSTARS je zaměřen na evropskou spolupráci malých a středních podniků, které mimo podnikatelskou činnost (např. výrobní nebo servisní) provádějí také vlastní výzkum a vývoj. Do EUROSTARS je zapojeno celkem 31 členských zemí programu EUREKA, včetně ČR, která byla jednou ze zakládajících zemí programu. Rok 2011 byl rokem řešení projektů první, druhé a třetí výzvy s českou účastí. Z důvodu pozdního náběhu administrativy nového programu byla schválena nová příručka administrátora Eurostars v souladu s požadavky sekretariátu v Bruselu a MŠMT. Rovněž byla splněna povinnost vykonání auditu administrace programu. Dosažené výsledky ukončených projektů bude možné hodnotit nejdříve jeden rok po jejich ukončení. Skutečnost byla vykázána ve výši 41 241,0 tis. Kč, čerpání rozpočtu na 80,6 %. Jednalo se v plné míře o výdaje státního rozpočtu. Meziroční index 2011/2010 činil 94,6.

Program spolupráce EHP/Norsko – jedná se o program založený třemi nečlenskými státy EU – Islandem,

Knížectvím Lichtenštejnsko a Norským královstvím. Fond pro podporu spolupráce škol je program Finančních mechanizmů EHP/Norsko, který působí na poli spolupráce škol. Skutečné čerpání dosáhlo výše 462,0 tis. Kč (270,0 tis. Kč kryto příjmem z finančních mechanismů, 192,0 tis. Kč ze SR), což odpovídá 3,5 % rozpočtu. Meziroční index 2011/2010 činil 7,3.

Program švýcarsko-české spolupráce – program je vymezen na období 2009 až 2016 a jeho cílem je snížení sociálních a ekonomických nerovností v rozšířené Evropské unii pomocí posilování vědeckých kapacit a posilování spolupráce ve vědě mezi 8 novými členskými státy EU (ČR, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko) a Švýcarskem. V gesci MŠMT je v rámci tohoto programu zajišťován Fond na stipendia – Program SCIEX-NMSch (Scientific Exchange Programme between the New Member States of the EU and Switzerland). Program je zaměřen na vědecká stipendia pro doktorandy či začínající výzkumníky a jejich školitele. Schválený rozpočet i rozpočet po změnách byl stanoven ve výši 250,00 tis. Kč, čerpáno bylo 100,0 % prostředků, tedy 250,0 tis. Kč. Meziroční index 2011/2010 činil 100,0.

Tabulka 44

Výdaje na programy spolufinancované z Evropské unie/zahraničí v letech 2007 až 2011 v tis. Kč

Rok/program	2007	2008	2009	2010	2011
Operační program Rozvoj lidských zdrojů	862 289,16	648 547,76	36 627,75	x	x
Komunitární program	1 168,00	760,00	x	x	x
Operační program Vzdělávání pro konkureceschopnost	x	1 754 899,43	4 295 218,65	3 672 029,34	9 284 723,73
Operační program Výzkum a vývoj pro inovace	x	18 055,92	450 121,52	1 653 356,94	11 361 686,60
Operační program Technická pomoc	x	1 224,38	5 686,69	9 692,52	13 075,48
Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost	x	x	x	704,66	15 108,61
Program Eurostars	x	12 534,00	34 386,00	43 586,00	41 241,00
Celkem	863 457,16	2 436 021,49	4 822 040,61	5 379 369,46	20 715 835,41
Program spolupráce EHP/Norsko	27 059,00	32 716,13	18 859,66	6 351,00	462,00
Program švýcarsko-česká spolupráce	x	x	273,00	250,00	273,00

Komentář:
V roce 2007 se jedná o finanční prostředky očištěné o převody do rezervního fondu.
Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 – MŠMT

6 OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

6.1 OP VK v roce 2011

V roce 2011 bylo dosaženo v implementaci OP VK výrazného pokroku. Pro urychlení čerpání byla přijata řada opatření, jejichž plnění bylo pravidelně monitorováno. K 31. 12. 2011 byly vyhlášeny výzvy v hodnotě 2 116 mil. EUR a schváleny projekty v hodnotě 1 216 mil. EUR, tj. 56,53 % z alokace na program. Z toho více než polovina již byla proplacena příjemcům. Hlavním ukazatelem pro čerpání prostředků je objem certifikovaných prostředků, kde došlo za rok 2011 k výraznému nárůstu ze 1,6 % na 8,3 % prostředků OP VK, což představuje 178 mil. EUR, pro rok 2011 tak bylo splněno pravidlo n+3/n+2. Pro rok 2011 byl s MF ČR stanoven harmonogram certifikačních období tak, aby mohly být prostředky OP VK certifikovány každé 2 měsíce. S využitím mimořádných certifikačních období se počítá i v dalších letech, a to především vždy ke konci roku, aby bylo certifikováno dostatečné množství prostředků v souladu s pravidlem n+3/n+2. Srovnání s koncem roku 2010 je nejvíce patrné v následujícím grafu.

Největšího pokroku je dosaženo v PO 1, kde je rovněž certifikováno nejvíce finančních prostředků. Zásadním úspěchem je oblast podpory 1.4 pro podporu ZŠ, kde ŘO OP VK začal jako jeden z prvních operačních programů v rámci EU aplikovat metodu zjednodušeného vykazování nákladů Unit costs. Výzva byla vyhlášena na jaře roku 2010 a prostředky již v průběhu roku 2011 vstoupily do certifikace. V roce 2011 výzva úspěšně pokračovala a ke konci roku 2011 bylo předloženo 3 580 projektových žádostí a schváleno 3 497, žádost tedy podalo už více než 90 % všech potenciálních žadatelů. Podařilo se tak dosáhnout hlavního cíle, tj. zapojit do čerpání z evropských dotací všechny základní školy, mezi nimiž převažují školy malé, které dosud neměly ani zkušenosti s čerpáním prostředků, ani dostatečnou personální kapacitu pro realizaci projektů standardním způsobem.

Stejný typ projektů byl v roce 2011 připraven pro oblast podpory 1.5 pro střední školy, kde bylo za jediný měsíc předloženo 661 žádostí, tzn., přes 50 % všech potenciálních žadatelů podalo žádost. Podávat projekty bylo možné od konce listopadu 2011, kdy byly schváleny revize OP VK.

V PO 2 bylo v roce 2011 dosaženo výrazného pokroku ve vyhlašování výzev a kontrahování projektů. Ke konci roku bylo již kontrahováno 67 % alokace osy, což je za jeden rok nárůst o 43 % alokace. Vzhledem k vysokému počtu kvalitních projektů bylo v září a prosinci přistoupeno i k navýšení alokací u tří již vyhlášených výzev. Jedná se o rychle řešení, které kompenzuje převis projektových žádostí u výzev a zabraňuje vytváření zásobníků projektů. Současně zkracuje proces administrace cca o jeden rok (1–2 měsíce příprava a vypsání výzvy, min. 6 týdnů vyvěšení výzvy, 7 měsíců hodnocení). V případě navýšení alokace na již vyhlášené výzvy jsou už projekty zhodnoceny a může být ihned vydáno rozhodnutí. Dále byla pro zajištění plnění pravidla n+3/ n+2 navýšena spodní hranice rozpočtů, sníženy objemy zálohových plateb a omezeny termíny pro začátek realizace projektu. Rovněž jsou příjemci zavázáni předkládat s každou monitorovací zprávou žádost o platbu.

V PO 3 bylo z důvodu změny priorit a obtíží při implementaci přistoupeno k realokaci prostředků do PO 1. Následně byly v PO 3 vyhlášeny výzvy na celý zbytek alokace osy. Výzvy byly v obou oblastech nastaveny tak, aby byly předkládány pouze projekty s harmonogramem, který zaručí čerpání prostředků v dostatečné výši pro plnění pravidla n+3/n+2. Dosud byly v PO 3 realizovány pouze grantové projekty a jeden individuální projekt národní v oblasti podpory 3. 2.

V PO 4 jsou realizovány individuální projekty národní předložené ve výzvách č. 6 a č. 22. Výzva č. 6 byla vyhlášena na všechny tři původní oblasti podpory této osy již v roce 2008 a ukončena v březnu 2010. Celkem bylo předloženo 22 projektů. První projekt Koordinátor S1 byl ukončen v říjnu 2010. V září 2011 byl ukončen další projekt – Rozvoj ŠPP – VIP II. Ostatní projekty jsou nadále v realizaci a jejich ukončení je předpokládáno v roce 2012 a 2013. Pouze u projektu NSK II je ukončení plánováno až v roce 2015.

Na sloučenou oblast podpory 4.1 byla vyhlášena výzva č. 22 v květnu 2010 a ukončena v květnu 2011. Byly

Obrázek 29

Čerpání OP VK

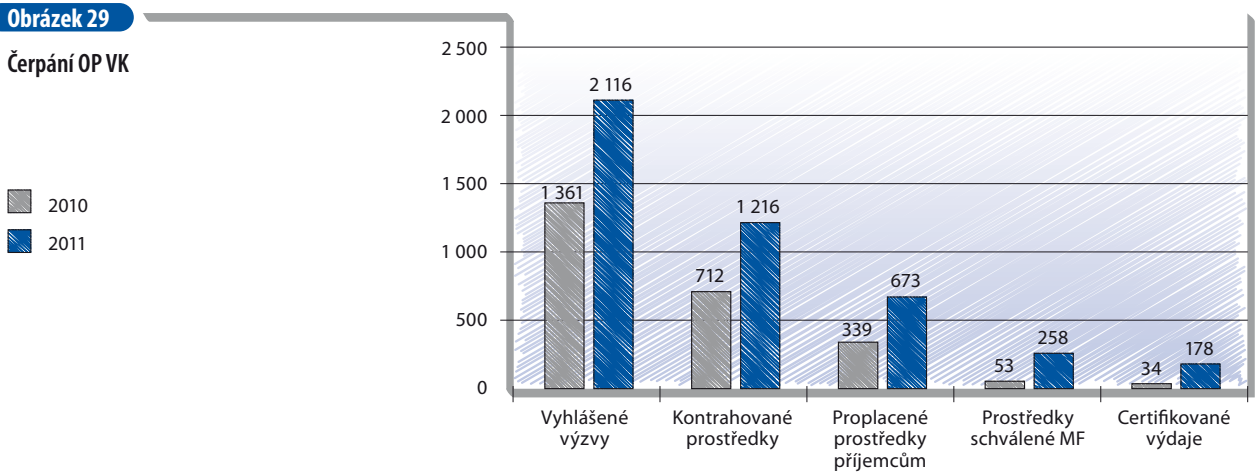

Zdroj:
Pro rok 2010: Údaje o vyhlášených výzvách vychází z evidence ŘO k 31. 12. 2010, data za IP + GP, kurz pro přepočet 25,91 CZK/EUR. Údaje ve stavu „Prostředky kryté Rozhodnutím/Smlouvou (dodatkem)" zahrnují IP a GP, sestava MSC209 A+C k 5. 1. 2011, kurz pro přepočet 25,91 CZK/EUR. Údaje ve stavu „Proplacené prostředky příjemcům" zahrnuje IP a GG, sestava MSC188A (žádosti zaúčtované do 31. 12. 2010). Údaje ve stavu „Prostředky schválené MF v SŽoP" zahrnuje IP a GG, sestava MSC252 B+C generovaná 30. 3. 2011 k datu 31. 12. 2011 (v souladu s VZ za rok 2010). Údaje ve stavu „Certifikované prostředky předložené EK" zahrnují IP a GG, sestava MSC 210 A+B k 3. 3. 2011.
Pro rok 2011: Údaje o vyhlášených výzvách vycházejí z evidence ŘO, tabulka vyhlášených výzev k 31. 12. 2011, data za IP + GP, kurz pro přepočet 25,91 CZK/EUR. Údaje ve stavu „Prostředky kryté Rozhodnutím/Smlouvou (dodatkem)" zahrnují IP a GP, sestava MSC209 A+C k 4. 1. 2012. Údaje ve stavu „Prostředky schválené MF v SŽoP", „Proplacené prostředky příjemcům" a „Certifikované prostředky předložené EK" zahrnují IP a GG, sestava MSC210 A+B k 4. 1. 2012.

Tabulka 45

Projekty s vydaným Rozhodnutím/ Opatřením/podepsanou smlouvou – kumulativně

Typ projektu	Projekty s vydaným Rozhodnutím/Opatřením/podepsanou smlouvou – počet	Projekty s vydaným Rozhodnutím/Opatřením/ podepsanou smlouvou – EUR
IPn	26	132 304 294
IPo	4 494	753 594 922
GP	2 061	298 069 703
IP TP	54	32 241 885
Celkem	6 635	1 216 210 804

Zdroj: MSC2007 – 4. 1. 2012, sestava MSC209A/C
Kurz: 25,91 CZK/EUR.

Tabulka 46

Projekty s vydaným Rozhodnutím/ Opatřením/podepsanou smlouvou za rok 2011

Typ projektu	Projekty s vydaným Rozhodnutím/Opatřením/podepsanou smlouvou – počet	Projekty s vydaným Rozhodnutím/Opatřením/ podepsanou smlouvou – EUR
IPn	2	13 008 845
IPo	2 677	438 398 999
GP	540	56 816 937
IP TP	1	-3 600 268
Celkem	3 220	504 624 512

MSC2007 – nárůst k 4. 1. 2012 v porovnání na data generovaná 5. 1. 2011, sestava MSC209A/C
Kurz: 25,91 CZK/EUR

zde předloženy 3 projekty s předpokládaným ukončením v roce 2013 a 2015.

Výzva č. 33 v oblasti podpory 4.1 byla vyhlášena dne 17. 6. 2011 s alokací 3 423 mil. Kč. K 31. 12. 2011 byl schválen jeden projekt a dva projektové záměry byly předloženy hodnotitelům k věcnému hodnocení.

Příprava Individuálních projektů národních pro další výzvy vyhlášené v PO 3 a v PO 4 a efektivní řízení jak stávajících, tak připracovaných IPn byla jednou z hlavních priorit roku 2011.

V krajích byly v roce 2011 vyhlašovány v PO 1 poslední výzvy v rámci prvních GG. V únoru 2011 bylo schváleno v PO 1 třicet devět druhých GG, jejichž realizace začala vyhlášením výzev k předkládání GP v dubnu 2011. V případě prvních výzev v oblasti podpory 1.1 došlo k naplnění dikce Usnesení vlády ze dne 19. 4. 2010 č. 29, kdy předmětné výzvy byly výhradně zaměřeny na podporu vzdělávání v technických, přírodovědných oborech a řemeslech. V měsíci dubnu 2011 a květnu 2011 byly Zprostředkujícím subjektům zaslány první platby ve výši 30 % alokace druhých GG. První výzvy druhých GG byly ve všech krajích v průběhu měsíců června až září ukončeny. V září byl již v některých krajích zahájen proces výběru projektů k realizaci.

V návaznosti na výsledky jednání MV OP VK ze dne 9. 6. 2011 a následné schválení realokace finančních prostředků z PO 3 do PO 1 Evropskou komisí byly ze strany ŘO OP VK v prosinci připraveny Dodatky k Dohodám o spolupráci mezi ŘO a ZS při zabezpečení realizace OP VK. Následně jsou vydána Rozhodnutí č. 1 o změně Rozhodnutí o poskytnutí dotace na 2. GG, jejichž prostřednictvím je navýšena finanční alokace druhým GG v op 1.1 ve výši 300 mil. Kč.

V GG v PO 3 kraje vyhlašovaly již třetí a čtvrté výzvy. I zde došlo u některých krajů k navýšení globálních grantů přerozdělením prostředků generovaných kurzovým rozdílem a k navýšení záloh.

Naplňování cílů NSRR

Z hlediska naplňování cílů NSRR zajišťuje OP VK především plnění strategického cíle II – Otevřená flexibilní a soudržná společnost, a do určité míry i strategického cíle I – Konkurenceschopná česká ekonomika. Z hlediska provázanosti priorit podporuje OP VK zejména prioritní osu Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti. Jisté implikace lze nalézt rovněž v prioritních osách Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky, Životní prostředí a dostupnost a Vyvážený harmonický rozvoj území ČR.

Cíl II je realizován prioritní osou Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti, která se zaměřuje na aktivizaci lidského potenciálu ČR rozvojem celoživotního vzdělávání a motivací k němu jako reakcí na trendy vyvolané rozvojem znalostní ekonomiky, které probíhají v evropském prostoru, a na potřebu zvyšování adaptability a flexibility společnosti na procesy odehrávající se v globalizovaném světě, s důrazem i na jazykovou vybavenost a IT kompetence. Dále se zaměřuje na zvyšování kvalifikace a adaptability lidských zdrojů, a tím i zaměstnatelnosti a uplatnitelnosti v souladu s potřebami rozvoje ekonomiky a trhu práce. S tím úzce souvisí podpora vzdělávání pro podnikání a podpora opatření směřujících k inkluzívnímu a pružnému trhu práce s kvalifikovanou, flexibilní a zdravou pracovní silou. Jedná se tedy o čtyři hlavní oblasti: Vzdělávání, Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, Posilování sociální soudržnosti a Rozvoj informační společnosti.

Podpora kurikulární reformy, inovace školních vzdělávacích programů, tvorba výukových a metodických materiálů, zavádění nových forem a metod práce je podporována prostřednictvím jak GP, tak IP v PO 1. Ve výzvách byla v jednotlivých oblastech podpořena následující témata:

- zaměstnanost a zaměstnatelnost – prostřednictvím úzké spolupráce zaměstnavatelů se školami s důrazem na inovaci přírodovědných, technických oborů a řemesel, zavádění moderních trendů a inovací do výuky s cílem získat odborné kompetence potřebné pro zvýšení uplatnitelnosti absolventů škol při vstupu na trh práce; spolupráce mezi zaměstnavateli, školami a dalšími aktéry působícími na

trhu práce neprobíhá pouze v rovině teoretické, ale i praktické, a to především realizací stáží, praxí a exkurzí žáků v provozech a podnicích;

- sociální soudržnost – prostřednictvím podpory inkluzívního vzdělávání na školách a postupnou integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd, prevencí rasismu a xenofobie a podporou zájmového a neformálního vzdělávání.

V oblastech 1.1 a 1.3 výzvy přispěly k rozvoji informační společnosti prostřednictvím využívání informačních a komunikačních technologií ve výuce, modernizací škol, jejich technického vybavení a v neposlední řadě podporou vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřeného na nové možnosti využívání informačních a komunikačních technologií ve výuce. V projektech již není plošně podporováno vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti základních dovedností při práci např. s programy MS Office, vzdělávání se orientuje na specializované kurzy zaměřené na práci s multimédii.

Za účelem systematické podpory vzdělávání na základních školách byla do OP VK zařazena op 1.4, která přispívá k masivní podpoře základních škol a k řešení jejich nejpalčivějších problémů. Smyslem oblasti podpory je podpořit rozvoj oblastí, které se dlouhodobě ukazují (např. ve výsledcích mezinárodních šetření typu TIMSS[58] a PISA[59]) jako problematické v rámci vzdělávání na základních školách. Podporou nejdůležitějších oblastí a koncentrací finančních prostředků do základních škol dochází ke zlepšení této situace.

S cílem systémové podpory vzdělávání na středních školách a konzervatořích byla do OP VK zařazena oblast podpory 1.5. Smyslem oblasti podpory je podpořit rozvoj oblastí, které se stejně jako v případě op 1.4 dlouhodobě ukazují jako problematické v rámci vzdělávání na těchto typech škol. Podporou vytipovaných témat a koncentrací finančních prostředků na ně by mělo dojít ke zlepšení situace.

Pro podporu zaměstnanosti a zaměstnatelnosti jsou realizovány projekty v op 2.1 a 2.2, kde výzvy reflektovaly potřebu sladit studijní obory s požadavky trhu práce jak u VOŠ, tak VŠ. V op 2.3 jsou realizovány projekty podporující vzdělávání VaV pracovníků. V op 2.4 projekty podporují vzdělávací a školicí aktivity s cílem zvýšit vzájemnou spolupráci mezi vzdělávacími institucemi, VaV pracovišti, podnikatelským a veřejným sektorem. Projekty v op 2.1 a 2.2 rovněž financují rozvoj informační společnosti, a to prostřednictvím zacílení na zvyšování odborných kompetencí pedagogických a akademických pracovníků, zvyšování gramotnosti v ICT a zavádění ICT do výuky.

Kapacity ve VaV byly podpořeny zejména v oblasti 2.3, jejímž hlavním cílem je podpořit vzdělávání těchto pracovníků v oblasti řízení VaV, popularizaci a komunikaci a v šíření výsledků vědy a výzkumu do praxe. Podporovanou aktivitou je rovněž další odborné vzdělávání těchto pracovníků.

V PO 3 byly vyhlášeny výzvy zaměřené na podporu individuálního dalšího vzdělávání a podporu nabídky dalšího vzdělávání. V rámci GG op 3.2 jsou realizovány projekty podporující vznik nových/inovovaných vzdělávacích programů a modulů, které se týkají např. provázanosti dalšího vzdělávání s počátečním vzděláváním, získávání dílčích kvalifikací ve vazbě na NSK či rozvoje sítí a partnerství v oblasti dalšího vzdělávání.

V PO 4 byla ve všech oblastech vypsána průběžná výzva, která podporuje reformní aktivity v oblasti počá-

58 *Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) je mezinárodním projektem v oblasti měření výsledků vzdělávání, který se uskutečňuje od roku 1995 ve čtyřletých cyklech v mnoha zemích celého světa. Výzkum je zaměřen na zjišťování úrovně znalostí a dovedností žáků v* matematice *a v* přírodovědných předmětech. *Projekt organizuje Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání (IEA).*

59 *Cílem projektu PISA je opakované zjišťování výsledků patnáctiletých žáků různých zemí v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti. Jeho hlavním záměrem je poskytnout tvůrcům školské politiky v jednotlivých zemích informace o úspěšnosti a efektivitě jejich vzdělávacích systémů.*

tečního, terciárního a dalšího vzdělávání, čímž přispívá k vytvoření systému celoživotního učení.

Program rovněž přispěl k plnění cílů prioritní osy Životní prostředí. Zejména ve výzvách krajů je Životní prostředí akcentováno podporou zavádění EVVO do škol, projektových pobytů žáků ve střediscích ekologické výchovy apod.

Osa Vyvážený rozvoj území je podporována prostřednictvím národních projektů, které mají dopad na celé území ČR, včetně hl. města Prahy, a decentralizovaným systémem implementace. Kraje, jakožto ZS, respektují potřeby daného regionu, což umožňuje lépe zacílit podporu jak věcně tak směrem k příjemcům a cílovým skupinám.

Příspěvek intervencí OP VK k cílům Lisabonské strategie

OP VK je vázán na realizaci cíle NPR, ve kterém jsou stanovena opatření na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti v souladu s Lisabonskou strategií. Tato vazba je explicitně vyjádřena v globálním cíli programu. Veškeré aktivity podporované v rámci programu tak přispívají k naplňování cílů Lisabonské strategie. V roce 2011 OP VK nejvíce přispěl ve všech prioritních osách a zejména ve čtvrté k prioritnímu opatření – Vzdělávání, kde byly schvalovány a realizovány projekty pro podporu dokončení kurikulární reformy, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání, spolupráce zaměstnavatelů, vzdělávacích a odborně profesních institucí, zlepšení propojení systému počátečního a dalšího vzdělávání, zvýšení informační gramotnosti. Prioritní opatření – začleňování na trhu práce – bylo podpořeno ve všech prioritních osách prostřednictvím inovace studijních oborů a oborů vzdělávání reflektujících potřeby trhu práce, podpory jazykového vzdělávání dětí cizinců a postupným začleňováním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd hlavního vzdělávacího proudu, podporou nabídky dalšího vzdělávání pro všechny ve věku od 16 do 64 let. Opatření Modernizace a rozvoj dopravních a ICT sítí a opatření Výzkum, vývoj a inovace byla podpořena zejména v PO 2, kde je cílem projektů vzdělávání pedagogických a akademických pracovníků v oblasti legislativy duševního vlastnictví, další rozvoj odborných kompetencí a gramotnosti ICT těchto pracovníků a zavádění ICT do výuky. Rovněž byla podpořena spolupráce veřejných výzkumných institucí se soukromým sektorem. Opatření Podnikatelské prostředí, kde je cílem zjednodušit vstup do podnikání, bylo podpořeno v PO 1, kde jsou realizovány projekty zaměřené na rozvoj podnikatelských dovedností prostřednictvím zakládání fiktivních firem či na zvýšení atraktivity přírodovědných, technických oborů a řemesel s cílem zvýšit poptávku a zájem žáků o studium s ohledem na následnou uplatnitelnost na trhu práce, včetně možnosti podnikání v těchto oborech. OP VK je z hlediska cílů provázán s dalšími operačními programy, které se rovněž podílejí na naplňování cíle Lisabonské strategie, tj. posílení znalostní ekonomiky, stimulace růstu zaměstnanosti a konkurenceschopnosti členských států EU.

Naplňování specifických cílů OP VK je realizováno při respektování horizontálních témat Rovných příležitostí a Udržitelného rozvoje. Tato témata byla sledována při výběru projektů a jejich naplňování je dále sledováno v realizační fázi projektů a je rovněž předmětem kontroly na místě.

Rovné příležitosti

Významnou prioritou v oblasti vzdělávání je zajištění rovných příležitostí bez ohledu na zdravotní nebo sociální znevýhodnění, etnickou či genderovou příslušnost. V rámci OP VK jsou v rámci všech prioritních os podporovány projekty, které pomáhají odstranit bariéry účasti na projektech z hlediska pohlaví, rasového a etnického původu, zdravotního postižení, věku, náboženství, sexuální orientace, socioekonomického prostředí. Rovným příležitostem je věnována v rámci OP VK samostatná oblast podpory 1.2 – Rovné příležitosti dětí, žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na tuto oblast podpory jsou zaměřeny jak GP, tak IPo.

V rámci op 1.5 byla vytvořena šablona na podporu inkluzívního vzdělávání na středních školách, zaměřená především na zlepšování sociálního klimatu ve školách a vytváření otevřeného a podporujícího školního prostředí pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

V op 2.2 byla vyhlášena výzva na podporu rovných příležitostí vysokoškolských studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj je klíčovým aspektem sociálního a ekonomického rozvoje společnosti a je analogicky i klíčovým aspektem vzdělávání. V OP VK jsou principy udržitelného rozvoje prosazovány prostřednictvím začleňování environmentálního vzdělávání při tvorbě nových vzdělávacích programů pro žáky, studenty i pedagogy a výchovou k vývoji a užívání moderních a k životnímu prostředí šetrných technologií.

Udržitelný rozvoj je podporován zejména v PO 1, kde jsou vypisovány výzvy přímo zaměřené na podporu udržitelného rozvoje a environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Zejména ve výzvách krajů je Životní prostředí akcentováno podporou zavádění EVVO do škol, projektových pobytů žáků ve střediscích ekologické výchovy apod. V první polovině roku 2009 byla zpracována „Analýza stavu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty", jejíž výsledky byly využity při výzvě č. 14 ve třetí podporované aktivitě „Rozvoj znalostí, schopností a dovedností žáků ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj s důrazem na environmentální oblast včetně realizace praktických environmentálních programů".

Princip partnerství

Silnou stránkou OP VK bylo již v ex-ante evaluaci vyhodnoceno uplatňování principu partnerství při tvorbě programu. Princip partnerství je uplatňován i nadále při implementaci programu, monitorování a jeho evaluaci.

MV OP VK je ustanoven na principu partnerství, rovných příležitostí a jeho členy jsou zástupci NOK, partnerských ministerstev, krajů, sociálních partnerů, NNO, EK a dalších subjektů.

Zástupci IS OP VK jsou členy PS integrující zástupce dalších ŘO jako jsou např. PS pro záležitosti romských komunit, PS pro informování a publicitu fondů EU pro programové období 2007–2013 a Pracovní skupina pro evaluaci.

Do procesu tvorby a aktualizace dokumentů spadajících do systému Řízené dokumentace (Manuál OP VK, Prováděcí dokument, Metodické dopisy apod.) i mimo ni (Příručka pro žadatele a Příručka pro příjemce) jsou zapojeni všichni relevantní partneři.

Rovněž do přípravy výzev k předkládání IPn, IPo, GP a GG jsou zapojeny v rámci pracovních skupin všechny relevantní subjekty.

Princip partnerství je podporován i v projektech, které mohou být realizovány ve spolupráci s finančním či nefinančním partnerem. Jedním z důležitých a sledovaných témat v rámci PO 2 je vytváření vazeb, respektive partnerství mezi výzkumnou a aplikační sférou. Řídící orgán přispívá k plnění této intervence formou podpory partnerství ve smyslu posilování vztahů mezi institucemi terciárního vzdělávání, výzkumnými institucemi a subjekty soukromého sektoru a veřejné správy. Pro tuto intervenci je přímo definována oblast podpory 2.4 Partnerství.

Inovativní činnosti a aktivity

V souladu s čl. 7 nařízení EP a ER Inovativnost je v OP VK věnována zvláštní pozornost propagaci a širokému uplatnění inovativních činností. Inovativní činnosti a produkty jsou podporovány ve všech prioritních osách.

V PO 1 se jedná zejména o metodické materiály, výukové materiály, pracovní listy, inovované školní vzdělávací programy, e-learningové kurzy, webové portály, semináře pro učitele (DVPP). Inovované aktivity a produkty jsou dále šířeny prostřednictvím již zmíněných portálů, školení, konferencí, seminářů apod.

Důraz je v rámci PO 1 také kladen na inovace školních vzdělávacích programů technických, přírodověd-

ných oborů a řemesel s cílem začlenit do výuky moderní poznatky současné vědy a v praxi využívané nové technologické prostupy, čímž dochází také k významné inovaci metod a forem výuky. V projektech jsou ověřovány nově vytvořené/inovované metodické a výukové materiály, které jsou připravovány ve spolupráci s odborníky z praxe při respektování specifik daného oboru, profese i potřeb regionu.

Inovativní prvky jsou významnou součástí projektů unit costs, kde učitelé vytváří vlastní inovativní vzdělávací/výukové materiály nejčastěji ve formě digitálních učebních materiálů.

V PO 2 jsou inovace realizovány ve výzvách zaměřených na podporu inovativních činností. V rámci realizace projektů z výzvy vyhlášené v roce 2009 v op 2.1 byly všechny projekty zaměřeny na inovaci vzdělávacích programů vyšších odborných škol. Rovněž druhá výzva v op 2.1 byla určena na podporu aktivit zaměřených na zkvalitnění procesu a výsledků dosahovaných v oblasti vyššího odborného vzdělávání s důrazem na podporu spolupráce na úrovni VOŠ a praxe. V oblasti podpory 2.2 byly realizovány projekty z předešlých vyhlášených výzev založené na inovacích studijních programů/oborů a v roce 2010 byly opět vyhlášeny výzvy na podporu inovací studijních programů/oborů a inovací, které přesahují rámec jednoho studijního programu a které zvyšují možnost mezioborových studií. V oblasti podpory 2.4 byly všechny realizované projekty svým charakterem inovativní, jelikož spočívaly v navazování nových forem spolupráce. Výzva v této oblasti vyhlášená v roce 2010 byla zaměřena na inovace ve formě tvorby kanceláří projektové podpory.

Inovativnost je dále prioritou grantových projektů v op 3.2, které už svou podstatou musí být inovativní. Jedná se především o inovace a rozšiřování obsahu a metod výuky v různých oborech a oblastech vzdělávání, zavádění nových forem a metod výuky jak v oblasti prezenčního, distančního, kombinovaného nebo on-line studia. Nové/inovované vzdělávací metody, které jsou v rámci projektů většinou pilotně ověřovány a na základě výsledků případně ještě upravovány do finálních podob, jsou často připravovány přímo pro potřeby daného regionu, oboru, profese atd. Ve spolupráci s odborníky z oblasti teorie i praxe jsou vytvářeny nové studijní materiály/opory a metodiky. Dochází k propojování odborných a obecných znalostí do ucelených souborů vytvářejících komplexní vzdělávací programy ve vazbě na vývoj infrastruktury krajů, vývoj potřeb společnosti a na technický a vědecký pokrok. Součástí je snaha přenést světové poznatky na regionální úroveň, případně integrovat vlastní zkušenosti s teorií. Kromě vlastního vzdělávání jsou tvořeny/inovovány také informační systémy vzdělávacích programů pro zlepšení jejich srozumitelnosti a dostupnosti široké veřejnosti.

Šíření výsledků je většinou zajištěno závaznou udržitelností výstupů projektu a podmíněnou účastí širokého spektra účastníků dalšího vzdělávání v případě pilotáží, někdy vlastním obsahem projektu, který reaguje na dosud neřešené potřeby.

Všechny individuální projekty národní, které jsou realizovány v rámci PO 4, jsou inovativní, vytváří a podporují prostředí pro realizaci inovativních opatření, aktivit, činností apod. z pohledu celého systému vzdělávání. Vhodným příkladem je projekt Klíče pro život, který je realizován od dubna 2009. Projekt je v českém prostředí velice významný, neboť se zaměřuje na opomíjenou oblast neformálního vzdělávání. Inovativnost projektu spočívá zejména v systémovém pohledu na zvyšování kvality neformálního vzdělávání. Cílem projektu je rozvoj kompetencí a jejich evaluace tisíců pracovníků a dobrovolníků, kteří v organizacích neformálního vzdělávání pracují, což do budoucna umožní propojit formální a neformální vzdělávání dětí a mládeže.

Nadnárodní a meziregionální opatření

Mezinárodní aktivity jsou podporovány zejména v individuálních projektech ostatních v PO 2 a v národních systémových projektech v PO 4.

V op 2.1 bylo v rámci projektů při inovaci vzdělávacích programů využito zapojení odborníků z praxe ze všech regionů ČR i odborníků ze zahraničí, stejně tak při zpracování studijních opor a inovacích vzdělávacích programů VOŠ. V téže oblasti docházelo k podpoře studentských stáží a intersektorální mobilitě pracovníků VOŠ. Zahraniční spolupráce byla vždy přidanou hodnotou.

V op 2.2 jsou výzvy stavěny směrem k podpoře spolupráce na úrovni meziregionální i nadnárodní. Meziregionální kooperace je v této oblasti podpory zastoupena v první řadě spoluprací vysokých škol z různých regionů ČR (intersektorální mobilita akademických pracovníků a studentská mobilita). Nadnárodní spolupráce je naplňována při realizaci studentských a pracovních stáží v zahraničních institucích, při zapojování studentů a akademických pracovníků do nadnárodních vzdělávacích projektů a při zvyšování odborných kompetencí akademických pracovníků formou aktivní účasti na zahraničních konferencích a jiných vzdělávacích aktivitách zvyšujících jejich odborné kvality. Mezinárodní spolupráce je též zajištěna prostřednictvím zapojení zahraničních odborníků do výuky na českých VŠ.

V op 2.4 byly ve vyhlášené výzvě bonifikovány v rámci specifických kritérií kvalitativní přínos přenosu poznatků ze zahraničí (nadnárodní opatření) a kvalitativní přínos zapojených partnerů (meziregionální opatření).

Individuální projekty národní v PO 4 jsou systémové projekty, v jejichž rámci dochází v mnoha případech ke spolupráci se zahraničními experty. Příkladem je projekt Audit VaVaI, v němž probíhá komplexní mezinárodní hodnocení VaVaI (výzkum, vývoj, inovace) v České republice. Tento způsob hodnocení VaVaI na mezinárodní úrovni nebyl dosud v ČR realizován.

Příjemci OP VK

Příjemci OP VK, od nichž se odvíjí i podpořené cílové skupiny, mohou být: ústřední orgány státní správy, přímo řízené organizace ústředních orgánů státní správy, kraje, města a obce, školy a školská zařízení, všechny typy VŠ, VOŠ a další instituce terciárního vzdělávání, sdružení, asociace škol, NNO, profesní organizace zaměstnavatelů, profesní organizace odborové, zaměstnanecké, zaměstnavatelské a oborové, zaměstnavatelé, organizace působící ve vzdělávání a kariérovém poradenství, organizace působící v oblasti volného času dětí a mládeže, instituce vědy a výzkumu, vývojová a inovační centra, zdravotnická zařízení, instituce poskytující poradenství pro oblast dalšího vzdělávání. V následujících tabulkách je uvedena struktura příjemců dle právní formy příjemce k 31. 12. 2011. Nejvíce projektů je podpořeno v PO 1, což je dáno oblastí podpory 1.4, kde jsou příjemci všechny základní školy se sídlem mimo region hl. město Praha. To ovlivňuje jak strukturu příjemců osy, tak programu jako celku. Ke konci roku bylo v op 1.4 schváleno přes tři tisíce projektů a příspěvkové organizace, kterými jsou mj. základní školy, představují 84% podíl na příjemcích. PO 2 je co do příjemců velmi homogenní skupinou a 89 % příjemců představují vysoké školy. V PO 3 jsou nejčetnější skupinou příjemců společnosti s.r.o, příspěvkové organizace a sdružení.

Největší objemy finančních prostředků získaly vysoké školy (40 %), příspěvkové organizace (27 %) a OSS (13 %). U příspěvkových organizací se jedná zejména o organizace působící v primárním a sekundárním školství, které čerpají 95 % prostředků v PO 1. Naopak vysoké školy získaly většinu dotací (93 %) v PO 2.

Ostatní organizace jsou daleko za výše uvedenými. Celkem 5 % požadovaných prostředků získaly společnosti s.r.o a sdružení, 3 % obecně prospěšné společnosti a 2 % podíl na projektech mají veřejné výzkumné instituce a kraje. Ostatní skupiny příjemců zaujímají již pouze jednoprocentní a menší podíl.

Seznam příjemců je dostupný na webu MŠMT http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/souhrnny-seznam-prijemcu-financni-pomoci a je čtvrtletně aktualizován. Vybrané projekty jsou uveřejněny na http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/projekty-msmt-ipn.

Cílové skupiny

Od příjemců programu se odvíjejí podpořené cílové skupiny ve vyhlášených výzvách a v realizovaných projektech.

V op 1.1 jsou hlavní cílovou skupinou žáci škol. Sekundární cílovou skupinou ve většině podpořených projektů jsou pedagogičtí pracovníci škol. Nicméně podpora pro tuto cílovou skupinu přinese další přidanou hodnotu žákům, tj. učitelé získají další odborné znalosti a dovednosti, které jim umožní efektivně a v souladu s novými poznatky a metodami pracovat s primární cílovou skupinou – žáky – nejen v podpořených projektech, ale také v rámci každodenního vyučování. Vzdělávací produkty vytvářené ve většině projektů rovněž slouží ke zkvalitnění vzdělávání primární cílové skupiny.

V op 1.2 jsou hlavní cílovou skupinou děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Převažujícím zaměřením projektů je pomoc dětem a žákům se SVP směřující k překonání jejich problémů a umožňující jejich zapojení do hlavního vzdělávacího proudu. Sekundární cílovou skupinou jsou pracovníci škol a školských zařízení a pracovníci nestátních neziskových organizací pracující s dětmi a mládeží. Získaná podpora jim umožní kvalitně a v souladu s moderními trendy ve výchově a vzdělávání pracovat s primární cílovou skupinou a přispěje k jejich integraci do hlavního vzdělávacího proudu. Dále umožní získat takové kompetence, které vedou ke zvýšení uplatnitelnosti jedince na trhu práce.

V op 1.3 jsou hlavní cílovou skupinou pracovníci škol a školských zařízení a vedoucí pracovníci škol a školských zařízení, především v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

V op 1.4 jsou cílovou skupinou žáci a pedagogičtí pracovníci všech mimopražských základních škol. K 31. 12. 2011 podalo žádost o finanční podporu v projektu EU peníze školám více než 90 % všech potenciálních žadatelů. Byl tak naplněn jeden ze záměrů, tj. zahrnout do čerpání prostředků z OP VK základní školy, které ve většině případů mají nedostatek zkušeností s administrací a realizací projektů standardním způsobem.

V op 1.5 jsou cílovými skupinami žáci a pedagogičtí pracovníci všech mimopražských středních škol a konzervatoří. K 31. 12. 2011 předložilo žádost již 50 % všech potenciálních žadatelů.

Projekty realizované v op 2.1 podporují zejména studenty VOŠ, pedagogické pracovníky VOŠ, včetně odborníků z praxe působících na VOŠ.

V projektech op 2.2 je podpora zaměřena na studenty VŠ, akademické a další pracovníky VŠ, zájemce o studium na VŠ, pedagogické pracovníky ZŠ, SŠ a VOŠ (v případě poskytování poradenských služeb a podpory talentovaných žáků).

V op 2.3 jsou cílovou skupinou zejména akademičtí a další pracovníci VŠ zabývající se VaV, pracovníci výzkumných a vývojových institucí, studenti VŠ, zájemci o vědecko-výzkumnou práci, zejména z řad žáků, studentů a pedagogických pracovníků ZŠ, SŠ a VOŠ.

V op 2.4 je cílem výzev podpořit cílové skupiny studentů VOŠ, VŠ, pedagogických a nepedagogických pracovníků VOŠ, dále akademických a ostatních pracovníků VŠ, pracovníků zabývajících se vzděláváním, výzkumem a vývojem, kteří působí ve výzkumných organizacích splňujících Rámec Společenství pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací (2006/C323/01).

V op 3.2 jsou u IPn cílovými skupinami lektoři, pracovníci vzdělávacích institucí, účastníci dalšího vzdělávání a orgány veřejné správy působící v oblasti školství. Všechny kraje vyhlásily v op 3.2 výzvy, v jejichž rámci jsou podporovány projekty, kde jsou hlavní cílovou skupinou účastníci dalšího vzdělávání a lektoři spolu s pracovníky vzdělávacích institucí.

V PO 4 jsou ve schválených projektech podpořeni žáci škol a školských zařízení, žáci se SVP, žáci ohroženi předčasným odchodem ze základní docházky. Dále jsou podporováni pracovníci škol a školských zařízení s cílem vytvořit koordinátory ŠVP, metodiky, proškolit pracovníky v nových metodách výuky atd. Dále jsou podporováni zaměstnanci VŠ, VOŠ a VaV institucí a studenti VOŠ a VŠ, účastníci dalšího vzdělávání prostřednictvím institucí

poskytujících další vzdělávání a institucí poskytujících poradenství v oblasti dalšího vzdělávání.

V PO 5 byli podpořeni pracovníci implementační struktury, zástupci monitorovacího výboru, pracovních skupin, zástupci žadatelů a příjemců a široká i odborná veřejnost.

7 Vzdělávání a zaměstnanost

- V České republice 80 % populace prochází odborným vzděláváním.
- Nespokojenost s platem uvádí 54 % vyučených a 32 % maturantů pracujících v jiném oboru.
- Nezájem o práci v oboru je častějším důvodem u maturantů.
- Skutečnost, že absolvent SOŠ nesehnal práci v oboru, je důvodem pro práci v jiném oboru pro 65 % z nich.

Téma vzdělávání a zaměstnanost zahrnuje širokou problematiku od koncepce vzdělávacích programů přes problematiku struktury absolventů středního a vyššího odborného vzdělávání, přechodu absolventů ze škol na trh práce, uplatnění absolventů škol na trhu práce a jejich nezaměstnanosti až po vzdělanostní, oborovou a profesní strukturu pracovních sil.

Ve výročních zprávách v minulých dvou letech byly uvedeny jednak informace o nezaměstnanosti absolventů škol a požadavcích zaměstnavatelů na vzdělávání a připravenosti absolventů škol, poklesu počtu žáků a obavách zaměstnavatelů z tohoto vývoje, jednak o shodě získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání. V letošním roce věnujeme pozornost problematice situace absolventů na trhu práce a srovnání stavu struktury zaměstnaných se strukturou absolventů vstupujících do sféry práce z hlediska oborové struktury.

Přechod absolventů středních škol na trh práce

V České republice **80 % populace** prochází odborným vzděláváním. Příprava v odborném vzdělání není specificky profesní, ale orientuje se na vyváženost rozvoje osobnosti, přípravy pro život ve společnosti a přípravy pro uplatnění v pracovním životě.

Maturitní vzdělávání si pak klade za cíl jak přípravu pro trh práce, tak pro studium v terciárním vzdělávání. **Vzdělávání poskytující výuční list** orientuje odbornou přípravu na dělnické a služební profese, ovšem i vyučení mohou absolvovat **nástavbové studium,** získat maturitu a pokračovat v terciárním vzdělávání.

Na významu nabývá rozvoj nových, specifických forem kompetencí a dovedností, jako jsou informační a komunikační gramotnost, sociální a manažerské dovednosti, kreativita a přenositelné kompetence. Základním předpokladem úspěšnosti na trhu práce se stává schopnost dále se vzdělávat.

Ukončení náběhu kurikulární reformy je charakterizováno tím, že téměř ve všech oborech vzdělání začaly školy vyučovat podle školních vzdělávacích programů, vytvořených na základě rámcových vzdělávacích programů. Tento krok je významný z hlediska spolupráce se sociálními partnery, kdy zejména zaměstnavatelé měli možnost spolupracovat na jejich tvorbě se školami a tím posílit či zlepšit připravenost absolventů podle svých potřeb.

Nároky zaměstnavatelů stoupají, od absolventů očekávají **schopnost nést zodpovědnost a ochotu se dále vzdělávat,** samostatné myšlení a praktické využívání vědomostí, komunikační a prezentační dovednosti, jazykové schopnosti, samozřejmostí jsou i dovednosti práce s výpočetní technikou.

Přechod absolventů na trh práce i v roce 2011 komplikuje hospodářská krize, problémy se získáním zaměstnání se dotkly téměř všech profesí. Absolventi škol nejvíce doplácejí na nárůst nezaměstnanosti, protože pro zaměstnavatele je vždy jednodušší nepřijmout zájemce o zaměstnání, než propouštět své zaměstnance. V této situaci působí pro absolventy příznivě dva faktory, jednak jsou to nižší počty absolventů v populačních ročnících, jednak vysoký počet absolventů středních škol přecházejících do terciárního vzdělávání. Zejména druhý faktor znepokojuje zaměstnavatele, ovšem růst vzdělanostní úrovně obyvatelstva je obecně považován za růstový faktor ekonomiky, zároveň je možné brát v úvahu i značný podíl studentů předčasně ukončující terciární vzdělávání, ten může postupně dosáhnout až 30 %.

Zaměstnavatelé i v době krize a vysokých hodnot nezaměstnanosti absolventů škol poukazují na problémy se

Obrázek 30

Míra nezaměstnanosti absolventů škol

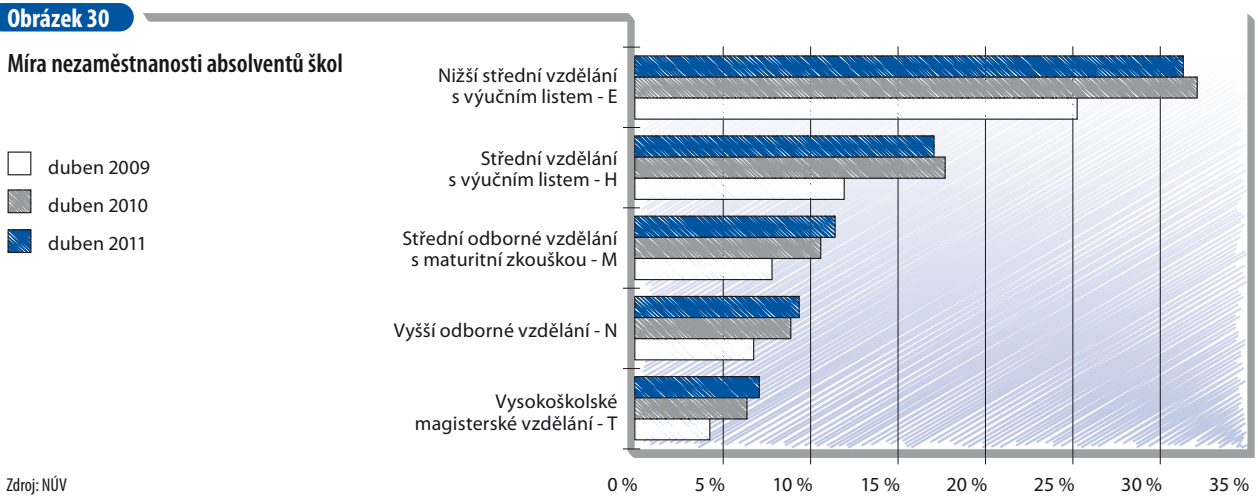

Zdroj: NÚV

získáním zaměstnanců, zejména do dělnických profesí. Proto jsou důležité údaje o tom, zda se absolventi uplatňují v oboru, pro který se připravovali a proč odcházejí pracovat do jiných profesí. Z šetření o uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru po 3 letech vyplývají důvody pro práci v jiném oboru. Jsou to:

- nespokojenost s platem a pracovními podmínkami – nespokojenost s platem uvádí 54 % vyučených a 32 % maturantů pracujících v jiném oboru, další uvádějí nevhodnou pracovní dobu, nutnost dojíždění apod.;
- nezájem o práci v oboru je častějším důvodem u maturantů – 40 % z nich to zdůvodňuje tím, že studovali obor, který je od počátku nezajímal, třeba proto, že nebyli přijati do žádaného oboru, měli špatný prospěch, takže volili jiný, nebo šlo o neinformovanost;
- skutečnost, že nesehnali práci v oboru je důvodem pro práci v jiném oboru pro 65 % absolventů SOŠ.

Odchody do jiných oborů mohou být i přirozenou reakcí na změny na trhu práce, ale částečně vyplývají z nedostatku informací o trhu práce a chybného rozhodnutí o volbě studijní dráhy.

Problémy se získáním zaměstnání i vývoj v rámci krizového období ukazuje následující obrázek. Problémy se získáním zaměstnání kulminovaly u vyučených absolventů v roce 2010, u maturantů, absolventů vyšších odborných škol a vysokých škol v roce 2011. I tak platí, podobně jako v jiných zemích, že s rostoucí úrovní vzdělání se míra nezaměstnanosti snižuje.

Srovnání stavu a vývoje podílů zaměstnaných pracovníků se strukturou absolventů vstupujících do sféry práce

Spolu s měnící se strukturou zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů či profesních tříd dochází ke změnám také v oblasti vzdělanostní a oborové struktury absolventů. Zatímco před rokem 1989 byly počty absolventů určovány centrálními orgány, od roku 1990 došlo k uvolnění tohoto direktivního rozdělování počtů žáků do jednotlivých stupňů či dokonce oborů vzdělání a výsledný počet je dán do jisté míry svobodným rozhodováním žáků a jejich rodičů (pochopitelně s ohledem na kapacitní možnosti vzdělávacích zařízení, intelektové předpoklady žáků apod.).

Z hlediska možnosti uplatnění absolventů na trhu práce je významná proporcionalita struktury zaměstnaných pracovníků se strukturou absolventů ve srovnání podle vzdělání potřebného pro výkon zaměstnání. Porovnání těchto podílů je možné analyzovat na základě údajů poskytovaných školskou statistikou a Výběrovým šetřením pracovních sil, realizovaným Českým statistickým úřadem.

Vzhledem k získání obrazu o této proporcionalitě ze školského pohledu, je porovnání provedeno podle skupin oborů vzdělání, podíly zaměstnaných jsou stanoveny podle toho, jaké skupině oborů vzdělání odpovídají příslušná zaměstnání.

Podíl absolventů **hornických a hutnických oborů** je výrazně nižší než podíl zaměstnaných pracovníků v příslušných profesích. Počet absolventů i jejich podíl na celku navíc výrazně v posledním desetiletí poklesl. Díky tomu je ale u této skupiny oborů podprůměrná míra nezaměstnanosti. Přestože tato situace odpovídá dlouhodobým trendům i potřebám v této profesi, v současnosti je pociťován nedostatek příslušně kvalifikovaných absolventů. Také proto dochází v těchto odvětvích často k uplatnění zahraničních pracovníků.

Celková zaměstnanost i počet (a také podíl) absolventů **strojírenských oborů** do roku 2002 klesal, v následujícím období se trend mírně obrátil. Také počet i podíl zaměstnaných v příslušných profesích vzrostl, a pak znovu poklesl. Tento stav patrně souvisí s přílivem zahraničních investic do tohoto odvětví a pak projevem krize, která zasáhla strojírenství výrazně. Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání je zde podprůměrná, ale šance na získání uplatnění se dlouhodobě mírně zhoršují. Souvisí to s recesí zpracovatelského průmyslu, i když kvalifikované profese mají v porovnání s montážními dělníky pod-

Obrázek 31

Podíly pracovníků a absolventů podle skupin oborů vzdělání

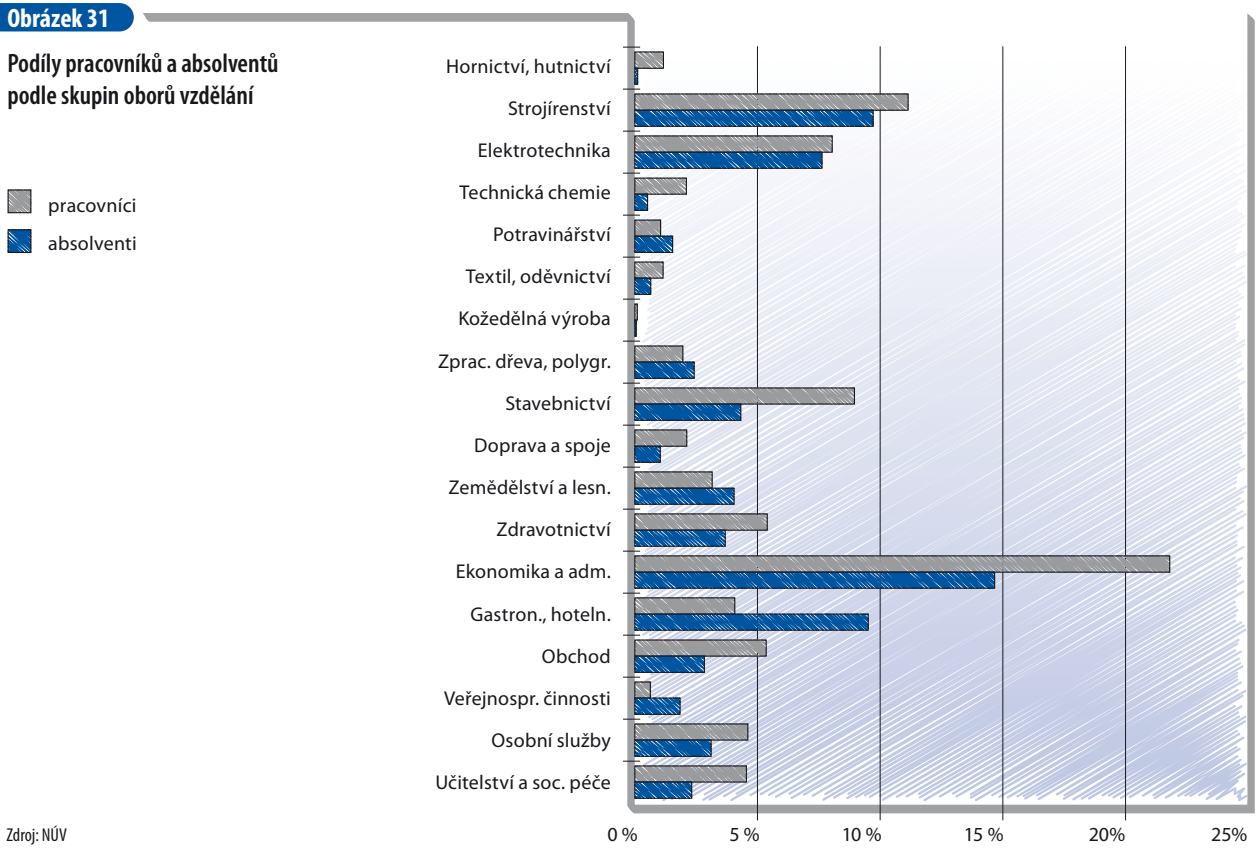

Zdroj: NÚV

statně lepší vyhlídky. Zejména u pracovníků s kombinovaným elektrotechnickým a strojírenským vzděláním by dlouhodobě neměl hrozit **problém s uplatněním.** Zvyšování kvalifikace tímto směrem je v této profesní skupině zárukou dlouhodobé perspektivy pracovního uplatnění.

Podíl zaměstnaných odpovídajících **elektrotechnické skupině oborů** je mírně vyšší, než jaký je podíl absolventů, celkově lze ale hodnotit jejich poměr jako docela vyrovnaný ve srovnání s dalšími skupinami oborů. Absolventi z oblasti elektrotechniky, zejména s kombinovanými znalostmi elektrotechnika-strojírenství-IT, mají velmi dobré vyhlídky na uplatnění. Velice perspektivní jsou zaměstnání v oborech optické, zdravotnické a automatizační techniky, která se díky technologickému vývoji prosazují stále více v celé řadě dalších odvětví průmyslu.

Počet zaměstnaných v **chemických oborech** roste, naopak počet absolventů prudce poklesl. Nezaměstnanost absolventů těchto oborů je mírně nadprůměrná, což podporuje trend snižování počtu absolventů. Lepší vyhlídky na uplatnění mají absolventi s vyšším vzděláním a také s praxí, protože požadavky na pracovníky těchto oborů se zvyšují v souvislosti s technologicky náročnější a specializovanou výrobou.

Podíl absolventů potravinářských oborů vzdělání překračuje podíl zaměstnaných. Očekává se ale odliv zájemců o vzdělání v odvětvích, která jsou vnímána jako méně perspektivní.

Podíl zaměstnaných i absolventů v **odvětví textil, oděvnictví** výrazně klesl. Textilní a oděvní průmysl prochází dlouhodobě složitým obdobím a neustále bojuje se silným tlakem dovozu levnějšího zboží. Dobrý potenciál má v oblasti nanotechnologických aplikací, a právě to vyvolává potřebu zaměstnaných s vyšším vzděláním, kteří budou schopni lépe kombinovat odborné kompetence z oblasti textilií se znalostmi v oblasti technologie a také moderního strojního vybavení. V **kožedělné výrobě** podíl absolventů nyní odpovídá struktuře zaměstnanosti. Vzhledem k trvajícímu propadu kožedělné výroby v České republice a nahrazování této produkce dovozem ze zahraničí nelze očekávat výraznější poptávku po domácích pracovních silách. Možnosti uplatnění absolventů na trhu práce nejsou příznivé, jejich nezaměstnanost je vysoce nadprůměrná.

Podíl absolventů v oborech skupiny **zpracování dřeva, polygrafie** je výrazně vyšší než podíl zaměstnaných příslušných profesí. Zatímco polygrafů je relativní nedostatek, u zpracovatelů dřeva platí opak. Polygrafie se dynamicky vyvíjí, zvyšuje se technologická náročnost a závislost odvětví na IT službách, s tím souvisí i zvyšující se požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu.

Absolventů oborů skupiny **stavebnictví** je trvale nedostatek. Počet absolventů se ale stále snižuje – důvodem je všeobecný pokles zájmu o učební obory (např. zedník) kvůli nižším mzdám a celkové neatraktivitě těchto povolání pro mladé lidi. Ve stavebnictví pracuje hodně cizinců, kteří jsou obsazováni zejména na málo kvalifikované pomocné profese. Stavební profese a řemesla obecně mají ale dlouhodobě dobrou perspektivu na uplatnění a na trhu práce je nouze o kvalifikované řemeslníky.

Podíl absolventů skupin **zemědělství a lesnictví, veterinářství** je vyšší než podíl zaměstnaných. Přitom jde o oblast, u které je i do budoucna potřeba počítat spíše se snižováním podílu na celkové zaměstnanosti. Očekává se další posun k automatizaci odvětví. S rozvojem biopaliv, ekologického zemědělství a s rozvojem modernějších technologických postupů se bude také měnit kvalifikační struktura zaměstnaných. Celkově je ale zemědělství vnímáno jako odvětví s relativně nižší perspektivou uplatnění.

Podíl zaměstnaných na pracovních místech předpokládajících přípravu ve **zdravotnických oborech** roste a podíl absolventů je nízký, lze tedy konstatovat relativní nedostatek absolventů příslušného oborového zaměření. Pro zdravotní sestry je úplné středoškolské vzdělání nedostatečné a svoje profesní vzdělání si musí doplnit, což se projevuje i v poklesu počtu absolventů zdravotnických oborů se středním vzděláním. Jejich perspektiva na uplatnění je dobrá. Problém se předpokládá u nižšího a po-

Obrázek 32

Podíly pracovníků, absolventů a míra nezaměstnanosti podle skupin oborů vzdělání

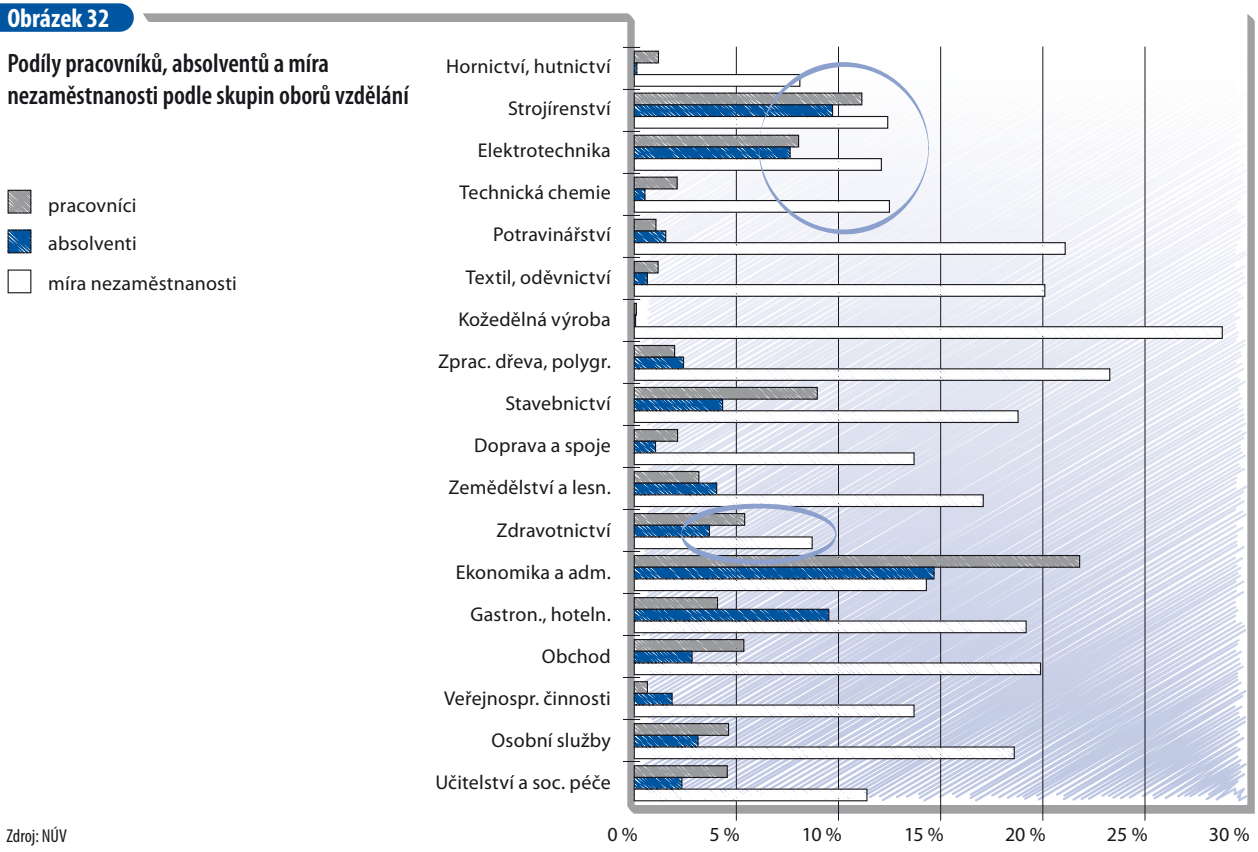

Zdroj: NÚV

Obrázek 33

Vývoj podílů zaměstnaných podle vzdělání (v %)

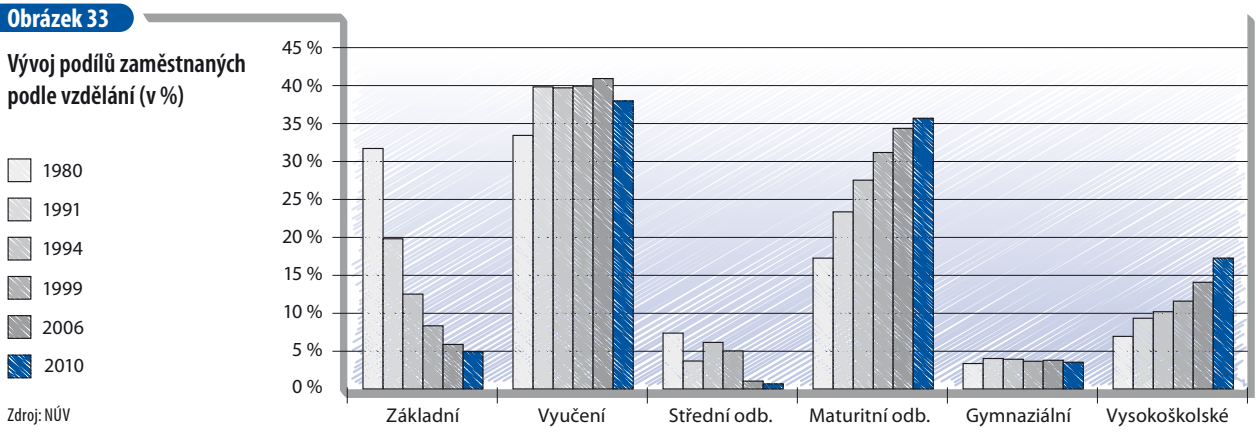

Zdroj: NÚV

mocného personálu, kde často jedinou možností pro zaměstnavatele zůstanou zahraniční pracovníci.

V důsledku vývoje došlo ke značnému poklesu podílu absolventů příslušných oborů skupiny **ekonomika a administrativa**, přitom jich je v komparaci k podílu zaměstnaných relativní nedostatek. V naší ekonomické struktuře se rozvíjejí firmy v oblasti tzv. progresivního terciéru (leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné), které dříve ve struktuře chyběly. Zaměstnanost nyní ovlivňuje ekonomická krize. Nejohroženější skupinou jsou administrativní pracovníci (a absolventi těchto oborů) v souvislosti s reformami ve státní správě a s rozvojem elektronizace služeb.

U skupiny oborů **gastronomie, hotelnictví** existuje jeden z nejvyšších rozdílů mezi podílem absolventů a podílem zaměstnaných. Podíl absolventů je totiž více než dvojnásobně vyšší oproti podílu zaměstnaných. Cestovní ruch ale patří k nejdynamičtěji se rozvíjejícím odvětvím v ČR, tento rozvoj je však „brzděn" celosvětovou recesí tohoto odvětví. V současnosti je míra nezaměstnanosti absolventů nadprůměrná, ale více než jinde se zde projevuje i uplatnění absolventů v „šedé" ekonomice a jejich odchody za prací do zahraničí.

Počet i podíl zaměstnaných skupiny **obchod** v posledních letech mírně klesá, podíl absolventů je nyní jenom poloviční ve srovnání s podílem zaměstnaných na celkové zaměstnanosti. Zaměstnatelnost absolventů je vzhledem k dosavadnímu rozvoji velkoformátových prodejen a obchodních center relativně dobrá, ale projevuje se ztráta zájmu o málo kvalifikované profese v maloobchodu.

Vysoký relativní „přebytek" absolventů skupiny oborů **právo, veřejnosprávní činnosti** nad zaměstnanými je dán rozvojem středoškolských oborů zaměřených na veřejnosprávní činnosti, ty však dosud nejsou v zaměstnanecké oblasti běžné, odrazem přebytku absolventů je jejich poměrně značná míra nezaměstnanosti.

Nízký podíl absolventů pro profese **osobní a provozní služby** je zčásti způsobeno tím, že pro některé profese neexistuje adekvátní obor vzdělání (školník, uklízeč a některé další). Po odečtení podílu těchto zaměstnaných je vztah mezi podílem absolventů a podílem zaměstnaných (jedná se převážně o kadeřníky, kosmetičky) mnohem vyrovnanější.

Počet pracovníků v oblasti **učitelství a sociální péče** vzrostl, podle výsledného srovnání (viz graf) lze konstatovat, že počet absolventů je nedostatečný. Je však zřejmé, že k předpokládanému nárůstu zaměstnanosti dojde v oblasti sociální péče.

Na závěr tohoto hodnocení můžeme ještě v souhrnu ukázat, ve kterých skupinách oborů je dobrá reálná uplatnitelnost absolventů na trhu práce. V následujícím obrázku je k poměrům podílů zaměstnaných a absolventů podle skupin oborů doplněna míra jejich nezaměstnanosti. Z porovnání těchto hodnot je zřejmá dobrá situace na trhu práce pro absolventy skupin Hornictví, hutnictví, Strojírenství, Elektrotechnika (vč. IT) a Technická chemie, a dále pro skupinu Zdravotnictví.

K lepší připravenosti absolventů pro uplatnění na trhu práce

V polovině posledního desetiletí se Česká republika řadila k nejrychleji rostoucím evropským ekonomikám. Tento pozitivní trend se nutně musel projevit také na trhu práce. Pravidelně klesala nezaměstnanost, a to jak v rámci jednotlivých vzdělanostních skupin obyvatel, tak z pohledu jednotlivých profesí a také z hlediska regionálního. Pro uchazeče o zaměstnání již nebylo získání pracovního místa tak nedostupné, a to ani v takových regionech, jako severozápadní Čechy, či severovýchodní Morava a Slezsko, tzn. v oblastech, kde se míra nezaměstnanosti na konci 90. let blížila dvacetiprocentní úrovni nebo ji přesahovala. Rychlý růst byl ovlivněn rostoucí ekonomikou na pozadí zahraniční poptávky, která byla uspokojována především podniky pod zahraniční kontrolou. Jeho nositelem byl zejména elektronický a automobilový průmysl, včetně navazujících odvětví gumárenského a plastikářského průmyslu.

Současnou hospodářskou situaci negativně ovlivňuje ekonomická krize, která se nejdříve odrazila v bankov-

ním sektoru. Banky operující na českém trhu jsou součástí mezinárodních kapitálových skupin, které byly bezpochyby nejvíce zasaženy na začátku krize. Postupně se důsledky krize přenášely i do dalších odvětví ekonomiky a také do průmyslu. Projevuje se to také vyšší mírou nezaměstnanosti, zejména absolventů.

Krizový vývoj ukazuje, že vzdělání v současnosti hraje klíčovou roli při uplatnění na trhu práce. Nejsložitější pozici při hledání práce mají lidé se základním vzděláním a bez vzdělání. Vzhledem k zájmu žáků i jejich rodičů o dosažení vyšších úrovní vzdělání dochází k poklesu přijímaných do oborů vzdělání s výučním listem a následně k úbytku vyučených pracovníků. Zejména o některé učební obory (zedníci, zámečníci, skláři nebo kominíci) se zájem výrazně snížil a v budoucnu bude problém dělníky těchto profesí najít. Žáci se v současnosti orientují na obory jako automechanik, anebo na obory z oblasti elektrotechniky a výpočetní techniky ukončené maturitní zkouškou. Výrazně narůstá počet vysokoškoláků, následně i počet vysokoškolsky vzdělaných absolventů a zaměstnaných. I když narůstajícím podílem přijatých do terciárního vzdělávání narůstá i podíl těch, kteří toto studium předčasně ukončují (lze předpokládat dosažení až 30 %), jsou vyjadřovány obavy, že v budoucnu může dojít k tzv. převzdělanosti, tj. k většímu podílu pracovníků s vyšší vzdělanostní úrovní, než odpovídá potřebám trhu práce. Očekává se však další přesun pracovníků do kvartérního sektoru, tzn. sektoru s nejvyšší přidanou hodnotou. Ale i v profesích všech ostatních sektorů se zvyšují kvalifikační požadavky na pracovníky v souvislosti s rozvojem nových technologií, postupů, s nárůstem využívaní IT technologií a efektivnějším využíváním zdrojů. Budoucnost české ekonomiky závisí na vyspělejších oborech a odvětvích, které jsou založeny na vysoké kvalitě a kvalifikaci profesních sil.

Ministerstvo školství ve spolupráci se sociálními partnery prosazuje takové systémové změny, které vedou ke zlepšení kvality přípravy absolventů. Jde o to, aby žáci byli dobře připraveni pro praxi ve svém oboru a zároveň získali klíčové kompetence a chuť dále se učit – tím se zvýší jejich šance na dobré uplatnění a také prestiž učebních oborů. V současnosti jsou právě takové změny podporovány v rámci kurikulární reformy. Školy si už dnes samy připravují své vzdělávací programy a při výuce mohou využívat nové vyučovací metody, které dávají žákům příležitost k větší aktivitě a samostatnosti. Při koncipování vzdělávacích programů mají školy brát v úvahu také požadavky zaměstnavatelů v regionu. Ti pak budou absolventy raději přijímat mezi své zaměstnance.

Zvýšení kvality vzdělání v učebních oborech má za cíl také zavedení nové závěrečné zkoušky (NZZ), kterou má na starosti Národní ústav pro vzdělávání. Tím, že se závěrečné zkoušky budou provádět v daném oboru podle jednotného zadání, nebude už možné, aby škola vynechala některou podstatnou část daného oboru jen proto, že k tomu např. není dostatečně vybavená. Pro zaměstnavatele bude sjednocení znamenat, že mohou mít k výučnímu listu větší důvěru, že bude zárukou určité úrovně absolventa. Navíc zástupci zaměstnavatelů nominovaní Hospodářskou komorou se podílejí na vzniku jednotných zadání pro všechny obory vzdělání – mohou je tedy ovlivnit tak, aby zadání odpovídala současné úrovni oboru.

V maturitních oborech směřuje ke zlepšení kvality vzdělání realizace nového pojetí maturitní zkoušky, které zpřísňuje výstupní požadavky na absolventy. Pro profesní uplatnění bude důležitější její školní část, která ovlivňuje odbornou úroveň připravenosti; její koncepce je v současné době ověřována.

K zájmu o vzdělání, zejména v technických oborech vzdělání, kde je považován za problém menší zájem žáků o jejich absolvování, by ale měli podstatně přispívat sami zaměstnavatelé – nejenom poskytováním stipendií, ale především tím, že vytvoří pro absolventy dobré podmínky – pracovní i platové. Mnohdy to jsou totiž právě nízké platy, které žáky odrazují. Důležitá v této oblasti je i podpora škol ze strany zaměstnavatelů, a to např. poskytováním odborných materiálů a podkladů školám pro výuku, umožněním odborných exkurzí a školení učitelů, je-

jich stáží ve firmách, poradenstvím pro učitele v odborné problematice, realizací přednášek odborníků firmy pro žáky, poskytováním zařízení (např. strojů) či jiného majetku zaměstnavatelů (např. i software) pro výuku ve škole a zajištěním odborné praxe pro žáky.

Výroční zpráva o stavu a rozvoji
vzdělávací soustavy v České republice za rok 2011

Vzdělávání v roce 2011 v datech

Zpracovalo a vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
Rok vydání: 2012
Náklad: 500 ks

Grafická úprava: Miloš Vlnas
Jazyková redakce: Václav Flegl
Tisk: CZVV – CERMAT, Jankovcova 933/63, 170 00 Praha 7 - Holešovice

ISBN 978-80-87601-14-3